

1479 dana opsade Univerziteta u Sarajevu
Dokumentarni presjek o događanjima 1992-1995. godina

Izdavač

Univerzitet u Sarajevu
Sarajevo, Obala Kulina bana 7/II

Za izdavača

Prof. dr. FARUK ČAKLOVICA
glavni i odgovorni urednik

Recenzenti:

Prof. dr. OMER IBRAHIMAGIĆ

Prof. dr. NIKOLA KOVAČ

Prof. dr. VLADMIR PREMEC

Prof. dr. FAHRUDIN ŠEBIĆ

Lektor:

Prof. dr. MUNIB MAGLAJLIĆ

Voditelj projekta ideje i realizacije Ratnih mapa

Prof. SALIM OBRALIĆ

Korektor

SABINA ŠIŠIĆ

Tehnički urednik:

MURIZ REDŽOVIĆ

Tehnički sekretar:

FUADA MUSLIĆ

Naslovna strana:

AMRA ALIĆ

Računarska priprema:

SAMIR BOGUNIĆ

Prvo elektronsko izdanje

ISBN 978-9958-600-88-3

CIP zapis dostupan u COBISS sistemu Nacionalne i univerzitetske biblioteke BiH pod
ID brojem 53750278

1479 DANA OPSADE
UNIVERZITETA U SARAJEVU
Dokumentarni presjek o događanjima 1992-1995.

Sarajevo
2023.

SADRŽAJ

UVODNA RIJEČ	7
PREDGOVOR	11
DRUŠTVENE NAUKE	
Ekonomski fakultet	19
Fakultet kriminalističkih nauka	25
Fakultet političkih nauka	29
Pravni fakultet	33
TEHNIČKE NAUKE	
Arhitektonski fakultet	39
Elektrotehnički fakultet	45
Fakultet za saobraćaj i komunikacije	51
Građevinski fakultet	57
Mašinski fakultet	63
MEDICINSKE NAUKE	
Farmaceutski fakultet	73
Medicinski fakultet	79
Stomatološki fakultet	89
Veterinarski fakultet	95
Visoka zdravstvena škola	101
HUMANISTIČKE NAUKE	
Fakultet za fizičku kulturu	109
Filozofski fakultet	113
Pedagoška akademija	121
PRIRODNO-MATEMATIČKE I BIOTEHNIČKE NAUKE	
Poljoprivredni fakultet	129
Prirodno-matematički fakultet	135
Šumarski fakultet	141
UMJETNOSTI	
Akademija likovnih umjetnosti	149
Akademija scenskih umjetnosti	153
Muzička akademija	159
OSTALE ČLANICE	
Klinički centar Univerziteta u Sarajevu	167
Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine	171
INSTITUTI	
Orijentalni institut	179
Institut za istoriju	185
Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava	189
Institut za genetičko inženjerstvo i biotehnologiju	195
PRIDRUŽENE ČLANICE IZ OBLASTI STUDENTSKOG STANDARDA	
Studentski centar	201
Zavod za zaštitu studenata Univerziteta u Sarajevu	207
Napomena izvršnog urednika	211

UVODNA RIJEČ

Pred Vama je publikacija 1.479 dana opsade Univerziteta u Sarajevu, dokumentarno svjedočenje o jednom tegobnom razdoblju u životu ovog grada, koja je plod rada univerzitetskih nastavnika i drugog osoblja Univerziteta u Sarajevu.

Za vrijeme opsade Sarajeva, glavnog grada Bosne i Hercegovine, u razdoblju dužem od tri i po godine (1992-1995), prekršen je korpus normi međunarodnog prava, koji štiti grad i njegove građane. Vršena je dugotrajna sistematska kampanja bjesomučnog i bezdušnog granatiranja stanovništva i civilnih objekata. Granatiranjem i snajperskim djelovanjem, te svakodnevnim vatrom iz različitih oruđa i oružja agresora, ubijeno je i ranjeno na hiljade civila, oba spola i svih uzrasta, uključujući djecu i starce. Građani Sarajeva bili su podvrgnuti svakodnevnom teroru, tjelesnim povredama i psihičkoj patnji, primorani živjeti u smrtonosnom strahu. Grad je živio u znaku velike, u dugim razdobljima i potpune nestašice hrane, vode, struje, plina, bez javnog saobraćaja, pretvoren u geto. Umiralo se isto kao u Terezinu, u Varšavi, u Dahauu. Građane Sarajeva agresor je ubijao ciljano i s predumišljajem, na ulici, u redovima za vodu, hljeb i ogrjev, u bolnicama, na sahranama, u kolima hitne pomoći, tramvajima, autobusima, improvizovanim vrtovima, na biciklima dok su vozili vodu ili ogrjev... Ubijana su djeca u kućama i u igri pred njihovim domovima, u učionicama i na školskim igralištima, a njihovom krvlju je trajno natopljena savjest Evrope, kao zajednice naroda koja nije učinila ono što joj je bila ljudska obaveza.

Postavlja se pitanje: Kako je i zašto hiljadu godina suživota završilo spaljenom Bosnom i Hercegovinom, prekrivenom kostima žrtava genocida? Zašto je iznevjerena pola stoljeća aktuelna Titova krilatica: Čuvajmo bratstvo i jedinstvo kao zjenicu oka svoga? Zašto su prve komšije prolele krv svojih susjeda? Zašto su agresori i njihovi pomagači natopili Bosnu bolom i tugom? Ko su bili učitelji zlikovaca i kako su svoje čudovišne nakane tako dugo i vješto prikrivali?

Pojedinaca koji su stali iza svekolikog zla nanesenog napadnutim stanovnicima Bosne i Hercegovine i njenog glavnog grada, bilo je, nažalost, i iz redova uposlenika sa našeg univerziteta. Neki su danas na njihovim univerzitetima, neki su počinili suicid, a neke je stigla presuda Međunarodnog suda pravde u Hagu, poput Biljane Plavšić, nekadašnje profesorice na Prirodno-matematičkom fakultetu. Ona sada izdržava kaznu, kao i Stanislav Galić, jedan od komandanata korpusa Vojske Republike Srpske, koji je optužen za zločine u opsadi Sarajeva i konačno osuđen na kaznu doživotnog zatvora.

Univerzitet u Sarajevu, najstarija i najznačajnija nastavno-naučna ustanova u Bosni i Hercegovini, nije bio slučajna meta velikosrpskog agresora. Analize pokazuju da je više od polovine nastavnog kadra svojevoljno, bez ikakvog pritiska, napustilo Univerzitet, od kojih su mnogi prihvatili ideologiju fašizma i politiku i praksu genocida. Namjera je bila dovesti Univerzitet u Sarajevu do propasti, očekujući automatizam: ubijanjem pameti bit će ubijena i svaka nada za napredak, za opstanak i naroda, i države. Nepobitan dokaz za izrečenu tvrdnju je najveća diverzija u razdoblju opsade Grada – odlazak 2.597 stručnjaka Kliničkog centra Univerziteta u Sarajevu, obavezanih ljekarskom etikom da pomažu sugrađanima, tada već okupiranog Grada. Strategija je bila mračna: dovesti i Grad i Univerzitet do očajanja, bespomoćnosti i propasti.

Zlikovačkim uništenjem Porodilišta i Dječije klinike agresor je planirao prekinuti lanac obnove života, kako bi Grad bez djece postao sablasan i nemoguć za življenje. Uništenje Nacionalne i univerzitetske biblioteke, te Orijentalnog instituta, pokušaj je zatiranja naših korijena i naše višestoljetne kulture i tradicije. Nastojanje i želja da se briše naša prošlost i identitet, uklapa se u najmonstruoznije poruke Agresije, što je neoboriv dokaz genocidne namjere koja ju je pratila.

Neizbrojive granate i tone municije iz najrazličitijih oruđa i oružja mjesecima su nemilosrdno razarali svekolika univerzitetska dobra, pri čemu je na stotine uposlenika Univerziteta bilo izloženo ubijanju ili ranjavanju, dok su odvažno i samozatajno radili pod najtegobnijim uvjetima opsade Grada. Univerzitetski nastavnici, saradnici i studenti izdržali su najdužu opsadu i izolaciju u novijoj historiji čovječanstva, što ih čini istinskim herojima. Prema procjenama stručnjaka, podnijeli su ubitačno djelovanje oko četiri miliona granata, što odgovara razornoj snazi ne manjoj od snage jedne polovine atomske bombe bačene na Hirošimu. Pod kišom granata i ostalog agresorskog oruđa i oružja, održavana je nastava u podrumima, skloništima i općenito neuslovnim prostorima. Usprkos nepodnošljivim tegobama života Grada u opsadi, polagani su ispiti, branjeni su magistarski i doktorski radovi i vođene najozbiljnije akademske rasprave.

Ta borbenost i otpornost u najvećim tegobama i nevoljama dokaz su neuništivosti duha ovog grada i ovog naroda, moći, snage i volje da se podignute glave izađe iz kataklizme. Univerzitetski nastavnici iz Sarajeva su u stravičnim uslovima opsade pokazali cijelom svijetu kako se brani dostojanstvo akademske zajednice, radeći svoj posao sa ljubavlju, učeći studente o vrijednostima čovječanstva i civilizacijskim tekovinama, o antifašizmu i humanizmu, o patriotizmu i solidarnosti.

Jedna od tekovina ove besprimjerne borbe je i historijska opomena: svjedočanstvo o genocidu, o urbicidu, o kulturocidu, o bezdušnom i okrutnom napadu na akademski um: da se ne ponovi. I da oni koji su izvršili ovaj strašni zločin budu primjerno kažnjeni. To je залог za multietničku Bosnu i Hercegovinu, onakvu kakva je stoljećima bila, ponos svih nas i istinsko mjesto susretanja svega onoga što Evropu – pa i ljudsku civilizaciju uopće – čini otvorenom za sve istinske ljudske vrijednosti.

Ova publikacija čuva od zaborava sjećanja na vrijeme Agresije i opsade za naraštaje koji dolaze i za svjetsku akademsku zajednicu te brojne univerzitete širom svijeta. Ovo je priznanje svima koji su sačuvali Univerzitet i akademsku tradiciju, kao onima koji su pomogli da Univerzitet opstane i preživi teške uslove opsade Grada bez primjera u novijoj historiji.

Svjesni tragedije, puni gorčine, boli i prezira za čudovišta koja su izvela opsadu Grada i učinila bezbrojne zločine njegovim građanima, donosimo ovo svjedočanstvo. Zlikovačkom mržnjom vođene horde pokušale su genocidom i divljaštvom izbrisati sa lica Zemlje jedan duh, jedan narod, jedan grad, jedan Univerzitet. Ovim presjekom želimo im pokazati da nisu uspjeli u svojoj nakani. Naša svjedočenje ne smije ostati neispričano i mjesto mu je u analima svjetske historije, kao poruka, pouka i opomena.

Dugujemo neizmjernu zahvalnost i odajemo iskreno poštovanje nastavnicima, saradnicima, studentima i svekolikom osoblju Univerziteta u Sarajevu, onim pojedincima koji su položili živote za svoju domovinu Bosnu i Hercegovinu, te dali svoj udio da mi danas u miru radimo, stvaramo i napajamo znanjem nove naraštaje. I ova publikacija je jedn mali dio ispunjenja tog duga.

Univerzitet u Sarajevu ide dalje: savremenim tehnološkim razvojem, novim i zanimljivim idejama, ispunjen optimizmom i energijom mladosti i ohrabren prijateljima koje ima u svijetu. Bolonjski sistem, te evropski i svjetski integracioni procesi, jedini su pravac naše budućnosti.

Zahvaljujemo, na ovom mjestu, svima koji su marljivo prikupljali podatke i uobličili dokumentaciju za ovu publikaciju, doprinoseći da ona izađe pred javnost. Naravno, mi ćemo i dalje tragati za podacima o herojstvu i stvaralaštvu profesora, saradnika i studenata Univerziteta u Sarajevu u toku najtežih dana njegove historije, te prikupljeno objaviti u moguće novom izdanju ove publikacije.

Epilog Opsade viđen kroz dokument ICTY-a

Stručnjaci ICTY-a, u predmetu Milošević (IT-02-54), uključujući, između ostalog, i empirijsko istraživanje Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, procijenili su da “ukupan broj umrlih na području Sarajeva šest /dijelovi šest sarajevskih općina: Centar, Ilidža, Novi Grad, Novo Sarajevo, Stari Grad i Vogošća, prim. Izdavača publikacije o opsadi / u razdoblju od aprila 1992. do decembra 1995. iznosi 18.889. Taj broj obuhvata četiri kategorije umrlih: civile koji su umrli povezano sa ratom (4.954), vojnike koji su umrli povezano sa ratom (4.548), civile koji su umrli prirodnom smrću, te smatramo da te smrti nisu povezane sa ratom (8.285) i broj umrlih civila, čija se smrt ne može svrstati ni u kategoriju povezanih ni u kategoriju nepovezanu sa ratom (1.102)”.¹ Od “ukupnog broja umrlih” od 18.889, na području dijela navedenih sarajevskih općina u opsadi, navedeni stručnjaci su procijenili da je bilo “ukupno 9.502 neposredne žrtve opsade (civili i vojnici: 4.954, odnosno 4.584)”, pri čemu su naglasili da taj broj “još nije konačan”.

¹ICTY, Demografsko odjeljenje, Tužilaštvo ICTY-a, Predmet Milošević (IT-02-54), E. Tabeau, J. Bijak i N. Lončarić, Broj žrtava u opsadi Sarajeva od aprila 1992. do decembra 1995, Studija o stopi smrtnosti na osnovu osam velikih izvora podataka, Hag, 18. august 2003.

PREDGOVOR

Nastanak Univerziteta u Sarajevu

Univerzitet u Sarajevu baštini višestoljetnu tradiciju visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini i Sarajevu. Institucionalni počeci visokog obrazovanja su identični univerzitetskoj tradiciji zapadne Evrope. Gazi Husrev-beg je u Sarajevu 1531. utemeljio Hanikah, visoku školu sufijske filozofije, koja je 1537. dopunjena ustanovom na kojoj se izučavaju islamske nauke. Ovdje su njegovane tri discipline klasičnih katoličkih univerziteta: teologija, pravo i filozofija, a postojala je i odgovarajuća visokoškolska biblioteka.

Ova ustanova je do kraja 19. stoljeća bila najveće učilište u Bosni i Hercegovini, a od početka je bila u istom rangu sa Medresom sultana Bajazita u Istanbulu, upravo onom nastavnim ustanovom koja se nalazi u osnovi starog Istanbulskog univerziteta.

U austrougarskom razdoblju, tačnije 1887. godine, proradila je Šerijatska sudačka škola, kao petogodišnja viša škola.

Srednje škole u doba austrougarske uprave otvaraju se prema tadašnjim austrijskim standardima. Uglavnom su to bile gimnazije i trgovačke, tzv. građanske škole. Gimnazija u Sarajevu, otvorena 1879. godine, radila je po uzoru na klasične škole u Monarhiji.

Gimnazije se otvaraju i u drugim većim mjestima: Realna gimnazija u Banjoj Luci 1895. godine, Velika gimnazija u Tuzli 1899. godine, a potom i u još nekim gradovima u Bosni i Hercegovini. To su bile škole koje su imale državna obilježja. U istom razdoblju otvaraju se i privatne katoličke gimnazije, trgovačke škole, više djevojačke škole, kao i Katolička bogoslovija u Sarajevu i Pravoslavna bogoslovija u Reljevu (1882).

Austrougarska vlast otvorila je u Bosni i Hercegovini ukupno šest gimnazija, a u cijelosti je finansirala i Pravoslavnu bogosloviju, Katoličku bogosloviju, te Šerijatsko-sudačku školu.

Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, kasnije Kraljevina Jugoslavija, koja je osnovana 1918. godine, nije pokazala interes za otvaranje visokoškolskih ustanova u Bosni i Hercegovini. Ministarstvo prosvjete Kraljevine Jugoslavije je 21. marta 1940. godine donijelo Uredbu sa zakonskom snagom o osnivanju Poljoprivredno-šumarskog fakulteta u Sarajevu, a nastava je počela u januaru 1941. godine. Na fakultetu je bilo upisano 127 studenata, među kojima više od 20 % djevojaka. Nažalost, zbog izbijanja Drugog svjetskog rata, prva generacija prvog modernog sarajevskog fakulteta nije uspjela završiti ni prvu godinu.

Ni drugi oblici školovanja u razdoblju između dva svjetska rata nisu dobili očekivani zamah, uprkos činjenici da je do početka Drugog svjetskog rata u Bosni i Hercegovini postojala 1.181 osnovna škola i što su djelovale i privatne konfesionalne škole. Ni osnivanje novih srednjih škola – gimnazija i srednjih građanskih škola, nije moglo izmijeniti činjenicu da je Bosna i Hercegovina Drugi svjetski rat dočekala s najvećim brojem nepismenih u versajskoj Jugoslaviji.

Savremena historija Univerziteta u Sarajevu otpočela je otvaranjem prvih svjetovnih visokoškolskih ustanova neposredno pred Drugi svjetski rat i u toku rata (Poljoprivredno-šumarski fakultet, 1940. godine; Medicinski fakultet, 1944.). Godine 1946. obnovljen je rad Medicinskog fakulteta, otvoreni su Pravni fakultet i Viša pedagoška škola, a 1948. godine obnovljen je rad Poljoprivredno-šumarskog fakulteta.

Tek poslije Drugog svjetskog rata razvoj obrazovanja u Bosni i Hercegovini i izgradnja obrazovnog sistema dobijaju snažan zamah na svim razinama.

Narodna skupština Bosne i Hercegovine, na zasjedanju dana 22. novembra 1945. godine, kao jedan od svojih prvih akata, donosi Zakon o Višoj pedagoškoj školi u Sarajevu, koja počinje s radom 29. aprila 1946. godine. Otvaranjem Više pedagoške škole zapravo i počinje kontinuirani i ubrzani razvoj visokog školstva u Bosni i Hercegovini. Prvi dekan Više pedagoške škole bio je prof. Ilija Kecmanović.

Iste godine, donošenjem Zakona o Medicinskom fakultetu (Službeni list br. 42/1946. godine), osniva se Medicinski fakultet, koji započinje sa radom 11. novembra 1946. godine. Prvi dekan ovog fakulteta bio je Aleksandar Sabovljević.

Pravni fakultet je svečano otvoren 6. februara 1946. godine, na temelju Zakona o Pravnom fakultetu, što ga je donijela Skupština NRBiH 1946. godine, čak prije donošenja Zakona o osnivanju Medicinskog fakulteta. Za njegovog prvog dekana izabran je naučnik svjetskog glasa, medijavlist i bizantolog, prvi profesor Historije države i prava Jugoslavije, dr. Aleksandar Solovjev.

U novembru 1947. godine s radom počinje i Savezna visoka poljoprivredna škola za planinsko gazdovanje, osnovana Uredbom Vlade FNRJ, koja će godinu dana kasnije prerasti u Poljoprivredno-šumarski fakultet. Prvi dekan te visoke škole bio je prof. dr. Dragomir Ćosić.

U proljeće 1949. godine, Uredbom Vlade NRBiH od 24. aprila iste godine, osnovan je u Sarajevu i Tehnički fakultet, sa dva odsjeka – arhitektonskim i građevinskim, sa prof. ing. Aleksandrom Trumićem kao prvim dekanom. Fakultet je svečano otvoren 24. oktobra 1949. godine. Osnivanjem ova četiri fakulteta, na koje je već ak. 1948/49. godine bilo upisano 1.400 studenata, stvaralo se plodno tle i neophodni uvjeti za formiranje Univerziteta u Sarajevu.

Univerzitet u Sarajevu, prvi bosanskohercegovački i peti jugoslavenski univerzitet po hronološkom redoslijedu osnivanja, utemeljen je Zakonom o Univerzitetu što ga je Skupština Narodne Republike Bosne i Hercegovine donijela 11. novembra 1949. godine. Na Skupštini Univerziteta, održanoj 2. decembra iste godine u zgradi stare gradske Vijećnice, u čijem su radu učestvovali i rektor Beogradskog univerziteta dr. Stevan Jakovljević, rektor Univerziteta u Ljubljani dr. Anton Melik, prorektor Univerziteta u Skoplju dr. Marin Katalinić, predsjednik Saveza književnika i poslanik u Skupštini NRBiH Ivo Andrić, kao i mnogi drugi kulturni i javni radnici, tajnim su glasanjem izabrani prvi rektor, dr. Vaso Butozan – profesor Veterinarskog fakulteta, i prvi prorektor, dr. Drago Krndija – profesor Pravnog fakulteta.

Osnivanje Univerziteta u Sarajevu predstavljalo je ne samo prvorazredan događaj i svjedočanstvo opće društvene i kulturne emancipacije Bosne i Hercegovine nego i jednu veoma bitnu konstantu njene državnosti i njenog svekolikog razvoja. Studenti koji su na dan zasjedanja Skupštine Univerziteta održali veliki miting u znak podrške smjelom koraku republičke vlade ocijenili su da 2. decembar 1949. predstavlja jedan od najznačajnijih datuma u kulturnoj istoriji naroda Bosne i Hercegovine.

Teološke visokoškolske ustanove u Bosni i Hercegovini imale su, nakon Drugog svjetskog rata, pravo rada prema tadašnjem načelu odvojenosti škole i vjerskih zajednica u socijalističkoj državi, kako je to bilo određeno Ustavom SFRJ iz godine 1946. godine i Zakonom o vjerskim zajednicama iz godine 1953. godine. Upravo u to vrijeme Univerzitet u Sarajevu je utvrdio prijedlog kojim se teološkim fakultetima daje mogućnost da budu ravnopravne članice Univerziteta, polazeći sa stanovišta da se cjelokupno visoko obrazovanje može smatrati jednom zajednicom.

Novi iskorak u razvoju Univerziteta mogao bi se vezati za 1954. godinu, kada je na saveznoj razini donesen Opći zakon o univerzitetima. Na osnovu tog zakona Skupština Bosne i Hercegovine donijela je Zakon o visokom školstvu i zakone o osnivanju pojedinih visokoškolskih organizacija. Širenje visokoškolske mreže i naglo povećanje broja studenata, kao i proces reforme nastave zasnovan na izmijenjenim planovima i programima, osnovne su karakteristike tog iskoraka.

Na fakultetima Sarajevskog univerziteta ak. 1959/60. godine studira oko 6 000 studenata, dok se u redovima nastavnika i saradnika nalazi oko 530 visokokvalificiranih stručnjaka, koji čine intelektualnu snagu u oblasti naučnoistraživačke djelatnosti u Bosni i Hercegovini.

Pored fakulteta, te visokih i viših škola, osnivaju se i novi naučni instituti i istraživačko-razvojni centri, koji ulaze u sastav Univerziteta. Time se oblikuju i uvjeti za prerastanje Naučnog društva u Akademiju nauka i umjetnosti, koja je osnovana 1966. godine. Osnivanje Akademije, kao najviše naučne i umjetničke institucije u Bosni i Hercegovini, koju su od prvog dana sačinjavali, u najvećem dijelu, profesori Sarajevskog univerziteta, proširene su mogućnosti za daljnji procvat naučnoistraživačke i kreativne misli i prakse u Republici.

Napokon, nezaustavljivi rast mreže visokoškolskih ustanova u cijeloj Republici doveo je i do osnivanja, pored Sarajevskog, i univerziteta u još nekoliko bosanskohercegovačkih gradova: Banjaluci, Tuzli, Mostaru, što je, ionako ograničena sredstva Zajednice za visoko obrazovanje učinilo nedostatnim čak i za pokrivanje samo njegove pedagoške funkcije.

Tek od polovine osme decenije, kada broj studenata na Sarajevskom univerzitetu dostiže svoj vrhunac (38.272 studenta na 24 visokoškolske ustanove u školskoj 1975/76. godini), počinju se snažnije očitovati i učinci reforme visokog obrazovanja, posebno na planu jačanja naučnoistraživačkih instituta, donoše-

nja novih nastavnih planova i programa, usklađivanja upisne politike, podizanja kvaliteta obrazovnog procesa, rješavanja pitanja studentskog standarda, međuuniverzitetskog dogovaranja i saradnje u zemlji i inozemstvu.

Početkom devete decenije Sarajevski univerzitet je u svom sastavu imao 24 visokoškolske organizacije, a udruživao je i 12 naučnoistraživačkih instituta iz oblasti privrede. Na samom Univerzitetu u stalnom radnom odnosu bilo je angažirano preko 1.500 nastavnika i saradnika.

Univerzitet u Sarajevu u razdoblju 1992-1995. godine

Agresija na Bosnu i Hercegovinu imala je karakter svojevrsnog kulturocida. U agresorskim progonima na etničkoj osnovi, cinično označenim sintagmom “etničko čišćenje”, na okupiranim teritorijama su nemilosrdno uništavana dobra kulturne baštine progonjenih naroda. Tako je razoren i značajan broj sakralnih i svjetovnih remek-djela visoke kulturne i umjetničke vrijednosti (Ferhadija džamija u Banjaluci, Aladža džamija u Foči, Stari most u Mostaru...). Agresija na Bosnu i Hercegovinu zatekla je Sarajevski univerzitet upravo u vrijeme otvaranja procesa njegove transformacije u duhu savremenih dostignuća nauke i tehnologije, unapređenja nastavnih sadržaja, osavremenjivanja planova i programa nastave, te iznalaženja i uvođenja sve djelotvornijih organizacionih oblika upravljanja. Gotovo četverogodišnja opsada i razaranje Sarajeva ne samo da su te procese zaustavili, nego su cjelokupnu materijalnu bazu Univerziteta, stvaranu više od četrdeset godina, desetkovali i u dobroj mjeri uništili. Univerzitetski objekti, oprema, bibliotečki fond nestali su u plamenu, ili su otuđeni, razoreni i uništeni. Od dvadeset dvije visokoškolske ustanove Univerziteta koje se nalaze u Sarajevu, četiri su ostale bez svoje zgrade (Poljoprivredni, Šumarski, Saobraćajni i Elektrotehnički fakultet). Filozofski, Prirodno-matematički, Mašinski te Fakultet za fizičku kulturu bili su teško oštećeni i dijelom razrušeni. I ostale visokoškolske ustanove, gotovo bez izuzetka, pretrpjele su znatna oštećenja, kako samih objekata, tako i opreme. Stradao je značajan dio opreme namijenjene za ostvarenje Programa kompjuterizacije Univerziteta i pratećih ustanova, koji je pred Agresiju upravo bio pripremljen.

Zapaljena je i uništena Narodna i univerzitetska biblioteka sa svojim bogatim bibliotečkim fondom, koja je bila smještena u gradskoj Vijećnici iz austrougarskog razdoblja – historijskom spomeniku izuzetne arhitektonske vrijednosti, jednim od simbola grada Sarajeva, odakle je 1949. godine i krenuo sa radom Sarajevski univerzitet, kao i Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine i neke druge ustanove. Zapaljen je i u potpunosti uništen i Orijentalni institut, koji je čuvao neprocjenjivo blago arhive, rukopisa i starih knjiga i časopisa od nenadoknadive važnosti za historiju Bosne i Hercegovine, a posebno za historiju bošnjačkog naroda. Potpuno su uništeni studentski domovi u naselju Bratstvo i jedinstvo, sa kompletnim smještajnim i pratećim kapacitetima, a u nešto blažem obliku i domovi Mahmut Bušatlija i Mladen Stojanović. Teška oštećenja su pretrpjeli i studentski restorani i bifei, u kojima se hranilo oko tri hiljade studenata, a njihova oprema gotovo u cijelosti uništena. Klinički centar Univerziteta te Zavod za zdravstvenu zaštitu studenata su pretrpjeli velika oštećenja. Ukupna, gruba procjena vrijednosti i oštećenja zgrada, namještaja i laboratorijske opreme prema podacima Stručnih službi Rektorata Univerziteta iznosi cca 90.000.000 US\$, od čega:

a) zgrada	63.000.000 US\$
b) školskog namještaja	5.000.000 US\$
c) laboratorijske opreme	22.000.000 US\$

Desetkovana je i kadrovska baza Univerziteta, na čijem podizanju se decenijama radilo. Od 1.447 nastavnika i saradnika iz razdoblja prije Agresije, na Univerzitetu je ostalo njih 786, a taj broj se u toku Agresije i dalje smanjivao. Nažalost, u toku opsade Grada – prema nepotpunim podacima – poginulo je od posljedica zlikovačkog agresorskog djelovanja devet nastavnika, pet saradnika, 143 studenta i 73 radnika iz redovnog nastavnog osoblja članica Univerziteta, a ranjeno 19 nastavnika, 8 saradnika i 59 ostalih radnika.

Rektorat i stručne službe Univerziteta u Sarajevu također su podnijeli velike štete tokom opsade i agresorskih razaranja u razdoblju 1992 – 1995. godine. Broj zaposlenih neposredno prije Agresije se sa 23 u 1992. godini smanjio na 6, a u toku 1993, 1994. i 1995. godine bilo je samo 9 uposlenih u Rektoratu, od

kojih je jedan službenik, Šemsudin Ajanović, poginuo obavljajući svoje redovne dužnosti. Zgrada Pravnog fakulteta, u kojoj je smješten Rektorat, također je u značajnoj mjeri oštećena tokom trajanja Agresije.

Kada je počela Agresija na čelu Univerziteta su bili prof. dr. Jusuf Mulić, rektor, te prorektori prof. dr. Mirjana Vuković, prof. dr. Faruk Selesković i prof. dr. Fahrudin Šebić, a od 1993. godine Univerzitet su predvodili prof. dr. Faruk Selesković, rektor, te prorektori prof. dr. Nedžad Kurto, prof. dr. Amir Pleho, prof. dr. Milenko Vranešić i prof. dr. Sreto Tomašević. Rukovodstvo Univerziteta je, zajedno sa zaposlenicima u Rektoratu, nadljudskim naporima održavalo kontinuitet rada i nastojalo zaokružiti osnovne djelatnosti Univerziteta. U teškim uvjetima, bez materijalnih sredstava, bez neophodnog prostora za rad i sa minimalnom opremom, rukovodstvo Univerziteta u Sarajevu očuvalo je dostojanstvo ove najstarije visokoškolske institucije u Bosni i Hercegovini.

Ipak, bez obzira na ogromna razaranja, bezbjedonosne, kadrovske, prostorne, laboratorijske, bibliotečke, dokumentacijske i druge poteškoće, Univerzitet u cijelosti, tj. visokoškolske ustanove koje ga sačinjavaju, kao i ostale članice Univerziteta, praktično nije prestajao sa radom. U ak. 1992/93. godini oko dvije trećine, a u ak. 1993/94. i 1994/95. godini sve visokoškolske ustanove organizirale su nastavu i održavale neprekinuti nastavno-naučni proces. Istina, broj studenata na Sarajevskom univerzitetu bio je vidljivo smanjen – od 32.000 u ak. 1991/92. godini, na blizu 9.000 u ak. 1994/95. godini. Osnovane su i dvije nove visokoškolske ustanove – Kriminalistički fakultet i Pedagoška akademija u Zenici, a pokrenuti su i novi nastavno-naučni programi za postdiplomske studije na nizu fakulteta.

Ako se imaju u vidu samo ovi grubo naznačeni podaci, kao i činjenica da je Univerzitet, uostalom kao i cijeli Grad, bio opsadom prikraćen za naučnu komunikaciju i pristup literaturi, stručnim časopisima i najnovijim naučnim postignućima u svijetu, što je jedna od bitnih pretpostavki ostvarivanja njegove uloge, može se dobiti stvarna slika o tome u kakvim je sve okolnostima Univerzitet sa svojim članicama uspio sačuvati svoju funkciju i dostojanstvo nastavno-naučnog procesa i istraživačkog rada. Nastavnici, saradnici i ostali uposlenici koji su ostali u Sarajevu, prije svega su, svojim izuzetnim zalaganjem i radom, zasnovanim isključivo na entuzijazmu i patriotizmu, u ovim veoma teškim uvjetima uspjeli održati visokoškolske ustanove u kojima su neposredno djelovali, a onda i Univerzitet u cjelini.

Obnova fizičke strukture zgrada Univerziteta u Sarajevu nakon Agresije dio je dugoročnog programa razvoja Univerziteta, u kojem prostorni aspekt ima izuzetan značaj. Učinci donacija za sanaciju fizičke strukture zgrada ogledaju se u dovođenju postojećeg prostora u građevinski ispravno stanje na razini prihvatljivih higijensko-tehničkih uvjeta, bez promjene namjene i veličine prostora.

Donacije su prikazane prema visokoškolskim ustanovama, donatorima, iznosima i razdoblju realizacije.

Ukupno su angažirana sredstva u iznosu od 20.666.427 DEM, prema sljedećem rasporedu:

a) razdoblje od 1995. do 1997. godine:

- realizirano 1.619.983 DEM (donatori: Vlada Austrije, Italije, Trast-fond)
- obuhvaćeno 18 visokoškolskih ustanova
- struktura sanacije usmjerena ka vitalnim sklopovima zgrada

b) razdoblje od 1997. do 1999. godine:

- realizirano 4.533.373 DEM (donatori: Vlada Austrije, Vlada Kanade, Evropska unija, UN)
- obuhvaćeno 14 visokoškolskih ustanova (nastavak dijela započetih radova, uz dio sanacija na objektima koji nisu bilo obuhvaćeni u prethodnom razdoblju)
- struktura sanacija usmjerena ka sanaciji prostora, posebno za nastavne aktivnosti

c) u 2000. godini:

- realizirano 12.076.042 DEM (donatori: Vlada Austrije, Evropska unija, IRC, UN, MBiH)
- obuhvaćeno 14 visokoškolskih ustanova (nastavak dijela započetih radova, uz dio sanacija na objektima koji nisu bili obuhvaćeni kroz prethodna dva razdoblja)
- struktura sanacija usmjerena je, pored sanacije prostora, za nastavne aktivnosti te na stvaranje prostornih uvjeta za komunikaciju invalidnih lica (4 objekta), kao i cjelokupna sanacija paviljona i Studentskog naselja Nedžarići.

Na taj način je u razdoblju od 1995. do 2000. godine realizirano ukupno 18.229.398 DEM. Predloženo je da se osigura još 2.431.029 DEM, što ukupno čini 20.660.427 DEM.

Uporedo sa naporima u radu na obnovi uništene prostorne infrastrukture i desetkovane nastavničke i saradničke populacije na Sarajevskom univerzitetu, pokrenuti su i procesi njegovog osavremenjivanja i daljnjeg konceptijskog profiliranja. Cilj tih procesa jeste dostizanje najvišeg stepena naučnoistraživačkog i obrazovnog rada, uz najdjelotvorniju organizaciju Univerziteta, primjerenu savremenim standardima u Evropi i svijetu, ali i posebnim potrebama Bosne i Hercegovine. U ostvarivanju tog zadatka od izuzetnog je značaja podizanje kvaliteta obrazovnog, naučnoistraživačkog, stručnog i umjetničkog procesa, fleksibilnost izbora studija i oblika naučnoistraživačkog, stručnog i umjetničkog rada, unapređenje organizacije fakulteta, osiguranje i preciziranje statusa i autonomije Univerziteta, definiranje i osiguranje ekonomske cijene studija i načina njegovog finansiranja.

Univerzitet slijedi temeljne principe Velike povelje evropskih univerziteta, koji polaze od premise da je univerzitet autonomna ustanova, koja na kritički izoštren način stvara i prenosi kulturu putem istraživanja i nastave, pri čemu je moralna i naučna nezavisnost istraživanja i nastave pretpostavka ostvarivanja ovog zadatka. Pri tome je didaktička aktivnost na univerzitetu nerazdvojiva od naučnoistraživačke, budući da jedino tako nastava može pratiti razvoj potreba društva i razvoj naučnih spoznaja. U istom dokumentu se također ističe da je univerzitet zbog svoje brige da se stalno dosežu univerzalna znanja na temeljnom načelu u životu univerziteta – slobodi istraživanja, nastave i obrazovanja, izravno suprotstavljen bilo kojem vidu netrpeljivosti i zatvaranja te da odbacuje sve geografske i političke granice i potvrđuje prijeku potrebu međusobnog upoznavanja i prožimanja kultura.

Univerzitet u Sarajevu danas

Danas je na Univerzitetu u Sarajevu zaposleno ukupno 1.640 nastavnika i saradnika (902 nastavnika i 738 saradnika) i 893 zaposlena iz redova neakadenskog osoblja. U ak. 2007/08. godini na Univerzitetu je studiralo oko 60.000 studenata. Ukupno je na Univerzitetu diplomiralo 116.134 studenta, naučni stepen magistra nauka do danas je steklo 2.563 magistranta, a naučni stepen doktora nauka 2.014 doktoranta iz 43 naučne oblasti.

Ono čemu Univerzitet u Sarajevu danas teži jeste da postane moderan univerzitet i član evropske akademske zajednice. Bolonjski proces, o kojem se danas puno govori, sigurno oblikuje i podržava ambijent u kojem možemo učiniti sve reformske korake koji će omogućiti da Univerzitet u Sarajevu postane konkurentna jedinica u evropskom akademskom prostoru.

Za Univerzitet u Sarajevu modernizacija znači ostvarenje niza planiranih strateških zadataka na usaglašavanju obrazovnih sadržaja sa evropskim sadržajima, prilagođavanju režima studija, uvođenju lahko prepoznatljivih i uporedivih stepena u dodiplomskom i postdiplomskom studiju, implementiranje ECTS-a, a na kraju, i neupitnu validnost njegovih diploma.

Univerzitet u Sarajevu sutra

Ostvarenje programa modernizacije Univerziteta u Sarajevu nije samo deklarativni skup dobrih namjera, već i program konkretnih i realno ostvarivih aktivnosti, čijom primjenom bi se došlo do niza bitnih promjena u strukturi, načinu rada, vladajućim kriterijima u nastavi, nauci, i studentskom radu u svim oblicima djelovanja Univerziteta i svih njegovih jedinica

To bi zahvatilo sve institucije i sve oblike rada sadašnjeg Univerziteta, od sistema upravljanja menadžmenta Univerziteta, do cjelokupnog sistema organizacije i načina nastavnog i naučnoistraživačkog rada, u svim njegovim vidovima, od materijalno-finansijskih do kadrovskih uvjeta za takav rad.

Ovo je vrlo zahtjevan i ozbiljan dugoročan naučno-stručni zadatak i njemu Univerzitet u Sarajevu pristupa temeljito i postupno, a njegovim ostvarenjem stvorili bi se realni uvjeti da Bosna i Hercegovina, grad Sarajevo i akademska zajednica dobiju moderan univerzitet na razini standardnih univerziteta u Evropi i svijetu.

DRUŠTVENE NAUKE

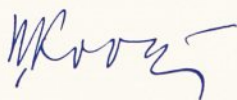
SARAJEVO DEVEDESETDRUGE

SARAJEVO NINETYTWO

Poznato je da se slikari služe univerzalnim jezikom; njihove poruke s lakoćom prelaze nacionalne i političke granice. U multinacionalnoj zajednici, taj univerzalni jezik ima posebnu kulturnu misiju: on neutrališe ideološke mitove i nacionalne predrasude; istina, sve kulturne tvorevine nose obilježje svog porijekla i svog duhovnog izvora, ali služe jedinstvenom cilju i zajedničkom idealu ljepote. Stoga jezik umjetnosti, kao eminentno kulturna tvorevina, uspostavlja veze duhovne komunikacije, čak i tamo gdje ih političke mjere prekidaju. Sarajevski grafičari, velikog međunarodnog ugleda, ujedinjeni zajedničkom nesrećom u opsjednutom gradu, dali su primjer tog univerzalnog jezika otpora i nade, stvaralačkog elana i vjere u opravdanost borbe za odbranu slobode. Njihovo djelo, izraz duhovnog i moralnog protesta protiv dioba, nasilja i duha isključivosti, na najbolji način potvrđuje kako plemenite ideje nalaze estetski adekvatan izraz univerzalnog jezika umjetnosti. Umjetnost na taj način svjedoči da se čovjek ne svodi samo na istoriju, nego da je njegovo ljudsko biće integralni dio poretka ljepote i njenih spontanijih tokova. Mapa SARAJEVO DEVEDESETDRUGE nastala je na raskršću borbe i stvaranja - dvaju principa koji određuju ritam života i odgađaju slijepi hod sudbine. Sloboda i ljepota su pokretači te dinamike i njeni krajnji ciljevi. Sarajevski umjetnici, ostajući vjerni svom ličnom rukopisu, evocirajući *agresiju, pomračenje uma, tragove monstruma, demonski val*, željeli su da vlastitim revoltom obilježe puteve ka slobodi i da pri tome zadrže znamenje ljepote. U tome je smisao njihovog poduhvata i značaj njihovog ostvarenja. Najzad, svojim kolektivnim djelom oni potvrđuju da ideja o zajedništvu u multinacionalnoj zajednici počiva na svijesti o kontinuitetu duhovnih vrijednosti, njihovom prožimanju i slobodnom međusobnom samjeravanju. To je zalag njihovog moralnog angažmana i pretpostavka njihove umjetničke misije.

As we know, painters use a universal language: their messages move easily across national and political borders. In a multi-national community, this universal language has a special cultural mission: to neutralize ideological myths and national prejudices. It is true that all cultural creations bear the marks of their origin and spiritual source, but they serve the same aim and a common ideal of beauty. Hence, the language of art, as an eminently cultural creation, establishes links of spiritual communication even where political measures interrupt them. Sarajevo's internationally renowned graphic artists, united by their common tragedy in their besieged city, provide an example of this universal language of resistance and hope. Their work, the expression of their spiritual and moral protest against division, violence and the spirit of intolerance, confirms in the best possible way how noble ideas find an aesthetically adequate expression in the universal language of art. In this way, art testifies that a human being cannot be reduced to history, but the human essence is an integral part of the order of beauty and its spontaneous currents. The SARAJEVO NINETY TWO collection was born at the crossroads of struggle and creation - two principles which determine the rhythm of life and postpone the blind march of destiny. Freedom and beauty are the motors of this dynamic and its final aims. The Sarajevo artists - remaining faithful to their personal signature and evoking *aggression, the darkening of the mind, the monster's trail, the demonic wave-wished*, with their personal revolt, to mark the paths to freedom while retaining symbols of beauty. Herein lies the meaning of their enterprise and the meaning of their achievement. Finally, through their collective effort they confirm that the idea of togetherness in a multinational community rests upon the consciousness of a continuity, interaction and free mutual harmonization of spiritual values. This is a pledge of their moral engagement and a condition of their moral engagement and a condition of their artistic mission.

Dr Nikola KOVAČ

Ekonomski fakultet

Ekonomski fakultet Univerziteta u Sarajevu osnovan je 1952. godine. Najteže uvjete rada imao je u razdoblju Agresije na RBiH, ali je i tada, na primjeren i primjeran način, bez ijednog dana prekida u radu, krajnje profesionalno i dostojanstveno, izvršavao svoju misiju i operativne radne zadaće. S iskrenom ljubavlju i nadljudskim naporima, zanemarujući pojedinačne patnje i muke u korist općeg dobra i integralne funkcije Fakulteta, u totalnim uvjetima Agresije, ostvareni su gotovo nemogući rezultati: neprekinuti nastavni proces i primjeren naučno-istraživački rad na dodiplomskom i postdiplomskom studiju, pružana obrazovna i savjetodavna pomoć firmama u opkoljenom Sarajevu, provođena institucionalna i ljudska pomoć brojnim školama, fakultetima, ustanovama, kao i pojedincima (od djece predškolskog uzrasta pa sve do umirovljenih univerzitetskih profesora i akademika). Sačuvana su sva materijalna dobra, osim onih koja su uništena izravnim agresorskim razaranjima.

Fakultet je svoju djelatnost prije Agresije ostvarivao na četiri lokaliteta u Sarajevu: Trg oslobođenja broj 1, u ulicama: Skenderija broj 35 i 66, Dobrovoljačkoj br. 38/3 (sada Hamdije Kreševljakovića). U razdoblju Agresije Fakultet je zadržao svoje prostore te u njih primio i javnu ustanovu za predškolsko vaspitanje i obrazovanje Djeca Sarajeva – obdanište sa dječijom kuhinjom (ishranu je organizirao UNICEF), osnovnu školu nadležne Mjesne zajednice Skenderija, Srednju ekonomsku školu Hasan Brkić, fakultete: Elektrotehnički, Poljoprivredni, Mašinski, Arhitektonski i Fakultet za saobraćaj i komunikacije, Školu za učenje stranih jezika Interlingua, Zavod za školsku izgradnju, kao i tridesetak prognanika.

Klasična nastava u ljetnjem semestru ak. 1991/92. godine prekinuta je u aprilu 1992. godine usljed početka agresorskih dejstava. Fakultet je organizirao nastavak nastavnog procesa sistemom pojedinačnih i skupnih konsultacija i ispita sa studentima koji su uspijevali doći na Fakultet. Najkritičniji u tom smislu je bilo u maju 1992. godine, kada se Fakultet u teškim uvjetima morao hitno reorganizirati u novi oblik rada. U svemu su posebne teškoće izazivala teška granatiranja, razaranja, strah i odsustvo jednog dijela zaposlenih, koji su, bez najave, napustili Fakultet i grad Sarajevo. Odluke o oblicima

i sadržajima nastavnog procesa, njihovom obimu i mjestu realizacije donosili su fakultetski organi, uz potrebne konsultacije sa Rektoratom i nadležnim Ministarstvom Vlade Republike BiH.

Nastavni proces se odvijao u zgradi na Trgu oslobođenja broj 1, ali zbog uvjeta Agresije pojedini oblici nastavnog rada (konsultacije i neki ispiti) održavani su i na drugim lokacijama (1992. godine na Veterinarskom fakultetu u Novom Sarajevu, na Dobrinji, u Nastavnom centru pri civilnoj zaštiti, a od 1994. godine i u Zenici).

I pored značajnog odljeva nastavnog kadra, Fakultet je u toku cijelog razdoblja Agresije imao dovoljan broj nastavnika i saradnika, koji su po odgovarajućim univerzitetskim kriterijima mogli obavljati predviđene nastavno-naučne aktivnosti. Nastavnike i saradnike koji su svojevolumeno napustili Fakultet zamijenili su novi kadrovi ili je bila izvršena preraspodjela prethodnih nastavnih zaduženja kod postojećeg nastavnog osoblja.

Zbog agresorskih dejstava na Fakultetu je primijenjen fleksibilan način utvrđivanja ispitnih termina. Ispiti su organizirani gotovo svaki mjesec, odnosno u dane kada se ukazivalo ili pretpostavljalo relativno zatišje i povoljniji uvjeti u gradu. Upis u ak. 1992/93. godinu trajao je do 21. decembra 1992. godine. Zbog izuzetno hladne zime (temperatura je padala i do -20 stepeni Celzijusa), bez normalnih uvjeta za rad (bez vode, struje, grijanja, itd.), efektivna nastava u 1992/93. godini počela je tek 17. maja 1993. godine i održana je u obimu od 40% u odnosu na ukupan fond nastave utvrđen Statutom Fakulteta.

U ak. 1993/94. godini nastava je započela 18. 10. 1993. godine, a završena 25. 6. 1994. godine. Održana je u obimu od 60% u odnosu na ukupan statutarni fond.

U ak. 1994/95. godini nastava je započela 26. 9. 1994. godine, a završena 10. 6. 1995. godine. Održana je u obimu preko 90% od predviđenog fonda.

Dana 2. 10. 1995. godine počela je nastava u ak. 1995/96. godini i održavala se, u principu, dosta redovno (izuzev vanrednih okolnosti vezanih za dejstva agresora).

Nastavno-naučno vijeće Fakulteta je 19. 8. 1994. godine usvojilo novi Nastavni plan Postdiplomskog studija iz poslovne ekonomije, sa smjerovima: finan-

sijski menadžment i marketing-menadžment. Dana 4. 9. 1995. godine objavljen je Konkurs za upis studenata na navedeni Postdiplomski studij, na osnovu čega je upisano 48 postdiplomaca (23 na marketing-menadžment i 25 na finansijski menadžment). Nastava je počela 28.10.1995. godine.

Početkom Agresije na Fakultetu je formiran Krizni štab na čelu sa dekanom prof. dr. *Salibom Oruč-Ćustović*. Glavna zadaća Kriznog štaba bila je uskladiti operativne poslove na Fakultetu u uvjetima Agresije. U maju, junu i julu 1992. godine prvenstveni zadatak je bio skloniti dokumentacionu građu i opremu u sigurnije podrumске prostorije, zaštititi razrušene prostore u zgradama Fakulteta i, primjereno mogućnostima, očistiti radne prostore od posljedica velikih granatiranja.

Prva sjednica Nastavno-naučnog vijeća u uvjetima Agresije održana je 22.7.1992. godine. Na njoj su razmatrana ukupna nastavna problematika i doneseni odgovarajući zaključci. Nakon ove sjednice uspostavio se uhodaniji sistem rada na Fakultetu, sa jasnim obavezama svih organa i pojedinaca u novim uvjetima rada. Primjereno stanju opsade, svi organi na Fakultetu uredno su obavljali svoje zadaće.

Nastavno-naučno vijeće je posebno temeljito i argumentirano, u više navrata razmatralo i određivalo se prema novom konceptu i sadržaju Nastavnog plana Fakulteta i pitanju radikalnije reforme Univerziteta u Sarajevu. Kao sastavni dio rečenog bilo je razmatranje i unutrašnje organizacije Fakulteta, s obzirom na organizacione jedinice, te osavremenjavanje njihovog rada.

Vrijedno je istaći i savjestan rad katedri Fakulteta koje su davale stručnu podlogu i stajališta za sva pitanja iz njihovog domena.

U junu 1992. godine bila je sljedeća struktura:

Opis	Na radnoj obavezi	Na čekanju	S uvjetnim otkazom	U k u p n o
Nastavnici	31	9	10	50
Saradnici	9	7	8	24
Ostali zaposlenici	26	19	8	53
U k u p n o	66	35	26	127

Akadska godina	I godina	II godina	III godina	IV godina	Ukupno
1991/92.	1446	701	473	218	2838
1992/93.	402	292	104	93	891
1993/94.	604	338	67	87	1096
1994/95.	564	442	129	124	1259
1995/96.	623	473	103	55	1254

Pred početak Agresije 1992. godine na Fakultetu je bilo 127 zaposlenih u stalnom radnom odnosu, od toga 49 nastavnika, 23 saradnika i 55 uposlenika u vannastavnoj djelatnosti. Pored navedenog broja, na Fakultetu je bilo angažirano i 18 nastavnika i 7 saradnika u svojstvu tzv. vanjske saradnje (jedan poseban vid honorarnog rada).

Dekanske ekipe su činili:

Razdoblje 1991-1993:

- prof. dr. *Saliba Oruč-Ćustović*, dekan
- doc. dr. *Smail Smailbegović*, prodekan (do 31. 1. 1993.)
- doc. dr. *Drago Radić*, prodekan (do 31. 10. 1992.)
- prof. dr. *Milivoj Krčmar*, prodekan (umjesto dr. *Drage Radića* od 4. 12. 1992. do 19. 1. 1994.)
- prof. dr. *Dražena Tomljanović*, prodekan (umjesto dr. *Smaila Smailbegovića* od 1. 2. do 22. 11. 1993.)

Razdoblje: 1993-1995:

- prof. dr. *Aleksandar Kalmar*, dekan (do 10. 7. 1995.),
- doc. dr. *Milić Simić*, prodekan (do 4. 12. 1995.)
- mr. *Kasim Begić*, prodekan (do 4. 12. 1995.)

Sekretari Fakulteta bili su:

- *Duro Roganović* (do 31. maja 1992.)
- *Ismet Šabanović* (juni 1992.)
- *Željko Šain* (od 1. 7. 1992. do 4. 12. 1995. godine)

Nadležni organi Fakulteta su, saglasno zakonskim i drugim normativnim aktima, uradili podjelu zaposlenika na: uposlenike sa radnom obavezom na Fakultetu, uposlenike na čekanju i uposlenike koji su dobili uvjetni otkaz.

U razdoblju 1992-1995. godine na Fakultetu je na četvorogodišnjem i dvogodišnjem studiju diplomiralo 278 studenata.

U razdoblju 1992-95. godina na Fakultetu je magistriralo deset kandidata, odbranjen je jedan specijalistički rad i četiri doktorske disertacije.

Naučnoistraživački i konsultantski rad bili su primjereno zastupljeni.

Unutrašnjost zgrade Fakulteta nakon granatiranja

ni u ukupnim aktivnostima Fakulteta. Oni su bili u funkciji nastavnog procesa, postdiplomskih usavršavanja, izrade magistarskih i doktorskih radova, kao i stručne pomoći državnim ustanovama i preduzećima.

Već u augustu 1992. godine započeta je rasprava na organima Fakulteta o daljnjem profiliranju rada Instituta, Poslovne škole i CIS-a (Centra informacionih sistema) te o prilagođavanju novim uvjetima rada.

Poslovna škola je organizirala nekoliko edukativnih programa, neke samostalno, a dio njih sa drugim ustanovama. Posebno se izdvajaju programi rađeni za menadžment preduzeća Bosnalijek te skupine menadžera i poslovnih ljudi iz: Željezničko-transportne organizacije, Sarajevske pivare, Centrotransa, Cenexa, Klasa, Magrosa, niza privatnih firmi, Ministarstva trgovine itd. Polaznici su se željeli educirati iz općeg i marketing-menadžmenta, vanjske trgovine, informatike, ili su se namjeravali baviti malim biznisom.

Institut Fakulteta je prilično uspješno nastavio rad. Ostvareni su istraživački i konsultantski radovi u brojnim firmama, od kojih navodimo samo najznačajnije: Privredna banka Sarajevo, Služba društvenog knjigovodstva/Zavod za platni promet BiH, Fabrika duhana Sarajevo, Šipad-komerc, Bosnalijek, Robna kuća Sarajka, HTP Evropa, Dijamant, Industrija mlijeka i sladoleda Milcos, Sarajevska pivara, Sarajevske tržnice itd.

Fakultet je tokom cijelog svog postojanja imao izuzetnu saradnju sa brojnim ustanovama u zemlji i inozemstvu.

Bez obzira na stanje opsade, Fakultet je nastojao održati što više veza i kontakata sa okruženjem. Po prirodi posla, prvenstvena saradnja bila je sa Rektoratom Univerziteta u Sarajevu i Ministarstvom za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Vlade Republike BiH. Vrlo korisna saradnja bila je i sa brojnim fakultetima i institutima Sarajevskog univerziteta, brojnim preduzećima kao i nizom inozemnih ustanova.

Od inozemnih ustanova posebno uspješna saradnja je bila sa Soroš-fondacijom, uz čiju pomoć i finansiranje je izgrađen Centar za menadžment i informacione tehnologije – MIT-Centar.

Stanje Agresije je uvjetovalo prilagođavanje rada i vannastavnih djelatnosti, koje su bile brojne i sadržajne i predstavljale su *condicio sine qua non*. Sve službe Fakulteta su postizavale su gotovo maksimalne učinke, mada često za svoj rad nisu imale ni osnovne uvjete.

Svi vitalni poslovi službi bili su profesionalno izvršavani. Studentska služba bila je primjerno ažurna, iako je svu relevantnu dokumentaciju imala premještenu u podrum (sa preko sto hiljada studentskih dosijea). Služba za nastavu je osiguravala neprekinut tok nastavnog procesa na dodiplomskom i postdiplomskom studiju, povezujući nastavnici kadar i brojne studente. Biblioteka je spašavala

Stepenište Fakulteta nakon granatiranja

bogatu bibliotečku građu i zadovoljavala korisnike svojih usluga (koji nisu bili samo sa Fakulteta). Opća služba je izvršavala svoje zadatke na samo sebi znane načine, održavajući sigurnost i higijenu objekata bez elementarnih pomagala i sredstava.

Nakon relativnog nesnalaženja u potpuno novom ambijentu, studenti Fakulteta se reorganiziraju i započinju svoje aktivnosti već u julu 1992. godine, kada pokreću rad Udruženja studenata Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu.

Studenti Sarajevskog univerziteta, među kojima su u organizacionom smislu prednjačili studenti Ekonomskog fakulteta, organizirali su 10.9. 1993. godine zapaženu manifestaciju: Studenti za Sarajevo. Ovaj studentski istup imao je značajnog odjeka i vidljivog uticaja na širenje istine o stanju u Sarajevu, položaju studenata i radu visokoškolskih ustanova u opkoljenom gradu.

U martu 1994. godine, u organizaciji AISEC-a, na Fakultet je, podsredstvom međunarodnih snaga, pristigla pošiljka od 200 paketa različite veličine i sadržaja (uglavnom hrane i sredstava za higijenu). To je bio poklon studenata iz više zemalja svijeta, koji su i na taj način željeli iskazati svoju solidarnost sa studentima i uposlenicima Fakulteta.

Fakultet se može pohvaliti i obimom rada svoje izdavačke djelatnosti. Ispoljeni su svi oblici entuzijazma, snalažljivosti, upornosti i nadasve predanog rada autora, kako bi za potrebe studenata bile objavljene neophodne knjige. Tako su u okvirima izdavačke djelatnosti Fakulteta pripremljene, objavljene te distribuirane sljedeće knjige:

1. dr. *Fabrudin Šebić*, Politička ekonomija
2. dr. *Nijaz Mesihović*, Sociologija
3. dr. *Boris Tibi* (koautor i redaktor) Upravljanje malim biznisom

4. dr. *Blagota Lučić*, Matematika

5. dr. *Milenko Dostić*, Kako osnovati i voditi privatno preduzeće

6. dr. *Zlatko Lagumdžija*, Kompjuteri i njihova primjena

7. dr. *Nikola Grabovac*, Ekonomika trgovinskih poduzeća

kao i niz drugih publikacija, priručnika i pomagala potrebnih za nastavni proces.

Posebnu pomoć u ovoj dionici djelovanja Fakulteta dala je fondacija Soroš – Fond otvoreno društvo BiH, tj. u doniranju i kopiranju jednog broja knjiga, kao i izdavačka kuća MATE iz Zagreba, te Armija Republike Bosne i Hercegovine, izdavačko-štamarska preduzeća iz Sarajeva i određen broj građana pojedinaca.

Osiguranje podnošljivih uvjeta rada te finansijskih sredstava predstavljalo je istinsku teškoću za Fakultet. Država, kao izvorni osnivač Fakulteta, povremeno je doznacavala odgovarajuća finansijska sredstva, koja ipak nisu mogla zadovoljiti ni najneophodnije potrebe. Zahvaljujući određenim donacijama i prihodima od konsultantskog, naučnoistraživačkog i drugog rada, Fakultet je osiguravao egzistencijalni minimum za život i opstanak.

Za vrijeme Agresije na RBiH, ranjena su dva profesora: prof. dr. *Zlatko Lagumdžija* i dr. *Aida Habul*.

U toku opsade Sarajeva Fakultet je u radni odnos primio slijedeće saradnike: dr. *Mebu Bašića*, dr. *Marka Beroša*, mr. *Veljka Trivuna*, mr. *Duljka Hasića*, *Melihu Bašić*, *Senadu Babto* i mr. *Jadranku Kapić*.

Fakultet, nažalost, ne raspolaže sa podacima o broju poginulih i ranjenih studenata.

NASTAVNICI I SARADNICI KOJI SU NAPUSTILI FAKULTET U TOKU
AGRESIJE NA RBIH (1992-1995)

PROFESORI I DOCENTI

Redovni i vanredni profesori

dr. *Manojlo Babić*

dr. *Dežider Jurišić*

dr. *Josip Laslo*

dr. *Mitar Miljanović*

dr. *Vladimir Trlin*

dr. *Želimir Vučković*

Docenti

dr. *Branko Čavarkapa*

dr. *Vera Čolo*

dr. *Vaso Dragović*

dr. *Branko Đerić*

dr. *Miodrag Jovičević*

dr. *Biljana Jurić*

dr. *Žarko Karišik*

dr. *Milivoje Krčmar*

dr. *Stevica Krsmanović*

dr. *Ante Markotić*

dr. *Branislav Mašić*

dr. *Desimir Međović*

dr. *Tanja Prajak-Kesić*

dr. *Drago Radić*

dr. *Smail Smailbegović*

dr. *Jelena Stevović-Buha*

dr. *Aziz Šunje*

ASISTENTI, LEKTORI, METODIČARI

mr. *Iso Abinun*

mr. *Azra Branković*

mr. *Jusuf Hadžić*

mr. *Azra Hatibović*

mr. *Ljiljana Iviš-Krčmar*

mr. *Ilija Jelčić*

mr. *Nedeljka Jeremić*

mr. *Branka Likić*

mr. *Tabir Mahmutefendić*

mr. *Aleksandar Savić*

mr. *Marko Šarčević*

mr. *Darko Tipurić*

mr. *Ljiljana Tomić*

mr. *Borislav Tošić*

mr. *Spasoje Tuševljak*

Edina Alirejsović

Ratko Andelić

Milica Bulajić

Irdin Jamaković

Vlastimir Kalman

Vesna Zlatković

Sanja Vujičić

baktropis, rezervadž, suha igla

RATNA MAPA SARAJEVA '92. – GODINA OPASNOG ŽIVLJENJA

Aida Mušanović

Fakultet kriminalističkih nauka

Višegodišnje rasprave i pokušaji da se u sklopu Univerziteta u Sarajevu osnuje fakultet koji bi obrazovao stručnjake naglašenog usmjerenja na prevenciji štetnih društvenih pojava i radnji okončan je kroz inicijativu skupine entuzijasta, nastavnika Univerziteta i stručnjaka MUP-a BiH, koji su sačinili Elaborat o društvenonaučnoj opravdanosti otvaranja Fakulteta kriminalističkih nauka u Sarajevu. Elaborat je priređen u formi i sadržaju podobnom za raspravu već koncem 1992. godine. Shodno Zakonu o univerzitetu, navedeni dokument usvojio je Univerzitet u Sarajevu i time ozvaničio svoj stav o društvenoj potrebi formiranja Fakulteta, čime je sa druge strane otpočeo zakonom propisani postupak osnivanja.

Svoje pozitivno mišljenje, kao učesnici u proceduri osnivanja Fakulteta, dali su nadležno Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport, Sekretarijat za zakonodavstvo Vlade, Komisija za društvene djelatnosti kao i Vlada Republike BiH na sjednici od 26. 2. 1993. godine.

Na temelju Elaborata o opravdanosti otvaranja Fakulteta kriminalističkih nauka, Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine donijelo je Odluku o obrazovanju Komisije matičara (Odluka broj: 02-111-208/93, od 6. 4. 1993. godine). Komisiju su činili: prof. dr. *Halim Mulaibrahimović*, prof. dr. *Hidajet Repovac*, mr. *Nijaz Musabegović*, doc. dr. *Zvonimir Tomić*, mr. *Petar Petrić* i dipl. pravnik *Vitomir Šafranj*. Njihov zadatak bio je da u roku od dva mjeseca po objavljivanju ove odluke izvrše pripreme za osnivanje Fakulteta kriminalističkih nauka u Sarajevu, shodno članu 14. Zakona o univerzitetu.

Komisija matičara je završila postavljeni zadatak i na sjednici od 22. 5. 1993. godine jednoglasno utvrdila tekst izvještaja o radu Komisije, koji je Komisija dostavila dalje na nadležnost Predsjedništvu Republike Bosne i Hercegovine, sa prijedlogom da se osnuje Fakultet kriminalističkih nauka u Sarajevu.

Predsjedništvo RBiH donijelo je 4. oktobra 1993. godine Odluku o osnivanju Fakulteta kriminalističkih nauka, broj: 02-612-572/93. Ova bila je od velikog značaja ne samo za Univerzitet u Sarajevu i Fakultet, nego i za državu Bosnu Hercegovinu u tom trenutku: saglasno potrebama modernog i dinamičnog svijeta, udovoljeno je i to na visokoj razini

obrazovanja i odgoja – potrebama važne dionice za funkciju državnog mehanizma.

Prije donošenja Odluke o osnivanju Fakulteta, Komisija matičara je preduzela potrebne aktivnosti da Fakultet brzo započne sa radom.

Odluka o raspisivanju konkursa za izbor nastavnika donesena je već potkraj aprila 1993. Postupajući na osnovu člana 14. stava 2. Zakona o univerzitetu, Komisija matičara se opredijelila da raspiše konkurs za izbor nastavnika i saradnika, s ciljem osiguravanja kadra za izvođenje nastave za sve planom predviđene predmete.

*Faksimil Odluke o osnivanju FKN, "Službeni list"
broj 22/93. subota, 13. novembar 1993. godine*

Komisija je u skladu sa članom 64-76. Zakona o univerzitetu izvršila izbor nastavnika i saradnika i u stalni radni odnos primila 10 nastavnika, koji su svojim nastavničkim i naučnim profilom uspješno pokrivali 13 predmeta prve i druge godine. Time je odgovoreno obavezi utvrđenoj u članu 14, stav 2, alineja 3. Zakona o univerzitetu.

Izgradnja BiH i otpor Agresiji naukom: prva predavanja

Preostali nastavni predmeti pokriveni su izborom nastavnika u dopunski radni odnos. Svi prijavljeni kandidati za saradnike bili su primljeni u stalni radni odnos.

Izvršene su sve organizacione, kadrovske, tehničke i druge pripreme i nastava na Fakultetu kriminalističkih nauka je započela 21. marta 1994. godine. Taj dan određen je kao Dan Fakulteta, tako da se u ovom razdoblju, na samom kalendarskom početkom proljeća, tradicionalno održavaju Dani kriminalističkih nauka, kao podsjećanje na teška vremena i početke, ali se također organiziraju i stručne konferencije, seminari, promoviraju diplomanti i na taj način proslavlja postojanje i funkcioniranje Fakulteta.

Ovo je mjesto i prilika da se istakne kako se u tome sigurno ne bi uspjelo da nije bilo pravovreme-

ne materijalne i drugih oblika i pomoći. Čak su i neke privatne firme donirale ovom Fakultetu papir, kancelarijski pribor i dr. Posebno je potrebno naglasiti da su dobrotom i razumijevanjem susjeda – upravljačkog osoblja Pedagoške akademije i Fakulteta političkih nauka – ostvarene temeljne pretpostavke za početak nastave. Osigurano je korištenje dvije sale i četiri kabineta, tako da je neposredno po obavljenom upisu otpočela nastava.

Nastavnici na prvoj godini studija, pored dekana, prof. dr. *Mehmeda Kenovića*, bili su: prof. dr. *Mustafa Imamović*, prof. dr. *Franjo Kožul*, prof. dr. *Rajka Mladenović*, prof. dr. *Hidajet Repovac*, prof. dr. *Čazim Sadiković*, doc. dr. *Ibrahim Bakić*, doc. dr. *Aida Hašimbegović*, mr. *Gordana Išek*, predavač spec. *Mehmed Nalo*.

Kao asistenti-saradnici bili su angažirani mr. *Mujo Hasković* i dipl. pravnik *Borislav Petrović*. Ako je ideja oko osnivanja Fakulteta djelovala u početku možda pomalo nerealno, zato je angažman i zalaganje profesorskog i administrativnog kadra, ali i studenata, bio za svaku pohvalu, što je poništilo bilo kakvu sumnju u pogledu daljnjeg rada Fakulteta. Već od početka je misao-vodilja bila: provesti u praksi moderan studij, koji će pružiti kvalitetnu i svestranu izobrazbu u oblasti suzbijanja kriminala, uz primjenu savremenih spoznaja i dostignuća u ovom području, uz interaktivan i praktičan – s obzirom na karakter predmeta koji se izučavaju – pristup nastavnim procesima.

Prve godine bilo je upisano 148 studenata. U jesen ak. 1994/1995. upisana je druga generacija i nastava se odvijala za I i II godinu studija.

Iste godine osnovana je Asocijacija studenata kriminalistike, koja je – uz saradnju sa Općinom Stari Grad, pomagala ranjene studente Fakulteta kriminalističkih nauka.

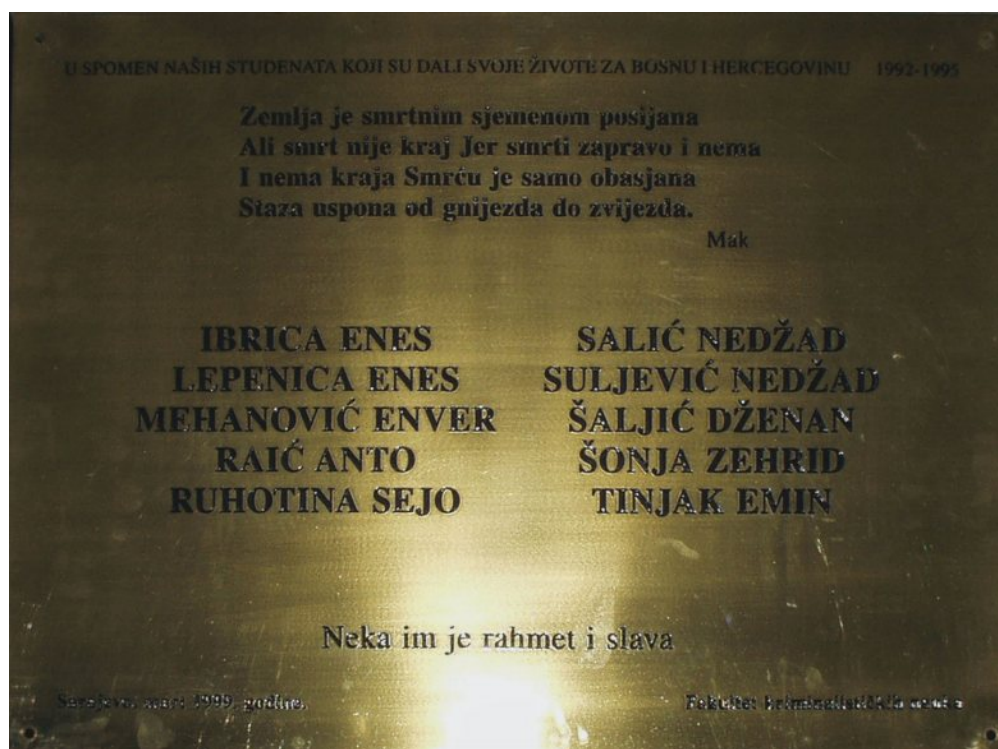
U razdoblju 1994 - 1995. godine poginulo je 10 studenata Fakulteta kriminalističkih nauka, a preko 50 ih je bilo ranjeno.

Predavanja na Fakultetu

Unutrašnjost zgrade Fakulteta nakon granatiranja

*Spomen studentima Fakulteta kriminalističkih nauka
 koji su položili svoje živote u odbrani Bosne i Hercegovine*

bakrorez

RATNA MAPA SARAJEVA '92 – CRNO SUNCE

Avdo Žiga

Fakultet političkih nauka

U vrijeme početka Agresije na RBiH, a tokom opsade Sarajeva, Fakultet političkih nauka, kao visokoobrazovna i naučnoistraživačka ustanova u okviru Sarajevskog univerziteta, svoju nastavno-naučnu djelatnost obavljao je kroz svojih pet odsjeka: Politologija, Sociologija, Žurnalistika, Sigurnost i Socijalni rad.

Pored pobrojanih odsjeka, u njegovom sastavu je funkcionirao Institut za društvena istraživanja i postdiplomski studij, koji je bio utemeljen na istraživanju socijalne strukture društvenog realiteta i imao srazmjerno dugu tradiciju. Kadrovski i materijalno Fakultet je bio osposobljen za obavljanje složenih univerzitetskih nastavnih zadataka, o čemu svjedoči njegov dugogodišnji razvojni put, kao i naučnoistraživačka djelatnost, što potvrđuje dugi niz projekata, knjiga, magisterija i doktorata.

U ovom kontekstu neophodno je istaći činjenicu da tokom čitavog razdoblja Agresije Fakultet uspijeva, uz izuzetne napore, obavljati svoju djelatnost, ne prekidajući je i pored svih nevolja koje su ga zadesile. Naime, veoma je važno da ovaj radni kontinuitet nije prekinut i pored toga što se djelovalo u otežanim uvjetima, usljed agresorskih dejstava, koja su dovela do razaranja infrastrukture (od snabdijevanja vodom i električnom energijom do prihvatanja izbjeglica i mobilizacije dijela fakultetskog prostora za potrebe Armije RBiH). Naučnoistraživačka aktivnost i rad sa studentima morali su biti prilagođeni uvjetima opsade Grada, budući da je stalno granatiranje značajno otežavalo komunikaciju nastavnika i studenata, kao i obavljanje nastavnog procesa.

U vremenu od 1992. do 1995. dužnost dekana Fakulteta obavljao je prof. dr. *Hidajet Repovac*, a prodekani su bili prof. dr. *Jelenka Vočkić-Avdagić* i prof. dr. *Nijaz Musabegović*.

Početak Agresije karakterizira prelazak i prilagođavanje na režim rada u otežanim okolnostima. Blokada transportnih komunikacija, opasnost kretanja u opkoljenom gradu izloženog neprestanom granatiranju i djelovanju različitih oruđa i oružja, a posebno odlazak određenog broja nastavnika i administrativnog osoblja doveli su do smanjenja obima nastavnog procesa.

U trenutku izbijanja Agresije na dodiplomskom studiju Fakulteta studirala su 352 redovna studen-

ta. Od 1991. do 1995. na sve odsjeke bilo je upisano ukupno 1.828 studenata, od čega je u naznačenom razdoblju diplomiralo ukupno 257 studenata.

Ovdje treba napomenuti da je u istom razdoblju odbranjeno ukupno sedam doktorskih disertacija: dvije iz oblasti političkih nauka, dvije iz oblasti socioloških nauka i tri iz oblasti socijalnog rada, o odbranjene su tri magistarske radnje iz oblasti političkih nauka, te po jedan specijalistički rad iz oblasti političkih nauka i socijalnog rada.

Budući da ljudski resursi predstavljaju najznačajniji segment nastavno-naučne djelatnosti, važno je istaći da je tu došlo do velikih promjena. Naime, u prvoj godini opsade Sarajeva Fakultet političkih nauka je napustilo 17 nastavnika, 13 asistenata i 13 administrativnih radnika, da bi nastavni proces preuzelo 20 preostalih nastavnika (uz 18 administrativnih radnika), koji su, uz izuzetne napore, u veoma teškim uvjetima održavali nastavu, konsultacije i ispite. Tokom 1994. i 1995. pojačana su nastojanja oko kadrovskog jačanja Fakulteta, te je primljeno 11 novih nastavnika i saradnika i 3 administrativna radnika. Pogodna je okolnost da niko od nastavnika, saradnika i administrativnih radnika nije poginuo u razdoblju Agresije, niti je niti je bio teže ranjen. Prema nepotpunim podacima, na području Federacije BiH poginulo preko 50 studenata Fakulteta, a taj broj bi bio vjerovatno znatno veći kada bismo imali potpune podatke sa prostora koji nije bio dostupan.

U toku gotovo četverogodišnje opsade Sarajeva zgrada Fakulteta političkih nauka je pretrpjela značajna oštećenja. Uništene su sve staklene površine, granatiran je krov, te vanjski i unutrašnji dijelovi zgrade. Izravni pogoci zgrade zapaljivim granatama 1993. izazvali su požar, u kojem je izgorio značajan dio knjižnog fonda Fakulteta. Najveći dio kancelarijskog namještaja i opreme također je uništen, a određen broj dosijea iz studentske i personalne službe je oštećen ili uništen.

Fakultet je tokom opsade Grada bio utočište za dvadesetak izbjeglica, a znatan dio prostora je bio izuzet za vojne logističke potrebe, zbog čega je prostor za nastavne aktivnosti bio smanjen, a rad službi Fakulteta odvijao se u neuslovnom prostoru. Tokom rata Fakultet nije dobijao donacije za obnovu zgrade, niti za nabavku opreme.

Kada je riječ o nastavnom, naučnom i javnom društvenom djelovanju nastavnika Fakulteta u razdoblju opsade Grada, neophodno je obratiti pažnju na nekoliko razina ove angažiranosti. Prije svega, treba istaći da je na Fakultetu organizirano niz tematskih rasprava, tematski usmjerenih na pitanja humanizma, multikulturalnosti, nacionalizma, genocida itd., u kojima su učestvovali nastavnici i studenti Fakulteta, a često i nastavnici sa drugih fakulteta (prof. dr. *Muhamed Filipović*, prof. dr. *Vladimir Premec* itd.). Određeni broj nastavnika učestvovao je u radu državnih organa i ustanova. Dvojica nastavnika Fakulteta bili su članovi Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine: prof. dr. *Mirko Pejanović* i prof. dr. *Nijaz Duraković*. Posebno je bila važna i zapaženu aktivnost nastavnika Fakulteta u bitnom sektoru javnog komuniciranja, posebno radija i televizije, a u nastojanjima oko medijske deblokade Bosne i Hercegovine.

Tokom 1994. i 1995. godine na Fakultetu je gostovalo više univerzitetskih nastavnika iz susjednih nam država, Evrope i SAD-a (*Ivan Đurić*, *Slobodan Inić*, *Nadežda Puhovska*, *Ben Nefzger*, *Urs Altermat* i neki drugi). S druge strane, neki nastavnici Fakulteta gostovali su na evropskim univerzitetima, šireći tako istinu o Agresiji na Republiku Bosnu i Hercegovinu i o genocidu nad Bošnjacima.

U ovom razdoblju jedan broj nastavnika Fakulteta uradio je naučnoistraživačke projekte za koje je potporu osigurala Soroš-fondacija, a koji su veoma povoljno ocijenjeni međunarodnim recenzijama i dijelom objavljeni u posebnim publikacijama.

Neprekinutu svekoliku djelatnost Fakulteta u okolnostima opsade Grada upotpunjuje i temeljita priprema, a onda i otvaranje 1994. godine interdisciplinarnog postdiplomskog studija pod naslovom Bosna i Hercegovina u savremenom svijetu. Prva generacija ovog studija brojala je ukupno 178 studenata. (Odsjek političkih nauka Na početku upisalo je 129 studenata, Odsjek socijalnog rada 24, Odsjek za sociologiju 16, Odsjek žurnalistike 9 studenata). U okviru ovog studija nastavnici su izvodili i dislocirano nastavu u Zenici i Tuzli.

U nastavi ovog postdiplomskog studija, pored nastavnika sa Fakulteta političkih nauka, učestvovali su i nastavnici sa drugih fakulteta, kao i neki istaknuti stručnjaci sa univerziteta izvan Bosne i Hercegovine, što svjedoči o kvalitetu samog studija.

Na kraju ovog prikaza ukupnih nastavnih i naučnoistraživačkih aktivnosti Fakulteta političkih nauka u razdoblju opsade Sarajeva, čini se važnim još jednom istaći dvije najbitnije činjenice. Prva je sadr-

žana u okolnosti da – i pored izuzetno teških prilika Agresije i opsade Grada – ni u jednom trenutku nije bio prekinut kontinuitet nastavno-naučnog djelovanja Fakulteta.

Druga činjenica tiče se samog kvaliteta nastavno-naučnih postignuća, čija analiza danas pokazuje da – o pored brojnih teškoća i iskušenja o kojima je bilo riječi nije došlo do pada u kvaliteti rada. Osim toga, Fakultet je do kraja opsade Grada uspio u značajnoj mjeri obnoviti nastavnički i saradnički kadar i očuvati svih svojih pet odsjeka, ne prekidajući rad postdiplomskih studija i procedure za sticanje doktorata nauka. Na kraju, od posebnog značaja je i podatak da je Fakultet i u razdoblju opsade Grada uspio sačuvati multietničku strukturu nastavnika i saradnika.

NASTAVNICI I SARADNICI KOJI SU NAPUSTILI FAKULTET U TOKU AGRESIJE NA RBIH (1992-1995)

PROFESORI I DOCENTI

prof. dr. *Borislav Gojković*
 prof. dr. *Nenad Kecmanović*
 prof. dr. *Ina Musafija-Ovadija*
 prof. dr. *Spasoje Pejović*
 prof. dr. *Nikola Poplašen*
 prof. dr. *Džemal Sokolović*
 prof. dr. *Besim Spahić*
 prof. dr. *Emil Vlajki*
 doc. dr. *Fadila Čengić*
 doc. dr. *Vladimirka Krsmanović*
 doc. dr. *Nada Ler Sofronić*
 doc. dr. *Radiša Milenković*
 doc. dr. *Milan Miljević*
 doc. dr. *Savo Prelević*
 doc. dr. *Ljupko Salom*
 doc. dr. *Srebrenka Viden*
 doc. dr. *Momir Zeković*

ASISTENTI, LEKTORI, METODIČARI

Svebor Dizdarević
Kosana Glišić
Željka Mudrovčić
Gordana Marić
Marina Ratković
Dušan Stojčić
Dušan Šehovac
Aleksa Šekara
Safet Tipura

ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKO OSOBLJE

Katerina Dučić
Miroslava Gojković
Danica Kordić
Milka Kulenović
Desanka Lazarević
Jesenka Malčić
Verica Milašinović
Branislav Pandurević
Jovica Pažin
Mileva Popovski
Dragojla Radišić
Dragica Stojanović
Mirjana Šikuljak

NASTAVNICI, SARADNICI, ADMINISTRATIVNO - TEHNIČKO OSOBLJE FAKULTETA KOJE JE PROVODILO NASTAVNO-NAUČNU DJELATNOST I PRUŽALO ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKU PODRŠKU U TOKU AGRESIJE NA R BiH (1992-1995)

/ Ako nije drugačije naznačeno, lica sa ovog popisa provela su čitavo označeno razdoblje na Fakultetu/

PROFESORI I DOCENTI

prof. dr. *Ivan Cvitković*
 prof. dr. *Smail Čekić*
 prof. dr. *Fadila Čengić*
 prof. dr. *Nijaz Duraković*
 prof. dr. *Šaćir Filandra* od 1.12.1995.
 prof. dr. *Ismet Grbo*
 prof. dr. *Safet Halilović*
 prof. dr. *Omer Ibrahimagić*
 prof. dr. *Emina Kečo-Isaković*
 prof. dr. *Vahid Kljajić*
 prof. dr. *Šefko Mededović*
 prof. dr. *Milanka Miković* od 1.10.1993.
 prof. dr. *Halim Mulaibrahimović*
 prof. dr. *Nijaz Musabegović*
 prof. dr. *Asad Nuhanić* od 15.9.1994.
 prof. dr. *Muhamed Nubić* od 1.1.1995.
 prof. dr. *Hidajet Repovac*
 prof. dr. *Božidar Sekulić*

prof. dr. *Stjepan Šimić* od 1.9.1993.
 prof. dr. *Dževad Terzić*
 prof. dr. *Esad Zgodić* od 1.5.1995.

ASISTENTI, LEKTORI, METODIČARI

Vesna Bagarić, ass. od 20.12.1994.
Senada Čumurović, ass. od 1.10.1993.
Amer Filipović, ass. od 15.8.1993.
Fata Muftić, ass. od 15.1.1993.
Mirha Teskeredžić, ass.
Branislava Antonić
Izet Beridan
Muhamed Dervišbegović
Jagoš Dujović
Mustafa Festić
Milan Gaković
Udžejna Habul
Jasna Juričić-Nećak
Safeta Kovo
Jelenka Voćkić-Avdagić

ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKO OSOBLJE

Sead Abadžić od 1.12.1994.
Nusret Agić od 1.6.1994.
Zlata Bilalić
Radmila Bjelica
Antonija Bojanić
Nusreta Božić
Ševala Čizmić
Rajko Džukić
Hajra Hurić
Radmila Kukuljac
Emina Lipjankić
Fatima Mašić
Nazif Mujezin
Katalin Perčinlić
Nedžija Salčin od 1.6.1995.
Hanifa Subašić
Bisera Tutundžić
Mafija Vrabac
Mina Zlata
Rasema Zuko
Mirko Živadinović

akvatinta u boji

RATNA MAPA SARAJEVA '92. – IZ CIKLUSA „DVANAEST“

Dževad Hozo

Pravni fakultet

Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu je tokom Agresije na R BiH 1992-1995. godine redovno obavljao svoje aktivnosti. Kao utemeljitelj univerzitetske tradicije ostao je na principima državne samostalnosti Bosne i Hercegovine i njenog teritorijalnog integriteta, građanske jednakosti i nacionalne ravnopravnosti. U tom duhu je Pravni fakultet i u uslovima Agresije vodio odgovarajuću kadrovsku politiku i nastavio da obrazuje generacije svojih studenata.

U uvjetima opsjednutog Grada Pravni fakultet u Sarajevu niti jednog dana nije prestajao sa radom, iako se nalazio u izuzetno teškim prilikama. Profesori, saradnici i drugi zaposleni, iako bez elementarnih uvjeta za rad, kontinuirano su izvodili nastavu i davali doprinos opstojnosti društvene i državne zajednice BiH.

U razdoblju 1992-1995. godine na Pravnom fakultetu u Sarajevu su se odvijali, odnosno organizirali, slijedeći značajni događaji:

1992. Suorganizator okruglog stola na temu Ustavno uređenje BiH, zajedno sa Udruženjem pravnika BiH;
1992. Kordiniranje organizacijom javne rasprave o Nacrtu Ženevskog ustava za BiH, u dogovoru sa Univerzitetom i drugim fakultetima, u prvom redu Filozofskim, zatim Fakultetom političkih nauka i Ekonomskim fakultetom;
1993. Učešće na okruglom stolu na temu Zaštita ustavnosti i zakonitosti u svjetlu Vens-Ovenovog plana;
1993. Učešće na izložbi Školstvo u ratnim uslovima;
1994. Suorganizator okruglog stola na temu ZAVNOBiH – sadašnjost; učešće u naučnoistraživačkom projektu Pravno-institucionalni režim EZ, nakon čega je objavljena knjiga Elementi evropskog prava;
1994. Pravni fakultet u Sarajevu je odbio memorandum Fonda otvoreno društvo o prijedlozima da se osnuje Bosanski pravni fakultet u egzilu, izražavajući da je takva ideja neprihvatljiva i da ona vrijeđa suverenost BiH, koja je međunarodno priznata i postojeća država, koja ima svoje fakultete; 1995. Ovu godinu je obilježio i niz vrijednih dešavanja:
 - Sačinjena izjava kojom se Pravni fakultet u Sarajevu obratio pravnim fakultetima u svijetu, povodom izuzetno teškim prilikama u zemlji, uslijed napada, posebno u enklavama u istočnoj Bosni, prije svega Agresije u Srebrenici;
 - Uspostavljena saradnja sa ABA CEELI-em (Američko udruženje pravnika). Rezultat saradnje je donacija za biblioteku Pravnog fakulteta u Sarajevu, bratimljenje pravnih škola sa Pravnim fakultetom u Sarajevu, te posjeta Vašingtonu i američkim pravnim fakultetima, u septembru 1995. godine.
 - Prof. dr *W. Benedek*, predsjednik austrijskog komiteta WUS-a, održao je 4 časa predavanja na Specijalističkom postdiplomskom studiju;
 - Pravni fakultet u Sarajevu je dobio obimnu donaciju knjiga koju je darovao Max-Planck - institut za strano i međunarodno javno pravo iz Heidelberga;
 - Učešće u Programu aktivnosti na izradi Strategije obnove i razvoja grada Sarajeva;
 - Na Fakultetu je organiziran postdiplomski specijalistički studij – diplomatija.

U junu i julu 1992. godine na Pravnom fakultetu u Sarajevu je bilo zaposleno 72 radnika – od toga 22 nastavnika i 14 saradnika, te 36 zaposlenih u nenastavnim djelatnostima. Taj broj brzo se osipao, tako da je u novembru 1992. godine u nastavi ostalo svega 9 nastavnika i 1 saradnik. Fakultet je u tim uvjetima

U periodu 1992- 1995. godina na Pravnom fakultetu u Sarajevu upisano je:

Školska godina	Redovni	Vanredni	Ukupno
1991/92.	1.098	1.827	2.925
1992/93.	306	335	641
1993/94.	266	796	1.062
1994/95.	456	525	981
1995/96.	582	856	1.438

preduzima, prema datim mogućnostima, sve mjere u cilju kadrovske popune i obnove.

Već u martu 1993. godine, a prema Pravilniku o sistematizaciji i organizaciji radnih zaposlenih, od toga 11 nastavnika i 1 predavač. Taj broj do 1995. godine popeo se na 18 nastavnika u stalnom radnom odnosu, uz jedan broj spoljnih saradnika.

Fakultet je kadrovsko popunjavanje i obnovu vršio raspisivanjem konkursa za izbor odgovornih nastavnika i angažiranjem na osnovu ugovora o djelu nastavnika drugih fakulteta, poštujući stroge kriterije za izbor nastavnog kadra.

Od nastavnog osoblja, jedini je prof. dr. *Nedžad Duvnjak* do 1994. godine bio pripadnik Armije RBiH, dok su ostali bili raspoređeni na radnu obavezu na Pravnom fakultetu.

Tri kandidata su stekli akademski stepen magistra, a tri kandidata stepen doktora pravnih nauka.

U razdoblju Agresije, kao pripadnik Armije RBiH, poginuo je radnik obezbjeđenja Pravnog fakulteta u Sarajevu, *Halim Nežirević*.

Zgrada Pravnog fakulteta u Sarajevu, koja je sastavni dio Pravosudne palače i Rektorata, tokom Agresije tri puta je bila pogođena te, kao i mnoge druge zgrade u Gradu, bila oštećena.

U prvim mjesecima opsade i Agresije dio fakultetske opreme je uništen.

NASTAVNICI I SARADNICI KOJI SU NAPUSTILI FAKULTET U TOKU AGRESIJE NA RBIH (1992-1995.)

PROFESORI I DOCENTI

dr. *Vera Čučković*
 dr. *Vlasta Horvat*
 dr. *Nevenko Misita*
 dr. *Nada Mićanović-Pavelić*
 dr. *Milimir Mučibabić*
 dr. *Ljiljana Obradović*
 dr. *Zoran Pajić*
 dr. *Muba Peleš-Diždarević*
 dr. *Zvonimir Stenek*
 dr. *Milan Tomić*
 dr. *Mihailo Velimirović*
 dr. *Milanka Vešović*

ASISTENTI, LEKTORI, METODIČARI

mr. *Hajrija Sijerčić-Čolić*
 mr. *Dragana Knežić-Popović*
 mr. *Slobodan Lovrenović*
 mr. *Zdravko Lučić*
 mr. *Dražan Petrović*
 mr. *Svetislav Plavšić*
 mr. *Meliba Povlakić*
 mr. *Jasminka Sijerčić-Gradašević*
 mr. *Edin Šarčević*
Slavenka Aganagić
Miroslav Rag

PO OKONČANJU AGRESIJE NA FAKULTET SU SE VRATILI:

mr. *Jasminka Gradašević-Sijerčić*
 mr. *Zdravko Lučić*
 dr. *Nevenko Misita*
 mr. *Meliba Povlakić*
 mr. *Hajrija Sijerčić-Čolić*

U ratnom periodu na Fakultetu je diplomiralo:

1992. godine	167
1993. godine	97
1994. godine	58
1995. godine	116
U K U P N O	438

Tokom razdoblja opsade Grada na Fakultetu nije bila organizirana izdavačka djelatnost, ali su nastavnici objavljivali svoje naučne i stručne radove u različitim ratnim publikacijama i dnevnim novinama.

Tokom 1993. godine Fakultet je od Sarajevske industrije oprema i mašina dobio donaciju za izradu rešetki na prozorima, a u cilju zaštite bibliotečkog fonda i studentskih dosijea.

Fakultet, nažalost, ne raspolaže podacima o poginulim i ranjenim studentima za razdoblje 1992 - 1995. godine

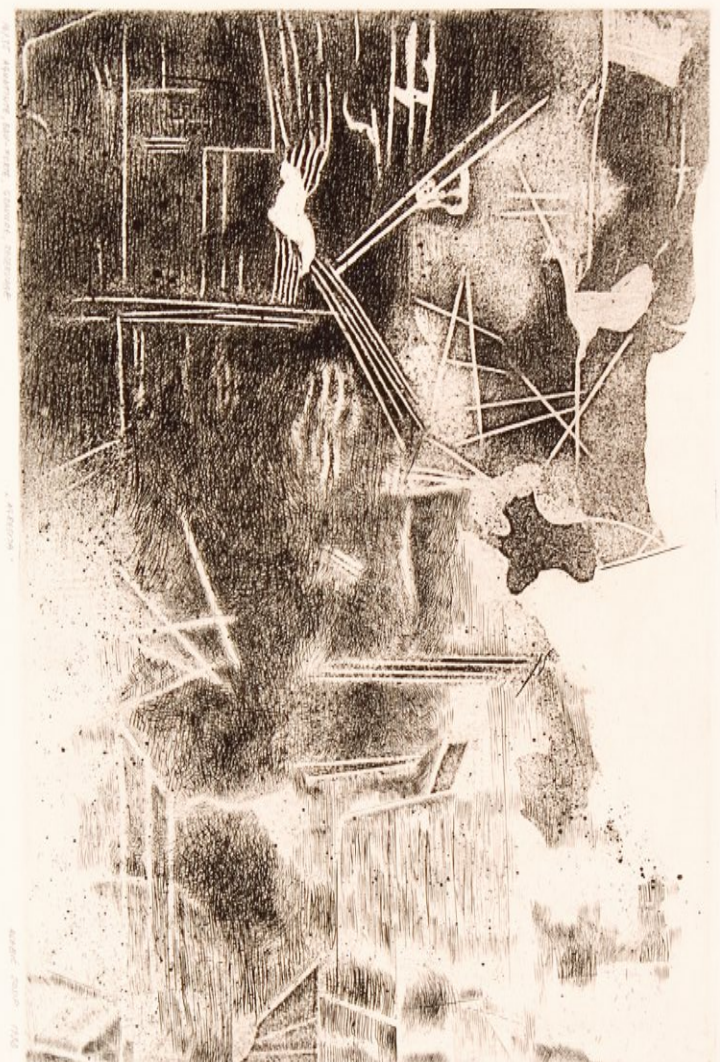
rezervaž, akvatinta

RATNA MAPA SARAJEVA '92. -TRAG ZLOČINA

Esad Muftić

TEHNIČKE NAUKE

bakropis,akvatinta,bakrorez,rezervaj

RATNA MAPA SARAJEVA '92. - AGRESIJA

Josip Alebić

Arhitektonski fakultet

Agresija na RBiH zatekla je nespremne uposlenike i studente Arhitektonskog fakulteta, kao i većinu napadnutog bosanskohercegovačkog stanovništva. U maju 1992. godine nastavna zgrada Fakulteta izuzeta je za potrebe oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine. Institut za materijale i konstrukcije Građevinskog fakulteta ustupa Fakultetu nekoliko prostorija, u kojima su, iako su agresorska dejstva već uveliko trajala, nastavljene nastavno-naučne aktivnosti.

Nakon mjesec dana, Fakultet prelazi sa radom u prostore Medicinskog fakulteta u Sarajevu, gdje su mu stavljene na raspolaganju dvije učionice te dvije prostorije za okupljanje nastavnika i za sekretarijat. Također, Fakultet je za potrebe nastavno-naučnog procesa te za sjednice Nastavno-naučnog mogao koristiti salu za sjednice Medicinskog fakulteta. Pobrojane prostorije Fakultet je koristio do aprila 1994. godine, kada se – nakon odgovarajuće Odluke tadašnjeg Okruga Sarajevo – vratio u dio prostora vlastite zgrade.

Krajem marta 1992. godine, uoči Agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu, na Arhitektonskom fakultetu bilo je ukupno 102 uposlenika, 64 iz redova nastavnog i saradničkog osoblja, a 38 u sekretarijatu te administrativnim i tehničkim službama.

Zbog neispunjavanja radnih obaveza u uvjetima opsade Grada donesena je odluka o prestanku radnog odnosa za 3 nastavnika, 9 asistenata, 21 radnika iz administrativno-tehničke službe.

Od početka Agresije poslove prodekana za finansije vodio je prof. dr. *Šefkija Dreca*, dok je prodekan za nastavu prof. dr. *Vjekoslava Sanković-Simčić* ostala zarobljena na Grbavici. Njene obaveze preuzeo je dekan sve do izbora docenta mr. *Hajrudina Zagore* za prodekana za nastavu (1994). Sve poslove tehničkog sekretara dekana, administraciju, daktilografske i ostale poslove vodila je *Munevera Alagić*. Od administrativnog osoblja učestvovala je u radu također *Milena Čiborić*.

Uprkos svim ovim nedaćama, Fakultet nije prekidao sa radom, što je u prvom radu omogućeno prisustvom najvećeg dijela nastavnog kadra u nepromijenjenom nacionalnom sastavu.

U ak. 1992/93. godini, zbog nedostatka odgovarajućeg prostora i ostalih relevantnih uvjeta te

svakodnevnog granatiranja i brige o sigurnosti studenata, Fakultet nije organizirao redovan nastavno-naučni proces, ali su sve druge aktivnosti tekle bez prekida.

Paralelno sa onim aktivnostima koje je bilo moguće provoditi, redovno su održavane sjednice Nastavno-naučnog vijeća. Kroz evidenciju administracije sekretarijata prošlo je 110 studenata, koji su položili 350 ispita, a u razdoblju Agresije na RBiH diplomiralo je 40 studenata.

Iako u krajnje nepovoljnim uvjetima, Nastavno-naučno vijeće donosi Odluku o početku nastave u ak. 1993/94. godini, koja se – osim u spomenutim prostorijama Medicinskog fakulteta – izvodila na još nekim lokalitetima u Gradu (Akademija likovnih umjetnosti, klupske prostorije USD Bosna i amfiteatar Zavoda za hidrotehniku Građevinskog fakulteta). To je ujedno bila prva generacija koja je počela studirati po novom Nastavnom planu i programu edukacije studenata arhitekata općeg profila.

U ak. 1993/94. godini upisano je ukupno 163 studenta na sve četiri godine studija. Od tog broja raspored po godinama studija bio je slijedeći: slijedeća: prva godina 90, druga godina 26, treća godina 20 i četvrta godina 27 studenata.

U proljeće 1994. godine, tačnije u mjesecu marta, vojska Armije Bosne i Hercegovine napušta dio prostora u nastavnoj zgradi Arhitektonskog i Građevinskog fakulteta. (Međutim, odred Lasta CSB Sarajevo i dalje ostaje u zgradi.) Nove okolnosti su omogućile da se nastavno-naučni proces Fakulteta u aprilu 1994. godine ponovno počne izvoditi u vlastitom prostoru.

U trenutku ulaska u vlastiti prostor stanje u zgradi Fakulteta bilo je veoma nepovoljno: Instalacije vode struje i centralnog grijanja bile su uništene, a sanitarni prostori neupotrebljivi. Usljed stalnog granatiranja objekta, popucala su bila stakla i nastala su velika oštećenja na fasadi. U takvom stanju zgrada nije pružala ni minimum uvjeta za odvijanje bilo kakvih nastavnih aktivnosti. Zato je ak. 1993/94. godina završena u istim u istim prostorima u kojima je i započeta, tj. na pobrojanim lokacijama u Gradu.

Odluka da se ak. 1994/95. godina provede u vlastitoj zgradi podrazumijevala je finansijska sredstva koja Fakultet nije imao. Zahvaljujući razumijevanju

tadašnjeg Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport (posebno njenog čelnog čovjeka, dr. *Enesa Karića*), dobijena je pomoć u iznosu od 50.000 DEM, kojom su uređeni najneophodniji prostori za odvijanje nastavnih i drugih aktivnosti Fakulteta.

Odobrena suma omogućila je da se osposobe učionice na III i IV katu, prostorije dekanata, bifea, sekretarijata i studentske službe.

Na taj način ostvareni su uvjeti za početak ak. 1994/95. školske godine u vlastitoj zgradi.

Ak. 1994/95. godine upisano je ukupno 188 redovnih studenata, i to po godinama, kako slijedi: 94 na prvoj, 55 na drugoj, 23 na trećoj i 6 na četvrtoj. U 9. semestar bilo je upisano 10 studenata.

Ljeto 1995. godine zapamćeno je kao najteže razdoblje u opsadi Sarajeva. U cilju zaštite studenata i nastavnog osoblja, u junu 1995. godine po drugi put je morao biti napušten vlastiti prostor i Fakultet se sa ukupnom aktivnošću ponovno preselio na Medicinski fakultet. Pogodna okolnost u ovoj vrlo teškoj situaciji sadržana je u činjenici da je veći dio nastave u ljetnjem semestru ak. 1994/95. godini bio ranije apsolviran, pa se ostatak obaveza iz nastave za studente mogao brže nadoknaditi kroz individualnu nastavu i konsultacije sa profesorima i asistentima.

I pored predloženih teških uvjeta rada, u toku ak. 1994/95. godine diplomiralo je 20 studenata.

Donoseći novi Nastavni plan i program studija za opći odsjek, Nastavno-naučno vijeće Fakulteta odlučilo je da na prvu godinu studija prima samo 60 studenata, uz obavezno održavanje prijemnog ispita. Međutim, u ak. 1994/95. godini odlučeno je da se, zbog prikazanih uvjeta opsade Grada, ne održi prijemni ispit, što je korigirano već kod upisa nove generacije u ak. 1995/96. godinu. Za tu generaciju prijemni ispit održan je u septembru 1995. godine, u vrijeme kada su ratna dejstva u Sarajevu uglavnom bila prestala.

Ohrabrujući prilog unapređenju naučno istraživačke djelatnosti na Fakultetu predstavljala je odbrana doktorske disertacije kandidata mr. *Fehima Hadžimuhamedovića*, dipl. ing. arh., koja je obavljena 21.7.1994. godine.

Ak. 1995/96. godine na Fakultet je upisano ukupno 210 redovnih studenata, i to po godinama kako slijedi: 107 na prvu, 40 na drugu, 42 na treću i 21 na četvrtu.

Kraj opsade Sarajeva i početak nove ak. 1995/96. godine predstavlja ujedno stvaranje trajnih uvjeta za obnovu Fakulteta u svim njegovim dionicama djelovanja. Uspostavljanje mira omogućilo je i početak temeljitije obnove zgrade Fakulteta te obnavljanje veza sa srodnim fakultetima u inozemstvu i kraj informativne blokade.

Zahvaljujući donacijama pojedinih humanitarnih organizacija, počela je rekonstrukcija, nastavne zgrade. Prvu donaciju dala je Italijanska humanitarna organizacija, u visini od 44.000 DEM, koja je iskorištena za izradu limenog krova na krilu A nastavne zgrade. Druga donacija u visini od 90.000 DEM išla je preko humanitarne organizacije Hope 87 i sredstva su iskorištena za djelimično zastakljivanje prozora. Ova donacija, u jednakim iznosima dodijeljena je i Građevinskom fakultetu.

Zahvaljući donaciji građevinskog preduzeća Vranica, osposobljene su dvije kompletne učionice (409 i 407), uključujući staklarske, stolarske i farbarske radove. Isto tako, preduzeće Fabulas, u okviru svoje donacije, obavilo je sve farbarske radove sa odgovarajućim predradnjama u tri učionice i u dekanatu Fakulteta.

Prilikom nabavke plinskih peći za potrebe grijanja u učionicama i drugim prostorima Fakulteta, preduzeće Vaso Miskin Crni doniralo iznos polovine cijene tih peći.

Posebno je potrebno naglasiti doprinos jednog dijela nastavnika na poslovima čišćenja prostora, transporta namještaja i ugradnje peći, te u provođenju stolarskih radova i slično.

I pored pobrojanih opsežnih akcija, zgrada Fakulteta nije bila vraćena u stanje kakvo je bilo u martu 1992. godine. Nakon upornih nastojanja (zajedno sa Građevinskim fakultetom), osigurana je donacija od Islamske banke u visini od 600.000 DEM, čija je provedba išla preko firme Dom iz Sarajeva. Fakultet je također uspio ući u program pomoći Evropske zajednice, čime je dobijena pomoć u visini od 1.000.000 DEM.

Pored normalnog odvijanja nastavno-naučnog procesa na Fakultetu, u toku ak. 1995/96. godine učinjeno je također mnogo na ostvarivanju veza sa srodnim fakultetima u inozemstvu.

Ove aktivnosti omogućile su da se uhvati korak sa stanjem u svjetskoj, arhitektonsko-urbanističkoj teoriji i praksi, koje tokom Agresije na R BiH nije bilo moguće pratiti, a posebno se to odnosi na korištenje iskustava u provođenju nastavnim planova i programa na arhitektonskim fakultetima u značajnim evropskim univerzitetskim centrima (Minhen, Štuttgart, Grac, Beč, Delft, Zagreb, Darmštadt i dr.).

Prvi oblici saradnje ostvareni su sa Arhitektonskim fakultetom Tehničkog Univerziteta u Gracu, potom sa Arhitektonskim fakultetom Tehničkog univerziteta u Minhenu te Arhitektonskim fakultetom u Lajpcigu. Obavljena je posjeta ovim fakultetima i provedene radionice u kojima su učestvovali sarajevski studenti, uz podršku matičnih studenata, a pod mentorstvom bosanskih i stranih profesora.

Svi pobrojani kontakti ishodili su dobre rezultate, a posebno treba naglasiti da su oni bili obostrano korisni. Zanimanje za ovakvu saradnju na projektima očuvano je do danas.

Značaj ovih kontakata ogleda se u prvom redu u otvaranju prema svijetu evropske arhitektonske misli i nadoknađivanju zaostataka nastalih u gotovo četverogodišnjoj opsadi Grada. (U tom smislu od posebne koristi je bilo obnovljeno redovno praćenje stručnih časopisa, u čemu je bio nastao potpuni prekid.)

Zahvaljujući kontaktima prof. dr. *Izeta Galičića* sa Arhitektonskim fakultetom politehnike u Torinu, Fakultet je dobio vrlo značajnu pomoć u obliku kompjuterske laboratorije.

Kada je riječ o osavremenjivanju rada sekretarijata Fakulteta i nastavno-naučnog procesa, putem donacija bilo je nabavljeno nešto neophodne opreme, za kojom se osjećala nasušna potreba, jer je Fakultet povratkom u vlastitu zgradu krenuo zapravo "od nule". Ti uvjeti novog početka rada Fakulteta podrazumijevali su tada grafoskope, dijaprojektor, dva kompletna kompjutera i tri kopir-aparata. Nakon toga uslijedile su donacije i u vidu kancelarijskog materijala, što je sve uticalo na kvalitetniji nastavno-naučni proces Fakulteta u cjelini.

Ovom prilikom posebno treba istaći tadašnje nastojanje Naučno-nastavnog vijeća da se podmladi nastavni kadar, što je rukovođeno sviješću da je, s jedne strane, starosna struktura nastavnog kadra bila visoka, a s druge, da je odlazak sa Fakulteta najvećeg broja asistenata nakon izbijanja Agresije na RBiH, sveo na minimum reproduktivne moći budućih nastavnika.

U razdoblju nakon uspostavljanja mira broj asistenata se povećao, bilo biranjem novih, bilo povratkom ranijih, što je oblikovalo obavezuda se posebna pažnja posveti daljnjem usavršavanju saradničkog kadra. U tom smislu su u više navrata na sjednicama Nastavno-naučnog vijeća vođene rasprave na temu pokretanja novog postdiplomskog studija, koji bi u datom trenutku imao svoje društveno opravdanje ne samo za pružanje mogućnosti daljnjem usavršavanju asistentskog kadra, nego i zbog šireg, državnog interesa, posmatrajući, posebno, s obzirom na neophodnost obnove bosanskohercegovačkih gradova i sela. Rezultat takvog upornog rada Nastavno-naučnog vijeća bilo je usvajanje Nastavnog plana i programa novog postdiplomskog studija, pod naslovom: Arhitektonske strukture u obnovi i izgradnji, u organizaciji Katedre za arhitektonske konstrukcije i tehnologiju građenja. Ovaj studij pred-

stavlja ustvari dionicu stalnog studija pod naslovom: Arhitektonske strukture, koji ima dugu tradiciju na sarajevskom Arhitektonskom fakultetu. Nastavno-naučno vijeće je u tu svrhu izabralo Kolegij postdiplomskog studija, na čelu sa prof. dr. *Šabzijom Dreca*. Na prijedlog ovog Vijeća i Upravni odbor Fakulteta je prihvatio prijedlog Nastavnog plana i programa, kao i način finansiranja.

U okviru rada Nastavno-naučnog vijeća pokrenut je postupak inoviranja i osavremenjivanja Nastavnog plana i programa, sa ciljem da se isti približi konceptu edukacije arhitekata koji je aktuelan na brojnim uglednim fakultetima u Evropi.

Ova inicijativa poklapa se sa aktivnostima koje se vode u okviru Univerziteta u Sarajevu, u svjetlu nastojanja oko njegovog prijema u zajednicu evropskih univerziteta. Naime, obaveza koja proističe kao posljedica ovog čina sadrži neophodnost izrade novog koncepta Univerziteta, a s tim u vezi također inovaciju nastavnih planova i programa svih njegovih članica.

Da bi se stekla potpunija predstava o toku ukupnog provedenog procesa inoviranja i osavremenjivanja profila studija na Fakultetu, neophodno je vratiti se nekoliko godina unazad. Naime, Vlada RBiH je 13.4.1995. godine, rješenjem, broj 62/95, imenovala Upravni odbor Fakulteta, u sastavu:

- prof. *Džemaludin Karić*, predsjednik
- Akad. *Ivan Štraus*, član
- prof. dr. *Ismet Tahirović*, član
- prof. dr. *Vlasta Jelena Žuljić*, član
- doc. *Rajko Mandić*, član
- doc. *Hasan Čemalović*, član
- *Abmed Kapidžić*, direktor Zavoda za planiranje razvoja grada Sarajeva.

Izabran je tada i Nadzorni odbor Fakulteta, u sastavu:

- prof. dr. *Zlatko Dikić*, predsjednik
- prof. dr. *Halid Hrnjić*, član
- doc. dr. *Vladimir Milinović*, član

U toku 1995. i 1996. godine vođena je rasprava na razini Nastavno-naučnog vijeća o donošenju novog statuta Fakulteta. Na sjednici Upravnog odbora Fakulteta, održanoj 10.10.1996. godine, donesena je Odluka o usvajanju pravila fakulteta i time je stari statut iz 1991. godine prestao važiti.

Iznesene brojke ukazuju na činjenicu da se broj zaposlenih u 1996. godini, u odnosu na ukupno stanje u mjesecu martu 1992. godine, smanjio za 47

uposlenika Fakulteta. Također, ukupan broj od 266 redovno upisanih studenata u ak. 1996/97. godini smanjio se za polovinu u odnosu na ak. 1991/92. godinu. Ovi brojevi su vrlo dobri ulazni podaci za nova razmišljanja o budućnosti Fakulteta i inovaciji nastavnih planova i programa, dakle, o najvažnijem zadatku, sadržanom u pitanju: Kako osmisлити studij arhitekture na Arhitektonskom fakultetu u Sarajevu u svjetlu najdjelotvornijih savremenih evropskih i svjetskih iskustava.

Ovaj osvrt na rad Fakulteta u razdoblju 1992-1996. godine, koji ujedno daje sliku događanja na Fakultetu u tegobnim godinama opsade Sarajeva, potrebno je završiti odavanjem priznanja svim nastavnicima, saradnicima i ostalim uposlenicima koji su ostali u gradu i na Fakultetu, te posebno i studentima, zbog velike hrabrosti i patriotizma, a sve u znaku stalno prisutne želje da se ova visokoškolska ustanova sačuva za mirna vremena, koja su evo došla, kako bi se na njoj obrazovale novi naraštaji arhitekata, toliko neophodnih mladoj državi Bosni i Hercegovini.

Kao žrtva zlikovačkog agresorskog djelovanja poginula je asistentica *Amra Hamidović*.

NASTAVNICI I SARADNICI KOJI SU NAPUSTILI FAKULTET U TOKU AGRESIJE NA RBIH (1992-1995)

PROFESORI DOCENTI

prof. dr. *Svetozar Bojanić*
 doc. dr. *Hasan Čemalović* 1994.
 doc. dr. *Emir Fejzić* 1994.
 prof. dr. *Izet Galičić*
 prof. dr. *Muhamed Hamidović*
 prof. dr. *Jelica Kapetanović*
 doc. dr. *Amir Polić* 1994.
 prof. dr. *Zlatko Ugljen*
 doc. mr. *Slobodan Vasiljević*
 prof. dr. *Milan Vojnović*

ASISTENTI

Rada Čabtarević, viši ass.
Amir Firdus, ass.
Ognjenka Finci, viši ass.
Ida Gorušanin, ass.
 Fakultet su – sporazumnim raskidom ugovora – također napustili:
Asija Sokolović,
Amir Mušanović

NASTAVNICI, SARADNICI, ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKO OSOBLJE FAKULETA KOJE JE PROVODILO NASTAVNO-NAUČNU DJELATNOST I PRUŽALO ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKU PODRŠKU U TOKU AGRESIJE NA RBIH (1992-1995)

PROFESORI DOCENTI

prof. dr. *Midhat Aganović*
 doc. mr. *Vera Alikalfić*
 prof. dr. *Bogdan Božović*, umirovljen
 prof. dr. *Branke Bulić*, umirovljen
 prof. dr. *Šefkija Dreca*
 doc. dr. *Sulejman Festić*
 prof. dr. *Srdan Matijević*, umirovljen
 prof. dr. *Đorđe Mesarović*, umirovljen
 prof. dr. *Milan Praskač*
 doc. dr. *Franjo Ritiš*
 doc. mr. *Hajrudin Zagora*
 prof. dr. *Božidar Žapčić*
Nikola Maslej

ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKO OSOBLJE

Munevera Alagić, teh. sekretar dekana od 1994.
Milena Čiborić
 dipl. ecc. *Almedina Oprašić*, računovodstvo od 1994.
 dipl. iur. *Berina Turković*, sekretar od 1994.
Murat Sijamić od 1994.
Marija Sorajić, umirovljena

bakropis, akvatinta

RATNA MAPA SARAJEVA '92.- BOL

Mehmed Zaimović

1992 akvatinta "Sjećanje na A.K." Zoran Bogdanović 1992

akvatinta

RATNA MAPA SARAJEVA '92. – SJEĆANJE NA A.K.

Zoran Bogdanović

Elektrotehnički fakultet

Elektrotehnički fakultet u Sarajevu započeo je sa radom u školskoj 1961/62. godini samo sa Odsjekom za elektroenergetiku, a od školske 1962/63. godine i sa Odsjekom za automatiku – prvim studijem toga opredjeljenja na prostorima tadašnje Jugoslavije.

Intenzivno uključen u savremene naučne i tehnološke tokove, Elektrotehnički fakultet u Sarajevu je 1976. godine, uveo – u okviru svojih naučnoistraživačkih i obrazovnih profila – i studij informatike, također prvi na prostorima tadašnje Jugoslavije.

Razvoj privrede u Bosni i Hercegovini, posebno Energoinvesta i shvatanja onih koji su ga vodili da se samo uz vlastita istraživanja i razvoj može biti konkurentan u oblasti vrhunskih tehnologija, predstavljao je značajan stimulans za razvoj Elektrotehničkog fakulteta u Sarajevu, tako da je, pred početak Agresije na RBiH, ova visokoškolska jedinica Univerziteta u Sarajevu imala organiziranu dodiplomsku i postdiplomsku nastavu na četiri stručna odsjeka: Automatika i elektronika, Elektroenergetika, Računarstvo i informatika i Telekomunikacije, sa ukupno 2.050 studenata, nastavnim osobljem od 143 nastavnika i saradnika, od kojih je njih 58 posjedovalo doktorat nauka.

U vrijeme početka Agresije na RBiH, Fakultet je raspolagao sa 22.000 m² učioničkog i laboratorijskog prostora, u novoj zgradi (izgrađena 1977. godine u Lukavici kod Sarajeva).

Vrijednost najsavremenije laboratorijske opreme i bogato opremljene biblioteke procjenjivana je na iznos od 10.000.000 USD.

U razdoblju 1987-1992. godine zvanje diplomiranog inženjera elektrotehnike stjecalo je u prosjeku 158 kandidata godišnje.

U naznačenom razdoblju naučnoistraživački rad na Elektrotehničkom fakultetu doživio je svoj puni zamah. Pored veoma žive saradnje sa naučnoistraživačkim organizacijama u tadašnjoj Jugoslaviji, Elektrotehnički fakultet u Sarajevu imao je razvijenu saradnju i sa više od deset instituta i univerziteta iz SAD, Japana, SSSR-a, Francuske, Njemačke, Engleske i Italije.

U reference Elektrotehničkog fakulteta u Sarajevu također treba uvrstiti i zasnivanje i organizaciono i programsko vođenje Međunarodnog simpozija Informatika, koji je od 1979. tradicionalno svake godine održavan na Jahorini, te se za njega uvriježio kolokvijalni naziv Internacionalni simpozij Jahorina.

Organiziranje studenata na ovom Fakultetu je bilo također na zavidnoj razini i Klub studenata elektrotehnike u Sarajevu (STELEKS) predstavljao je nosioca sportskog, kulturnog i zabavnog života, a iz njegovog sastava su se regrutirali i reprezentativci Jugoslavije u pojedinim sportskim disciplinama.

Elektrotehnički fakultet u Sarajevu je također bio jedan od pokretača i organizatora susreta studenata elektrotehnike iz Jugoslavije (SUSEJ), popularnije

Sl. 1. Zgrada Elektrotehničkog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, u Lukavici (1975-1992.)

poznatih kao elektrijade, na kojima su studenti ova- ga Fakulteta dostizali primat, kako u sportu, tako i u osnovnim naučnim disciplinama.

Uspješan rad i razvoj Elektrotehničkog fakulteta u Sarajevu naglo su prekinuti Agresijom na Republiku Bosnu i Hercegovinu.

U februaru 1992. godine, neposredno pred početak nastave ljetnjeg semestra, naoružana skupina je izbacila dežurnog portira Fakulteta i preuzela zgradu. Čak ni u tom početnom razdoblju Agresije, pristup na Fakultet nije bio moguć nikome ko se nije deklarirao kao Srbin.

Time je Elektrotehnički fakultet u Sarajevu u trenu ostao bez zgrade, laboratorija, biblioteke, studentske dokumentacije i dokumentacije nastavnika. S druge strane, u opsjednutom Sarajevu su se svakodnevno pogoršavali uvjeti života (nedostatak vode, hrane, grijanja), kretanje je bilo opasno zbog neprekidnih granatiranja i snajperskih dejstava, a bio je prestao javni gradski prijevoz. Sve je to uzrokovalo da je školska 1992/93. godina započela tek u decembru 1992. godine, sa 108 studenata upisanih u prvu godinu.

Osam doktora nauka i dva doktoranta Agresija je zatekla na studijskim boravcima u inozemstvu, a došlo je i do određenog dodatnog odliva nastavno-naučnog kadra. Uz ogromne napore postojećeg nastavnog kadra, Elektrotehnički fakultet u Sarajevu uspio je održati kontinuitet i zavidnu razinu nastave tokom čitavog razdoblja Agresije, radeći na drugim, privremenim lokacijama u Gradu: Ekonomskom, Veterinarskom i Stomatološkom fakultetu, koristeći raspoloživu laboratorijsku opremu Elektroprivrede BiH, preduzeća PTT Saobraćaja BiH i RTV BiH.

Posebno teško razdoblje za odvijanje nastave na Odsjeku za automatiku i elektroniku i Odsjeku za telekomunikacije nastupilo je 1994. godine, kada nije bilo moguće osigurati laboratorijsku opremu, komponente, niti uvjete za rad koje zahtijeva studij treće godine.

U uvjetima opasnosti od mogućeg prekida studija, svojim izuzetnim angažiranjem, rukovodstvo Fakulteta je imalo sreću da pronađe velikodušne i plemenite donatore (WUS – Austria, sa dr. W. Benedekom na čelu, te Fond Soroš), kao i izuzetno razumijevanje i dobronamjernost Tehničkog univerziteta u Gracu – Austrija, čime je osigurano da se ovaj dio nastave obavi u laboratorijama Tehničkog univerziteta u Gracu, tokom njihovog ljetnjeg ferija (juli-oktobar) iste godine, uz njihovo pokrivanje svih troškova prijevoza, smještaja i boravka i studenata i naših nastavnika i saradnika, koji su tu nastavu izvodili (ukupno 33 studenata, 3 nastavnika i 2 asistenta).

Potrebno je ovdje istaći spremnost državnih organa da, u tadašnjim uvjetima, svojim saglasnostima podrže ovu akciju Elektrotehničkog fakulteta u Sarajevu i omoguće oslobađanje od vojnih obaveza onih studenata koji su bili upisani na treću godinu studija.

Boravak u Gracu iskorišten je ne samo za izvođenje nedostajuće nastave i uspostavljanje kontakata sa kolegama sa Tehničkog univerziteta u Gracu, nego i za prikupljanje sredstava pomoći (opet zahvaljujući WUS – Austrija), za nabavku najneophodnije laboratorijske opreme, ali i za osiguranje humanitarne pomoći za osoblje Elektrotehničkog fakulteta (namirnice, deterdženti). Prikupljene donacije studenti Elektrotehničkog fakulteta u Sarajevu unijeli su kroz legendarni tunel ispod aerodromske piste.

Intenzivno angažiranje rukovodstva Fakulteta na pronalaženju i pokretanju inozemnih donatora laboratorijske opreme, isključivo nove i s tehničkim specifikacijama koje je precizirao sam Fakultet, rezultiralo je opremanjem laboratorija Fakulteta, količinski istina nedovoljnom, ali tehnološki najsavremenijom opremom.

U svoje moralne i poslovne uspjehe Elektrotehnički fakultet u Sarajevu također ubraja i činjenice da je 51 član predratnog kolektiva boravio u Sarajevu i radio na svome Fakultetu čitavo razdoblje od 1992. do 1996. godine, da je tokom trajanja Agresije 12 nastavnika zasnovalo stalni radni odnos sa Fakultetom, da je Fakultet 1996. godine imao preko 1.000 upisanih studenata (uključujući i apsolvente) i da su u nastavnom osoblju Fakulteta u ak. 1995/96. godini bila angažirana i tri akademika.

Osoblje Elektrotehničkog fakulteta u Sarajevu pokazalo je da samo visoka moralna motiviranost omogućuje savladavanje čak i takvih poteškoća i uvjeta kakvi se nisu mogli susresti u do tada poznatoj historiji akademske prakse.

Ratne generacije studenata Elektrotehničkog fakulteta u Sarajevu pokazale su vlastitim primjerom da se uz snažnu motivaciju može uspješno studirati i bez grijanja, bez minimuma egzistencijalnih uvjeta i uz neprekidnu ugroženost života.

Osnovni kriteriji koje je Fakultet u ovakvim uvjetima nastojao i uspijevao ostvariti bili su: kontinuitet nastavnog procesa, kvalitet znanja prenesenih na studente, nepromijenjen kriterij na ispitima.

U razdoblju od aprila 1992. godine do kraja 1996. godine 127 studenata je steklo zvanje diplomirani inženjer elektrotehnike, a odbranjeno je i ukupno 9 magistarskih i 5 doktorskih radnji (pripremljenih prije početka Agresije i samo dovršenih u ovom razdoblju).

Postignut je kontinuirani upis značajnog broja studenata na prvu godinu studija, što pokazuje priložena tabela.

Pregled broja upisanih studenata u periodu od 1992. do 1996. godine

Školska godina	1992/93.	1993/94.	1994/95.	1995/96.	1996/97.
Broj upisanih	199*	423**	1119	1065	1156

* Broj obuhvata samo studente prvi put upisane u prvu godinu studija u ak. 1992/93. godini, studente pete godine kojime je odobreno slušanje nastave i apsolvante.

** Broj obuhvata samo studente koji su obnovili upis u ak. 1993/94. godini i apsolvante, a ne ukupan broj studenata Fakulteta

Pored nastavnih aktivnosti, nastavno osoblje Elektrotehničkog fakulteta u Sarajevu je u razdoblju od aprila 1992. godine sa velikom usredsređenošću radilo na poslovima tehničkog i naučnog razvoja, dajući svoj doprinos očuvanju vitalnih tehničkih funkcija, te aktivnostima rekonstrukcije i razvoja naučne misli u Bosni i Hercegovini. O tome svjedoči i 12 stručnih savjetovanja organiziranih u BiH tokom Agresije i 79 naučnih i stručnih radova, objavljenih na stručnim konferencijama u zemlji i inozemstvu u razdoblju 1992-1996. godine.

Također, svojim aktivnostima u stručnim i organizacionim tijelima Univerziteta u Sarajevu, Elektrotehnički fakultet dao je značajan doprinos očuvanju ne samo funkcija Univerziteta, nego i kriterija koje mora zadovoljavati naučni i istraživački kadar Univerziteta i definiranje normativnih akata Univerziteta u Sarajevu.

NASTAVNICI, SARADNICI, ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKO OSOBLJE KOJE JE NASTUPILO FAKULTETU TOKOM AGRESIJE NA RBIH (1992-1995)

PROFESORI I DOCENTI

prof. dr. *Suad Alagić*
 doc. dr. *Mario Alkalaj*
 prof. dr. *Zoran Anđelić*
 prof. dr. *Gojko Babić*
 doc. dr. *Slobodan Babić*
 doc. dr. *Predrag Bojić*
 doc. dr. *Jasmin Čorda*
 prof. dr. *Dubravka Čećez-Kecmanović*
 prof. dr. *Vjekoslav Damić*
 prof. dr. *Vladimir Gligić*
 prof. dr. *Dževad Hasanbegović*
 doc. dr. *Miroslav Hajduković*

prof. dr. *Emir Humo*
 prof. dr. *Gordana Jovanović-Doleček*
 prof. dr. *Mehmed Kantardžić*
 prof. dr. *Ivo Kostić*
 prof. dr. *Dragan Kovač*
 doc. dr. *Božidar Krstajić*
 prof. dr. *Adnan Kulenović*
 prof. dr. *Jovo Mandić*
 prof. dr. *Borislav Milatović*
 prof. dr. *Slobodan Milojković*
 doc. dr. *Rajko Milovanović*
 doc. dr. *Milorad Papić*
 prof. dr. *Milenko Pikula*
 doc. dr. *Mladen Popović*
 prof. dr. *Zoran Salčić*
 doc. dr. *Asim Smailagić*
 prof. dr. *Arsen Šurlan*
 prof. dr. *Lamija Tanović*
 prof. dr. *Milan Vujović*
 doc. dr. *Predrag Vujović*
 prof. dr. *Veljko Vuletić*

ASISTENTI

mr. *Željko Bajić*
 mr. *Zlatan Delalić*
 mr. *Biljana Gaković*
 mr. *Jasmina Jenčiragić*
 mr. *Tatjana Lalović*
 mr. *Naim Logić*
 mr. *Amil Kamenica*
 mr. *Amela Karahasanović*
 mr. *Nadira Krdžalić*
 mr. *Azra Kulenović*
 mr. *Medina Mulaomerović*
Tigran Anđelić
Sanja Boltek
Vladimir Bačvanski
Siniša Cicović
Admir Dedić
Zoran Đurđević
Šefika Jusupović
Nada Kapidžić
Srdan Kovačević
Abman Muminović
Branko Glušac
Vidan Govedarica
Draga Griželj
Nenad Gujić
Boris Marjanović
Anes Sadiković
Ajla Škaljić
Darko Zgonjanin

ISTRAŽIVACI

Miroslav Bjelovuk
 Sandra Čalića
 Dragana Dabić
 Damir Đorđević
 Srđan Filipović
 Dragan Gajić
 Grgica Grganović
 Fadila Horžić
 Vlado Kalajdžić
 Sanja Kovač
 Dragan Kovačević
 Olivera Kruševac
 Lejla Maslo
 Fabrudin Mekić
 Nataša Miličić
 Goran Milojković
 Adnan Musić
 Mirko Spasojević
 Ilja Stanišević
 Saša Ščekić
 Borjan Vuković
 Nataša Zarić Mladen

LABORANTI

Davor Bergoč
 Mladen Bilek
 Alen Jakubik
 Mirko Kovačević

ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKO OSOBLJE

Dragica Avram
 Rajka Batinić
 Žana Čengi
 Almina Čorović
 Zlatan Čorović
 Radmila Đokanović
 Ikonija Govedarica
 Senada Hasanbegović
 Borislav Hodak
 Jasna Hodak
 Koviljka Hrnjaković
 Čedo Ilić
 Zlata Klubička
 Jelena Koprivica
 Zdravko Koprivica
 Ljeposava Lale
 Branka Magažin
 Stajo Matić
 Radmila Matović
 Nevenka Mijović
 Lenka Moravac

Bosiljka Ninković
 Slavko Ninković
 Desa Paleksić
 Milka Pandurević
 Radojka Pandurević
 Slavka Pantić
 Milojka Perović
 Rajka Petrović
 Bosa Rakić
 Zdravka Samardžija
 Vida Zarić
 Radmila Zirojević

UKUPNO: 135 UPOSLENIKA

NASTAVNICI, SARADNICI, ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKO OSOBLJE FAKULETA KOJE JE PROVODILO NASTAVNO-NAUČNU DJELATNOST I PRUŽALO ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKU PODRŠKU U TOKU AGRESIJE NA R BiH (1992-1995)

PROFESORI I DOCENTI

doc. dr. Melita Abić-Đokić
 prof. dr. Mesud Baručija
 doc. dr. Nikola Borić
 prof. dr. Mensur Hajro
 prof. dr. Pavle Jovanović
 doc. dr. Sead Kreso
 prof. dr. Zlatko Lagumdžija liječenje 1993-1994.
 prof. dr. Ahmed Mandžić
 doc. dr. Tadej Mateljan
 doc. dr. Šemsudin Mašić
 prof. dr. Dragoljub Milatović
 doc. dr. Muslija Muhović do 1994.
 prof. dr. Hasan Muratović
 prof. dr. Zijo Pašić
 prof. dr. Kemo Sokolija liječenje 1994-1997.
 prof. dr. Svetožar Zimonjić
 prof. dr. Milan Zečević umirovljen 31. 1. 1994.
 mr. Gordana Išek, predavač do 1994.

ASISTENTI

mr. Zikrija Avdagić
 mr. Boris Bašić
 mr. Narcis Behlilović
 mr. Mirsada Čengi
 mr. Mensur Ćirković pogimuo 1992.
 mr. Azem Dautović
 mr. Huse Fatkić
 mr. Adnan Filipović
 mr. Mujo Hebibović
 mr. Jasmina Krešić

mr. Novica Nosović
 mr. Neda Rusanov
 mr. Muhamed Tafro
 mr. Ismet Traljić
 mr. Vezuv Vugić
 mr. Bakir Začiragić
 mr. Edin Zametica
 Azur Ajanović
 Selma Bačvić
 Dušanka Bošković
 Suad Čeljo
 Nedim Džafirović
 Hazim Glavić
 Uzeir Jusupović poginuo 1993.
 Vensada Okanović
 Siniša Petrović
 Zlatan Šabić
 Irfan Turković

LABORANTI

Vlašić Kamilo
 Hazim Šabbaz

ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKO OSOBLJE

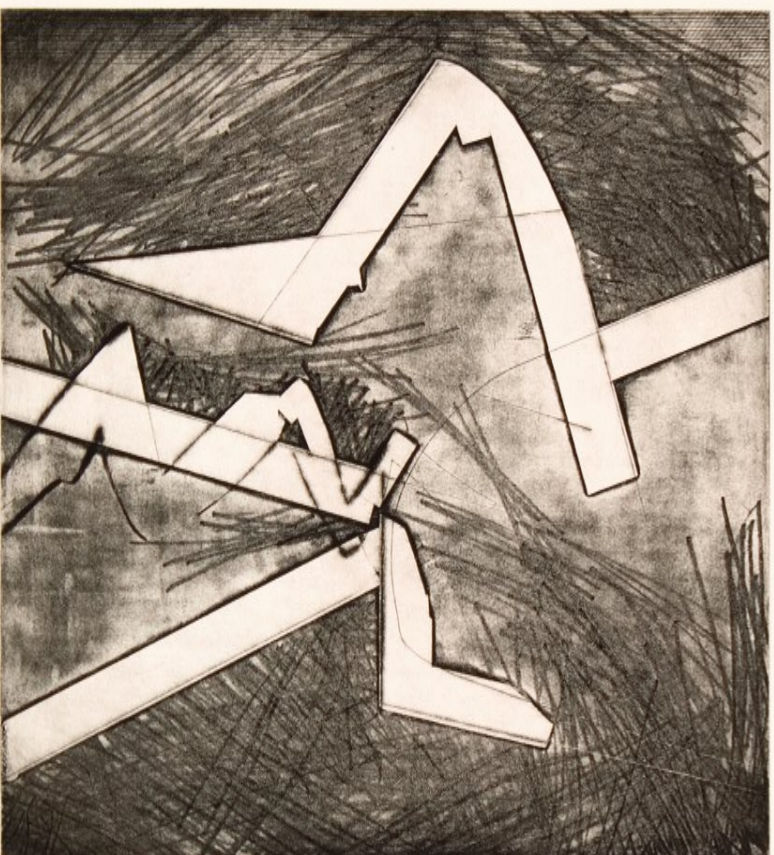
Nibada Alfirević, rukovodilac službi Fakulteta
 Munira Balas
 Asaf Bašagić
 Izet Čosić preminuo 1994.
 Radomir Čuk
 Hamdija Čorbo

Bećir Đapo
 Nermina Glavić
 Fabrija Gligorić
 Sababeta Hadžić
 Munevera Hadžiomerović
 Belkija Isanović
 Anka Jurić
 Muhamed Kapetanović
 Vukoslav Nikolić umirovljen 1994
 Desanka Ninković umirovljena 1993.
 Hasan Numanović poginuo 1995.
 Biljana Radović
 Envera Tančica

POGINULI U RAZDOBLJU 1992-1995.

STUDENTI

1. Zilko Begić
2. Željko Beretovac
3. Zlatan Čatibušić
4. Tarik Čavak
5. Mirza Hadžiahmetović
6. Nedim Hodžić
7. Kenan Lalović
8. Stjepan Lucić
9. Zoran Marković
10. Admir Mešanović
11. Dragan Miljanović
12. Zlatan Šaljić

*Mihajlo Prica
"Ratna mapa Sarajeva '92."
Kopirano 1992. godine
Kopirano 1992. godine*

vernisi mou

RATNA MAPA SARAJEVA '92.- PAPA, JE NE VEUX PAS ETRE UNE REFUGIEE!

Mihajlo Prica

Fakultet za saobraćaj i komunikacije

Saobraćajni fakultet¹ bio je u razdoblju prije Agresije na RBiH smješten u Vogošći i raspolagao je savremeno opremljenim kabinetima, računarskim sistemom, laboratorijama, amfiteatrom, učionica-ma, salama i modernim PTT-sistemom veza.

Do Agresije, na Saobraćajnom fakultetu u nastavnonaučnom procesu bilo je angažirano 45 nastavnika i saradnika. Za potrebe privrede urađeno je i provedeno preko 50 naučnoistraživačkih i stručnih projekata. Biblioteka Fakulteta raspolagala je sa oko 6.000 naslovnih jedinica i sa oko 60.000 svezaka periodične publikacije.

Sve do 1992. godine tekao je nesmetani razvoj ove visokoškolske ustanove. Agresijom na RBiH iskazalo se ogromno zlo, koje se neslučenom rušilačkom žestinom okomilo i na zgradu Saobraćajnog fakulteta, koja predstavlja pravu sliku ratnog stradanja i urbicida. Materijalna šteta nakon agresorskih razaranja iznosi: 1.081.100 KM (oprema za naučnoistraživački rad) i 5.500.000 KM, sama zgrada, sa pratećom infra-strukturom Fakulteta.

Godine 1992. u odbranu RBiH stali su oni hrabri i odvažni. Svoju vitalnost i patriotsku opredijeljenost uposlenici i studenti Saobraćajnog fakulteta dokazuju i činjenicom da je 186 studenata i inženjera, kao i 6 nastavnika, uzelo učešća u odbrani svoje domovine, od kojih je njih 8 u toj borbi položilo živote. U toku Agresije ranjena je *Nadija Smajić*, šef računovodstva.

Tokom Agresije, uz ogroman napor i entuzijazam, Fakultet je uspio održati obje svoje temeljne djelatnosti: i obrazovnu, i naučnu.

Razdoblje 1992-1995. vrijeme je odbrane golih života, borbe za osiguranje hrane, vode i ogrjeva, sli i borbe da se odbrani nauka, njena objektivnost, istina i humanost koju nosi sa sobom. Bio je to poseban otpor i istrajavanje, a nadasve čuvanje zaloga ljudskog dostojanstva u civilizacijskih normi od barbara s brda, koji su ispoljavali neizmjernu mržnju i rušilačku agresivnost, prema drugom i drugačijem. Počelo je vrijeme hrabrih ljudi. Njima su pripadali i članovi Kriznog štaba Fakulteta, koji je djelovao sve do donošenja nadležne Uredbe Predsjedništva Republike BiH o prestanku rada ovih štabova. Od strane Vlade RBiH za dekana Fakulteta imenovan je

prof. dr. *Šefkija Čekić*, a za prodekane prof. dr. *Ranko Dučić* i prof. dr. *Fabrudin Kiso*. Novo rukovodstvo Fakulteta uspjelo je iznaći nove prostorije za rad u ulici Skenderija 35.

Uprkos hiljadama granata i projektila sa okolnih brda, Fakultet je bio sve organiziraniji, a njegovi svekoliki uposlenici sve brojniji i snažniji.

Među braniocima Grada od prvih dana otpora Agresiji bili su i profesori i asistenti Saobraćajnog fakulteta:

prof. dr. *Šefkija Čekić*
 prof. dr. *Alija Behmen*
 prof. dr. *Ešref Gačanin*
 doc. dr. *Murat Dizdarević*
 prof. dr. *Milan Praskač*
 predavač spec. *Husein Arslanagić*
 predavač mr. *Enis Srna*
Milan Zoranović, ass.
Abidin Deljanin, ass.
Osman Lindov, ass.
Dragan Topić, ass.
Jovan Berović, ass.

Sastav liste branilaca, kadrova Saobraćajnog fakulteta (186 studenata i inženjera, kao i 10 nastavnika i saradnika), zajedno sa svim drugim listama branilaca našega grada i domovine, dovoljno govori o njihovom patriotizmu, zrelosti i dosljednom opredjeljenju za suverenu, demokratsku, multikulturnu, multikonfesionalnu i civiliziranu državu Bosnu i Hercegovinu.

Uz tu borbu bila je vođena i ona na obrazovnoj, naučnoj i stručnoj razini. To je bila bitka znanja, protiv zločinačke sile, primitivizma i nečovječnosti. Tako je 27.5.1992. godine obnoviteljski započet rad ove visokoškolske ustanove u dvije prostorije Ekonomskog fakulteta sve do 19.8.1992. godine, a potom u prostorijama Instituta Ekonomskog fakulteta. Krizni štab Fakulteta djelovao je do 30.9.1992. godine.

Prvi raspored polaganja ispita napravljen je 3.6.1992. godine. Zatim je utvrđen sistem polaganja ispita određenog dana u sedmici, kada su prisutni nastavnici bili na raspolaganju mogućim kandidatima.

Pored redovne nastave Fakultet organizira nastavu na 3. stepenu (postdiplomski studij), radi podiza-

¹ Saobraćajni fakultet je osnovan 1977. godine i sve do 1995. funkcionira pod tim nazivom, kada je – odlukom Skupštine Bosne i Hercegovine – preimenovan je u Fakultet za saobraćaj i komunikacije.

Razrušena zgrada Fakulteta

nja naučnog podmlatka i to u akademskoj 1993/94. godini. Na ovoj osnovi omogućen je i nastavak obrazovanja onih postdiplomaca koji su prije Agresije započeli postdiplomske studije u državama bivše Jugoslavije.

U najtežim danima Saobraćajni fakultet organizira prvi naučni skup u Agresijom zahvaćenoj državi Bosni i Hercegovini, 14. januara 1993. godine, na temu: Saobraćaj u ratnim uslovima. (Zbornik rada sa ovog skupa predstavljen je na međunarodnom Frankfurtskom sajmu knjige, gdje je ova publikacija bila zapažena, izazivajući posebno zanimanje s obzirom na aktuelnom problematiku koja je obrađena i prezentirana u Zborniku.)

Na skupu su prisustvovali predstavnici državnih organa, Armije RBiH, međunarodnih snaga, a učesnicima se ispred Vlade RbiH obratio prof. dr. *Zlatko Lagumdžija*, koji je dao visoku ocjenu o radu Fakulteta i istakao značaj tematike skupa za daljnji razvoj države Bosne i Hercegovine.

Čak i u opisanim tegobnim uvjetima sagledane su potrebe za obrazovanjem i drugih profila stručnjaka, tako da u prvoj polovini 1993. godine prof. dr. *Šefkija Čekić*, prof. dr. *Ešref Gaćanin*,

Hajrudin Šuman, tadašnji zamjenik i vršilac dužnosti Ministra za saobraćaj, i *Ismet Šečić*, tadašnji direktor Direkcije za avijaciju, vizionarski promišljaju o potrebama obrazovanja strateških zrakoplovnih kadrova, s posebnim fokusom na kontrolora letenja. Njihovo školovanje predstavlja neophodnost za budućnost BiH. Tako je 7.7.1993. godine NNV Fakulteta raspravljalo o zahtjevu Direkcije za civilno vazduhoplovstvo, Ministarstva saobraćaj i veza i Oružanih snaga RBiH, da Fakultet školuje letačko i aerodromsko osoblje, kao i kontrolore letenja. Zahtjev je prihvaćen i osnovan je tim koji je pripremio elaborate neophodne za daljnje aktivnosti u pravcu ostvarenja tog projekta.

Nastava na Fakultetu za kontrolore letenja otpočinje 9.11.1993. godine, gdje se školuje 58 kandidata. Praktični dio edukacije organiziran je na aerodromima prijateljskih zemalja.

Dana 17.2.1993. godine razmatrana je mogućnost otvaranja poštansko-telekomunikacionog smjera, što je i učinjeno 10.10.1995. godine, kada je otpočela nastava. Otvoren je proces za promjenu imena Fakulteta. Odlukom Skupštine Bosne i Hercegovine, Saobraćajni fakultet je 1995. godine preimenovan u Fakultet za saobraćaj i komunikacije.

Cilj naučnog skupa bio je sagledavanje funkcioniranja saobraćajnog sistema u ratnim uvjetima saobraćajnih kapaciteta, od početka Agresije do konca 1992. godine, te aktuelnih teškoća u preduzećima, uzrokovanim dejstvima agresora, kao i definiranje tehničkih i organizacionih rješenja primjerenih takvim uvjetima. U radu skupa učestvovalo je 150 sudionika, a prezentirani su uvodni referat i 21 referat po tematskim oblastima.

Razrušena zgrada Fakulteta

Razrušena zgrada Fakulteta

Prof. dr. Šefkija Čekić je u uvodnom referatu (Aktuelna uloga saobraćajnog sistema RBiH u uslovima Agresije i rata), predočio stanje saobraćajnog sistema, te dao kritičku analizu na ženevske dokumente o podjeli RBiH po sistemu provincija. Na temelju podnijetih referata, diskusija i datih prijedloga, usvojen je i završni dokument, koji je upućen državnim organima BiH, grada Sarajeva i UNPROFOR-u. Na prijedlog Fakulteta, UNPROFOR je prihvatio uspostavljanje mreže Plavih puteva, koja je u organizaciji UNPROFOR-a bila na snazi sve do 1995. godine.

Svoj visoki ugled i položaj Fakultet je izbio kroz teška vremena Agresije, zahvaljujući, prije svega, visokom osjećanju patriotizma, naučnim i stručnim dometima svojih uposlenika, poslovnosti, kreativnosti i izuzetnom smislu za organizaciju. Na sjednici NNV 2.12.1992. godine donesena je odluka o pokretanju nastave na postdiplomskom studiju. Zatim je utvrđen broj potencijalnih kandidata, utvrđen program, imenovan rukovodilac postdiplomskog studija i 6.9.1993. godine raspisan kokurs za upis kandidata.

Postdiplomski studij je proveden je na Saobraćajnom fakultetu u ak. 1993/94. i 1994/1995. godini, sa dva smjera: Tehnologija drumskog saobraćaja i transporta i Tehnologija željezničkog saobraćaja i transporta.

Od prvih dana Agresije na našu domovinu, Fakultet je uspostavio komunikaciju sa svim subjektima saobraćajne privrede, a u cilju pružanja neposredne pomoći u procesu organiziranja i funkcioniranja saobraćajnog sistema u ratu.

Fakultet je sačuvao snagu jedinstvenog kolektiva, neprekidno razvijao i organizirao saradnju sa svi subjektima zainteresiranim za funkcioniranje saobraćaja u uvjetima rata, pa i sa predstavnicima UNPROFOR-a. Svih godina Agresije Saobraćajni fakultet uspostavlja komunikaciju i saradnju sa brojnim istovjetnim i srodnim fakultetima i univerzitetima. Tako je uspostavljena saradnja sa Fakultetom prometnih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, sa Saobraćajnim fakultetom Tehničkog univerziteta u Varšavi, Kraljevskim univerzitetom u Londonu, kao i sa odgovarajućim odsjekom na Politehničkom fakultetu Univerziteta u Krakovu.

U okviru saradnje Fakulteta za saobraćaj i komunikacije iz Sarajeva i Fakulteta prometnih znanosti iz Zagreba, pokrenuta su i odobrena istraživanja inicijativa za organiziranje međudržavnog naučnog skupa Istraživanja na temu: *Revalorizacija geoprometnog položaja Republike Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske u interesu obje države*.

Primjereno navodima koji se odnose na rad i napredak Fakulteta, u svojoj vizionarskoj preokupaciji, rukovodstvo je posebno zacrtalo cilj ove visokoškolske ustanove, koji se, između ostalog ogleda u dvije bitne dimenzije, i to:

- usaglašavanje nastavnih planova i programa Fakulteta sa onim u razvijenim zemljama Evrope
- ulaganje napora za formiranje sopstvenog naučnog i nastavničkog podmlatka

Iz znatnog broja predočenih podataka, koji potvrđuju raznovrstan rad Fakulteta, može se provjeriti postavka da je ova ustanova u proteklom razdoblju bilo središnje mjesto u Bosni i Hercegovini za obrazovanje i istraživanja u oblasti saobraćajnih nauka.

Devastirana unutrašnjost Fakulteta

U razmatranom razdoblju Fakultet je kontinuirano djelovao kao vodeća akademsko-obrazovna i naučnoistraživačka ustanova u oblasti saobraćaja, na kojoj je doktorirao je jedan, a 13 kandidata diplomiralo.

Da bi otrgao od zaborava događaje ovog herojskog otpora, Fakultet za saobraćaj i komunikacije je objavio monografiju Ratne godine 1992-1995. i dao snimiti kratkometražni dokumentarni film, koji je bio prikazivan nastavnicima i studentima u Evropi, kao posebno svjedočenje bezočnog nastupa agresora, koji je snimio svoje zlikovačko granatiranje zgrade Fakulteta u Vogošći.

Nastavnici, saradnici i ostalo radno osoblje Fakulteta ponosni su na postignuća u proteklom razdoblju i zato se s poštovanjem odnose prema svima koji su im u tome pomogli.

POGINULI BORCI – STUDENTI SAOBRAĆAJNOG FAKULTETA SARAJEVO

Memnun Ajanović, odlikovan Zlatnim ljiljanom

Nežir Alagić

Muradif Džafić

Jasmin Kadrić

Suad Kojić

Mirsad Nubodžić

Hamed Mujkić

Osman Patković

NASTAVNICI, SARADNICI I ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKO OSOBLJE KOJE JE NAPUSTILO FAKULTET U TOKU AGRESIJE NA RBIH (1992-1995)

PROFESORI I DOCENTI

prof. dr. *Ratko Dever*

prof. dr. *Relja Jovanović*

prof. dr. *Đorđe Kopic*

doc. dr. *Mirsad Kulović*

prof. dr. *Đorđe Marković*

prof. dr. *Milorad Muratović*

doc. dr. *Simo Mibić*

prof. dr. *Dragoljub Šotra*

ASISTENTI

Danimir Mandić, ass.

mr. *Enver Osmanagić*, viši ass.

Dragan Topić, ass.

Milan Zoranović, ass.

akvatinta

RATNA MAPA SARAJEVA '92.-PORUKA

Mirsad Konstantinović

akvatinta, bakropis, rezervaž

RATNA MAPA SARAJEVA '92.- SARAJEVO ĆE BITI

Sead Čizmić

Građevinski fakultet

Građevinski fakultet u Sarajevu, kao samostalna institucija, osnovan je 1961. godine, a nastao je odvajanjem Građevinskog odsjeka Tehničkog fakulteta (utemeljenog 1949).

Na Fakultetu se obrazuju kadrovi za dvije oblasti:

- 1) petogodišnji studij građevinarstva sa tri odsjeka: Hidrotehnika, Konstrukcije i Saobraćaj (diplomirani inženjer građevinarstva); dvogodišnji studij (inženjer građevinarstva)
- 2) petogodišnji studij geodezije.

Pored ovoga, na Građevinskom fakultetu povremeno se provodi i postdiplomski studij na svim pobrojanim odsjecima. Na svim studijima (sa 4 odsjeka i 6 katedri) izučavaju se ukupno 102 predmeta.

Građevinski fakultet u Sarajevu početkom Agresije 1992. godine raspolagao je sa tri objekta koje je samostalno koristio i jednim objektom koji je koristio zajedno sa Arhitektonskim fakultetom:

Objekat 1: Stjepana Tomića br. 1. (u kojem su se nalazili kabineti profesora i laboratorije tri odsjeka).

- Odsjek za saobraćajnice
- Odsjek za hidrotehniku i
- Odsjek za geodeziju

Objekat 2: Stjepana Tomića br. 3 (u kojem se nalaze kabineti profesora i laboratorije dvije katedre).

- Katedra za geologiju i
- Katedra za geotehniku.

Objekat 3: Stjepana Tomića 5. (u kojem se nalaze kabineti profesora i laboratorij Odsjeka za konstrukcije).

Zajednički objekat u ulici Patriotske lige (tadašnja Hasana Brkića 24) u kojem se nalaze učionice, dekanat, službe Fakulteta i kabineti profesora Katedre za matematiku i opće predmete.

U ovom prostoru smještena je i biblioteka, koja je početkom 1992. godine raspolagala sa 68.886 biblio-

tečkih jedinica, te 53 stručna časopisa. Pored biblioteke tu su prostorije studentske službe sa studentским dosijeima.

Fakultet je, i pored vrlo teških uvjeta opsade Grada i nedostatka materijalnih sredstava, uspio do 1995. godine osposobiti značajan dio prostora za odvijanje nastavno-naučnog procesa.

Osim školske 1992/93. godine, kada je zbog neprekidnog granatiranja fakultetskog kruga i blizine linije fronta bilo onemogućeno odvijanje nastavnog procesa, u školskim godinama 1993/94. i 1994/95, iako u izuzetno teškim uvjetima, taj proces u potpunosti se obavljao prema predratnim nastavnim planovima i programima. Izuzetak čini provođenje značajnijeg dijela laboratorijskih i eksperimentalnih vježbi (za koje nisu postojali niti minimalni uslovi).

Važno je ovdje naglasiti da je Fakultet u vrijeme opsade, posredstvom svojih instituta i zavoda, učestvovao u izradi većeg broja projekata od životnog značaja za Grad i Republiku.

Na Fakultetu je prije Agresije bilo angažirano ukupno 107 radnika, od kojih 63 u nastavi (sa 2 laboranta i 42 u administrativno-tehničkim službama). Tokom 1992. i 1993. godine došlo je do znatnih promjena u broju zaposlenih:

- Broj radnika kojima je prestao radni odnos (penzionisani, stradali, otkaz): 43
- Broj radnika koji su na službenom putu: 4
- Broj radnika koji su na čekanju i neplaćenom odsustvu: 9

Razrušena zgrada Fakulteta

- Broj radnika koji su u oružanim snagama RBiH: 8
- Broj novoprimljenih radnika u radni odnos: 7
- Broj angažiranih radnika na radu (sa stanjem decembar 1993): 50

Fakultet je i u razdoblju Agresije nastojao i uspio očuvati značajan broj saradnika, te održao kontinuitet nastavnog procesa. Krajem 1995. godine, na Fakultetu je bilo uposleno ukupno 88 radnika: 77 u nastavi (38 u stalnom radnom odnosu i 39 u dopunskom radnom odnosu) i 11 radnika u administrativno-tehničkim službama, od kojih 1 laborant.

U razdoblju Agresije na RBiH (1992-1995) na Fakultetu diplomirao 171 student, magistrirao 1, a doktorsku disertaciju odbranio 1 kandidat.

Zgrada Fakulteta je zbog blizine prve linije odbrane Grada bio oštećen u velikoj mjeri. Mobilijar, oprema i biblioteka potpuno su uništeni, unutrašnji prostor uništen, tako da se nastava odvijala u neuslovim prostorijama (sa improviziranim grijanjem, sanitarijama napola upotrebljivim – bez vode, sa polomljenim i folijama zatvorenim prozorima, sa krpljenjem radnih stolova i stolica, bez rasvjete, nastavnih pomagala i sl.), uz izuzetne napore, kako nastavnika, tako i asistenata. Takođe je potrebno istaći da je, prema procjeni WUS-a Austrija, Građevinski fakultet pretrpio štetu, što u objektima, što u opremi, najmanje 4.234.353 DM. Putem Federalnog ministarstva za obrazovanje bila je osigurana donacija od Islamske banke u iznosu od 400.000 \$ za obnovu dijela nastavne zgrade.

Naučnoistraživački i visokostručni rad na Fakultetu obavljao se kroz paralelan rad nastavnika i saradnika, u pet naučnoistraživačkih instituta i zavoda Fakulteta (Institut za hidrotehniku, Institut za ispitivanje materijala i konstrukcija, Zavod za geotehniku i fundiranje, Zavod za geologiju i Zavod za saobraćaj).

Fakultet je u tom razdoblju, putem Univerziteta i samostalno, obavio niz kontakata sa fakultetima, odnosno univerzitetima i naučnoistraživačkim ustanovama u inostranstvu, a sa Visokom školom za ceste i mostove iz Pariza sklopio i sporazum o saradnji. U okviru naučne saradnje sa SAD, na Građevinskom fakultetu realiziran je naučnoistraživački projekat u razdoblju od februara 1989. do novembra 1992. godine, koji su zajedno finansirali National Science Foundation iz SAD i Fond za nauku BiH

Projekti od životnog značaja za Grad i Republiku:

- Učešće u svim projektima koji su u gradu Sarajevu rađeni u toku Agresije, a koji su bili vezani za snabdijevanje vodom i zbrinjavanje otpada:
 - projektovanje i izgradnja zahvata i uređaja za prečišćavanje vode Mošćanice i Miljacke
 - projektovanje i izgradnja bušenih bunara za snabdijevanje sanitarnom vodom (preko 50 bunara na cijeloj teritoriji Grada)
 - rješavanje pitanja zbrinjavanja otpada na privremenoj deponiji RTV Dom.
- Učešće u rješavanju pitanja snabdijevanja vodom grada Olova
- Učešće u projektovanju i izgradnji aerodroma Visoko: hidrometeorološka osmatranja i mjerenja i rješavanje geotehničkih pitanja nasipa.
- Naučne konferencije:
 - Conference on water resources management, Isfahan, Iran, 1995, učesnik prof. dr. *Husno Hrelja*, sa radom: Effects of the some inflow series characteristics on required storage capacity
 - Prva hrvatska konferencija o vodama – održivi razvoj i upravljanje vodama, Dubrovnik 1995, učesnik prof. dr. *Husno Hrelja*, sa radom: Uloga akumulacija u vodoprivrednom razvoju Bosne i Hercegovine.
- Konferencije u kojima je Građevinski fakultet u Sarajevu bio suorganizator:
 - Obnova i razvoj vodoprivrede u poratnom razdoblju, Sarajevo 1994.
 - Obnova i strategija dugoročnog razvoja Sarajeva, Sarajevo 1994.
- Oktobar 1992; okončanje istraživačkog projekta pod naslovom Experimentalna provjera dinamičke krutosti temelja - finansijer: Nacionalna agencija za nauku SAD (Izveštaj proslijeđen putem Republičkog zavoda za međunarodnu naučnu i kulturnu saradnju)
- Primjena pasivne solarne energije u poslijeratnoj obnovi Sarajeva, prof. dr. *Mirza Gološ* (finansijer SOROŠ-fondacija)
- Širenje djelatnosti tokom Agresije: Francuska kompanija La Compagnie Generale des Eaux iz Pariza uputila je poziv Građevinskom fakultetu u Sarajevu sa ciljem konkretizacije sporazuma-protokola koji je Institut za hidrotehniku Građevinskog fakulteta u Sarajevu potpisao u julu mjesecu 1994. godine sa kompanijama: Generale des Eaux, Sogea, Seureca i WMI
- Vannastavne djelatnosti: Znatno broj nastavnika isaradnika, po nalogu nadležnih organa, učestvovala je u procjeni šteta na objektima u razdoblju 1992-95. godine

Izdavačka djelatnost

Programom sadržanom u Planu za podršku istraživanju Centralnoevropskog univerziteta osigurana su finansijska sredstva za izradu knjiga/udžbenika Građevinskog fakulteta u Sarajevu. Objavljena je knjiga: *Husno Hrelja*, Vodoprivredni sistemi, Svjetlost - Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Sarajevo i Građevinski fakultet u Sarajevu

Udžbenici nastavnika Građevinskog fakulteta u Sarajevu koji su uz pomoć fondacije Soroš bili pripremljeni za objavljivanje:

1. *Seid Ferušić*, Zavarene nosive metalne konstrukcije
2. *Mirza Gološ*, Osnovi visokogradnje
3. *Nihad Kapetanović i Faruk Selesković*, Geodezija
4. *Davorin Lončarić*, Drvene konstrukcije
5. *Ljubomir Rokić*, Inženjerska geologija
6. *Branko Veljković*, Željeznice I

Objavljeni udžbenici:

- *Haša Bajraktarević i Muhamed Sarajlić*, Rasprostiranje incidentnog zagađenja u vodotocima: teorijski pristup, numerički proračun i primjena, Svjetlost - Sarajevo
- *Šefik Hadžović*, Gradilište, Građevinski fakultet
- *Smail Pašalić*, Inženjerska geodezija, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta

Zgrada Fakulteta nakon granatiranja

Unutrašnjost zgrade Fakulteta nakon granatiranja

UPOSLENICI I STUDENTI GRAĐEVINSKOG FAKULTETA KOJI SU STRADALI ZA VRIJEME AGRESIJE NA BIH

POGINULI UPOSLENICI

Svetlan Hadžiomerspahić, asistent
Muhiba Efendić, tehn. sekretar
Danko Ibrahimpašić, asistent
Habib Prašević, vozač

STUDENTI

Edvin Balta
Janko Bajić
Muhamed Begić
Sanjina Perišić
Alma Rondić
Fadil Tarčin

RANJENI UPOSLENICI

prof. dr. *Vahid Hasanović*
Šida Islambasić, higijeničar
Advija Ušanović, tehn. sekretar

STUDENTI

Esad Vrce, kasnije biran za asistenta na Fakultetu.

OSOBLJE KOJE SE UKLJUČILO U RAD FAKULTETA U TOKU AGRESIJE 1992-1995.

PROFESORI I DOCENTI

prof. dr. *Izet Andagić* od 1.11.1993.
 doc. dr. *Haša Bajraktarević-Dobran* od 1.5.1994.
 doc. dr. *Rusmir Tanović* 1.9.1993-28.2.1994.
 prof. dr. *Branislav Verbić*.

ASISTENTI:

Ljubomir Bijeljanin 1.11.1993-30.10.1994.
Šemsudin Jašarević do 1.11.1994.
Muriž Kadribašić 1.9.1994-31.12.1994.
Mladen Lukić 1.1.1994-30.09.1995.
Alma Mahmutović 1.9.1994-31.10.1994.
 mr. *Esad Mulavdić* do 6.7.1994.
Antonija Okić do 5.7.1994.
Jasmin Talić od 1.12.1993.
Azra Semić-Kurtović od 1.2.1994.
Admir Čerić 1.4.1994.
Ranko Tica 1.5.1994.

Fadil Biberkić 1.6.1994.
Edin Hadžiomerović 1.1.1995.
Salih Ahmetaj 1.1.1995.

Umirovljeni su:

Nadežda Knežević-Vuksanović 1.9.1992.
Smail Pašalić

NASTAVNICI, SARADNICI I ADMINISTRATIVNO - TEHNIČKO OSOBLJE KOJE JE NASTAVILO FAKULTET U TOKU AGRESIJE NA RBIH (1992-1995)

PROFESORI I DOCENTI

prof. dr. *Goražd Bučar* 30.11.1994.
 prof. dr. *Dragoslav Isailović* 31.12.1992.
 prof. dr. *Zvonimir Janežić* 15.3.1995.
 doc. dr. *Stevan Kebeljić* 1.6.1992.
 prof. dr. *Srdan Kisin* 1.6.1992.
 doc. dr. *Vladimir Lukić* 1.6.1992.
 doc. dr. *Radenko Pejović* 1.5.1992.
 prof. dr. *Milenko Pržulj* 21.4.1994.
 prof. dr. *Ljubomir Rokić* 31.3.1995.
 prof. dr. *Nina Terzić* 1.1.1993.
 prof. dr. *Njegoslav Vukotić* 1.5.1992.

ASISTENTI

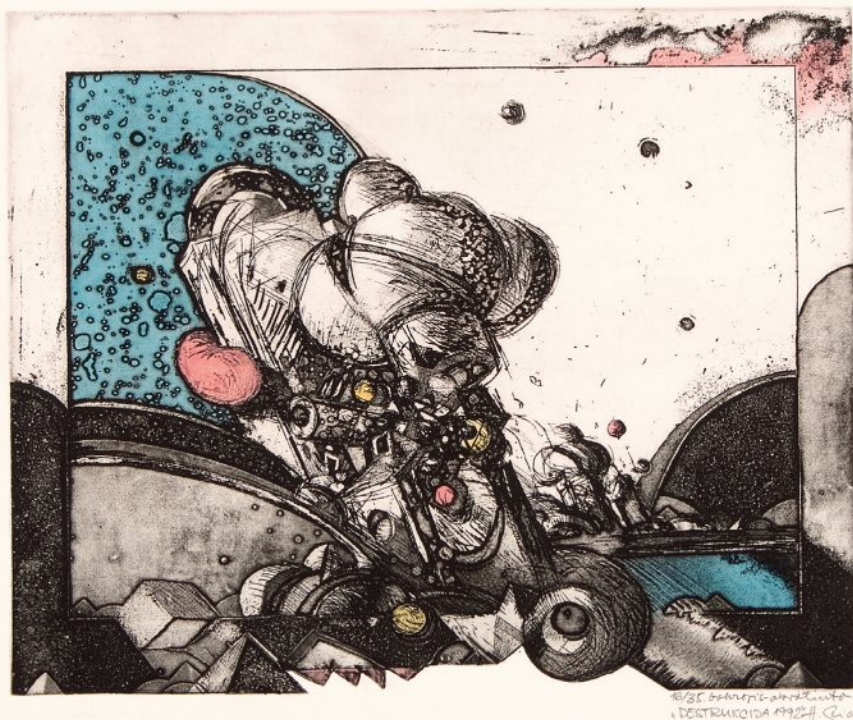
Radivoje Bratić 30.4.1992.
Nizama Delić-Latinović 1.5.1992.
Nebojša Doder 1.12.1992.
Nebojša Eraković 1.8.1992.
 dr. *Zdravko Galić* 1.12.1992.
Nadira Grbo 1.1.1993.
Žaklina Jurčić 1.12.1992.
Sreten Knežević 1.10.1992.
Gordana Krsmanović 1.6.1992.
Mario Krzyk 1.12.1992.
Dragan Macanović 1.6.1992.
Muhamed Madžarević 31.5.1994.
Stjepan Meler 1.8.1992.
Dragan Mibajlović 30.6.1994.
Jadranka Milina-Davidović 1.7.1992.
Branislav Nedić 1.8.1992.
Slobodan Pandžić 1.5.1992.
Todor Panić 1.6.1992.
Vladimir Ropac 1.8.1993.
Dragomir Zdjelar 1.7.1992.

rezervaž, akvatinta

RATNA MAPA SARAJEVA '92.- DEMONSKI VAL

Mladen Kolobarić

bakropis, akvatinta

RATNA MAPA SARAJEVA '92.-DESTRUKCIJA

Seid Hasanefendić

Mašinski fakultet

Do izbijanja Agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu Mašinski fakultet Univerziteta u Sarajevu bio je među najopremljenijim visokoškolskim ustanovama u Bosni i Hercegovini. Imao je savremeno opremljene učionice, amfiteatre, laboratorije, restoran i klub za studente. Nekoliko mjeseci prije početka Agresije Mašinskom fakultetu je isporučena najsavremenija računarska oprema firme Hawlet Packard i Digital (nabavljeno u sklopu projekta Društveni ciljevi) što mu je omogućavalo da bude fakultet sa najmodernijim informacionim tehnologijama. Ovakvi uvjeti pružali su maksimalne mogućnosti za obrazovanje studenata.

Postavljanjem barikada u aprilu 1992. godine i poslije prvih oružanih napada na Fakultet, jedan dio studenata i nastavnog kadra odlazi i napušta Fakultet. Profesori, asistenti i osoblje koji su ostali vjerni Fakultetu uspijevaju spasiti studentsku i ostalu važnu dokumentaciju, dio opreme i namještaja. Usljed neprekidnih borbi na prvoj liniji odbrane Grada, obje zgrade Fakulteta su znatno oštećene, a posebno ona istočna. Prilazni putevi zgradama Fakulteta su bili neprekidno pod snajperskom vatrom, gradski saobraćaj nije radio, tako da je bilo nemoguće održavati nastavni proces bez velikih izlaganja pogibelji i ranjavanju. Donesena je odluka da se nastava odvija na više punktova u gradu, i to na Veterinarskom fakultetu, Muzičkoj akademiji, Ekonomskom fakultetu, Građevinskom fakultetu, Arhitektonskom fakultetu i Višoj komercijalnoj školi. Ovi fakulteti su pokazali najveću moguću solidarnost sa našim Fakultetom, ustupajući svoj prostor za održavanje nastave, ispita i konsultacija.

Osnovna preokupacija, kako rukovodstva Fakulteta tako i svih članova kolektiva, bila je da se ne dopusti narušavanje kontinuiteta djelovanja Fakulteta. To je značilo nastojanje da se sve one forme, aktivnosti i fakultetski organi koji su postojali prije Agresije zadrže i tokom njenog trajanja.

Nastava se u najvećoj mogućoj mjeri racionalizirala i izvođena je u saradnji sa drugim tehničkim fakultetima. Odvijala se u hladnim učionicama, bez stakala na prozorima, bez struje i vode, zapravo u nemogućim uvjetima. I pored krajnje nepovoljnih radnih uvjeta, studenti su marljivo učili i polagali ispite.

Učinci su bili neupitni: velik broj položenih ispita, pa i onih završnih, diplomskih, uvjerljivo svjedoče da se ni studenti, ni njihovi profesori i asistenti nisu predavali, usprkos tegobnim uvjetima koje je nametnula Agresija na RBiH.

Predavanja i ispiti održavani su unatoč stalnom granatiranju i snajperskom djelovanju agresora po čitavom Gradu. Studenti i profesori su tokom cijele Agresije bili svjesni činjenice da provodeći nastavni proces dovode sebe u neposrednu životnu opasnost, ali želja za znanjem i uvjerenje da se istrajavanjem u studiju pruža otpor agresoru brani Grad i domovina, davala im je snagu da ne odustanu od cilja. Ispiti su organizirani u gustim terminima, prema potrebama studenata i u dogovoru sa profesorima. Neki profesori su održavali ispite čak i kod svojih kuća, a bilo je i nekoliko primjera kada su profesori održali ispit prilikom posjete ranjenom studentu u bolnici.

Od juna 1992. godine pa do kraja Agresije ispiti su državani svakih mjesec dana, a nekada i češće. Razlog ovako velikog broja ispitnih termina leži u činjenici da je kretanje po gradu bilo i suviše rizično, a studenti Mašinskog fakulteta – kao i ostalih fakulteta u Sarajevu u tom razdoblju – bili su većinom također borci u odbrani Grada, koji nisu mogli planirati kada će polagati ispite.

Sređivanje stanja u gradu Sarajevu i ostvarivanje boljih radnih uvjeta u zgradama Fakulteta ishodilo je da se nastava od 3. marta 1994. godine odvija ponovo u vlastitim prostorima. Iako je pristup Fakultetu još uvijek podrazumijevao izlaganje snajperskoj vatri, podizanjem odgovarajućih zaklona omogućen je srazmjerno siguran prilaz Fakultetu i redovno odvijanje nastave. Zato ak. 1994/95. započinje u nešto povoljnijim uvjetima nego prethodnih godina.

Tokom Agresije održano je i uspješno položeno oko 5.200 ispita i provedeno 202 diplomatska ispita. Diplomski ispiti su održani po svim mirnodopskim zahtjevima i polagani pred tročlanom komisijom, iako je iz Rektorata prema fakultetima bila krenula preporuka da se studenti oslobode diplomatskog rada. Ovo je još jedna potvrda kvaliteta nastave u toku opsade Grada na Mašinskom fakultetu u Sarajevu u razdoblju 1992-1995. godine.

Srećom, na samom Fakultetu nije bilo tragičnih slučajeva u toku provođenja nastave i obavljanja ispita, mada su uposlenici Fakulteta neprekidno živjeli u strahu od mogućnosti da se nešto ružno desi studentima, tim prije što su oni često dolazili iz borbenih rovova, umorni i iscrpljeni.

Statistički gledano, generacija ak. 1991/92. imala je ukupno 2.400 studenata i oko 500 apsolvenata. Početkom Agresije najveći broj studenata je mobilisan i upućen na linije odbrane, dok se studentice organizuju po mjesnim zajednicama, u civilnoj zaštiti i različitim humanitarnim organizacijama. Prije Agresije veliki broj studenata je bio iz drugih krajeva BiH pa i šire.

Tako se opsadom grada Sarajeva broj studenata znatno smanjio. U ak. 1992/93. godini nisu upisivani novi studenti, jer je većina bila mobilisana. U ak. 1993/94. upisano je 518 ili samo 22% od broja predratne generacije studenata. Ak. 1994/95. godine broj upisanih studenata smanjio se na 258 ili samo 11% studenata od predratne generacije. Broj upisanih studenata ponovo raste, tako da se ak. 1995/96. godine upisuje 586 studenata ili 25% od predratne generacije studenata.

U toku Agresije izvršene su tri promocije diplomiranih mašinskih inženjera:

- Dvadeset deveta promocija održana je 2. oktobra 1993. godine, u zgradi Univerziteta, u svečanoj sali, tokom izuzetnog granatiranja tog dijela Grada. Promovirano je 159 diplomiranih mašinskih inženjera i 5 mašinskih inženjera. Najveći broj promoviranih studenata diplomirao je zapravo prije izbijanja Agresije
- Trideseta promocija održana je 12. augusta 1994. godine, u samoj Istočnoj zgradi Mašinskog fakulteta, neposredno uz prvu borbenu liniju. Promovirana su dva magistra tehničkih nauka, 45 diplomiranih mašinskih inženjera i jedan mašinski inženjer
- Trideset i prva promocija je održana je 9. septembra 1995. godine, u zgradi Unisa. Promovirani su jedan magistar tehničkih nauka, 42 diplomiranih mašinskih inženjera i jedan mašinski inženjer

Mašinski fakultet u Sarajevu posjedovao je dugu tradiciju u školovanju inženjera za vojnu proizvodnju, tako da je, već poslije prvih ozbiljnih naznaka da će Agresija duže potrajati, skupina nastavnika, asistenata i studenata, najprije na području općine Novo Sarajevo, samostalno organizirala Centar za proizvodnju ratnih sredstava za odbranu grada Sara-

jeva, iz čega je već u maju 1992. godine nastao Centar za namjensku proizvodnju (CNP).

Jezgru CNP-a pri Glavnom štabu Armije RBiH su sačinjavali pretežno mašinski i hemijski inženjeri i studenti, članovi Istraživačko-raketskog društva sa Mašinskog fakulteta. Veoma brzo su svi ljudski potencijali, laboratorijska oprema, baze podataka, računaraska oprema i softveri Mašinskog i Prirodno-matematičkog fakulteta postali jedna organizirana cjelina, koja je u prvom razdoblju odbrane grada Sarajeva uspostavila kontinuiranu proizvodnju municije. Sve faze, kao što su dizajn municije, kontrola dijelova, proizvodnja detonatorskih kapsli, izlivanje eksploziva, kompletiranje municije itd., odvijale su se u zgradama ova dva fakulteta, na udaljenosti 25 m od prvih neprijateljskih bunkera.

Prvih šest mjeseci Agresije to je bio jedini siguran izvor snabdijevanja municijom branilaca grada Sarajeva. Zamjenik komadanta CNP-a i načelnik Odjeljenja za razvoj i istraživanje bio je viši asistent mr. *Berko Zečević*, a načelnici ostalih tehničkih odjeljenja su bili mašinski inženjeri.

Već u augustu 1992. godine projektovana je i puštena u rad tehnološka linija za proizvodnju živinog fulminata i detonatorskih kapsli, bez kojih nije bilo moguće pokrenuti ni jedan eksplozivni lanac u municiji koja se proizvodila. To je bio izvanredan zajednički poduhvat mašinskih i hemijskih inženjera i fizičara sa dva susjedna fakulteta.

Učvršćenjem linija odbrane grada Sarajeva, djelatnost Odjeljenja za razvoj i istraživanje CNP-a preusmjerava se ka pružanju softverske podrške jedinicama Armije RBiH na slobodnim teritorijama BiH (izrada ratnih tablica gađanja, unutarnji i spoljni balistički proračuni itd.).

Već u augustu 1994. godine uspostavlja se Odjeljenje za odbrambene tehnologije na Mašinskom fakultetu, sa glavnim ciljem da pokuša sačuvati osnovne baze znanja i softvere iz oblasti odbrambenih nauka i tehnologija, s obzirom na okolnost da je do 1992. godine ta znanja posjedovao jedino Vojno-tehnički institut u Beogradu.

Donošenje i provođenje te odluke pokazao su da Mašinski fakultet u Sarajevu u potpunosti shvata svoj novi značaj u novonastalim prilikama na ovim prostorima.

Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu zaustavila je kontinuiran i uspješan razvoj Mašinskog fakulteta, koji je bio smješten u dvije zgrade, od kojih je zapadna izgrađena 1963. godine, a istočna 1986. godine (sa površinom od 22.000 m²). Značajan dio ovog prostora su zauzimale laboratorije u kojima su obavljane ekspe-

rimentalne vježbe studenata i realiziran velik broj naučnoistraživačkih projekata za potrebe industrije i drugih grana privrede u Bosni i Hercegovini, pa i šire.

Početak Agresije izazvao je stradanje ljudi i uništavanja zgrada Mašinskog fakulteta, koje su se našle na prvoj borbenoj liniji odbrane Grada i bile su, od samog početka, izložene čestim granatiranjima i razaranjima, koja su se ponavljala za sve vrijeme Agresije, ali su najveća izvršena u prvim mjesecima. Bilo je nemoguće da se oštećenja otklone u toku opsade, jer svako pojavljivanje na prozoru ili krovu zgrada značilo je gotovo sigurnu smrt. Granatiranjem zgrada nastala su velika oštećenja na njihovim krovovima i fasadama, kao i u njihovoj unutrašnjosti. Nakon kratkog razdoblja od početka napada na Grad, nije bilo praktično niti jednog čitavog prozora na zgradama Fakulteta. Vodovodne instalacije, sistemi grijanja i ventilacije, elektroinstalacije, PTT-instalacije, liftovi, protivpožarne instalacije i sistem razglasa bili su oštećeni u velikoj mjeri i nisu se mogli koristiti. Kao posljedica Od izravnog djelovanja agresorskih oruđa i oružja ili kao posljedica oštećenja na infrastrukturi zgrada, uništen je najveći dio laboratorijskog i kabinetskog namještaja. Od marta 1994. godine, kada je ponovno uspostavljen nastavni proces na Fakultetu, vršene su manje opravke i uvedeno je grijanje na prirodni plin. Materijalna šteta na zgradama, njihovim instalacijama i namještaju procijenjena na iznosu od 2.364.000 US\$.

Najveće materijalne štete na Fakultetu su nastale uništavanjem opreme. Najveći dio laboratorijske opreme i postrojenja u laboratorijama za fiziku, energetiku i procesnu tehniku, motori i motorna vozila, alatne mašine i alati za mehaničku tehnologiju drveta bili su oštećeni u velikom obimu, što je ove laboratorije učinilo praktično neupotrebljivim. Dio računarske opreme bio je spašen i izmješten u podrumске prostorije. Procjenjuje se da šteta nastala uništavanjem opreme i laboratorija Fakulteta dostiže iznos od 4.209.000 US\$.

Neposredno po izbijanju Agresije, dio knjiga i dokumentacija su uništeni, ali značajan dio je –izvanrednim naporima nastavnika, asistenata i ostalih uposlenika – sklonjen u sigurnije prostorije. Značajne štete nastale su uništavanjem elaborata, projektne i izvedbene dokumentacije, koja je nastajala kao rezultat naučnog i stručnog rada saradnika Fakulteta na brojnim projektima, a bila je pohranjena u istočnoj zgradi Fakulteta, izloženoj neprekidnoj minobacačkoj i pješadijskoj vatri agresora. Ovoj dokumentaciji treba pridodati i mnoge računarske programe, koji su bili nabavljeni za potrebe Fakulteta ili su na njemu bili razvijani, kao i udžbeničku literaturu, čiji su autori većim dijelom bili nastavnici i saradnici Fakulteta.

Na knjižnom fondu Fakulteta, dokumentaciji i opremi štamparije procjenjuje se šteta u iznosu od 923.000 US\$.

Mašinski fakultet u Sarajevu je tokom trajanja Agresije primio humanitarnu pomoć od određenog broja humanitarnih organizacija. Potrebno je iskazati zahvalnost organizacijama kao što su Crveni križ, Merhamet, Muwafaq, Premiere Urgence, Soroš, EGT, WUS Austria, Sarajevska mljekara, Sarako, Sarajevska pivara, Tvornica duhana Sarajevo, Velepekara i Fakultet strojarstva i brodogradnje iz Zagreba. Određen broj profesora i asistenata koje je Agresija zatekla u inostranstvu, pružili su određenu materijalnu pomoć kolegama koji su ostali na Fakultetu.

Uoči Agresije prof. dr. *Emin Kulić* je bio dekan, docent dr. *Aleksandar Bukvić* je bio prodekan za nastavu, a docent dr. *Edhem Seferović* prodekan za finansije.

Krajem 1992. godine, a po preporuci NNV-a, uz saglasnost Univerziteta, imenovani su: prof. dr. *Edhem Seferović*, za dekana, a za prodekane doc. dr. *Aleksandar Bukvić* (za nastavu) i doc. dr. *Malik Kulenović* (za finansije).

Sredinom 1994. godine izvršen je izbor novog rukovodstva: za dekana je izabran prof. dr. *Edhem Seferović*, a za prodekane prof. dr. *Stjepan Marić* (za nastavu), prof. dr. *Malik Kulenović* (za finansije) i prof. dr. *Alija Lekić* (za naučnoistraživački rad).

I pored izuzetno teških životnih uvjeta u opsjednutom Gradu, na Fakultetu nije bio zapostavljen ni naučnoistraživački rad. Doktorske disertacije su tokom Agresije na Mašinskom fakultetu odbranili: dr. *Dunja Martinović*, dr. *Žarko Petrović* i dr. *Željko Bilić*.

U razdoblju Agresije objavljeno je 57 radova od kojih su neki pročitani na domaćim i međunarodnim konferencijama, a neki publicirani u indeksiranim časopisima. Objavljeno je 8 knjiga i provedeno 19 naučnoistraživačkih projekata čiji je nosilac bio Mašinski fakultet Sarajevu.

Za izuzetno angažiranje u razdoblju trajanja i nakon Agresije prof. dr. *Vlatko Doleček* primio je Šestoaprilsku nagrade grada Sarajeva za 2001. godine, za ukupni doprinos gradu Sarajevu. Isti profesor je 1994 godine proglašen od strane Internacionalne lige humanista za humanistu godine. Določek je također bio generalni sekretar Odbora za promociju i potpisivanje Deklaracije o slobodnom, jedinstvenom i otvorenom gradu Sarajevu, koju je potpisalo preko milion ljudi: iz Sarajeva, Bosne i Hercegovine i 58 zemalja sa svih kontinenata.

Asistent *Nijaz Delalić* je 1996. godine za projekat Grijanje opkoljenog Sarajeva, na kojem je predano radio tri godine, dobio priznanje Testimonial of Netherlands Red Cross Society.

Uoči izbijanja Agresije na R BiH na Fakultetu je bilo 181 zaposlenih, od čega je bilo 107 nastavnika, asistenata i istraživača. Agresija je izazvala značajne promjene u strukturi zaposlenih, tako da je 36 profesora i asistenata, odnosno 16 saradnika na Fakultetu bilo prisutno tokom cijele opsade. Dva viša asistenta su na slobodnoj teritoriji bili uključeni u odbrambene strukture. Fakultet je napustilo 64 profesora i asistenata, odlaskom u inostranstvo ili na neprijateljsku stranu u različitim fazama Agresije. Deset profesora i asistenata je već prije početka rata bio u inostranstvu.

Tokom Agresije prof. dr. *Mahmud Dikić* je teško ranjen u redu za hljeb i bio je izmješten na liječenje u inozemstvo, a na Fakultetu je teško ranjena *Majda Mekić*, šefica studentske službe, a lakše doc. dr. *Aleksandar Bukvić*. Tri profesora su preminula u naznačenom razdoblju.

NASTAVNICI, SARADNICI I ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKO OSOBLJE KOJE JE NAPUSTILO FAKULTET U TOKU AGRESIJE NA R BiH (1992-1995)

PROFESORI I DOCENTI

doc. dr. *Aleksandar Bukvić*
 prof. dr. *Dragan Cvetković*
 prof. dr. *Jovan Dutina*
 doc. dr. *Krešimir Gebert*
 doc. dr. *Mihajlo Ivanović*
 doc. dr. *Milan Janjić*
 prof. dr. *Pavle Kaluđerčić*
 doc. dr. *Nedžad Leko*
 doc. dr. *Nedeljko Lovren*
 doc. dr. *Radoslav Maglov*
 prof. dr. *Slobodan Milidrag*
 doc. dr. *Jelica Milošević*
 doc. dr. *Milivoj Milošević*
 prof. dr. *Vladimir Mitković*
 prof. dr. *Aristid Perić*
 prof. dr. *Bogdan Skopal*
 doc. dr. *Momir Šarenac*
 doc. dr. *Ljubomir Šibalija*
 prof. dr. *Miloš Tomić*

ASISTENTI I ISTRAŽIVAČI

mr. *Lazar Begenišić*, viši ass.
 mr. *Miroslav Gavrić*, viši ass.

mr. *Jadranko Jabić*, viši ass.
 mr. *Gordana Omanović*, viši ass.
 mr. *Obrad Peković*, viši ass.
 mr. *Zdravko Stupar*, viši ass.
 mr. *Agan Škabalj*, viši ass.
Slobodanka Mijatović, viši ass.
Biljana Čeremić, ass.
Sanja Koroman, ass.
Vladimir Krneta, istraživač
Željko Lukić, ass.
Željko Malešević, istraživač
Mladen Medurić, ass.
Miroslav Pejović, ass.
Žarko Redžo, ass.
 dr. *Agan Pikula*, ass.
Rade Zrilić, ass.

NASTAVNICI, SARADNICI, ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKO OSOBLJE FAKULETA KOJE JE PROVODILO NASTAVNO-NAUČNU DJELATNOST I PRUŽALO ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKU PODRŠKU U TOKU AGRESIJE NA R BiH (1992-1995)

PROFESORI I DOCENTI

prof. dr. *Omer Alić*
 doc. dr. *Željko Bilić*
 prof. dr. *Vlatko Doleček*
 prof. dr. *Ivan Filipović*
 prof. dr. *Ejup Ganić*
 prof. dr. *Mirko Ilić*
 prof. dr. *Fadil Ismailović*
 prof. dr. *Malik Kulenović*
 prof. dr. *Alija Lekić*
 doc. mr. *Vasilije Luković*
 prof. dr. *Stjepan Marić*
 prof. dr. *Šefko Međedović*
 doc. dr. *Dunja Martinović*
 prof. dr. *Ivan Negovetić*
 prof. dr. *Vilko Rajman*
 doc. dr. *Zinaid Raljević*
 doc. dr. *Nedžad Repčić*
 prof. dr. *Vladimir Semjan*
 prof. dr. *Edhem Seferović*
 prof. dr. *Tode Stojičić*
 prof. dr. *Petar Vretenar*
Aleksandar Cmiljić, predavač

ASISTENTI

mr. *Izet Bijelonja*
 mr. *Halil Burić*
 mr. *Ardo Voloder*

mr. *Nikola Vukas*
 mr. *Berko Zečević*
Hažim Bašić, ass.
Maida Čohodar, ass.
Nijaz Delalić, ass.
Zijad Džemić, ass.
 spec. *Fuad Fočo*, viši ass.
Biljana Macanović, ass.
Adil Muminović, ass.

SARADNICI

Petar Karačić, dipl. mat.
Savo Semiž, dipl. ing.
Irena Anđelić
Elmina Belko
Hadžira Buržić
Maida Čavdar
Habiba Dedić
Mulija Dedović
Hajrija Džipa
Mejra Elezović
Ana Hiroš
Hakija Kapo
Raža Keč
Ramiž Kovač
Maida Mekić
Mubera Rešo
Nada Vojnović
Milenko Zakić

Saradničko osoblje Fakulteta, viši asistenti mr. *Izet Horman* i mr. *Ejub Džaferović* bili su uključeni u odbranu Republike BiH.

STUDENTI MAŠINSKOG FAKULTETA KOJI SU POGINULI TOKOM ARGESIJE NA RBIH 1992-1995.

Mahfoud Abedbej
Sanel Ajanović
Sead Albinović
Adnan Ambešković
Adnan Ardić
Osman Banda
Husnija Bekan
Edin Bogilović
Fadil Botonjić
Muamer Brutus
Salih Čolan

Haris Čolić
Adnan Čosović
Haris Čurevac
Vahidin Delić
Kenan Demirović
Damir Dizdarević
Jan Doršner
Haris Halilović
Adnan Hanjalić
Alem Hasančević
Zahid Hasanović
Damir Hiroš
Beker Hodžić
Damir Hodžić
Haris Hondžo
Miralem Hrnjica
Hamid Hubijer
Vekaž Husić
Hasan Kadrić
Ibrahim Kašmo
Sidik Kosović
Mirsad Kurtalić
Dževad Madžak
Oleg Majušević
Fabrudin Mehmedović
Smail Mehmedović
Nedim Mekanić
Boris Merdžo
Edib Nižić
Avdo Palić
Mladen Panić
Tarik Pašić
Nermin Pleho
Enež Ramić
Ermin Rapa
Emir Smailhodžić
Miralem Sinanović
Fabrudin Siručić
Željko Stanić
Amir Šabić
Azrudin Šljivo
Armin Tihic
Nihad Tihic
Alen Vatreš
Galjan Zeković
Sead Žero

Tokom Agresije poginulo je 57 studenata. Nažalost, Fakultet ne raspolaže podacima o broju ranjenih studenata.

Posljedice rata*Istočna zgrada Mašinskog Fakulteta – april 1996 godine**Anla u Istočnoj zgradi Fakulteta -1992. godina**Studentska služba – 1992. godina**Učionica u Istočnoj zgradi Fakulteta – 1993. godina*

Laboratorije za energetiku i procesnu tehniku – 1993. godina (uništen krov pa je oprema prekrivena snijegom)

Peti sprat Zapadne zgrade Fakulteta - 1994. godina

Računarski centar u Istočnoj zgradi Fakulteta – maj 1992. godina

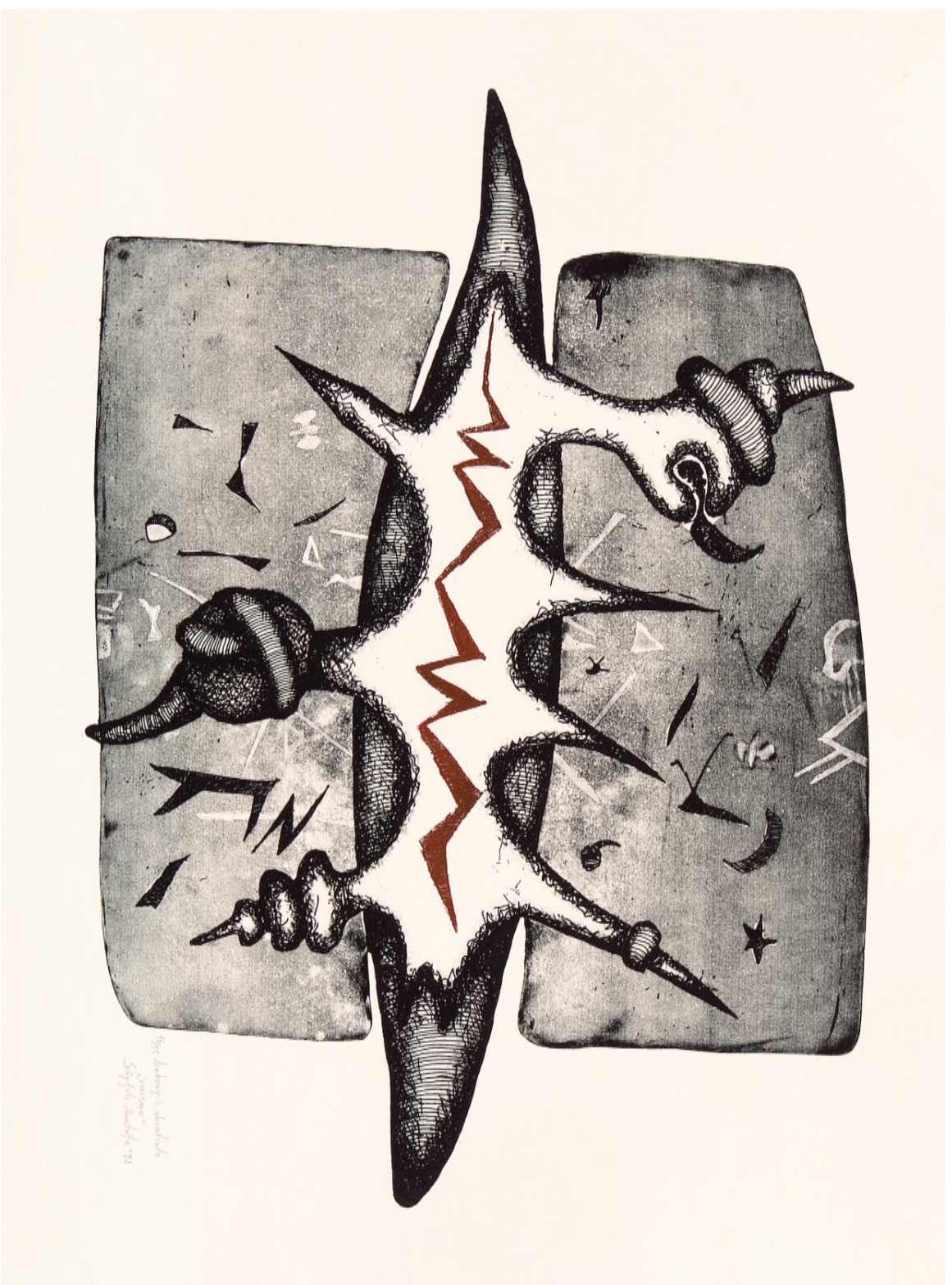
Kabinet na Petom spratu Zapadne zgrade Fakulteta - 1994. godina

Stubište u Zapadnoj zgradi Fakulteta – 1994. godina

MEDICINSKE NAUKE

baktropis, akvatinta

RATNA MAPA SARAJEVA '92.-VRISAK

Mustafa Skopljak

Farmaceutski fakultet

Farmaceutski fakultet Univerziteta u Sarajevu (Čekaluša 90), od svoga osnivanja, 1973. godine, nema vlastiti prostor, tako da se nastava odvija u zgradama Medicinskog, Stomatološkog i Prirodno-matematičkog fakulteta. Sa početkom Agresije, 1992. godine, nastava iz nastavnih oblasti prirodno-matematičkog fakulteta (hemija, matematika i botanika), iz sigurnosnih razloga, odvijala se u prostoru Medicinskog i Stomatološkog fakulteta, koji je bio prilagođen toj namjeni i novonastalim okolnostima opsade Sarajeva.

Posljednji dan nastave pred Agresiju na Farmaceutskom fakultetu bio je petak, 3.4.1992. godine. Studenti treće godine studija školske 1992./93. godine imali su predavanje iz predmeta Farmaceutska hemija kod doc. dr. *Fine Lovren*, koje je završeno oko 14 sati, u amfiteatru Medicinskog fakulteta. Studenti drugih godina su završili svoje nastavne obaveze koje su imali po zvaničnom rasporedu ljetnog semestra navedene školske godine. Nisu mogli znati da već sljedeće sedmice započinje krvavi pir nezapamćen na prostorima Bosne i Hercegovine, i šire, koji će trajati naredne skoro četiri godine. Taj petak poslijepodne na Farmaciji, kako se popularno zove dio prostora na Stomatološkom fakultetu gdje se odvija praktična nastava specifičnih farmaceutskih predmeta, svi zaposleni su sjedjeli i komentarisali dešavanja u susjednim republikama, nikom se nije odlazilo sa posla i svi su nešto pričali i iznosili neke svoje komentare, a svi su ustvari željeli da što duže budu zajedno.

Kada se koleginica Fina vratila sa predavanja, bila je vidno uznemirena i uplašena i svima nama rekla kako se studenti između sebe ljube i govore kako treba da se pozdrave, jer se, možda, više nikad neće vidjeti. Na sve nas to je djelovalo i iznenađujuće i teško i bilo je već pomalo panike, jer se u Hrvatskoj već ratovalo, pomalo straha, zebnje, a onda, u trenucima, nevjerice i nepridavanja važnosti tome što studenti, možda, pretjeruju. Ali, već u nedjelju na ponedjeljak, 5/6. april 1992, osvanuli smo u skloništima, na posao mnogi nisu došli, vrlo brzo smo shvatili da je ustvari počela Agresija, ne u knjigama historije, ne u partizanskim filmovima, već u našoj stvarnosti, u Sarajevu, u Bosni i Hercegovini, na Univerzitetu, fakultetima, ulicama, kućama, svuda.

Studenti su, nažalost, bili u pravu. Razišli su se i, zaista, da više nikad ne budu zajedno...

Odlukom Univerziteta, 23. maja 1992. godine zaključuje se školska 1992/93. godina, koja je trebala biti prekretnica u obrazovanju farmaceuta. Naime, uveden je i usvojen program studija farmacije usaglašen sa evropskim farmaceutskim fakultetima; studij je produžen na 5 godina i uveden diplomski rad i ispit. Umjesto da se krene u razvoj nauke i struke i napredak u obrazovanju, prva generacija novog evropskog programa, upisana 1992/93. školske godine, prelazi na ratnu šemu nastave.

Da bi se nastava mogla odvijati u novonastalim okolnostima opsade, svaki nastavnik i saradnik na Farmaceutskom fakultetu, kao i nastavnici i saradnici Medicinskog i Prirodno-matematičkog fakulteta koji su bili u nastavnom procesu na Farmaciji, lično su potpisali izjavu da će i dalje učestvovati u nastavi, pokazujući tako svoje moralno, patriotsko, pedagoško, naučno i ljudsko dostojanstvo i veličinu. To je, međutim, istovremeno bila jamstvo Fakultetu da može, kao i druge univerzitetske jedinice, nastaviti rad u uvjetima opsade Grada. Ministarstvo narodne odbrane i Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport prihvatili su prijavljenu šemu nastave, zatim prijavljene nastavnike i saradnika koji dobijaju radnu obavezu, tako da je Fakultet počeo sa radom marta 1993. godine.

Nastava se odvijala po blok-šemi, na način da se sva teoretska i praktična nastava za svaki predmet izvodi kontinuirano sa minimalnim izvršenjem od 70% teoretske i 60% praktične nastave, u razdoblju od marta do novembra. Nastava se odvijala pod izuzetno teškim okolnostima, ali je želja da se struka i nauka očuvaju bila jača. Praktična nastava se prilagođavala energentima, ali je ispoštovan kompletan nastavni plan i program. Studenti nikad nisu tako snažno željeli sticanje obrazovanja kao u tom razdoblju, nikad nisu pokazivali toliko duha, toliko normalnosti, hrabrosti, odvažnosti, strpljivosti i svega pozitivnog i dobrog, a sa njima, svi nastavnici i saradnici, kao i drugi zaposleni na Fakultetu. Farmaceutski fakultet je organiziran kao i svi drugi fakulteti, tako da zaposlene čine nastavno i nenastavno osoblje.

Organe Fakulteta u tom razdoblju činili su:

- Dekan: prof. dr. *Sabira Hadžović*
- Prodekan za nastavu: prof. dr. *Mira Winterhalter*
- Prodekan za finansije: prof. dr. *Irfan Zulić*

Nastavno-naučno vijeće: predsjedavajući, dekan Fakulteta

Upravni odbor, imenovan 1994. godine:

1. prof. dr. *Jusuf Žiga*, predsjednik
2. prof. dr. *Amir Pleho*, član
3. prof. dr. *Branko Nikolin*, član
4. mr. *Miroslav Šober*, član
5. mr. *Pašan Šehović*, član
6. mr. *Redžad Čatić*, član
7. dipl. ing. chem. *Edin Arslanagić*, član

Nadzorni odbor, imenovan 1994. godine:

1. prof. dr. *Fabra Bašić*, predsjednik
2. mr. *Elvira Kovač*, član
3. mr. *Aida Mehmedagić*, član

Dekan Fakulteta je redovno prisustvovao sastancima Kolegija Univerziteta, koji su se održavali svakog utorka.

Održavali su se redovno sastanci Nastavno-naučnog vijeća. Može se sa ponosom istaći da se rad organa Fakulteta, prilagođavajući se nastalim događanjima, odvijao neprekinuto i obuhvatao je rješavanje svih potreba i teškoća koje prati i rad u miru. Sa početkom Agresije na RBiH došlo je do značajnih promjena u strukturi zaposlenih na Fakultetu.

Do početka Agresije, zaključno sa 24. 2. 1992. godine, kada su primljeni posljednji, predratni asistenti, na Fakultetu je bilo 48 zaposlenih.

Odmah po izbijanju Agresije značajan broj zaposlenih u svim zvanjima napustio je Fakultet, tako da je 1992. godine bilo manje 29 uposlenika, 1993. i 1994. Fakultet su napustila još četvorica, a 1995. godine još trojica, dakle, ukupno 36 zaposlenih, ili 80% od ukupnog broja prije Agresije.

Upisani studenti po ak. godinama:

1992/93.	69 studenata
1993/94.	82 studenata
1994/95.	64 studenata
1995/96.	70 studenata

Diplomirani studenti:

1992.	35 studenata
1993.	20 studenata
1994.	26 studenata
1995.	19 studenata

Odbranjena su dva magistarska rada:

1. mr. ph. *Milica Jovanović*, 1992.
2. mr. ph. *Sabina Alagić*, 1993.

Odbranjene su dvije doktorske disertacije:

1. mr. ph. *Elvira E. Kovač-Bešović*, disertacija prijavljena 1989. godine, završena juna 1992. godine, a odbrana, zbog ratnih dejstava, obavljena tek 8.12. 1993. godine
2. mr. ph. *Armin Škerbo*, 20.12.1995. godine.

S obzirom na okolnost da Farmaceutski fakultet nema svoju zgradu, prostor za izvođenje nastave koristio je u objektima drugih srodnih fakulteta, te se obim uništavanja tih objekata nalazi u njihovoj dokumentaciji. Činjenica je da se odsustvo vlastitog nepovoljno odrazilo na rad Fakulteta.

Također, treba naglasiti to da su svi fakulteti u čijim se prostorima odvija nastava Farmacije kod traživanja sredstava za opravke i obnove objekata u podnesenoj dokumentaciji, u spisku korisnika prostora, navodili i Farmaceutski fakultet. Ovo je pospješilo predočavanje složenosti teškoća oko obnavljanja prostora navedenih fakulteta, što je rezultiralo dodjelom sredstava za obnovu, a također i nastavak ustupanja prostora Farmaciji. Međutim, teškoće sa usaglašavanjem rasporeda nastave najviše su osjetili studenti Farmacije, za koje se raspored nastave mogao uraditi samo u terminima koji su ostajali nakon pravljenja rasporeda matičnih fakulteta.

Arhiva Fakulteta je, srećom, sačuvana, kako po pojedinim predmetima, tako i ona u dekanatu. Nastavnici i saradnici koji su ostali na Fakultetu potrudili su se da veći dio onog što se uspjelo spasiti bude i sačuvano. Ipak, otuđen je određen broj knjiga, udžbenika i časopisa, jer ih, nažalost, kolege kojima je to bilo posuđeno za pripremu ispita, specijalizaciju, magisterij ili izradu doktorske disertacije, nisu poslali vratili. Dio literature o kojoj je riječ, otuđen je ili je propao i samim činom Agresije, jer se zatekao kod nastavnog i saradničkog kadra koji je napustio Fakultet.

Farmaceutska naučnoistraživačka djelatnost zahtijeva izuzetan kvalitet opreme, hemikalija, eksperimentalnog materijala različitih kategorija, što je u uvjetima Agresije bilo teško postići.

Međutim, rad nastavnika i saradnika Fakulteta na polju nauke ipak se nastavlja, prilagođen teškim okolnostima i uvjetima života u gradu bez vode, energije i uz izvanredno teške bezbjedonosne mjere.

Organiziraju se naučni skupovi i simpozijumi:

- 1993. Istorija socijalno-zdravstvene kulture u BiH

- 1994. Žena kreator ljepote i življenja, pri čemu se Fakultet pojavljivao kao suorganizator.

Zauzimanjem dekana na Fakultetu je 1994. godine je zasnovan istraživački projekat 'The Pharmacognostic investigation of domestic medicinal plant with cardiotonic and antimicrobe effects, koji je vodila doc. dr. *Elvira E. Kovač-Bešović*.

Oglas za finansijsku podršku nastavnicima visokoškolskih organizacija za ak. 1994/95. godinu, koji je objavio UNESCO, omogućio je zasnivanje projekta pod naslovom Priprema predavanja iz nastavnog predmeta Farmakognozija, koji je također vodila doc. dr. *Elvira E. Kovač-Bešović*. Učešće u projektu Podrška Otvorenog društva Soroš ishodila je mogućnost farmaceutskih istraživanja, koja su se odnosila na ispitivanje antimikrobne aktivnosti ekstrakata biljnih materijala, čiji je voditelj bila prof. dr. *Fabra Bašić*, a saradnik doc. dr. *Elvira E. Kovač-Bešović*.

Osim poslova vezanih za nastavno-obrazovni proces, djelatnost Fakulteta obuhvatila je i formiranje laboratorije za posebnu namjenu, koja je neprekidno radila za potrebe civilne zaštite. U realizaciji programa ove laboratorije bili su uključeni također nastavnici sa Prirodno-matematičkog i Medicinskog fakulteta

Fakultet je organizirao dva kursa obuke kadrova:

1. Dvomjesečni kurs za farmaceutske i hemijske tehničare
2. Kurs za instruktore civilne zaštite u mjesnim zajednicama

Rad Fakulteta u uvjetima opsade i granatiranja Grada podrazumijevala je veliki rizik u samom kretanju, ali srećom niko od zaposlenih niti od studenata nije poginuo. Nažalost, izložen djelovanju agresorske vatre, student *Miralem Hadžić* doživio je teško ranjavanje, usljed čega mu je bila izvršena amputacija nogu.

NASTAVNICI I SARADNICI KOJI SU NAPUSTILI FAKULTET U TOKU AGRESIJE NA RBiH (1992-1995.)

/Datum uz imena uposlenika Fakulteta označava kada navedeni pojedinac sigurno više nije bio na fakultetu. Ukoliko nije drugačije naznačeno, imenovana lica su napustila Fakultet na samom početku Agresije na RBiH./

PROFESORI I DOCENTI

doc. dr. *Tamara Bosnić*

doc. dr. *Fina Lovren*

doc. dr. *Jela Milić-Aškerabić*

ASISTENTI, LEKTORI, SARADNICI

mr. ph. sci. *Emira Bilalović*

mr. ph. sci. *Nenad Bobarević*

mr. ph. sci. *Ljiljana Duletić-Kudra*

mr. ph. sci. *Sonja Kokoruš-Bobarević*

dipl. ph. *Dragana Antonov*

dipl. ph. *Amela Branković*

dipl. ph. *Arida Dervišević* 1994.

dipl. ph. *Margareta Erceg* 1993.

dipl. ph. *Amela Hadžizukić*

dipl. ph. *Amra Halilović*

dipl. ph. *Milica Jovanović* 1995.

dipl. ph. *Tatjana Kitić*

dipl. ph. *Bojana Mitrović* 1994.

dipl. ph. *Irena Papo*

dipl. ph. *Aida Sarić* 1995.

dipl. ph. *Tanja Savić*

dipl. ph. *Ljiljana Savković*

dipl. ph. *Marela Segulin*

dipl. ph. *Nebojša Veselinović*

Jasminka Porović, ass.

Amer Smajkić, ass.

Veslinka Petković, ass.

Bosiljka Đerić, tehničar-laborant

Slavojka Gutalj, tehničar-laborant

Suada Huković, tehničar-laborant

Slobodan Krstanović, tehničar-laborant

BIBLIOTEKA, SEKRETARIJAT, STUDENTSKA SLUŽBA, TEHNIČKA SLUŽBA

Vukosava Ateljević, šef. studentske službe

Hajra Boračić, administracija

Ljiljana Ferizović, dipl. iur. - sekretar Fakulteta

Dušan Petrić, daktilograf

Petar Šimunović, administracija 1995.

Kenan Zildžić, administracija 1993.

Tirza Haseta, spremačica

NASTAVNICI, SARADNICI, ADMINISTRATIVNO - TEHNIČKO OSOBLJE FAKULETA KOJE JE PROVODILO NASTAVNO-NAUČNU DJELATNOST I PRUŽALO ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKU PODRŠKU U TOKU AGRESIJE NA RBiH (1992-1995.)

PROFESORI I DOCENTI

prof. dr. *Sabira Hadžović*

prof. dr. *Azra Imamović* od 1994.

doc. dr. *Adlija Jevrić-Čaušević*

prof. dr. *Branko Nikolin*

prof. dr. *Kemo Sinanović* od 1994.

prof. dr. *Jusuf Žiga*

ASISTENTI, LEKTORI, METODIČARI

mr. *Fahir Bečić* od 1995.
 mr. *Selma Hadžić* od 1994.
 mr. *Milica Jovanović*
 mr. *Elvira E. Kovač-Bešović*
 mr. *Aida Mehmedagić*
 mr. *Armin Škerbo* od 1992.
 mr. *Miroslav Šober*
 mr. *Edina Vranić* od 1994.
 mr. *Jasmina Zahirović* od 1992.
Sabina Alagić
Dženita Joldaš
Aida Sarić

ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKO OSOBLJE

Vežira Dobojač od 1994.
Amra Džomba od 1995.
Fehma Fišović
Suada Kustura
Nura Lojo
Mirsada Ljubović
Remzo Pehlivanović
Nafija Torlak od 1993.
Nada Vujošević od 1993.

Da bi se nastava mogla odvijati, neophodno je bilo osigurati odgovarajući kadar. Za odvijanje nastave iz medicinskih predmeta koji su sastavni dio nastavnog plana i programa Farmaceutskog fakulteta, angažirani su nastavnici i saradnici Medicinskog fakulteta i to:

NASTAVNO OSOBLJE:

prof. dr. *Fabrika Bašić*
 prof. dr. *Franco Cetinić*
 prof. dr. *Mustafa Hrnjičević*
 prof. dr. *Teufik Kilalić*
 prof. dr. *Fabrudin Kulenović*

prof. dr. *Meliba Lekić*
 prof. dr. *Muzafer Mujić*
 prof. dr. *Nedžad Mulabegović*
 prof. dr. *Amir Pleho*
 prof. dr. *Mira Winterhalter*
 prof. dr. *Irfan Zulić*
 doc. dr. *Zakira Mornjaković*

ASISTENTI

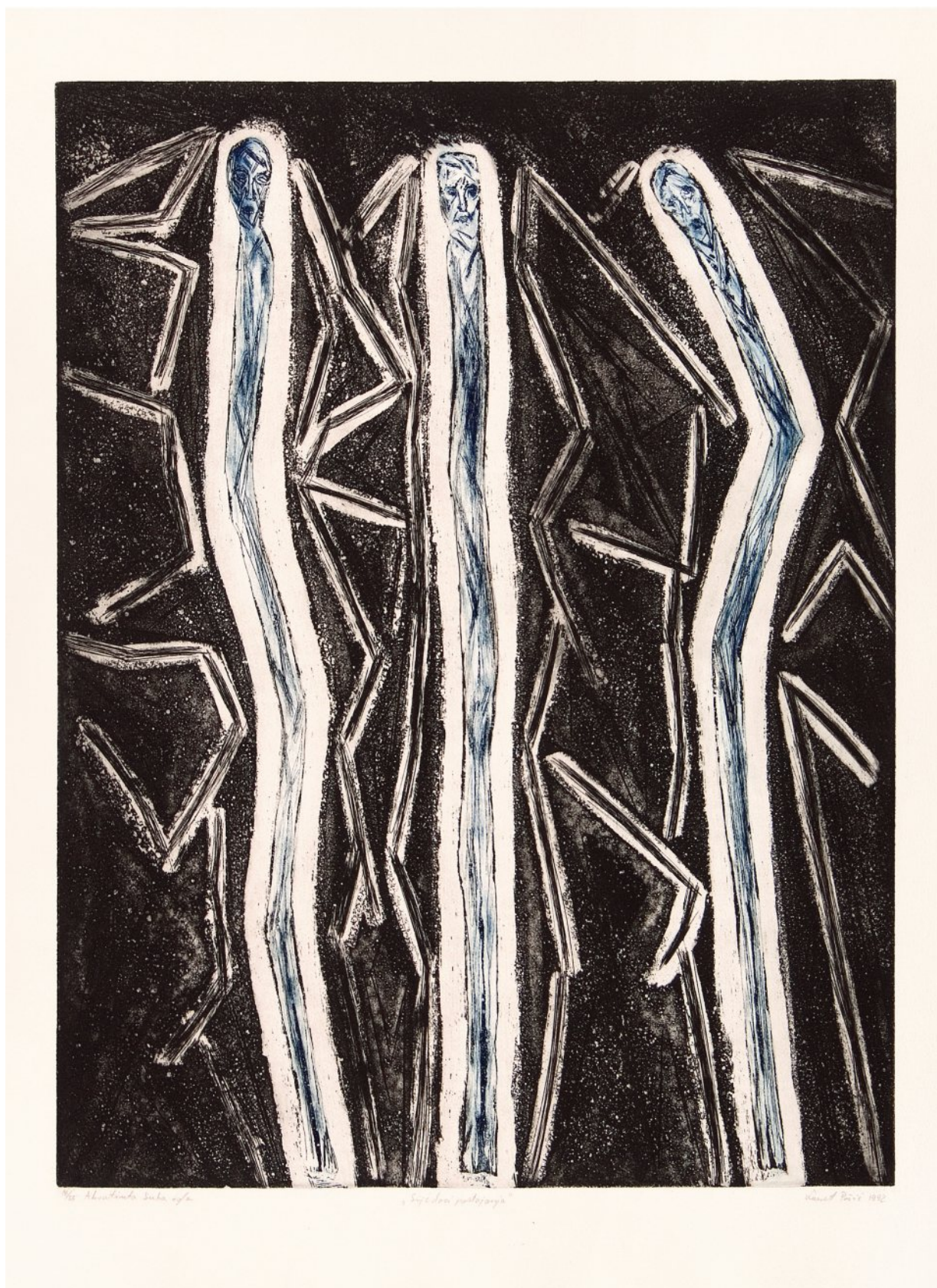
Arida Dervišević
Slavica Ibrulj
Ago Omerbašić
Amira Redžić
Zlatan Rimpapa
Enver Suljević

Za odvijanje nastave iz oblasti hemije, botanike i matematike angažirani su nastavnici sa Prirodno-matematičkog fakulteta u Sarajevu:

prof. dr. *Merzuke Cacan*
 prof. dr. *Vladimir Miličević*
 prof. dr. *Sulejman Redžić*
 prof. dr. *Tibor Ribar*
 prof. dr. *Esma Ruždić*
 doc. dr. *Mubera Kekić*
 doc. dr. *Milka Maksimović*
 viši ass. *Mađida Haverić*

Nastavu iz oblasti bromatologije vodio je prof. dr. *Ante Milanović* sa Veterinarskog fakulteta, za engleski jezik bila je angažirana *Tatjana Praštalo*, predavač a za tjelesni odgoj *Vojislav Dragoljević*, predavač

Teorijska i praktična nastava uredno se odvijala u prvoj godini Agresije na RBiH. Druga godina suočila se sa dodatnim teškoćama kada su nastavnici PMF-a otkazali svoj angažman za predmete iz hemije, tako da se morao raspisati konkurs za nastavno osoblje iz ovih predmeta.

akvatinta, suha igla

RATNA MAPA SARAJEVA '92.- SVJEDOCI POSTOJANJA

Nusret Pašić

vernis mou, akvatinta u boji

RATNA MAPA SARAJEVA '92.-HOMMAGE A PEUPLE DE SARAJEVO 1992.

Peter Waldegg

Medicinski fakultet

Od aprila 1992. godine, od početka Agresije irata u Republici Bosni i Hercegovini, Medicinski fakultet Univerziteta u Sarajevu je u kontinuitetu obavljao svoje osnovne djelatnosti: provođenje nastavne, naučnoistraživačke i stručne aktivnosti. U prvoj godini opsade Grada nastavne obaveze je ispunilo 516 studenata, a u junu 1993. godine na Fakultetu je apsolviralo 129 studenata. Nastava se tokom opsade, sve do juna 1995. godine, obavljala u turnusima, kako bi se izbjeglo svakodnevno izlaganje studenata te nastavnog i saradničkog osoblja opasnosti od granatiranja i snajperskog djelovanja agresora. Nastavni proces odvijao se u izuzetno nepovoljnim uvjetima, u oštećenim prostorima, bez vode, električne energije, grijanja, sa minimalnim zalihama neophodnog materijala za vježbe, nedostatkom udžbeničke literature i stalnom opasnošću po život, kako studenata, tako i nastavnog i drugog osoblja na Fakultetu. Kontinuitet provođenja nastave rezultirao je kontinuiranom izvođenjem doktora medicine, što je bilo od izuzetnog značaja, kako za rad zdravstvenih ustanova tako i za odbranu zemlje.

Fakultet je tokom razdoblja opsade Grada održao kontinuitet i postdiplomske nastave, što je podrazumijevalo polaganje ispita te proceduru prijavljivanja, izrade i odbrane magistarskih radova. Značajan broj odbranih magistarskih radova bio je tematski vezan za medicinske sadržaje sa aktuelnim problemima organizacije i funkcije zdravstva u ratnim prilikama. Time je dat značajan doprinos medicinskoj nauci i struci u ovom području djelovanja.

U razdoblju od maja 1992. do novembra 1995. godine na Medicinskom fakultetu su diplomirala 304 studenta i stekla stručni naziv doktora medicine. U razdoblju Agresije odbranjeno je 26 magistarskih radova. Tokom razdoblja opsade Grada na Fakultetu su pripremljene i uspješno odbranjene 23 doktorske disertacije. Postignuća u domenu realizacije magistarskih radova i doktorskih disertacija u ovom razdoblju su respektabilni i prihvaćeni od internacionalne medicinske naučne javnosti.

Aktuelna pitanja funkcioniranja zdravstva u ratnim prilikama i rješavanja teškoća uvjetovanih posebnostima ratne doktrine u medicinskom pristupu nametnuli su neophodnost realizacije naučnoistraživačkih projekata.

Zasnovani projekti u naznačenom pravcu realizirani su u saradnji sa Svjetskom zdravstvenom organizacijom, UNICEF-om, UNHCR-om, Ljekarima bez granica, Međunarodnim crvenim krstom-polumjesecom, kao i bilateralnom saradnjom sa medicinskim fakultetima i univerzitetima (Heidelberg, Univerzitet La Sapienza Roma, Queens University-Canada i dr.).

Ukupno je provedeno 15 istraživačkih projekata, koji su doživjeli međunarodnu promociju i priznanje naučne medicinske javnosti. Medicinski fakultet u Sarajevu je organizirao, ili učestvovao kao suorganizator u preko 20 naučnih skupova. U njima su uzeli učešće internacionalni stručnjaci, a problematika je proisticala iz uvjeta Agresije.

Tematske cjeline obuhvatale su područja ratne hirurgije, mentalnog zdravlja, teškoća ishrane, gerijatrijske skrbi, organizacije i funkcije zdravstva u ratnim prilikama, pitanja snabdijevanja lijekovima, određenja doktrinarnih načela u ratnim uvjetima, historije bosanskohercegovačke medicine, klasifikacionih sistema u zdravstvu itd.

Izdavačka djelatnost Fakulteta imala je jaku podršku kroz aktivnosti Izdavačke kuće Avicena, koja je u ovom razdoblju promovirala desetina naslova medicinskih publikacija, među kojima i pet udžbenika za studente Medicinskog i srodnih fakulteta.

Posebno je značajno istaći zauzimanje nastavnika i saradnika Medicinskog fakulteta u Sarajevu u domenu neposrednih zdravstvenih aktivnosti. Zvanična priznanja državnih organa, te visoke ocjene djelotvornosti i visoke profesionalne razine za ukazane zdravstvene usluge koje su dali Svjetska zdravstvena organizacija, UNHCR, Ljekari bez granica, Međunarodni Crveni krst/polumjesec i druge međunarodne ustanove angažirane u Bosni i Hercegovini u vrijeme Agresije, samo su potvrda kvaliteta koji je Fakultet zadržao i u toku Agresije na RBiH i opsade Grada.

Dakle, neprocjenjiv je doprinos u saniranju zdravstvenih posljedica u okolnostima opsade, kao i prilog u oblikovanju doktrinarnih stavova i novih naučnih saznanja u ratnoj medicini, kao i razvoju medicine u cjelini. Studenti Medicinskog fakulteta su – pored ispunjavanja nastavnih obaveza – dali i ogroman doprinos održavanju zdravstva u uvjetima Agresije.

To su činili u dugom nizu mjeseci opsade Grada na najbolji mogući način: radnim zauzimanjem u zdravstvenim ustanovama, međunarodnim organizacijama za oblast pomoći u zdravstvu u opsadi, civilnoj zaštiti i neposrednoj zdravstvenoj aktivnosti u Armiji R BiH. Od pogibije Suade Dilberović, jedne od prvih žrtava Agresije, pa do kraja Agresije, mnogi studenti Medicinskog fakulteta su dali živote, pretrpjeli teška ranjavanja ili su ostali invalidi, čvrsto ustrajavajući na

Prostor Instituta za histologiju, 1994. godina

Krov južne fasade zgrade, 1993. godina

humanim i etičkim normama buduće medicinske profesije.

Najveći gubitak za Medicinski fakultet tokom Agresije su naše poginule kolege i studenti, ne samo u Sarajevu, nego na svim mjestima gdje je vođena bespoštedna borba za opstanak i očuvanje samostalnosti i integriteta Bosne i Hercegovine.

Odlazak jednog broja nastavnika i saradnika Fakulteta nije presudno ugrozio njegov kadrovski potencijal. Na svim katedrama Fakulteta je postojao zadovoljavajući broj nastavnika i saradnika u procesu realizacije nastave, ali i drugih aktivnosti. Ipak, posebna pažnja bila je poklanjana je podizanju mladih kadrova, naročito u razdoblju od 1994. godine.

Medicinski fakultet u Sarajevu, kao "alma mater" (majka hraniteljica) svekolike medicinske edukacije i zdravstva u Bosni i Hercegovini, otvorio je svoja vrata i ponudio raspoložive kapacitete svim fakultetima Sarajevskog univerziteta. Tokom prve, od gotovo četiri godine Agresije i opsade Sarajeva, u prostorima Fakulteta je radilo 11 fakulteta Sarajevskog Univerziteta.

Neposredno je realizirana nastava za potrebe Stomatološkog, Farmaceutskog fakulteta i Više medicinske škole, a u višestrukim vidovima su u prostoru Medicine djelovali Arhitektonski, Građevinski, Elektrotehnički, Šumarski, Poljoprivredni, Prirodno-matematički i Fakultet za fizičku kulturu.

U provedenom je iskazana i simbolika Medicinskog fakulteta, kao preteče Univerziteta u Sarajevu i značajnog činioca u održanju kontinuiteta rada Univerziteta tokom Agresije koja je izvršena na Republiku Bosnu i Hercegovinu.

Sjeveroistočna strana zgrade, 1995. godina

Neposredno stečena iskustva u provođenju nastave, naučnog i stručnog rada u uvjetima opsade Grada imaju značajan upliv na kontinuitet rada Medicinskog fakulteta u Sarajevu. Dragocjena iskustva stečena u ovom razdoblju ugrađena su u programe edukacije i projekcije razvoja, a u cilju podizanja kvaliteta studija i dosezanja respektabilne razine znanja i vještina diplomiranih doktora medicine.

POSLOVODNI ORGANI MEDICINSKOG FAKULTETA

DEKANAT FAKULTETA (1992.)

- Dekan: prof. dr. *Boriša Starović*
- Prodekan za nastavu: prof. dr. *Husein Kulenović*
- Prodekan za postdiplomsku nastavu: prof. dr. *Arif Smajkić*
- Prodekan za finansije: prof. dr. *Nedžad Mulabegović*

DEKANAT FAKULTETA (1995.)

- Dekan: prof. dr. *Nedžad Mulabegović*
- Prodekan za nastavu: prof. dr. *Husein Kulenović*
- Prodekan za postdiplomsku nastavu i naučno istraživački rad: prof. dr. *Osman Đurić*
- Prodekan za finansije: prof. dr. *Ivan Selak*

NASTAVNICI I SARADNICI KOJI SU NAPUSTILI FAKULTET U TOKU AGRESIJE NA RBIH (1992-1995.)

/Datum uz imena uposlenika Fakulteta označava kada navedeni pojedinac sigurno više nije bio na fakultetu, a ukoliko nije drugačije naznačeno osobe su napustile Fakultet samim početkom Agresije/

PROFESORI I DOCENTI

prof. dr. <i>Suada Bekić-Kaluža</i>	1.2.1994.
prof. dr. <i>Risto Besarević</i>	30.4.1992.
prof. dr. <i>Risto Bokonjić</i>	29.6.1992.
prof. dr. <i>Sreten Bošković</i>	1.4.1992.
prof. dr. <i>Slobodan Čupić</i>	1.5.1992.
prof. dr. <i>Mara Drecun</i>	29.6.1992.
prof. dr. <i>Vjekoslav Dučić</i>	30.4.1992.
prof. dr. <i>Fikret Gabela</i>	1.7.1993.
prof. dr. <i>Vjekoslav Gerc</i>	1.8.1992.
prof. dr. <i>Dušan Kecmanović</i>	31.12.1992.
prof. dr. <i>Dušan Kocić</i>	30.4.1992.
prof. dr. <i>Katarina Macanović</i>	29.6.1992.
prof. dr. <i>Momir Macanović</i>	29.6.1992.
prof. dr. <i>Nikola Miličević</i>	30.4.1992.
prof. dr. <i>Albert Musafija</i>	30.4.1992.
prof. dr. <i>Mira Nadaždin</i>	29.6.1992.

prof. dr. <i>Pavle Plamenac</i>	14.3.1995.
prof. dr. <i>Miodrag Popadić</i>	30.4.1992.
prof. dr. <i>Radoje Radulović</i>	30.4.1992.
prof. dr. <i>Tomislav Radulović</i>	30.4.1992.
prof. dr. <i>Boriša Starović</i>	30.6.1993.
prof. dr. <i>Mladen Šćepović</i>	1.8.1992.
prof. dr. <i>Drenka Šćerov</i>	
prof. dr. <i>Mirko Šošić</i>	1.7.1992.
prof. dr. <i>Ratomir Tišma</i>	30.4.1992.
prof. dr. <i>Jovo Vranić</i>	30.4.1992.
doc. dr. <i>Nermina Arifhodžić</i>	
doc. dr. <i>Milorad Banduka</i>	1.6.1993.
doc. dr. <i>Desanka Biljenki</i>	1.1.1993.
doc. dr. <i>Jasna Đuričić</i>	29.6.1992.
doc. dr. <i>Berislav Gvozdenović</i>	29.6.1992.
doc. dr. <i>Božo Ljubić</i>	1.03.1993.
doc. dr. <i>Koviljka Stojkov</i>	29.6.1992.

ASISTENTI, STRUČNI SARADNICI

ass. dr. <i>Jasna Bartl</i>	1.2.1993.
ass. dr. <i>Trifko Boljanović</i>	30.4.1992.
ass. dr. <i>Anka Bubreško</i>	30.4.1992.
ass. dr. <i>Pašaga Dedić</i>	30.4.1992.
ass. dr. <i>Slaviša Đuričić</i>	29.6.1992.
ass. dr. <i>Zoran Đuričić</i>	29.6.1992.
ass. dr. <i>Petar Đurković</i>	1.5.1992.
ass. dr. <i>Dejan Gaon</i>	29.6.1992.
ass. dr. <i>Izidor Gaon</i>	29.6.1992.
ass. dr. <i>Ivanka Hižar</i>	27.9.1993.
ass. dr. <i>Boriša Hrabac</i>	29.6.1992.
ass. dr. <i>Nedim Huković</i>	30.1.1994.
ass. dr. <i>Vladislav Jankulov</i>	1.5.1992.
ass. dr. <i>Mirza Kabvić</i>	30.4.1992.
ass. dr. <i>Dragan Kalinić</i>	1.5.1992.
ass. dr. <i>Zoran Kontić</i>	29.6.1992.
ass. dr. <i>Vesna Lazarević</i>	30.4.1992.
ass. dr. <i>Predrag Ljubunčić</i>	29.6.1992.
ass. dr. <i>Amra Macić</i>	1.7.1992.
ass. dr. <i>Alemka Markotić</i>	9.11.1994.
ass. dr. <i>Zdravko Marković</i>	29.6.1992.
ass. dr. <i>Haris Mešić</i>	31.12.1994.
ass. dr. <i>Slavica Milić</i>	30.4.1992.
ass. dr. <i>Srdan Mijatović</i>	1.8.1992.
ass. dr. <i>Željko Mišanović</i>	30.6.1992.
ass. dr. <i>Slobodan Mišeljčić</i>	31.3.1992.
ass. dr. <i>Dragoslav Obradov</i>	30.4.1992.
ass. dr. <i>Marina Obradov</i>	30.4.1992.
ass. dr. <i>Rešad Pašić</i>	31.4.1992.
ass. dr. <i>Biljana Peček-Pešić</i>	31.5.1992.
ass. dr. <i>Silva Petronijević</i>	29.6.1992.
ass. dr. <i>Vesna Polić</i>	25.1.1994.
ass. dr. <i>Vladimir Prlja</i>	30.4.1992.
ass. dr. <i>Iris Rajman</i>	30.5.1993.

ass. dr. <i>Teodora Radović</i>	1.11.1992.	<i>Mile Adamović</i>	30.11.1992.
ass. dr. <i>Đorđe Regoje</i>	1.5.1992.	<i>Andelko Ambrožić</i>	30.11.1992.
ass. dr. <i>Aida Rudić</i>	29.6.1992.	<i>Milka Arsić</i>	30.11.1992.
ass. dr. <i>Mirjana Sandić</i>	30.4.1992.	<i>Milica Babić</i>	1.5.1992.
ass. dr. <i>Irfan Šuško</i>	29.6.1992.	<i>Mevla Bahtanović</i>	1.8.1993.
ass. dr. <i>Boriša Telebak</i>	21.12.1994.	<i>Hermína Bajić</i>	1.7.1992.
ass. dr. <i>Darko Turić</i>	30.4.1992.	<i>Salem Bajramović</i>	30.4.1992.
ass. dr. <i>Branko Varenika</i>	9.9.1994.	<i>Milorad Čolić</i>	29.6.1992.
ass. dr. <i>Nemanja Veljkov</i>	1.5.1992.	<i>Milena Čuković</i>	29.6.1992.
ass. dr. <i>Dunja Verbić</i>	1.9.1992.	<i>Gospava Divčić</i>	29.6.1992.
ass. dr. <i>Gordana Zurovac</i>	9.11.1992.	<i>Radislav Divčić</i>	29.6.1992.
ass. dr. <i>Aida Živković</i>	28.2.1994.	<i>Petar Đurković</i>	1.5.1992.
dr. <i>Igor Aleksejev</i>	1.6.1992.	<i>Rukija Hodžić</i>	29.6.1992.
dr. <i>Slaven Boljanović</i>	1.5.1992.	<i>Sanja Hadžibrahimović</i>	25.5.1993.
dr. <i>Valentina Čerić</i>	31.12.1993.	<i>Ružica Ilić</i>	1.10.1992.
dr. <i>Asja Čuš</i>	29.6.1992.	<i>Borislav Jovanović</i>	29.6.1992.
dr. <i>Senka Dimitrijević</i>	1.5.1992.	<i>Branislav Ješić</i>	1.5.1992.
dr. <i>Fuad Đanković</i>	15.7.1992.	<i>Pavlija Kablar</i>	29.6.1992.
dr. <i>Nataša Đuričić</i>	1.5.1992.	<i>Dragan Kalajdžić</i>	29.6.1992.
dr. <i>Petar Đuričić</i>	1.5.1992.	<i>Anica Kapor</i>	29.6.1992.
dr. <i>Namik Hadžomerović</i>	17.8.1992.	<i>Janja Kovačević</i>	29.6.1992.
dr. <i>Hajjir Huda</i>	1.5.1992.	<i>Edina Kurtagić</i>	29.6.1992.
dr. <i>Lena Jovanović</i>	1.6.1992.	<i>Ljiljana Kordić</i>	31.5.1992.
dr. <i>Huse Kamenčić</i>	1.10.1994.	<i>Zdenka Kibli</i>	1.6.1992.
dr. <i>Nada Koluder</i>	30.4.1992.	<i>Ozrenka Lopatić</i>	29.6.1992.
dr. <i>Vera Kević</i>	30.4.1992.	<i>Nenad Lučić</i>	29.6.1992.
dr. <i>Gina Kovačević</i>	1.5.1992.	<i>Anda Lukić</i>	29.6.1992.
dr. <i>Silvana Lukić</i>	30.4.1992.	<i>Nada Lukić</i>	29.6.1992.
dr. <i>Saša Laban</i>	30.4.1992.	<i>Slobodan Lukić</i>	29.6.1992.
dr. <i>Ljiljana Mijatović</i>	1.5.1992.	<i>Spomenka Ljubić</i>	29.6.1992.
dr. <i>Miloš Milić</i>	7.2.1994.	<i>Lidija Marunović</i>	29.6.1992.
dr. <i>Slobodan Mišeljčić</i>	1.5.1992.	<i>Alija Maslo</i>	29.6.1992.
dr. <i>Darko Močibob</i>	23.8.1993.	<i>Sulejmana Mehmedika</i>	30.4.1992.
dr. <i>Olivera Petrović</i>	30.4.1994.	<i>Branko Močević</i>	29.6.1992.
dr. <i>Milan Radotić</i>	30.4.1992.	<i>Šimun Franić</i>	31.10.1993.
dr. <i>Neda Skopel</i>	30.4.1992.	<i>Nafija Mocnaj</i>	30.4.1992.
dr. <i>Srđan Starčević</i>	29.6.1992.	<i>Ljiljana Mučibabić</i>	29.6.1992.
dr. <i>Slavenka Štraus</i>	1.11.1992.	<i>Milka Muhović</i>	1.6.1992.
dr. <i>Nemanja Veljkov</i>	1.5.1992.	<i>Rastislav Ninković</i>	29.6.1992.
dr. <i>Olivera Zubić</i>	1.8.1992.	<i>Angelina Palangetić</i>	29.6.1992.
dr. <i>Adnan Zubović</i>	1.5.1992.	<i>Ankica Vučić</i>	30.4.1992.
<i>Aida Efendić</i> , str. saradnik	30.4.1992.	<i>Brane Perić</i>	29.6.1992.
<i>Gordana Grgić</i> , str. saradnik	30.4.1992.	<i>Đurđica Pikal-Habek</i>	29.6.1992.
<i>Valentina Krišto</i> , str. saradnik	12.9.1992.	<i>Ankica Pecirep</i>	29.6.1992.
<i>Tomislav Radulović</i> , str. saradnik	1.7.1993.	<i>Desanka Radulović</i>	29.6.1992.
<i>Milan Štern</i> , str. saradnik	1.3.1992.	<i>Dobrinka Samardžija</i>	29.6.1992.
<i>Faika Zulić</i> , str. saradnik	29.6.1992.	<i>Nikolija Samardžija</i>	29.6.1992.
ADMINISTRATIVNO – TEHNIČKO OSOBLJE		<i>Jasna Sedlar</i>	29.6.1992.
<i>Rosa Aleksić</i>	29.6.1992.	<i>Staka Sikima</i>	29.6.1992.
<i>Slobodanka Aleksić</i>	29.6.1992.	<i>Zlata Slavić</i>	29.6.1992.
<i>Sababeta Aljović</i>	31.10.1992.	<i>Persa Stojičić</i>	30.4.1992.
		<i>Nenad Štrbo</i>	30.4.1992.
		<i>Izet Šarić</i>	29.6.1992.

<i>Mumin Šišić</i>	1.1.1993.
<i>Borka Tadić</i>	30.4.1992.
<i>Brane Tadić</i>	29.6.1992.
<i>Desa Tešević</i>	8.3.1992.
<i>Velinka Trifunović</i>	29.6.1992.
<i>Vinka Vujić</i>	29.6.1992.
<i>Ana Vuković</i>	29.6.1992.
<i>Azra Zvizdić</i>	29.6.1992.
<i>Milka Jovičević</i>	31.10.1992.
<i>Mladen Čavajuga</i>	1.10.1993.
<i>Šemsa Duganbodžić</i>	7.10.1993.
<i>Georgina Janjić</i>	3.6.1993.
<i>Rabija Merdžanović</i>	1.6.1993.
<i>Branislav Pavičević</i>	1.3.1993.
<i>Ivica Savić</i>	30.9.1993.
<i>Nada Šešlija</i>	30.7.1993.
<i>Melita Šikić</i>	1.6.1993.
<i>Atif Delalić</i>	11.4.1994.
<i>Uza Efendić</i>	31.7.1994.
<i>Azra Kreštalica</i>	24.10.1994.
<i>Ilona Pleš</i>	29.6.1994.

NASTAVNICI, SARADNICI, ADMINISTRATIVNO - TEHNIČKO OSOBLJE FAKULTETA KOJE JE PROVODILO NASTAVNO - NAUČNU DJELATNOST I PRUŽALO ADMINISTRATIVNO - TEHNIČKU PODRŠKU U TOKU AGRESIJE NA R BiH (1992-1995.)

REDOVNI I VANREDNI PROFESORI

dr. *Rižah Alajbegović*, oftalmologija
 dr. *Olga Anić*, pedijatrija
 dr. *Atif Arnautović*, epidemiologija od 1994.
 dr. *Naima Arslanagić*, dermatovenerologija
 dr. *Ismet Bratović*, interna medicina
 dr. *Ifakata Bušić*, otorinolaringologija
 dr. *Sejdo Čatović*, higijena
 dr. *Safet Čibo*, hirurgija
 dr. *Fadil Čengić*, radiologija
 dr. *Faruk Dalagić*, radiologija
 dr. *Tevhida Deftedarević-Serdarević*, oftalmologija
 dr. *Faruk Dilberović*, anatomija
 dr. *Zebra Dizdarević*, interna medicina
 dr. *Osman Durić*, hirurgija
 dr. *Emira Đuričić*, biologija
 dr. *Davor Igor Gaon*, medicinska hemija
 dr. *Muhamed Gavranović*, neuropsihijatrija
 dr. *Mehmed Gribajčević*, interna medicina
 dr. *Mirko Grujić*, interna medicina
 dr. *Hasan Hadžijahić*, interna medicina
 dr. *Muhamed Hadžimejlić*, interna medicina
 dr. *Dženeta Hasanbegović*, otorinolaringologija
 dr. *Danica Hlača*, mikrobiologija

dr. *Hasan Hamzagić*, interna medicina
 dr. *Fadila Ibrahimbegović-Gafić*
 dr. *Elvedina Kapić*, farmakologija
 dr. *Tenfik Kilalić*, biologija
 dr. *Faruk Konjhodžić*, hirurgija
 dr. *Abdulah Konjicija*, interna medicina
 dr. *Fabrudin Kulenović*, biofizika
 dr. *Husein Kulenović*, fiziologija
 dr. *Zlata Kundurović*, histologija
 dr. *Lidija Lincender*, radiologija
 dr. *Slobodan Loga*, neuropsihijatrija
 dr. *Izet Mašić*, socijalna medicina
 dr. *Hasna Mesibović*, pedijatrija
 dr. *Ljiljana Milanović*, oftalmologija
 dr. *Nedžad Mulabegović*, farmakologija
 dr. *Muzafer Mujić*, fiziologija
 dr. *Mirza Mušanović*, radiologija
 dr. *Branko Nikolin*, medicinska hemija
 dr. *Ajnija Omanić*, socijalna medicina
 dr. *Amir Pleho*, patološka fiziologija
 dr. *Dubravka Potkonjak*, farmakologija
 dr. *Zlatko Puvačić*, epidemiologija
 dr. *Dinko Radnić*, hirurgija
 dr. *Željka Rukavina*, hirurgija
 dr. *Mustafa Sefić*, oftalmologija
 dr. *Ivan Selak*, patologija
 dr. *Arif Smajkić*, socijalna medicina
 dr. *Avdo Sofradžija*, higijena
 dr. *Marija Stanković*, patološka fiziologija
 umirovlje na 31.12.1992.
 dr. *Boriša Starović*, hirurgija do 30.6.1993.
 dr. *Srećko Šimić*, ginekologija
 dr. *Fuad Šišić*, hirurgija
 dr. *Tevhida Teftedarija*, oftalmologija
 dr. *Sadžida Telalbašić*, infektivne bolesti
 dr. *Arifa Veljković*, pedijatrija
 dr. *Mira Winterhalter-Jadrić*, biohemija
 dr. *Nadežda Zjuzin*, fizijatrija
 dr. *Irfan Zulić*, farmakologija
 dr. *Jusuf Žiga*, sociologija

DOCENTI

dr. *Edina Bešlagić*, mikrobiologija
 dr. *Refik Bešlagić*, patološka fiziologija
 dr. *Mehmedalija Budalica*, hirurgija
 dr. *Marko Bukša*, interna medicina
 dr. *Idriz Bukvić*, ginekologija
 dr. *Ismet Cerić*, neuropsihijatrija
 dr. *Esmā Čemerlić-Zečević*, pedijatrija
 dr. *Dževad Čengić*, infektivne bolesti
 dr. *Hadžo Čengić*, pedijatrija
 dr. *Kemal Čustović*, hirurgija

dr. *Fatima Čustović-Begović*, higijena
 dr. *Jovan Dimitrijević*, neuropsihijatrija
 dr. *Salahudin Dizdarević*, hirurgija
 dr. *Esad Drino*, hirurgija
 dr. *Amira Durić*, hirurgija
 dr. *Midhat Haračić*, interna medicina
 dr. *Jasminko Huskić*, fiziologija
 dr. *Sead Idrizbegović*, ginekologija
 dr. *Dželaludin Kantardžić*, neuropsihijatrija
 dr. *Bakir Kapetanović*, infektivne bolesti
 dr. *Adnan Kapidžić*, otorinolaringologija
 dr. *Abdulah Kućukalić*, neuropsihijatrija
 dr. *Meliba Lekić*, medicinska hemija
 dr. *Senad Mehmedbašić*, ginekologija
 dr. *Zakira Mornjaković*, histologija
 dr. *Emina Nakaš-Ićindić*, fiziologija
 dr. *Dragana Nikšić*, socijalna medicina
 dr. *Fehim Ovčina*, anatomija
 dr. *Milan Pajović*, sociologija
 dr. *Enver Rajević*, interna medicina
 dr. *Jovan Radovanović*, biohemija
 dr. *Slavenka Vobornik*, biofizika
 dr. *Emira Zovko*, higijena
 dr. *Svetlana Zec*, higijena
 dr. *Fadila Ibrahimbegović-Gafić*, tjelesni odgoj

VIŠI ASISTENTI

dr. *Nadža Aličehajić-Borovac*, interna medicina
 dr. *Amila Arslanagić*, interna medicina
 dr. *Hiba Bašić*, radiologija
 dr. *Jasmina Berbić-Fazlagić*, interna medicina
 dr. *Šerif Bešlić*, radiologija
 dr. *Miroslav Bukvić*, ginekologija
 dr. *Amir Buljina*, fizijatrija
 dr. *Nesiba Cerić*, interna medicina
 dr. *Zdravka Cucić*, pedijatrija
 dr. *Zlatko Čardaklija*, infektivne bolesti
 dr. *Ferid Čengić*, oftalmologija
 dr. *Vera Daneš*, neuropsihijatrija
 dr. *Mirza Dilić*, interna medicina
 dr. *Jadranka Dizdarević*, ginekologija
 dr. *Ilijas Dobrača*, sudska medicina
 dr. *Alija Drnda*, infektivne bolesti
 dr. *Jasna Džirlo*, interna medicina
 dr. *Saida Fišeković*, neuropsihijatrija
 dr. *Faris Gavrankapetanović*, hirurgija
 dr. *Ismet Gavrankapetanović*, hirurgija
 dr. *Safet Guska*, hirurgija
 dr. *Bećir Heljić*, interna medicina
 dr. *Snada Heljić*, pedijatrija
 dr. *Mirjana Jovanović*, neuropsihijatrija
 dr. *Ahmo Kapetanović*, ginekologija

dr. *Nedžib Kapidžić*, radiologija
 dr. *Meliba Klančević*, radiologija
 dr. *Tanja Knor-Bukvić*, dermatovenerologija
 dr. *Amela Kulenović*, anatomija
 dr. *Faruk Kulenović*, hirurgija
 dr. *Indira Kulenović*, interna medicina
 dr. *Vesna Loza*, interna medicina
 dr. *Bakir Mehić*, interna medicina
 dr. *Nuribana Mešanović*, interna medicina
 dr. *Miloš Milić*, fiziologija
 dr. *Željko Mišanović*, fizijatrija
 dr. *Nermina Obralić*, radiologija
 dr. *Edin Omeragić*, farmakologija
 dr. *Svjetlana Radović*, patologija
 dr. *Senija Rašić*, interna medicina
 dr. *Zoran Ridžanović*, infektivne bolesti
 dr. *Zlatan Rimpapa*, medicinska hemija
 dr. *Ediba Saračević*, pedijatrija
 dr. *Slavica Šakota*, fizijatrija
 dr. *Ljubica Todorović*, neuropsihijatrija
 dr. *Ivana Tomić-Čuk*, patologija
 dr. *Suad Trebinjac*, fizijatrija
 dr. *Zrinka Vidović*, patologija
 dr. *Nermica Višo*, patološka fiziologija
 dr. *Aida Volić*, otorinolaringologija
 dr. *Zora Vukobrat-Bijedić*, interna medicina
 dr. *Hasan Žutić*, interna medicina

ASISTENTI

dr. *Jasminka Alagić*, otorinolaringologija
 dr. *Faruk Alendar*, dermatovenerologija
 dr. *Nermina Babić*, fiziologija
 dr. *Sead Beganović*, interna medicina
 dr. *Kasim Begić*, ginekologija
 dr. *Kerim Begić*, ginekologija
 dr. *Šerif Bešlić*, radiologija
 dr. *Aida Bućo*, medicinska hemija
 dr. *Dragoslav Bukvić*, ginekologija
 dr. *Semra Čavaljuga*, epidemiologija
 dr. *Ferid Čengić*, oftalmologija
 dr. *Valentina Čorić*, farmakologija
 dr. *Elmedina Čustović*, patološka fiziologija
 dr. *Armin Drnda*, hirurgija
 dr. *Čerima Duraković*, dermatovenerologija
 dr. *Kaćuša Džirlo*, neuropsihijatrija
 dr. *Amina Gackić-Karić*, dermatovenerologija
 dr. *Željka Gačinović*, dermatovenerologija
 dr. *Semra Galijašević*, medicinska hemija
 dr. *Slavko Golemac*, interna medicina
 dr. *Srdan Gornjaković*, biohemija
 dr. *Zdravka Gučić-Karačić*, pedijatrija
 dr. *Ademir Hadžismajlović*, hirurgija

dr. *Aida Hasanović*, anatomija
 dr. *Edo Hasanbegović*, pedijatrija
 dr. *Mustafa Hiroš*, hirurgija
 dr. *Zorislav Zoran Hrisafović*, interna medicina
 dr. *Mirsad Ibišević*, oftalmologija
 dipl. biolog *Slavka Ibrulj*, biologija
 dr. *Radivoj Jadrić*, biohemija
 dr. *Dželaludin Junuzović*, hirurgija
 dr. *Marina Juroš*, histologija
 dr. *Reuf Karabeg*, hirurgija
 dr. *Vera Kesić*, interna medicina
 dr. *Nada Koluder*, infektivne bolesti
 dr. *Edina Kovač*, pedijatrija
 dr. *Mufid Lazović*, hirurgija
 dr. *Svjetlana Loga-Zec*, farmakologija
 dr. *Maja Majić-Džikić*, interna medicina
 dr. *Snježana Mehanić*, infektivne bolesti
 dr. *Hasna Mešanović*, interna medicina
 dr. *Alemka Mrkotić*, mikrobiologija
 dr. *Zijad Muharemović*, biofizika
 dr. *Nermin Muminbašić*, ginekologija
 dr. *Boris Nikulin*, ginekologija
 dr. *Ago Omerbašić*, biofizika
 dr. *Nedžmija Pačuka-Saračević*, oftalmologija
 dr. *Sejfulah Perva*, ginekologija
 dr. *Fikret Pinjo*, infektivne bolesti
 dr. *Amna Plebo*, patološka fiziologija
 dr. *Neven Popović*, oftalmologija
 dr. *Želimir Rafaeli*, hirurgija
 dr. *Ismet Rašić*, higijena
 dr. *Amira Redžić*, biologija

dr. *Nedžmija Saračević-Pačuka*, oftalmologija
 dr. *Omiljko Slijepčević*, higijena
 dr. *Dragiša Stanić*, neuropsihijatrija
 dr. *Selver Šabanović*, hirurgija
 dr. *Snježana Šabanović*, pedijatrija
 dr. *Jasna Šator-Nogo*, pedijatrija
 dr. *Snježana Unčanin*, interna medicina
 dr. *Aida Tahmišćija*, hirurgija
 dr. *Rešad Terzić*, pedijatrija
 dr. *Tatjana Vidović*, fiziologija
 dr. *Sonja Živković*, otorinolaringologija
 dr. *Hamza Žujo*, sudska medicina

POGINULI STUDENTI OPĆE MEDICINE MEDICINSKOG FAKULTETA U SARAJEVU (1992-1995)

Suada (Atif) Dilberović
Igor (Dragan) Pavlović
Goran (Radenko) Golijanin
Shehab Khalid Mohamed Ahmad
Haris (Mustafa) Merzić
Melinda (Muhamed) Džano
Amela (Alaga) Poprženović

RANJENI STUDENTI OPĆE MEDICINE MEDICINSKOG FAKULTETA U SARAJEVU (1992-1995)

Adnan (Hamdija) Špuren
Dževad (Ardo) Vrabac
Senka (Ševala) Filipović
Vahidin (Rasim) Šabović
Muris (Hasan) Mujkić
Dževad (Šefik) Velagić

Spomen obilježje prvoj žrtvi Agresije na Bosnu i Hercegovinu

SUADA DILBEROVIĆ

24.maj 1968. – 5.april 1992.

Apsolvent medicine

Sarajevo, predvečerje 5. aprila. Antiratne demonstracije na mostu Vrbanja u Sarajevu. Među prvima je i mlada Dubrovčanka – apsolvent medicine. Želi mir, želi da završi studij i radi svoj humani poziv. Ne može da shvati da to neko ne želi. Pucnji! Nestaje u samo jednom trenutku ponosni i nježni duh, ne kazavši ni jednu riječ, bez glasa, ispod vječnog neba. Suadina zvijezda se gasi. Sjećanje na nju nikad!

Dok god postoje ljudi, žive i sjećanja. Iz životne bure uvijek nastojimo da iznesemo i naraštajima poslije nas prenesemo saznanje da je svaki čin humanosti vječan i poučan. On nas uči tome da mladost nije samo borba sa samim sobom i cijelim svijetom, već borba i za druge koji nas okružuju. Mnogo je ljudi koji su u trenucima kada je najpotrebnije ispoljili hrabre ljudske vrline, koji su postali vodilja ponašanja mladim dušama. Suada Dilberović, apsolvent medicine, kroz borbu za nešto što je smatrala da se mora uraditi, vjerovala je u nadu i promjenu do posljednjeg dana, i tako postala simbol napadnutog Sarajeva, ponos Medicinskog fakulteta. Mnoge je naučila da se za sretan i miran život treba potruditi, a za herojski žrtvovati.

bakropis

RATNA MAPA SARAJEVA '92.- LJUDI

Radmila Jovandić

N/15 akvatinta

ECHO 92

Radoslav Tadić 88

Stomatološki fakultet

Djelatnost Fakulteta sa njegovim klinikama je organiziranje i provođenje nastavnog plana i programa, ostvarivanje obrazovnog i naučnoistraživačkog, te zdravstvenog rada u oblasti stomatologije, kao i pružanje primarne, specijalističko-konsultativne i tercijarne stomatološke zaštite korisnicima.

Fakultet se za cijelo vrijeme Agresije nalazio u svojoj zgradi, na svojoj zatečenoj adresi: Sarajevo, Bolnička br. 4a, a to je njegova i sadašnja adresa.

Nastava na Fakultetu u razdoblju 1992-1995. godine, tj. za vrijeme opsade Grada, odvijala se neprekidno, iako nije bilo ni vode, ni struje, ni plina.

Od ukupno 310 zaposlenih u aprilu mjesecu 1992. godine, na Fakultetu u decembru 1995. godine ostalo je svega 145 uposlenika, tj. manje od polovine.

Početkom 1992. godine Fakultet je imao 23 nastavnika i 26 saradnika u zvanju viših asistenata i asistenata, a u decembru 1995. godine na Fakultetu je ostalo samo 12 nastavnika i 5 asistenata.

Zahvaljujući hrabrosti, patriotizmu i entuzijazmu nastavnika, saradnika i zdravstvenih radnika koji su ostali na Fakultetu,

nastavni proces se za vrijeme Agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu odvijao neprekidno, a nije bilo prekinuto ni pružanje zdravstvenih usluga za stanovništvo opkoljenog Grada.

Zdravstvene usluge su se pružale tokom cijelog dana, a broj pacijenata koji su bili primljeni kretao se i do 1.000 u toku jednog dana. U razdoblju od aprila 1992. do septembra 1994. godine na Stomatološkom fakultetu izvršeno je 148.528 stomatoloških pregleda i pružene su 380.202 stomatološke usluge, što ukupno iznosi 528.300 obrađenih pacijenata.

Broj upisanih studenata na Fakultetu u razdoblju Agresije po godinama studija:

	Godina studija:			
	1992/93	1993/94.	1994/95	1995/96
I	98	73	83	136
II	36	67	55	68
III	67	25	9	10
IV	21	58	4	9
V	15	22	2	8
APSOLVENTI	6	1	-	4

Ulaz Stomatološkog fakulteta

U razdoblju 1992-1995. diplomirala su 102 studenta, odbranjene su 3 doktorske disertacije i 1 magistarski rad.

Zgradu Fakulteta su pogodile 24 granate najvećeg kalibra, koje su izazvale velika oštećenja i na zgradi, i na različitoj opremi. Od 120 instaliranih stomatoloških aparata, u toku rata potpuno je uništeno 23, a 67 značajno oštećeno, pa je tako u zadovoljavajućoj funkciji ostalo svega 30 aparata. U velikoj mjeri je bila uništena laboratorijska oprema, naročito na predkliničkim predmetima, kao i arhiva Fakulteta. Potpuno je uništena oprema Instituta za razvoj i ispitivanje materijala.

Za vrijeme nestašice električne energije i vode bile su aktivirane stomatološke stolice na nožni pogon, a sami pacijenti su donosili sa sobom po litar-dva vode.

Zgrada Fakulteta nakon granatiranja

Unutrašnjost zgrade Fakulteta nakon granatiranja

Dobrotvorna organizacija CARTAS dva puta je donirala stomatološke materijale, koji su bili dobre kvalitete i koji su za neko vrijeme ublažili veliku nestašicu koja je obilježavala rad Fakulteta u gradu pod opsadom.

Prema predračunu iz 1994. godine, učinjena ratna šteta se procjenjivala na 2,059.063,90 DEM. Za dovršenje započetih radova na potkrovnjoj etaži, koje je prekinuto zbog ratnih razaranja, prema istom proračunu potrebno je 1,828.404,00 DEM. Dovođenje započetih radova na renoviranju zgrade u okviru redovnog održavanja je 1,246.345,00 DEM. Dakle, ukupna ratna šteta na objektu iznosi 5,133.812,00 DEM. Priložene fotografije potkrepljuju iznesene činjenice.

NASTAVNICI, SARADNICI, ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKO OSOBLJE FAKULETA KOJE JE PROVODILO NASTAVNO-NAUČNU DJELATNOST I PRUŽALO ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKU PODRŠKU U TOKU AGRESIJE NA RBIH (1992-1995)

PROFESORI I DOCENTI

prof. dr. *Osman Ceribašić* do decembra 1995.
 prof. dr. *Boško Kućanski*
 prof. dr. *Muhamed Šeremet*
 prof. dr. *Berislav Topić* do decembra 1992.
 prof. dr. *Zulfo Šehović* do decembra 1993.
 prof. dr. *Mustafa Beganović*
 prof. dr. *Hajrija Konjodžić*
 prof. dr. *Nađa Bašić*
 prof. dr. *Faruk Arifhodžić* do decembra 1993.
 prof. dr. *Halid Sulejmanagić*
 prof. dr. *Mediha Filipović*
 prof. dr. *Hamid Tabmišćija*
 prof. dr. *Maida Ganibegović-Selimović*
 prof. dr. *Radmila Gojković* do decembra 1993.
 doc. dr. *Amira Dedić*
 doc. dr. *Toško Gojkov*
 doc. dr. *Hamijeta Ibričević* do decembra 1993.
 doc. dr. *Sead Redžepagić*

ASISTENTI

dr. *Deniza Kreso-Knežević*
 dr. *Sabira Čengić*
 dr. *Sedin Kobašlija*
 dr. *Amra Vuković*
 dr. *Samir Prohić*

NASTAVNICI, SARADNICI, ADMINISTRATIVNO - TEHNIČKO OSOBLJE KOJE JE NASTUPILO FAKULTET U TOKU AGRESIJE NA R BiH (1992-1995)

PROFESORI I DOCENTI

prof. dr. *Olga Blagojević*
prof. dr. *Ljiljana Ceribašić-Popović*
prof. dr. *Dalija Demirović*
prof. dr. *Drita Mustagrudić*

ASISTENTI I SARADNICI

dr. *Ibrahim Begeta*
dr. *Nataša Ceribašić*
dr. *Branka Cvetović-Kerić*
dr. *Mirna Čančar*
dr. *Fadil dr. Džurbužović*
dr. *Stevanka Đorđević*
dr. *Zoran Fuks*
dr. *Nagorka Guslov-Mičković*
dr. *Vesna Hodžić-Džubur*
dr. *Ljiljana Jokić-Džikanović*
dr. *Vesna Jokić*
dr. *Dušan Kovačević*
dr. *Ljiljana Kovačević*
dr. *Ružica Kozomara*
dr. *Sanela Krehić*
dr. *Enisa Kreho*
dr. *Davorka Lujnović*
dr. *Jovan Milanović*
dr. *Ljiljana Mitković*
dr. *Ranka Pantić*
dr. *Tanja Savić-Mušicki*
dr. *Marica Šoškić*
dr. *Snježana Šušić*
dr. *Darinka Uljarević*
dr. *Jadranka Vajzović*
dr. *Milena Vučijak*
dr. *Boris Vujović*
dr. *Predrag Vukmirović*

SESTRE I TEHNIČARI

Amra Ahmetović
Jasmina Alić
Milena Arapović
Vera Arsić
Azra Babić
Bisera Bajrović
Nada Borovčanin
Natalija Dragoljević
Biljana Džorda
Gordana Cvijetić

Radmila Čamur
Adil Čatović
Stojanka Čerović
Subhija Čosić
Zorica Čosović
Midhata Čukojević
Esad Fazlagić
Amra Fočo
Borisav Fundić
Samir Hadžić
Nizama Ibrović
Mladenka Jovović
Miroslava Jozić
Slavko Karišik
Nermina Kazija
Jasmina Kisić
Marija Kop-Suško
Zerina Kratočić
Milena Marjanović
Azra Mulalović
Alma Nikolić
Veslinka Obradović
Slobodanka Paradžina
Sanja Petronjić
Vasiljka Plakalović
Mirjana Plivac
Nada Popović
Meliha Sadiković
Milada Sladoje
Nibada Subašić
Senad Tabmaž
Miroslava Tešanović
Ranka Topalović
Julka Trninić
Vasvija Turkočić
Mila Tuševljak
Petar Valka
Slavka Vrdoljak
Vesna Vukasović

ADMINISTRATIVNO OSOBLJE

Joka Borojević
Jasna Divčić
Dragana Jankulov-Kostić
Ranka Kojić
Ljeposava Petrović
Nadžija Tanasijević

TEHNIČKO OSOBLJE

Desanka Avram
Darinka Dobrić
Koviljka Grbović

Fadila Kapo
Naila Koš
Erzumana Mulaomerović
Marija Pandurević
Savka Pokrajac
Zorka Rističević
Jelica Šebez
Stana Zubić
Vukica Žugić

U toku agresorskih napada na stanovništvo opsjednutog Grada, u razdoblju 1992-1995. godine, ubijeno je preko 10.500 nedužnih civila. Među njima su slijedeći uposlenici i studenti Stomatološkog fakulteta u Sarajevu:

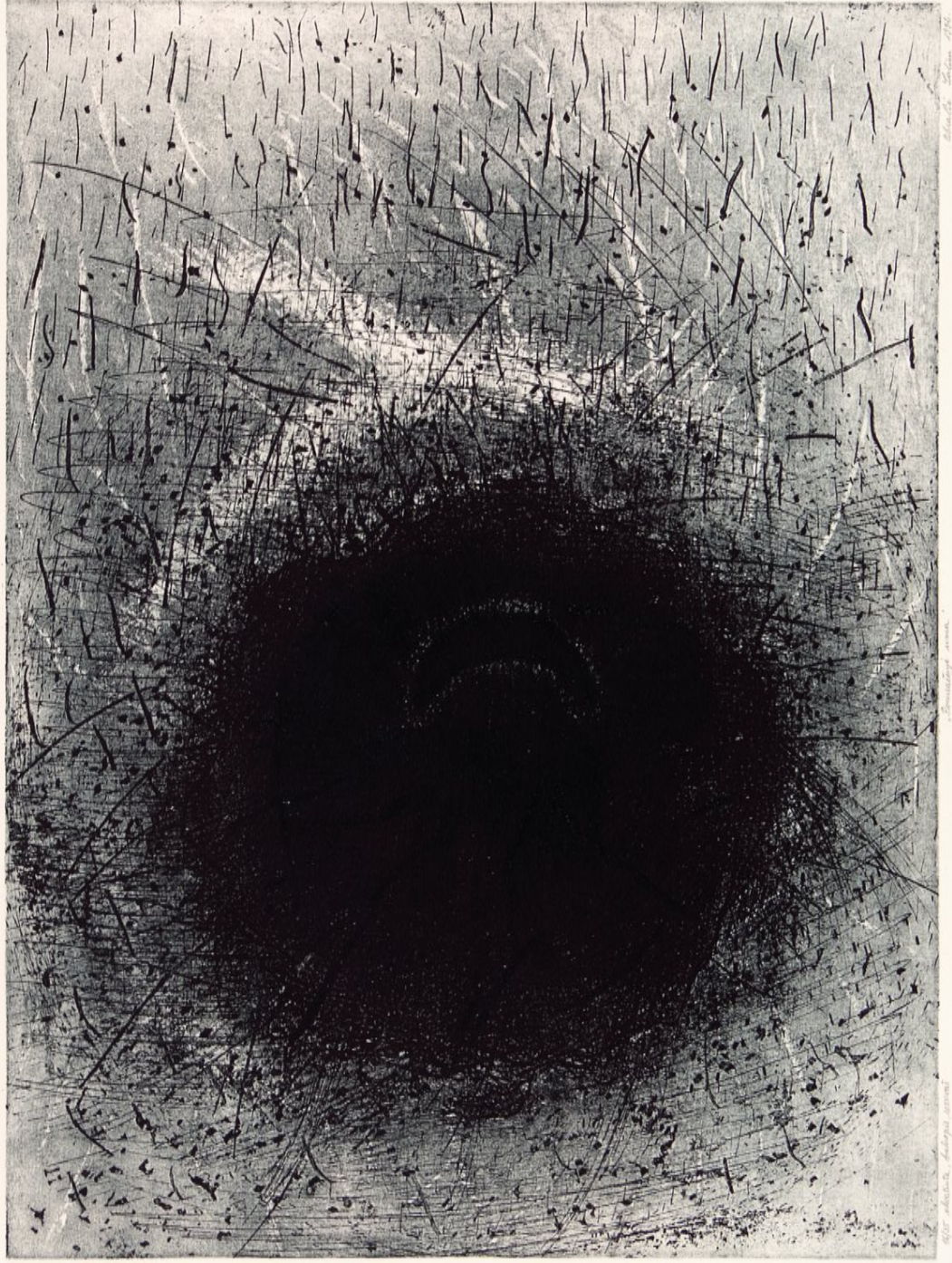
Ismet Pandžić, ložac 1992.
Antonija Tokić, stomatološka sestra 1992.
Ziyad Kato, student 1992.
Slaven Kežić, magistar stomatologije 1993.
Ibrahim Hasanbegović, magacioner 1993.

Anesa Hadžibegović, studentica 1994.
Ziyad AlHalabi, student 1995.

Njihova imena su upisana na spomen-ploču, a njihovi likovi ostaju trajno u našem sjećanju.

RADNICI STOMATOLOŠKOG FAKULTETA KOJI SU BILI PRIPADNICI ARMije RBiH I MUP-a U VRIJEME AGRESIJE 1992-1995.

Stanislav Batkovski
Samir Beganović
Zoran Galić
Fadil Kadić
Sedin Kobašlija
Ćamil Lipjankić
Meliha Mahmutović
Hamdija Mežit
Samir Probić
Senad Sirbubalo
Mensur Sladić
Senad Sladić
Galib Omeragić

bakropis, rezervaž, suha igla

RATNA MAPA SARAJEVA '92. - POMRAČENJE UMA

Salih Obralić

ZAŠTO TONE VENECIJA

to Peter Weir

Gledam u nebo, iznad Venecije.
Ništa se promijenilo nije, posljednjih
sedam milijardi godina. Gore, postoji Bog.
On stvorio je Svemir, u Svemiru sedam milijardi
svjetova, u svakom svijetu bezbroj naroda, mnoštvo
jezika, i po jednu, jednu – Veneciju.

Narode stvorio različitim, na uho im šapnuo: "Sada
upoznajite jedni druge." Sijaset jezika dao, da ih uče,
jedni od drugih, kroz jezike da se upoznaju, i svi,
od toga – bivaju bogatiji, i bolji. Veneciju dao, kao
ticu i ribu što je dao, da ljudi i narodi vjeruju
u Njega – čudeći se Njegovim djelima.

Gledam u nebo iznad Venecije. Gore, i posvuda
postoji Bog. Jedan. Što stvorio je Svemir, sedam
milijardi svjetova u Svemiru, u svakom svijetu puno
jezika i naroda, i po jednu Veneciju. I jedan malehni
narod dao, u jednome svijetu, na kopnu što ga zovu
Evropom, u plemenu Južnih Slavena. Tu je Granica.
Bosna. Bosna. Bosna. Dodiruju se tu, i tuku, Istočni
križ i Zapadni križ, od jednog Križa nastali. A
bošnjački narod je pitom. Zato prihvati ruku Treće
Vjere: u Jednoga Boga, Koji nije rođen, niti je rodio,
a Gospodar je svjetova, i Vladar Sudnjega Dana.

Gledam u nebo iznad Venecije. Zemaljski su
gospodari namjerili da bošnjačkog naroda – nema.
Venecija tone. Evropa tone. Tone kolijevka, i dijete
u kolijevci tone. Tonu kontinenti. Tone ruža u vazni
od stakla *murano*. Tone Murano. Hotelska soba tone,
i *Društvo mrtvih pjesnika* tone. Zašto ne treba
na svijetu da ima naroda bošnjačkog? Među bojama
– jedna boja, među mirisima – jedan miris manje?
Zašto ne treba na svijetu da ima – ova Venecija?
Među čudima – jedno čudo manje?

Gledam u nebo, iznad Zemaljskog svijeta.
Jedna se zvijezda, u dugome luku, ruši u bezdan
Svemira. Kao da padne – posred Kanala Grande.
Zemaljski svijet, među sedam milijardi vasijskih
svjetova, hoće da ostane siromašniji za cio jedan
narod. Takva je volja zemaljskih gospodara.
U Svemiru, tada, jedna zvijezda pada. Zato tone
Venecija. Svemir bude siromašniji – za cio
jedan svijet. Takva je volja Gospodara svjetova.
Takva je volja Vladara Sudnjeg Dana.

Abdulah Sidran

(Venecija/Sarajevo, avgust/septembar 1993)

Veterinarski fakultet

Od samog početka Agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu Fakultet je, rješenjem Vlade, označen kao ustanova od posebnog značaja za odbranu. U tom smislu, Fakultet je bez prekida aktivno radio u svim oblastima svoje djelatnosti, a posebno u nastavnoj i naučno-tehnološkoj.

I pored toga što veći broj nastavnika, asistenata i radnika Fakulteta nije bio u mogućnosti izvršavati svoje radne obaveze, jer su bili na okupiranom teritoriju (Grbavica, drugi dijelovi grada i zemlje), uspješnom djelovanju Fakulteta, u izvjesnom smislu, doprinijela je i svrsishodna unutrašnja organizacija Fakulteta, prilagođena uvjetima opsade Grada. Tako je, prema aktuelnom Pravilniku o ratnoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta od 20.12.1992. godine, Fakultet organiziran, a zaposleni raspoređeni u dekanat, zavode, aktuelne katedre i predmete.

Dekanat je djelovao u sljedećem sastavu:

Dekan: prof. dr. *Zijah Hadžomerović*

Prodekani:

prof. dr. *Ante Milanović*, za nastavu

prof. dr. *Abdulah Gagić*, za finansije

Omer Huseinagić, student (zadužen za studentska pitanja)

Predsjednik Upravnog odbora: prof. dr. *Abmed Muvečić*

Sekretar: *Kadrija Sudžuka*

Granatiran ulaz Fakulteta

Pored radne obaveze, prema prvoj ratnoj sistematizaciji radnih mjesta za gore pobrojane uposlenike Fakulteta, na listi čekanja se nalazilo još 64 radnika, koji su se prema potrebi uključivali u nastavne aktivnosti, naučnoistraživački rad i stručno-operativne poslove.

U toku Agresije nastava je izvođena za sva godišta u vidu monokurseva po skraćenom nastavnom planu (oko 70%), uz potpuno poštivanje nastavnog programa, a za pripadnike oružanih snaga u manjim skupinama u okviru katedri i u dogovoru sa predmetnim nastavnicima. Nastava se odvijala po skraćenoj shemi. Najvažnije činjenica jeste da je na Fakultetu podizan stručni kadar koji je bio potreban u odbrani zemlje od Agresije, ali također da bude spreman udovoljiti potrebama u mirnodopskom razdoblju. Studenti su bili na visini patriotskog zadatka. Vojno sposobni studenti branili su Grad od navale agresorskih hordi, a u vrijeme kada nisu bili na liniji završavali svoje fakultetske obaveze.

Na poziv veterinarskih fakulteta iz Ankare i Beča prispjeli apsolventi su 1994. i 1995. godine obavili i ferijalnu praksu. Slični pozivi bili su upućivani i sa veterinarskih fakulteta iz Barselone i Copenhagena. To je bio znak pažnje i razumijevanja prema našem fakultetu, saosjećanja sa patnjama i podrška za pravednu borbu koju narod Bosne i Hercegovine vodi protiv okrutnog neprijatelja.

Pored izvršavanja svojih nastavnih obaveza, nastavnici i studenti su za domaćine organizirali i niz prezentacija o Agresiji i posljedicama Agresije na državu, grad Sarajevo i Univerzitet u Sarajevu. Važno je na ovom mjestu istaći da su se svi studenti sa ferijalne prakse vratili u Sarajevo, nastavljajući tamo gdje su stali u svojim obavezama na Fakultetu i u odbrani opsjednutog Grada.

U razdoblju opsade Grada na Fakultetu je odbranjeno niz magistarskih i specijalističkih radova i nekoliko doktorskih disertacija. Za pokojnog dr. Tomicu Ožegovića uspješno odbranjena doktorska disertacija je značila i kraj života i kraj univerzitetske karijere, jer su za nepuna 24 sata nakon odbrane prestalo kucati srce čovjeka koji je – kao i toliki drugi u njegovom okruženju na Univerzitetu – priželjkivao dane slobode, u kojima će se sa novim žarom i zanosom posvetiti svojim studentima.

U razdoblju Agresije na R BiH na Fakultetu je diplomiralo 55 studenata, a odbranjeno je pet magistarskih radova, jedan specijalistički rad i četiri doktorske disertacije.

Magistarski radovi:

1993 - *I Gadžić, K. Divanović;*

1994 - *Korjenić E;*

1995 - *Milošević, Katka V.*

Specijalistički rad:

N. Milanović, 1992.

Doktorske disertacije:

T. Ožegović, 1992;

M. Kadrić, 1994;

S. Esko, 1994. i

A. Jažić, 1995.

Naučnoistraživački rad u toku opsade Grada odvijao se primjereno mogućnostima, kroz nastavak rada na programima, temama i projektima i njihovim aktiviranjem putem Vlade R BiH i humanitarnih organizacija, a u cilju revitalizacije stočnog fonda, proizvodnje lijekova, tehnoloških rješenja u proizvodnji i preradi hrane i drugim oblicima, u kojima je Fakultet davao svoj doprinos u odbrani od Agresije na R BiH. Pored toga, Fakultet je, kao ustanova od posebnog interesa za odbranu zemlje, obavljao poslove za fizička i pravna lica, a posebno u oblasti nadziranja higijenske ispravnosti vode i hrane, kao i stočne hrane i drugih sirovina i materijala, u provođenju epizootioloških mjera, dijagnostičkom ispitivanju, liječenju i preventivnoj zaštiti životinja, reprodukciji, te na poslovima u realizaciji brže proizvodnje hrane.

Granatirani dio zgrade Fakulteta

Na Fakultetu je radio i Laboratorij za humanu dijagnostiku, kako za potrebe Armije R BiH tako i za potrebe mjesne zajednice Pero Kosorić i Dunav i službe Hitne pomoći grada Sarajeva, sve do 1.11.1994. godine. Posebno treba istaći činjenicu da su nastavnici i naučni radnici Fakulteta ostvarili brojne kontakte i saradnju sa istim i srodnim ustanovama i organizacijama na slobodnim teritorijama R BiH i u inozemstvu. Aktivno su učestvovali na stručnim i naučnim skupovima. Za navedene stručne aktivnosti Fakultet je u razdoblju Agresije dobio niz odlikovanja, što je bila svojevrsna potvrda da se radilo stručno, savjesno i profesionalno.

Pored redovnih poslova, važno je spomenuti proizvodnju više hiljada kilograma micelija za uzgoj gljiva na Zavodu za mikrobiologiju, što je jedno vrijeme bio značajan izvor bjelančevina za građane Sarajeva. Na Fakultetu se razvio i Reprocentar zakunice, koji je radio u saradnji sa Kuvajtskom humanitarnom organizacijom. Na hiljade rasplodnih ženki je podijeljeno po domaćinstvima, što je predstavljalo značajan izvor kvalitetnog svježeg kunećeg mesa.

Slična djelatnost bila je i u oblasti peradarstva. Itu su postignuti veliki rezultati, kako u proizvodnji brojlerskog mesa, tako i u proizvodnji jaja. Simboličan prilog ishrani predstavljale su i mini-farme puževa, koje su bile uspostavljene uz asistenciju stručnjaka Fakulteta.

Na klinikama Fakulteta pružana je visoko profesionalna medicinska pomoć i obrađeno višestotina domaćih životinja i kućnih ljubimaca. Česte povrede životinja su bile zbog gelskog ranjavanja ili fraktura ekstremiteta. Nažalost, bilo je i pacijenata koje je zbog izgladnelosti trebalo eutanazirati, što je za naše stručnjake predstavljalo najtežu odluku. Poseban doprinos kliničara ogleda se u uspjelo provedenom vještačkom osjemenjavanju, koje je na sarajevskom području sa velikim uspjehom obavljao tim stručnjaka Zavoda za reprodukciju.

U zapažene aktivnosti Fakulteta treba svakako uvrstiti kontrolu hrane na higijensku ispravnost za stanovništvo i jedinice MUP-a, kao i Armije R BiH. Stručnjaci Zavoda za higijenu namirnica obavljali su često te pretrage u veoma teškim uvjetima, bez energenata i odgovarajućih hranljivih podloga.

Uposlenici Fakulteta dočekali sumirano i uzdignuta čela. Zahvaljujući radu i zalaganju nastavnika i drugih zaposlenih saradnika iznalačkom rukovođenju Fakultetom (dekan prof. dr. *Zijaba Hadžomerović* i prodekan prof. dr. *Ante Milanović* i prof. dr. *Abdulah Gagić*),

Spomen obilježje na Veterinarskom fakultetu

štetne posljedice minule Agresije u dobroj mjeri su uklonjene i oblikovani su neophodni uvjeti da Fakultet u poslijeratnom razdoblju uspješno nastavi svoju djelatnost.

Na Fakultet je izravno, sa neprijateljskih položaja, ispaljeno 38 granata većeg kalibra, a bilo je na desetine pogodaka iz PAM-a i PAT-a. Na jednom kvadratnom metru fasade fakultetske zgrade bilo je 50-70 ožiljaka u vidu manjih ili većih oštećenja. Prozorska stakla su na cijeloj zgradi bila uništena, a njih su poslije godinu dana, zamijenile PVC-folije.

U zgradu su se tokom dugog niza mjeseci Agresije uvukli studen i sivilo, ali to ipak nije pokolebalo uposlenike Fakulteta da istraju u otporu agresoru.

U šupljinama koje su načinile granate – tragovima agresorskih napada na Grad – počele su rasti mladice drveća, kao simboli novog života, koji se najavljuje.

Uposlenicima Fakulteta ostala su u sjećanju druženja u opsadi Grada sa kolegama sa Poljoprivrednog, Šumarskog, Mašinskog, Prirodno-matematičkog, Elektrotehničkog, Filozofskog i drugih fakulteta, čiji smo domaćini u različitim oblicima bili u vrijeme Agresije.

Veoma često mrvice pomoći koje su dobijali sa strane uposlenici Fakulteta dijelili sa svima koji su se zatekli u zgradi, bez obzira sa kojeg su fakulteta dolazili. Ni penzioneri nisu bili zaboravljeni.

Prve žrtve Agresije su i najteže popdnošene. To su rahmetli doc. dr. *Vahida Imamović* i pokojni doc. dr. *Vladimir Latinović*. Imamovićeva je mučki i zvjerski ubijena sa roditeljima na kućnom pragu, a dr. *Latinović* je likvidiran zato što nije htio uzeti pušku i pucati u komšije i prijatelje. To su ličnosti kojih će se mlađe generacije studenata veterinarske medicine trebaju dostojanstveno i sa divljenjem prisjećati.

Od zlikovačkih granata, gladi i studeni, od 1992. do 1995. godine, kolektiv Fakulteta ostao je bez dragih kolega i prijatelja, kao i bez 15 vrijednih studenata. Znatno broj studenata je pretrpio je ranjavanja sa trajnim tjelesnim posljedicama, što za doktora veterinarske medicine predstavlja veliku prikraćenost.

Jedan broj nastavnika, asistenata i radnika Fakulteta je bio angažiran u Armiji RBiH u odbrani Grada i države Bosne i Hercegovine, a ovdje treba istaći da su *Samir Pežo* i rahmetli *Amir Krupalija* nosioci najvišeg ratnog priznanja, Zlatnog ljiljana.

NASTAVNICI, SARADNICI, ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKO OSOBLJE FAKULETA KOJE JE NAPUSTILO FAKULTET U TOKU AGRESIJE NA R BiH (1992-1995)

PROFESORI I DOCENTI

prof. dr. *Ranko Kljajić*,

prof. dr. *Ivo Krčmar*

prof. dr. *Milivoje Nadeždin*

doc. dr. *Vojin Ivetić*

doc. dr. *Mile Nenadić*

doc. dr. *Milenko Stevančević*

doc. dr. *Gordana Žikić*

ASISTENTI, SAVJETNICI, SARADNICI

mr. *Nedeljka Bajalo*

mr. *Miladin Bunjevac*

mr. *Pavle Ciganović*

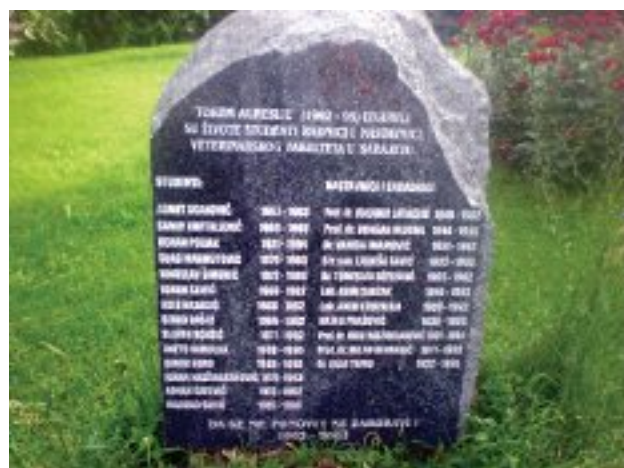
mr. *Marjan Krilić*

mr. *Milomir Kovač*

mr. *Zdenko Herceg*

mr. *Semir Lončarević*

mr. *Predrag Slijepčević*

Spomen - obilježje ubijenim nastavnicima i studentima Fakulteta

mr. *Danka Maslić Strižak*
 mr. *Jelica Šojić*
 mr. *Nedžib Tafro*
 dr. *Ferid Hajdarević*
 dr. *Emilija Horšić*
 dr. *Milka Rozman*
Zoran Brkić
Miroslav Drmač
Miroslav Đurić
Darko Grahovac
Sadžida Kasapović
Branko Kokotović
Biljana Medić
Siniša Mićović
Drago Nedić
Amela Sudžuka

LABORANTI

Sinka Cocalić
Tonka Duspára
Branka Đević
Ljiljana Hadžibegović
Branka Ivanišević
Gordana Jelić
Radmila Karišik
Vesna Maletić
Borislav Milošević
Hajrija Mujagić
Sanja Stojičić

ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKO OSOBLJE

Branka Đurović, referent arhive i protokola
Mileva Elez, personalni referent
Slobodanka Nešić, knjigovođa
Milojka Čebić, spremačica
Vasiljka Doderović, spremačica
Drago Fridl, električar
Vasiljka Golijanin, spremačica
Dodroslav Lalović, bolničar
Ranko Močević, vozač
Izudin Palo, bolničar
Mladen Repić, vozač
Nada Veselinović, spremačica

NASTAVNICI, SARADNICI, ADMINISTRATIVNO - TEHNIČKO OSOBLJE FAKULETA KOJE JE PROVOĐILO NASTAVNO - NAUČNU DJELATNOST I PRUŽALO ADMINISTRATIVNO - TEHNIČKU PODRŠKU U TOKU AGRESIJE NA R BiH (1992-1995)

PROFESORI I DOCENTI

prof. dr. *Salko Adilović*
 prof. dr. *Ibrahim Arnautović*
 doc. dr. *Ljerkica Babić*
 prof. dr. *Asim Bajrić*
 doc. dr. *Tarik Bajrović*
 prof. dr. *Đorđe Bugarski*
 prof. dr. *Faruk Čaklović*
 prof. dr. *Midhat Čanković*
 prof. dr. *Abdulah Džuvic*
 prof. dr. *Marija Filipović-Paninčić*
 prof. dr. *Abdulah Gagić*
 prof. dr. *Muhidin Hamamdžić*
 doc. dr. *Dragan Hlubna*
 prof. dr. *Zijah Hadžimerović*
 prof. dr. *Muhidin Hadžimuratović*
 prof. dr. *Safet Hadžović*
 prof. dr. *Muhamed Kadić*
 prof. dr. *Josip Krnić*
 prof. dr. *Emina Kućukalić*
 doc. dr. *Milena Mihaljević*
 prof. dr. *Ante Milanović*
 prof. dr. *Zdravko Milošević*
 doc. dr. *Mehmed Muminović*
 prof. dr. *Abmed Mutevelić*
 prof. dr. *Ante Nevjestić*
 doc. dr. *Hazima Pobrić*
 doc. dr. *Almasa Šaćirbegović*

ASISTENTI I STRUČNI SARADNICI

dr. *Azra Muftić*, naučni savjetnik
 dr. *Krunoslav Filipović*, naučni savjetnik
 dr. *Danica Hasanbašić*, viši ass.
 dr. *Šemso Pašić*, viši stručni saradnik
 dr. *Lejla Saračević*, naučni saradnik
 mr. *Fahira Alibegović-Zečić*, viši ass.

mr. *Adnan Jažić*, viši ass.
 mr. *Mirsad Kadrić*, viši ass.
 mr. *Ante Mihalj*, istraživač-saradnik
 mr. *Hrvoje Milošević*, stručni saradnik
 mr. *Nusret Mulamekić*, viši ass.
 mr. *Tomica Ožegović*, viši ass.
 mr. *Senad Prašović*
 mr. *Emina Rešidbegović*, stručni saradnik
 mr. *Davorin Samek*, viši ass.
Avdo Bjedić, preparator
Nedžad Dukić, dipl. ing.
Ilija Gadžić, dipl. vet.
Eva Juhas-Pašić, ass.
Mevla Kažić, stručni saradnik
Slavica Piplica, stručni saradnik
Zoran Radnić, viši ass.
Ramiž Velić, ass.

ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKO OSOBLJE

Adem Babić, majstor
Merima Beha, spremačica
Halil Biber, majstor
Amila Bračković, laborant
Šubra Dizdarević, spremačica
Galib Durmišević, laborant
Ljilja Hadžibegović, laborant
Mediha Hankić, laborant
Mirza Hodžić, vozač
Mira Jugović, administrativni službenik
Jasna Kopčić, administrativni službenik
Sulejman Medić, obezbjeđenje
Nermina Merdić, administrativni službenik
Senada Mešanović, kafe-kuharica
Hajro Ramović, obezbjeđenje
Omer Selimbegović, laborant
Kadrija Sudžuka, sektetar Fakulteta

Aziza Šabanović, spremačica
Sadeta Šabić, administrativni službenik
Nevenka Šestan, laborant
Slavoljub Tomić, laborant

ŽRTVE AGRESIJE 1992-1995.

ZAPOSLENI

dr. *Milan Bevandić*
 dr. *Vahida Imamović*
 dr. *Vladimir Latinović*
 dr. *Avdo Hadžibegović*
 dr. *Dragan Hlubna*
 dr. *Tomislav Ožegović*
 dr. *Alija Tafro*
Amir Krupalija
Hajro Prašović
Ljubiša Savić
Asim Sadžak

STUDENTI

Ismet Aganović
Senad Bašić
Slaven Bokšić
Adnan Čatović
Adnan Hadžibegović
Kenan Hadžibegović
Aneto Hamulka
Adis Hasagić
Damir Horo
Samir Kurtaljević
Suad Mahmutović
Goran Poljak
Milorad Savić
Edbem Sejjć
Ninoslav Šimunić

E.A. 8/95

darovao "Vae Victis"

A. Begić 93

drvorez

RATNA MAPA SARAJEVA '93. - VEA VICTIS

Adnan Begić

Visoka zdravstvena škola

Visoka zdravstvena škola Univerziteta u Sarajevu (nakon Agresije je promijenila naziv u Viša medicinska škola) visokoškolska je javna ustanova Kantona Sarajevo, koja obavlja javne funkcije u oblasti visokog obrazovanja i naučnoistraživačke djelatnosti u zdravstvu.

Lokacija Visoke zdravstvene škole u Sarajevu od početka do kraja opsade Sarajeva bila je u ulici Čekaluša broj 90 (zgrada Medicinskog fakulteta).

Od 6.4.1992. godine rad Visoke zdravstvene škole, kao i ostalih ustanova u opsjednutom Sarajevu, odvijao se u posebnim, otežanim prilikama.

Uredbom sa zakonskom snagom o utvrđivanju uvjeta o privremenoj unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji, o raspoređivanju radnika u ustanovama obrazovanja, nauke, kulture i fizičke kulture za vrijeme ratnog stanja i u slučaju neposredne ratne opasnosti br. 1211/92. od 4.7. 1992. godine, uvedene su vanredne mjere i počeo se primjenjivati Plan i Program za ratne uvjete.

Početak parnih semestara mart/april 1992. godine, kao što je poznato, bio je i početak Agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu. Sve komunikacije ubrzo su bile prekinute. Jedan dio nastavnika i studenata napustio je Fakultet i otišao u susjedne ili treće zemlje, dok je drugi dio odlučio da se stavi u službu svoje države.

Visoka zdravstvena škola u Sarajevu nije prekidala svoj rad čitavim tokom Agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu, pa ni u najtežem razdoblju. Radilo se u uvjetima bez električne energije, bez vode, hrane, grijanja, repromaterijala, pod stalnim granatiranjem i snajperskim mecima, ali sa velikom željom da se udovolji očekivanjima mladih ljudi, studenata Škole, koji su i svoje živote davali za odbranu domovine.

Dekanat je – zajedno sa Nastavno-naučnim vijećem – u izradio ratnu sistematizaciju i ratni program nastave, koji je usvojen i odobren od Vlade RBiH, i po njemu je izvođena nastava sve do kraja Agresije, školske 1995/96. godine.

Mladi ljudi, studenti i borci, davali su nastavničkom, saradničkom, administrativnom i tehničkom osoblju Škole volju i snagu da istraje, da se suprotstavi neprijatelju, koji je, osim zdravlja i života, nastojao uništiti i našu volju za životom, radom i napretkom.

Uredbom sa zakonskom snagom o pravima i dužnostima dekana i prodekana u uvjetima vanrednog stanja br. 1171/92. od 27. maja 1992. godine daju se posebne ovlasti dekanu u vođenju poslova. Visoka zdravstvena škola je neprekidno radila u skladu sa donesenim rješenjima. Jedno od takvih bilo je rješenje Vlade Republike Bosne i Hercegovine (br. 64/94. od 6.4.1994. godine) o imenovanju prof. dr. *Fatime Čustović-Begović* za dekanicu Više medicinske škole.

Poslovodni odbor Visoke zdravstvene škole u Sarajevu sačinjavali su:

- Dekanica za razdoblje 1990-1998.
prof. dr. *Fatima Čustović-Begović*
- Prodekanica za razdoblje 1990-1998.
prof. dr. *Nadežda Zjužin*
- Prodekan za razdoblje 1993-1998.
prof. dr. *Faruk Dalagija*.

Na osnovu rješenja Vlade Republike Bosne i Hercegovine o imenovanju predsjednika i članova Upravnog i Nadzornog odbora Visoke zdravstvene škole u Sarajevu (broj 71/94. od 6. aprila 1994. godine) imenovani su Upravni i Nadzorni odbor.

Upravni odbor sačinjavali su:

- prof. dr. *Muzafer Mujić*, predsjednik
- prof. dr. *Faruk Dalagija*, član
- prof. dr. *Nadežda Zjužin*, član
- prim. dr. *Mehmed Ljuta*, član
- *Mirsad Kurtagić*, član.

Vlada Republike Bosne i Hercegovine (Rješenjem br. 130/95. od 13. 8. 1995. godine), razrješava *Mirsada Kurtagića* dužnosti člana Upravnog odbora, zbog njegovog odlaska na liječenje u inozemstvo, te na njegovo mjesto, za petog člana ovog tijela, imenuje prof. dr. *Mirzu Mušanovića*.

Nadzorni odbor sačinjavali su:

- prof. dr. *Fadil Čengić*, predsjednik
- prof. dr. *Muhamed Gavranović*, član
- doc. dr. *Amira Durić*, član.

Prva, osnivajuća sjednica Upravnog odbora održana je 23.9.1994. godine. Za dekanicu Visoke zdravstvene škole 1996. godine izabrana je prof. dr. *Fatima Čustović-Begović*. Istovremeno su izabrani, odnosno reizabrani i prodekani prof. dr. *Nadežda Zjužini* i prof. dr. *Faruk Dalagija*.

Ak. 1991/92. godine uslijedila je revizija planova i programa za sve postojeće odsjke Škole. Promjena koju donosi ova revizija jeste da Škola prelazi na trogodišnji studij, uz izradu diplomskog rada i uvođenje ferijalne prakse iz matičnih predmeta trogodišnjeg studija.

Nova revizija planova i programa svih odsjeka u Školi provedena je 1995. godine, a podrazumijevala je uvođenje novih stručnih medicinskih predmeta u programe pojedinih odsjeka i svrsishodniju razradu nastavnih programa matičnih predmeta, s obzirom na tretman teorije i prakse (1:2). Ferijalna praksa postaje obavezna, i to u ustanovi koju Škola odredi, uz obaveznu kontrolu od strane instruktora Škole.

Godine 1990. na Školi se zasnivaju matične katedre i poklanja se veća pažnja biranju odgovarajućeg kadra za što uspješnije izvođenje nastave i sticanje znanja, vještina i prakse iz matičnih predmeta. Uvodi se izbor instruktora za svaki odsjek. Instruktori su mogli biti samo viši medicinski stručnjaci, sa višegodišnjom praksom i smislom za stručni i pedagoški rad.

Instruktori su uvedeni u praktičnom radu za slijedeće discipline:

- njega bolesnika u svim disciplinama interne hirurgije, neuropsihijatrije, ginekologije, akušerstva i pedijatrije
- laboratorijska praksa u kliničkoj biohemiji, hematologiji i mikrobiologiji,
- tehnike snimanja, aparati i metode u radiodijagnostici i radioterapiji
- rad u oblasti kineziologije, kineziterapije, fizikalne terapije i rehabilitacije

Od svoga osnivanja Škola nije imala vlastiti prostor. Sva nastava, uz velike teškoće, zbog velikog broja studenata medicinske grupacije, odvijala se u prostoru Medicinskog fakulteta i Kliničkog centra. Škola je za svoje administrativne poslove (dekanat i studentsku službu), koristila tri male prostorije u zgradi Medicinskog fakulteta, neprimjerene potrebama s obzirom na kvadraturu i higijensko-tehničke uvjete.

Od samog osnivanja Škola je pokušavala osigurati prostor barem za nastavu matičnih predmeta postojećih odsjeka. Iz godine u godinu, preko organa vlasti u razdoblju prije Agresije pokušavalo se osigurati prostor, opremu i kadar, kako bi Škola djelovala što samostalnije.

Ni prije Agresije, a osobito u toku Agresije, Škola nije imala vlastitu, osobito savremenu opremu za izvođenje nastave iz matičnih predmeta. U toku rata Škola je dobila jedan dio potrebne opreme od humanitarnih organizacija (WUS, Trust-Fond, Life Mission iz SAD-a), zatim od viših medicinskih škola Univerziteta iz Lunda, Geteborga, Borasai Jonkopinga – Švedska. Oprema je uključivala pisace mašine, kompjutere, dio opreme kabineta za anatomiju (kosturi, torzo, organi, slike organa, kostiju, mišića i sl., invalidska kolica, hodalice i liftovi za paraplegičare).

Nažalost, u naznačenom razdoblju nije bilo mogućnosti za odvijanje naučnoistraživačkog rada, širenja niti organiziranja djelatnosti izvan same Škole.

Tokom Agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu uposlenici Škole nisu imali lična primanja u obliku novčanih sredstava; kao i ostalina Univerzitetu, povremeno su dobijali po koji paket humanitarne pomoći.

U razdoblju trajanja Agresije u Školi nisu postojale mogućnosti za rad studentskih organizacija, niti za izdavačku djelatnost. Također nije bilo dodjele priznanja ustanovi niti pojedincima.

Prije Agresije upisivalo se oko 280 studenata, a u toku opsade Grada, 1993/94. godine 161 student, odnosno 1994/95. godine 140 studenata. Iako se upisivalo približno 50% od predviđenog broja, nastavi je prisustvovao samo jedan mali procenat upisanih. Što se tiče završetka studija, i pored velike želje, prilike nisu dozvoljavale da se studenti posvete učenju. Tako su 1991/92. godine (pred Agresiju) na Višoj medicinskoj školi diplomirala 103 studenta, ratne 1992/93. godine 12 studenata, dok su 1994/95. godine diplomirala samo 2 studenta.

U razdoblju od 1992. do 1995. godine na Visokoj zdravstvenoj školi u Sarajevu nastavu je izvodio određen broj nastavnika i saradnika Medicinskog fakulteta, odnosno Kliničkog centra Univerziteta u Sarajevu.

Napomena:

Slobodanka Vasić, referentica u studentskoj službi i *Lenka Ljevak*, šefica računovodstva, napustile su Školu u aprilu 1992. godine.

R. br.	ODSJECI	1991/92.		1992/93.		1993/94.		1994/95.		1995/96.	
		R	V	R	V	R	V	R	V	R	V
1.	Viši fizioterapeutski tehničar	66	23	38	37	66	-	72	-	51	-
2.	Viši radiološki tehničar	50	12	7	10	18	-	12	-	19	-
3.	Viši laboratorijski tehničar	53	8	6	11	15	-	12	-	12	-
4.	Viši medicinski tehničar	37	51	16	38	62	-	44	-	37	-
	UKUPNO	186	94	67	96	161	-	140	-	119	-

R – redovni
V – vanredni

NASTAVNICI, SARADNICI, ADMINISTRATIVNO - TEHNIČKO OSOBLJE FAKULETA KOJE JE PROVODILO NASTAVNO - NAUČNU DJELATNOST I PRUŽALO ADMINISTRATIVNO - TEHNIČKU PODRŠKU U TOKU AGRESIJE NA R BiH (1992-1995.)

prof. dr. *Fatima Čustović-Begović*

mr. *Boro Ninković*

Halil Bukva, šef studentske službe

Ajša Halimić, sekretarica dekanata

Mirjana Sumenić, referent

Hajra Tantula od 1. 2. 1994.

Mirsad Kurtagić, sekretar, radio je do 1.7.1994. godine, kada je ranjen

Prema raspoloživoj evidenciji studentske službe Škole, u vrijeme Agresije na R BiH poginuli su slijedeći studenti:

Rasim (Mehmeda) Balić

Adnan (Kasima) Damadžić

Suada (Mehmeda) Kupus

Adnan Ekinović

Nedžad (Muje) Mušić

Šefika (Edhema) Hećo

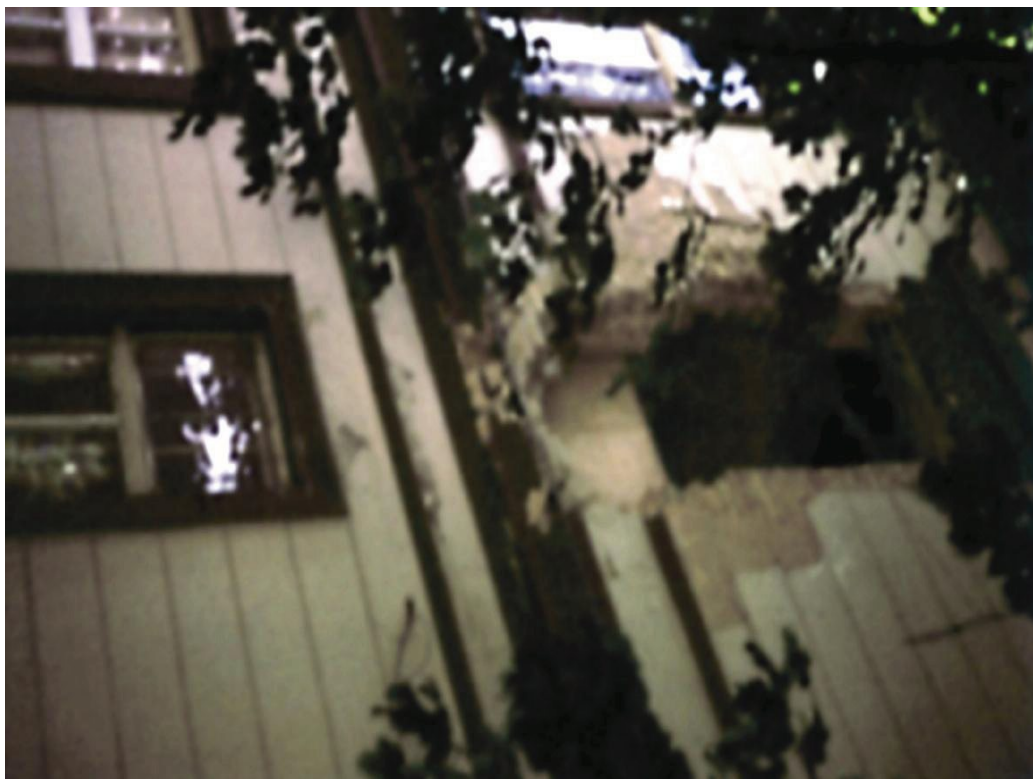
Rajko (Grge) Hrkač

Elharis (Asima) Rondić

Ranjeni su slijedeći studenti:

Safet (Hasana) Bibić

Irvela (Nedžad) Hrenovica

Slika 1. *Ambulanta Hirurške klinike nakon eksplozije granata (30.11.1993.)*

*Sanjin (Ismeta) Kadrić
Mirbad (Rifeta) Kurtović
Jasenka (Šefika) Mahić
Benjamin (Husnije) Mulahasanović
Samir (Omera) Salihagić*

Od naših osam poginulih studenata, dvije studentice su ubijene istoga dana, 30.11.1993. godine, u ambulanti Hirurške klinike, koja je pogođena sa dvije navođene granate, kako su ustanovili stručnjaci UNPROFOR-a.

Šefika Hećo i *Suada Kupus* bile su mlade, vrijedne, vanredne studentice Više medicinske škole u Sarajevu. *Šefika* je na posao dolazila biciklom, čak iz Buća Potoka. Tog dana obje su trebale napustiti Kliniku, ali zbog žestokog granatiranja nova smjena nije mogla doći, i one su, kao i mnogo puta dotada, nastavile raditi. Završavale su svoj pedeseti radni sat, kada su granate presjekle njihove mlade živote.

Literatura:

- Almanah 1973–1998, Fatima Čustović-Begović, Izet Mašić i Muzafer Mujić, Viša medicinska škola, Sarajevo, 1998.
- Nurdžihana Đozić, Supervizor i stručni urednik prof. dr. Osman Durić Iznad ništavila, Hirurgija u ratu u Bosni i Hercegovini 1992-1995, Žena 21, Sarajevo, 2000.
- Faruk Dalagija i Valerijan Žujo, 105 godina radiologije u Sarajevu, Udruženje radiologa u Bosni i Hercegovini, Sarajevo 2005.

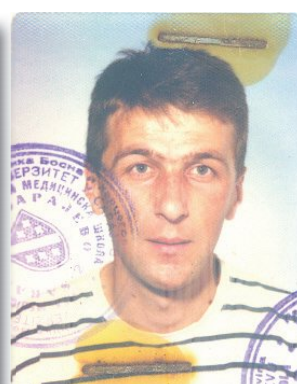
Slika 4. *Elharis Rondić*

Slika 5. *Rajko Hrkač*

Slika 6. *Rasim Balić*

Slika 7. *Nedžad Mušić*

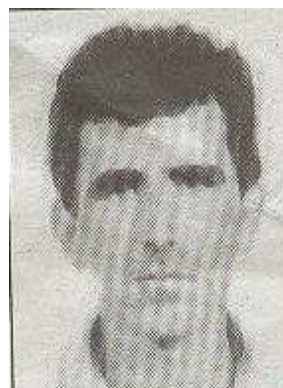
Slika 2. *Šefika Hećo*

Slika 3. *Suada Kupus*

Slika 8. *Adnan Damadžić*

Slika 9. *Adnan Ekinović*

drvorez

RATNA MAPA SARAJEVA '93. - „93“

Affan Ramić

HUMANISTIČKE NAUKE

drvorez

RATNA MAPA SARAJEVA '93. – POSLJEDNJE ŽRTVOVANJE

Avdo Žiga

Fakultet za fizičku kulturu

Zgrada Fakulteta za fizičku kulturu tokom 1992–1995. godine nalazila se na prvoj liniji odbrane grada Sarajeva. To je ustvari bio jedini objekat u zapadnom dijelu Grada na prvoj liniji odbrane pa je zato bila, od 15. juna 1992. godine, ustupljena Armiji RBiH. Tu je formiran Prvi bataljon Armije RBiH, koji je na početku brojao oko 600 boraca. U prostorijama Fakulteta nalazili su se: Komanda bataljona, Centar veze, sanitet i logistika sa tehničkim odjeljenjem.

Fakultet za fizičku kulturu služi na čast i ponos jer je bio i ostao bastion odbrane našeg grada.

Među borcima Armije RBiH nalazio se velik broj uposlenika i studenata Fakulteta.

Tokom 1992-1995. godine svoj doprinos odbrani grada dali su:

<i>Hamid Šoše,</i>	<i>Senad Turković,</i>
<i>Sababudin Dautbašić,</i>	<i>Safet Rašinlić,</i>
<i>Braco Mandžić,</i>	<i>Almedina Turković,</i>
<i>Meho Halilović,</i>	<i>Safet Ćibo,</i>
<i>Mensur Vrcić,</i>	<i>Adnan Solaković,</i>
<i>Mersad Čuljević,</i>	<i>Emir Pašalić,</i>
<i>Siniša Kovač,</i>	<i>Fabrija Pilić,</i>
<i>Irfan Hasagić,</i>	<i>Izet Halilović</i>
<i>Ifet Mahmutović,</i>	<i>Adnan Kažić.</i>

Dekan Fakulteta za fizičku kulturu tokom 1992-1995. godine bila je prof. dr. *Azra Kozarčanin*, koja je, ulažući izvanredne napore, uspijevala održavati neprekinutim nastavno-naučni proces.

Veći dio zgrade Fakulteta fizičke kulture potpuno je uništen, jer je bio izložen neposrednim agresorskim dejstvima. Razrušenost fakultetske zgrade uslovlila je da je izvođenje nastave provođeno u raspoloživom prostoru Medicinskog fakulteta, gdje su nastavnici, asistenti i službenici dekanata radne zadatke zaokruživali u jednoj dodijeljenoj prostoriji.

Nastavni proces nije prekidano, bez obzira na okolnost da su brojni nastavnici i radnici napustili Fakultet i Grad. Nastavnici Fakulteta brzo su se reorganizirali, ne dozvoljavajući da nastavni proces stane ni u jednom danu.

Mnogi od njih, pored obaveza na svom predmetu, preuzimali su obaveze i na predmetima nastavnika koji su napustili Fakultet.

U školskoj 1992. godini bilo je zaposleno 17 doktora nauka, 7 asistenata te 33 u sekretarijatu (ukupno

57 radnika). Fakultet je napustilo: 3 doktora nauka, 3 asistenta i 9 zaposlenih u sekretarijatu (ukupno 15 lica).

U razdoblju od 1992. do 1995. godine na Fakultetu je radilo 13 doktora nauka, 4 asistenta te 23 uposlenika u sekretarijatu.

- U razdoblju od 1992. do 1995. godine Fakultet je napustilo 4 doktora nauka, 1 asistent, 5 uposlenika u sekretarijatu.
- Kraj Agresije na Fakultetu je dočekalo 9 doktora nauka, 3 asistenta, i 23 uposlenika sekretarijata (ukupno 35 uposlenika).

U ak. 1992/1993. godini na osnovni studij upisano je 80 studenata.

U ak. 1993/1994. godini na osnovni studij upisano je 85 studenata, a na Višu trenersku školu 61 student.

U ak. 1994/1995. godini na osnovni studij upisano je 83 studenta, a na Višu trenersku školu 34 studenta.

U ak. 1995/1996. godini na osnovni studij upisan je 221 student, a na Višu trenersku školu 88 studenata.

Promocija diplomiranih studenata je održana u junu 1994. godine.

U razdoblju 1992 – 1995. godine odbranjene su dvije doktorske disertacije: doc. *Fadila Gafić-Ibrahim-begović* i doc. *Sababudin Dautbašić*.

Veći dio zgrade Fakulteta fizičke kulture potpuno je uništen od posljedica agresorskog djelovanja. Tačnije, uništene su: sale za vježbanje, bazeni, poligoni, biblioteki fond sa 11.000 bibliotekskih jedinica, kompjuteri, videokamere, sportske sprave i rekviziti.

Sačuvana je samo studentska arhiva (95%) i dosijei zaposlenih (100%). Uništena su sva materijalna sredstva, a Fakultet je pretrpio najteža oštećenja.

Prema dosadašnjim proračunima potpuna rekonstrukcija bazena, sala i opreme podrazumijeva iznos od 5.745.873 KM.

U decembru 1992. godine prof. dr. *Azra Kozarčanin* podnijela je zahtjev Ministarstvu za obrazovanje, nauku, kulturu i sport i Javnom fondu za visoko obrazovanje da Fakultet za fizičku kulturu dobije saglasnost za otvaranje Više trenerske škole za smjerove: fudbal, rukomet, košarka i borilački sportovi.

Fiskulturna sala nakon granatiranja

Prof. dr. *Azra Kozarić* i prof. dr. *Dragomir Kovač* u aprilu 1993. godine razgovarali su o saradnji sa Kriminalističkim fakultetom, kako bi ovaj fakultet dao pomoć Centru za obuku kadrova Armije RBiH. Nastavnici i asistenti učestvovali su na simpozijima: Školstvo u ratnim uslovima (u novembru 1993.), Fizička kultura i vrhunski sport na Univerzitetu (u martu 1994.), Studenti za Sarajevo itd.

Na sastanku u MUP-u, u februaru 1994. godine, Fakultet je angažiran na projektu Metodi i organizacija psihofizioloških, higijenskih, zdravstvenih i fizičkih testova mjerenja i kriterija koje moraju ispunjavati kandidati za prijem u specijalnu jedinicu policije.

Na sjednici Nastavno-naučnog vijeća održanoj u novembru 1994. godine formirano je Vijeće Odsjeka za sport. Šef Odsjeka je bio prof. dr. *Đorđe Najšetner*. U okviru ovog odsjeka školovali su se kadrovi – amateri Fudbalskog saveza BiH.

Predsjedništvo BiH, Pedagoški zavod, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta, dana 29. 8. 1994. godine, povodom obilježavanja 40 godina rada i postojanja, dodijelili su Fakultetu Zahvalnicu za doprinos u razvoju vaspitno- obrazovnog sistema u Republici BiH.

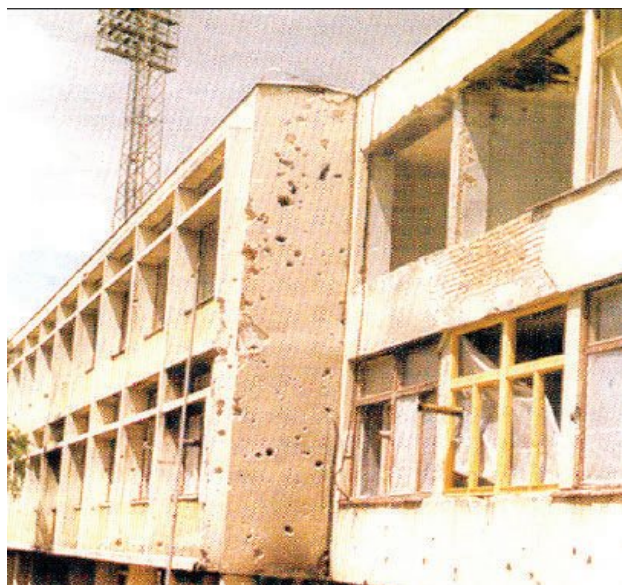
Već na početku ak. 1992/93. godine poginuli su jedan asistent i jedan uposlenik iz sekretarijata . Za odbranu od agresora plaćena je visoka cijena.

Tokom Agresije Fakultet za fizičku kulturu napustili su brojni profesori, pa su oni koji su ostali preuzeli i predavali više od jednog predmeta: prof. dr. *Živorad Torlić* (predavao je na predmetu Fudbal i košarka), prof. dr. *Milan Babić* (do odlaska 1993. godine, predavao je na predmetu Rukomet), prof. dr. *Vladimir Pelešić* (do odlaska 1993. godine, predavao je na predmetu Odbojka, nakon čega je predmet preuzeo prof. dr. *Besalet Kazazović*), prof. dr. *Mebo Smajić*

(predavao je na predmetu Teorija fizičke kulture), prof. dr. *Ivan Hrnjević* (do odlaska 1994. godine predavao je na predmetu Sportska rekreacija), prof. dr. *Rudi Stojak* (predavao je na predmetu psihologija sa psihologijom sporta, jer je prof. dr. *Asim Omerović* ostao na okupiranom dijelu Grbavice).

Kao pripadnici Armije Republike Bosne i Hercegovine svoje živote su dali studenti Fakulteta za fizičku kulturu:

- *Sabid Abdulović*, I motorizovana brigada, 1994.
- *Enver Bajgorić*, pripadnik VJ6357, 1992.
- *Harun Beridan*, vojna policija Armije RBiH, 1993.
- *Smajo Delić*, Armija RBiH, 1992.
- *Goran Eminagić*, nosilac Srebrene policijske zvižde, 1995.
- *Haris Fatić*, nosilac Zlatnog ljiljana, 1992.
- *Senad Hodžić Mehdić*, nosilac Zlatnog ljiljana, narodni heroj i brigadni general, 1992.
- *Islam Husić*, Armija RBiH, 1995.
- *Faik Ibrahimagić*, MUP RBiH, 1993.
- *Ismet Jahić*, 101 motorizovana brigada, 1992.
- *Risto Jošilo*, Armija RBiH, 1992.
- *Arif Kadrić*, Armija RBiH, 1993.
- *Munib Kurtović*, MUP RBiH, nosilac Zlatne značke, 1995.
- *Haris Lekić*, nosilac Zlatne značke, Azići 1993.
- *Senad Mandić*, nosilac Zlatnog ljiljana, 1992.
- *Nail Muminović*, 505 bužimska viteška brigada, 1995.
- *Adis Pašić*, Specijalna policija, 1992. godine
- *Fuad Piralić*, Armija RBiH, 1992.
- *Mirsad Prnjavorac*, MUP RBiH, 1992.
- *Sead Sinanović*, Armija RBiH, 1992.
- *Salih Smaka* MUP RBiH, 1995.

Razrušena zgrada Fakulteta

E.A. 8/35 DUBRAVKO

BEZ NASLOVA

DUBRAVKO TERZIĆ 1993.

drvorez

RATNA MAPA SARAJEVA '93. – BEZ NASLOVA

Dubravko Terzić

drvorez

RATNA MAPA SARAJEVA '93. – KRIK

Esad Muftić

Filozofski fakultet

Opsadom Sarajeva, koja je uslijedila nakon Agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu, započinju dani mučeništva i za uposlene na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. Već početkom maja došlo je do prvih granatiranja zgrade Fakulteta. Profesori i saradnici, studenti te uposlenici dolazili su na Fakultet sporadično, onoliko koliko su okolnosti dozvoljavale, jer je zgrada Fakulteta bila izložena stalnom granatiranju i snajperskoj vatri. Prilaz Fakultetu bio je otežan zbog blizine prvih linija, sa kojih su zgrada i oni koji su joj prilazili bili gađani najrazličitijim oruđima i oružjima.

Sredinom juna 1992. godine, uz pomoć prof. dr. Juraja Martinovića, koji je u to vrijeme bio povjerenik za prosvjetu i kulturu na razini grada Sarajeva, oformljena je uprava Fakulteta, na čelu sa prof. dr. *Zvonimiro Radeljkovićem*, kao dekanom, te prof. dr. *Enverom Imamovićem* i prof. dr. *Vladom Sučićem*, kao prodekanima, s obzirom na okolnost da je dekanat u starom sastavu bio praktično prestao s radom. Ovaj novi tim je izabran na sjednici Nastavno-naučnog vijeća Fakulteta, održanoj u sali za sjednice Pravnog fakulteta, gdje je Filozofski fakultet – susretljivošću kolega sa Pravnog fakulteta – nastavio sa održavanjem nastave i ispita, uz potrebnu administrativnu podršku.

Tada je uprava Fakulteta uspjela uspostaviti kontakt sa šefom tehničke službe i domaćinom zgrade *Hasanom Osmanagićem*, nastanjenim u susjedstvu, koji je osigurao pomoć još dvojice saradnika iz Tehničke službe Fakulteta: *Jove Stanišića* i *Ševala Šete*. Ta trojica ljudi, zajedno sa dekanom i prodekanima, u čemu se posebno isticao *Hasan Osmanagić*, u razdoblju koje je uslijedilo neprekidno vode nadzor nad zgradom Fakulteta te osiguravaju spasavanje materijalnih dobara, a posebno knjižnog fonda, koji je bio smješten u prizemlju Fakulteta.

S obzirom na činjenicu da je za potrebe Filozofskog fakulteta dobijen od Pravnog fakulteta ograničen broj prostorija, sastanci sa studentima – radi konsultacija te pismenih i usmenih ispita – održavani su po utvrđenom rasporedu, gdje su svaki dan u sedmici, osim nedjelje, bila dežurna po dva odsjeka (npr. ponedjeljkom: Romanistika i Anglistika, utorkom Komparativna književnost i Orijentalistika itd.), dok je Dekanat sa administracijom radio svaki dan.

Svake srijede u 10 sati održavan je sastanak kolegija šefova odsjekâ sa upravom Fakulteta, a svake prve srijede u mjesecu sazivana je sjednica Nastavno-naučnog vijeća Fakulteta, na kojoj bi obično bilo prisutno pedesetak nastavnika i saradnika.

Veliku pomoć u poslovima oko očuvanja zgrade pružili su upravi Fakulteta i ministri nauke, kulture i sporta Republike Bosne i Hercegovine: prof. dr. *Nikola Kovač*, prof. dr. *Enes Duraković* i prof. dr. *Enes Karić*, ne dozvoljavajući izuzimanje zgrade za potrebe vojke ili policije. Također, primjenjivani su i razni načini u cilju zaštite zgrade: od razgovora sa šefom Policijske stanice Marijin-dvor, do postavljanja modela mina iz kabineta Nauke o odbrani i zaštite drveća u fakultetskoj bašti od sječe. Predusretljivošću *Irfana Durmića*, tadašnjeg direktora Elektro distribucije, dobijen je prioritet u snabdijevanju električnom energijom. Umjesto stakala, na više od 1.500 otvora u dva navrata je postavljena plastična folija, a organizirana je i radna akcija uklanjanja više tona stakla iz prostorija Fakulteta.

Početkom 1992. godine Fakultet je imao 179 zaposlenih nastavnika i saradnika i 66 uposlenika u Sekretarijatu, Biblioteci Fakulteta, Studentskoj službi i Tehničkoj službi.

Značajan broj nastavnika i saradnika te administrativnog i tehničkog osoblja napustio je Fakultet odmah po izbijanju Agresije i u mjesecima koji su uslijedili. Neki nastavnici i saradnici te pojedinci iz redova administracije zatekli su se u vrijeme izbijanja Agresije izvan Bosne i Hercegovine, na lektoratima, studijskim boravcima ili u posjeti porodici, odnosno u dijelovima Sarajeva pod agresorskom vojnom upravom (prof. dr. *Bogdan Dabić*, prof. dr. *Ismet Dizdarević*, prof. dr. *Dževad Jabić*, prof. dr. *Josip Lešić*, prof. dr. *Miloš Okuka*, prof. dr. *Vladimir Osipov*, prof. dr. *Ivo Šoljan*, dr. *Remzija Hadžiefendić*, dr. *Dragan Momirović*, dr. *Ivo Slavnić*, dr. *Jasna Šamić*, lektorica *Natalija Minajeva-Dabić*, bibliotekar *Senija Nujić* te referent *Muradi Čekelić*).

Za potrebe odvijanja nastavno-naučnog procesa, uz zauzimanje dekanata, osiguran je prijem doktora nauka i magistara sa instituta i drugih ustanova koje su prestale sa radom, te izvršen odgovarajući izbor u nastavnička i saradnička zvanja. Na taj način ostvarene su pretpostavke za potpunije odvijanje nastavnog procesa.

U svim akademskim godinama tokom opsade grada Dekanat Fakulteta uspio je osigurati upis studenata i zaokruženje nastavnog procesa primjereno okolnostima, kao i završetak započetih magistarskih i doktorskih radnji, kao i njihove odbrane. U toku opsade Grada od 1992. do 1995. na redovnom studiju su diplomirala 122 studenta i 87 na vanrednom studiju.

U toku 1992. godine magistarske radnje su odbranili: *Fadil Šero, Zoran Janković, Ranko Milanović, Mustafa Jabić, Samir Arnautović, Indira Haračić, Mirsad Priganica, Nevad Kabteran, Kasim Korjenić i Sonja Polimac.*

Dekan *Radeljković* sa saradnicima osigurao je da se obave odbrane doktorskih disertacija za koje je započeo postupak prije izbijanja Agresije, tako da su u toku 1992. i 1993. godine disertacije odbranili: *Ugo Vlasiavljević, Snježana Žuljević, Erminka Zilić, Kemal Bakaršić, Šaćir Filandra, Đorđe Slavnić, Rešid Hafizović, Ilija Tanović, Vesna Crnogorčević-Jakiša i Muslija Muhović.*

Fakultet je nastavio rad u svojoj zgradi u februaru 1994. godine, ali je još neko vrijeme zadržao i prostore u zgradi Pravnog fakulteta, tako da se nastava odvijala i u vlastitoj zgradi Fakulteta, i na Pravnom fakultetu, onako kako su to okolnosti dozvoljavale.

Dekanat, koji je imenovan u 1992. godine i koji je s uspjehom okupio preostale nastavnike i saradnike na Fakultetu, te osigurao normalno odvijanje nastavnonaučnog procesa i očuvanje zgrade Fakulteta od daljnjeg uništavanja, predao je dužnost novom dekanatu 1994. godine, i to: dekanu prof. dr. *Ibrahimu Tepiću* i prodekanima doc. dr. *Fabrudinu Krebi* i doc. dr. *Marini Katnić-Bakaršić.*

Vlada Republike Bosne i Hercegovine (rješenjem br. 131/95. od 13. 8. 1995. godine) imenovala je Upravni odbor Fakulteta, čiji je predsjednik bio prof. dr. *Amir Ljubović*, a članovi prof. dr. *Josip Baotić*, prof. dr. *Dejan Đuričković*, prof. dr. *Hašim Muminović*, član, doc. dr. *Erminka Zilić*, *Zdenka Pregelj*, *Gavriilo Grabovac*, *Zlata Bukvić* i *Meliba Lekić.*

Nastava na Fakultetu odvijala se u učionicama koje su bile koliko-toliko sigurne od agresorske vatre, i to uglavnom u prostorijama okrenutim na sjevernu stranu, jer su zgrada i oni koji su joj prilazili i u njoj se nalazili i dalje bili izloženi učestalom djelovanju snajperista i udaru granata.

Dokumentacija studentske i kadrovske službe, kao i arhiva Fakulteta, sačuvani su, a posebno veliko zauzimanje i brigu u razdoblju opsade Grada zahtijevalo je obezbjeđenje Biblioteke Fakulteta, čiji je fond knjiga, separata i časopisa brojao tada preko 500.000 naslova. Iako su knjige bile smještene u bo-

lje zaštićenom, prizemlju zgrade, agresorski snajperisti uspjeli su zapaljivim mecima u dva navrata pogoditi same knjige. Požar je ipak bio ugašen, a onda je rukovodstvo Fakulteta donijelo odluku da se bibliotečki fond zaštititi na sigurniji način. Dovučen je pijesak u zgradu Fakulteta, pa su radnici Fakulteta, puneći vreće pijeskom i oblažući prozore i zidove Biblioteke sa unutrašnje strane, spriječili paljenje i daljnje uništavanje knjižnog fonda. Zbog učinjenih izuzetnih zalaganja, prije sviju malobrojnih pripadnika Tehničke službe, zgrada Filozofskog fakulteta je – i pored velikog broja izravnih pogodaka minobacačkih i artiljerijskih granata – ostala najočuvaniji javni objekat na području Marijin-dvora.

Uposlenici Filozofskog fakulteta dijelili su muke i tegobe ostalih građana koji su radili za vrijeme Agresije i opsade Grada te neposredne ratne opasnosti. Plata se primala u vidu bonova ili cigareta, onako kako su to uspijevali osigurati Fond za visoko obrazovanje i tadašnja Vlada, a pomoć je dobijana posredstvom različitih državnih i gradskih organa te donatorskih udruženja i organizacija, kao što su: Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta, Ministarstvo obrazovanja grada Sarajeva, Evropska zajednica, USAID, grad Ankara, Vlada Savezne Republike Njemačke, Ambasada Republike Iran, Caritas, Soros-fondacija, WUS Austrija i drugi. Pored radnika koji su bili na radnoj obavezi, određen broj uposlenika Fakulteta bio je angažiran i u jedinicama Armije Republike RBiH i MUP-a.

Za vrijeme agresorske opsade Grada od dejstva granata i snajpera poginuli su prof. dr. *Željko Puratić* i *Majda Mujanović*, knjižničar.

NASTAVNICI I SARADNICI KOJI SU NAPUSTILI FAKULTET U TOKU AGRESIJE NA R BiH (1992-1995)

/Datum uz imena uposlenika Fakulteta označava od kada navedeni pojedinac sigurno više nije bio na Fakultetu, a najveći broj pobrojanih napustio je Fakultet znatno ranije/

PROFESORI I DOCENTI

prof. dr. *Snežana Bilbija* 15.9.1994.

prof. dr. *Aleksa Buha* 30.4.1992.

prof. dr. *Veljko Bandur* 30.5.1992.

prof. dr. *Jelena Berberović*

prof. dr. *Gordana Besarević*

prof. dr. *Sulejman Bosto*

dr. *Ekrem Čaušević* 21.10.1994.

prof. dr. *Spasoje Čuzulan*

prof. dr. *Aleksandar Done* 6.10.1994.

dr. *Muhamed Dželić*
 dr. *Renko Đapić* 2.10.1995.
 prof. dr. *Milorad Ekmečić*
 prof. dr. *Darija Gabrić-Bagarić* 31.5.1992.
 prof. dr. *Iljas Hadžibegović* 26.11.1994.
 prof. dr. *Miloš Kovačević*
 prof. dr. *Mišo Kulić*
 prof. dr. *Branko Ostojić*
 dr. *Bogdan Rakić*
 dr. *Luka Šekara*
 prof. dr. *Đuro Tošić*
 prof. dr. *Risto Tubić*
 prof. dr. *Omer Hadžišelimović* 20.7.1994.
 prof. dr. *Vjekoslava Hunske* 15.8.1992.
 prof. dr. *Midhat Ridanović* 1.9.1992.
 prof. dr. *Abdulah Šarčević* 1.3.1993.
 prof. dr. *Marija Bačvanski*
 prof. dr. *Miljenko Brkić*
 prof. dr. *Ejub Čebić*
 prof. dr. *Ratko Dunđerović*
 prof. dr. *Miloje Đorđević*
 prof. dr. *Mira Đorđević*
 prof. dr. *Predrag Finci*
 prof. dr. *Nedjeljka Gajanović* vratila se 14.8.1995.
 prof. dr. *Srdan Janković*
 prof. dr. *Svetozar Koljević*
 prof. dr. *Desanka Kovačević-Kojić*
 prof. dr. *Slavko Leovac*
 prof. dr. *Zdenko Lešić* 30.9.1994.
 prof. dr. *Branko Letić* 18.10.1994.
 dr. *Jasna Levinger*
 prof. dr. *Vojislav Maksimović*
 prof. dr. *Petar Mandić* 1.3.1994.
 prof. dr. *Branko Milanović*
 dr. *Nirman Moranjak-Bamburać* 20.3.1995.
 dr. *Izet Muratspahić*
 prof. dr. *Marko Palekić*
 prof. dr. *Vojin Simeunović*
 dr. *Ranko Sladojević*
 prof. dr. *Petar Stojaković*
 prof. dr. *Mario Suško*
 dr. *Pero Šimunović* 19.10.1994
 prof. dr. *Milan Vasić* 31.1.1992.
 prof. dr. *Radovan Vučković*
 prof. dr. *Branko Tošović*
 dr. *Lidija Zvačko*
 prof. dr. *Emir Žuljević* 22. 12. 1994.

ASISTENTI, LEKTORI, METODIČARI

mr. *Rajka Božović*, metodičar 1.6.1994.
 mr. *Vesna Čaušević-Krebo*

mr. *Aida Damadžić*
 mr. *Aleksandar Đukić*
 mr. *Fatima Festić*
 mr. *Aida Hadžić* 27.10.1994.
 mr. *Nijaz Ibrulj* 22.11.1994.
 mr. *Jasna Hončak-Jabić*, viši lektor
 mr. *Azra Jajatović* 1.9.1992. – vratila se 6.6.1994.
 mr. *Gordana Jolić*
 mr. *Snežana Kondić*
 mr. *Dragana Kujović*
 mr. *Dubravko Lovrenović*
 mr. *Vedrana Masleša*
 mr. *Danka Nikolić*
 mr. *Željko Pavić*
 mr. *Zdravka Radulović*
 mr. *Ruža Rafajlović*
 mr. *Josip Raos*
 mr. *Rada Stanarević*
 mr. *William Tribe* vratio se 9.11.1994 - 1.7.1995.
 mr. *Snježana Vasilj*
 mr. *Snježana Žuljević* 2.10.1995.
Pajo Avirović, ass. 31.5.1992.
Vlado Azinović, ass. 25. 8. 1995.
Sanja Bošković, ass.
Nataša Bratić, ass.
Delila Dizdarević, ass.
Gorjana Dragišić, ass.
Helena Dugonjić, ass.
Vesna Đukić, ass.
Fuad Hegić, ass.
Slobodan Ilić, ass.
Goran Maksimović, ass.
Slobodan Marković, ass.
Indira Šećerbegović, ass. 30.5.1992.
Slobodan Šoja, ass.
Tatjana Todorović, ass.
Ehira Topalović, ass.
Jasenska Trtak, ass.
Rubina Varatanović, viši ass. 24.10.1995.
Željko Vujadinović, ass.
Nada Žan, ass.
Hišam Alaqad, lektor 1.3.1993.
Gordana Beljkašić, viši lektor 11.11.1992.
Marie-Agnese Faix-Vujić, lektor
Ranka Jovanović, lektor
Smaragda Mujagić-Đukić, lektor
Marija Passeri-Mašić, lektor
Inka Omanović, lektor
Donka Podunavac, lektor
Grga Rajić, lektor 20.4.1994.
Sanja Šimunac, lektor

BIBLIOTEKA, SEKRETARIJAT, STUDENT-SKA SLUŽBA*Safija Bajramović*, bibliotekar 30.5.1992.*Jasna Čatović*, služ. 1.3.1993. – vratila se 20.6.1994.*Radojka Dakić*, služ.*Mirjana Đukić*, služ. 31.5.1992.*Vildana Hrapović*, bibliotekar 1.3.1994.*Saliba Kozjić*, knjižničar*Zvezdana Kuna*, bibliotekar*Rajka-Saša Kabiljo*, služ. 5.8.1992.*Dušanika Kovač*, služ.*Sigmund Lajtman*, ekonom 4.11.1994.*Jadranka Pandurević*, bibliotekar*Ivanka Pehar*, šef računovodstva*Josipa Puljić*, služ.*Slavica Radaković*, knjižničar*Jasna Šebalj*, bibliotekar 10.4.1995.mr. *Vladimir Srebrov*, bibliotekar*Zorica Vučković*, bibliotekar 31.7.1994.*Nevenka Simatović*, služ.*Ljiljana Šimunović*, referent*Nenad Lasica*, služ.**TEHNIČKA SLUŽBA***Hanumica Bahtić* 1.3.1993.*Brana Čolović**Perka Gogić* 31.5.1992.*Sadika Hodžić**Dragan Kokot**Admira Kustura* 1.4.1993.*Samojko Motika**Envera Mulaomerović**Nefa Pitić* 19.10.1995.*Nada Samardžija**Ana Vulina**Stoja Vujičić**Dragica Taušan*

NASTAVNICI, SARADNICI TE ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKO OSOBLJE FAKULTETA KOJE JE PROVODILO NASTAVNO-NAUČNU DJELATNOST I PRUŽALO ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKU PODRŠKU U TOKU AGRESIJE NA RBIH (1992-1995)

/Ako nije drugačije navedeno, lica sa ovog popisa provela su čitavo označeno razdoblje na Fakultetu/

PROFESORI I DOCENTIprof. dr. *Jasminka Babić-Avdispahić*prof. dr. *Josip Baotić*dr. *Mladen Bevanda* od 13.10.1994.dr. *Vesna Crnogorčević* od 1.10.1994.prof. dr. *Almasa Defterdarević-Muradbegović*prof. dr. *Faruk Dilberović*dr. *Srebren Dizdaro* od 1.7.1994.prof. dr. *Enes Duraković*prof. dr. *Esad Duraković* od 25.9.1994.prof. dr. *Bećir Džaka*prof. dr. *Dejan Đuričković* od 1.6.1994.prof. dr. *Muhamed Filipović* do 30.9.1993. – prelazak u MIPprof. dr. *Nikola Filipović*dr. *Salih Fočo* od 1.6.1994.prof. dr. *Sulejman Grozdanić*prof. dr. *Lamija Hadžiosmanović*dr. *Senahid Halilović* od 16.6.1994.dr. *Aida Hašimbegović* od 20.9.1994.prof. dr. *Enver Imamović*

Krov Filozofskog fakulteta nakon granatiranja

dr. *Milica Ivanišević*
 prof. dr. *Dževad Juzbašić* od 1.11.1994.
 prof. dr. *Hanifa Kapidžić-Osmanagić*
 dr. *Ibrahim Karabegović* od 16.12.1994.
 dr. *Marina Katnić-Bakaršić*
 prof. dr. *Ivo Komšić*
 prof. dr. *Predrag Kostić*
 prof. dr. *Nikola Kovač* do 1.7.1992. – prelazak u Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta RBiH
 prof. dr. *Tomislav Kraljačić* umro 23.9.1993.
 dr. *Fabrudin Kreho* do 1.3.1993. – prelazak u MIP
 prof. dr. *Tvrtko Kulenović*
 prof. dr. *Nažif Kusturica*
 dr. *Fatima Lačević* od 1.6.1994.
 prof. dr. *Amir Ljubović*
 prof. dr. *Munib Maglajlić* od 1.6.1994.
 prof. dr. *Juraj Martinović*
 prof. dr. *Milica Milidragović*
 dr. *Hašim Muminović*
 prof. dr. *Rasim Muminović*
 prof. dr. *Fehim Nametak* od 12.10.1994.
 prof. dr. *Muhamed Nežirović* do 30.10.1994. – prelazak u MIP
 dr. *Enes Pelidija* od 1.1.1995.
 prof. dr. *Radoslav Petrović* do 1.3.1993. – prelazak u MIP
 prof. dr. *Vladimir Premec*
 prof. dr. *Željko Puratić* 1.10.1992, ubijen agresorskim snajperskim hicem
 prof. dr. *Zvonimir Radeljković*
 dr. *Fabrudin Rižvanbegović* od 14.12.1994.
 prof. dr. *Muhsin Rižvić* umro 9.6.1994.
 prof. dr. *Mujo Slatina*
 prof. dr. *Rudolf Stojak*
 prof. dr. *Vlado Sučić*
 prof. dr. *Šimun Šonje*
 prof. dr. *Marko Šunjić*
 prof. dr. *Ibrahim Tepić*

ASISTENTI, LEKTORI, METODIČARI

mr. *Fatma Hasanbegović*, viši ass.
 mr. *Ljiljana Masal*
 mr. *Nada Miodrag* umirovljena 30.9.1992.
 mr. *Zulejha Riđanović*, viši lektor do 1.10.1994. – prelazak u Predsjedništvo RBiH
 mr. *Đorđe Slavnić*, viši ass.
 mr. *Naida Sušić-Mehmedagić*, viši ass.
 mr. *Ilija Tanović*, viši ass.
 mr. *Marko Vešović*, viši ass.
 mr. *Ugo Vlasiavljević*, viši ass.
 mr. *Erminka Zilić*, viši ass.

Senada Dizdarević, ass. od 3.5.1995.
Jasmin Džindo, ass. od 3.10.1995.
Aleksandra Fabio, ass. od 1.12.1994.
 mr. *Kerima Filan*, viši ass. do 1.3.1993. – prelazak u MIP
Nenad Fišer, ass.
Alma Granov, ass. od 1.11.1995.
Safet Kešo, ass.
Esad Kurtović, ass.
Lejla Nakaš, ass. od 3.5.1995.
Mirjana Mavrak, ass.
Ismail Palić, ass. od 25.5.1994.
Ivica Pinjuh, ass. od 26.5.1994.
Haris Prolić, ass. od 12.10.1994. do 25.8.1995.
Jasmina Pulić, ass. od 25.5.1994.
Amir Pušina, ass. od 3.10.1995.
Spomenka Beus, viši lektor do 12.5.1993. – prelazak u Predsjedništvo RBiH
Nada Bojanić, viši lektor
Amir Dervišević, lektor
Fabrudin Isaković, metodičar
Haris Mešinović, lektor
Nermana Mršo, lektor od 7.10.1994.

BIBLIOTEKA, SEKRETARIJAT, STUDENTSKA SLUŽBA

Ljiljana Adžić, referent
Hajra Baktanović, knjižničar
Almir Bećarević, laborant
Halil Bjelak, bibliotekar do 21.8.1993. – prelazak u Rijaset IZ
Sunčica Cerić, bibliotekar umirovljena 15.5.1994.
Nermina Dizdarević, sam. str. sar.
 mr. *Vesna Čolović*, bibliotekar
Mirjana Čučković, sam. str. sar.
Amela Fazlić, službenica od 11.3.1994.
Rusmina Gadžo, referent od 14.6.1994.
Hermine Kisić, knjižničar
Azra Kreso, sekretar Fakulteta
Jasna Mubić, referent
Majda Mujanović, knjižničar 3.12.1992, poginula od agresorske granate
Edina Mulić, službenica
Bebija Osmanagić, str. sar.
Džaffer Poljak, šef Studentske službe
Lila Šebić, sam. str. sar. do 5.5.1994. – sporazuman prekid radnog odnosa
Jasmina Šuvalija, knjižničar
Aida Zubčević, službenica od 18.3.1994.
Amela Zubetljak, službenica od 11.10.1993.

*TEHNIČKA SLUŽBA**Ramiž Cvrk**Emina Ćesir**Hajra Dučaj**Fata Gredić**Smajo Halilović* do 4.12.1995. – sporazuman prekid radnog odnosa*Tima Imamović**Nađa Karkež* od 6.5.1994.*Mensur Korda* od 15.5.1995.*Hanifa Kustura* umirovljena 31.1.1995.*Šefika Leka**Ramiža Moro**Mevlida Musić* od 13.6.1994.*Hasan Osmanagić*, šef Tehničke službe*Esad Perla**Fatima Pirić* umirovljena 31.8.1994.*Sedina Pleh* od 31.5.1992.*Jovo Stanišić**Ševal Šeta**Suvada Velić* od 10.3.1994.*Zdenko Zvačko* do 1.3.1994. – sporazuman prekid radnog odnosa*Posljedice granatiranja zgrade Filozofskog fakulteta*

drvorez

RATNA MAPA SARAJEVA '93. – NEMIR GOSPOĐE N.

Feđa Isović

drvorez

RATNA MAPA SARAJEVA '93. – SAN MOGA PRIJEDORA

Fikret Libovac

Pedagoška akademija

Pedagoška akademija u Sarajevu osnovana je 22. novembra 1945. godine, s ciljem da obrazuje nastavnički kadar za predškolske ustanove, osnovne i srednje škole. Kao prva visokoškolska ustanova u Bosni i Hercegovini i preteča Sarajevskog univerziteta, iz koje su se razvili ostali nastavnički fakulteti, imala je odgovornu dužnost da obrazuje nastavnike različitih profila za sve razine odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini. Pedagoška akademija je bosanskohercegovačkom društvu dala oko 15.000 nastavnika, koji su svoju časnu dužnost obavljali u svim dijelovima Bosne i Hercegovine i bivše Jugoslavije, kao i u mnogim evropskim i vanevropskim zemljama. U njoj su – tokom proteklih 60 godina – radili i djelovali, kao profesori, najistaknutiji intelektualci iz ove sredine. Mnogi od njih su bili matičari, a potom i prvi nastavnici novoosnovanih nastavničkih fakulteta Sarajevskog univerziteta, kao što su Filozofski fakultet, Prirodno-matematički fakultet, Akademija likovnih umjetnosti, Muzička akademija i Fakultet za sport.

U početnim godinama rada i djelovanja na ovoj jedinoj visokoškolskoj nastavničkoj ustanovi u Bosni i Hercegovini postojale su 32 studijske grupe sa 64 kombinacije studija, da bi se, u skladu sa razvojem i obrazovnim potrebama društva, u kasnijim fazama neki odsjeci probrazili u fakultete i izdvajali iz Pedagoške akademije. Tako je u jednoj fazi Odsjek za likovni odgoj transformiran u Akademiju likovnih umjetnosti, koja je neko vrijeme radila i djelovala u zgradi Pedagoške akademije u ulici Obala Kulina bana. Nakon odvajanja Akademije likovnih umjetnosti, u prostor Pedagoške akademije smještena je novoosnovana Akademija scenskih umjetnosti.

Na prvoj sjednici Nastavno-naučnog vijeća Pedagoške akademije u Sarajevu, 23. septembra 1992. godine, razmatran je izvještaj o radu u razdoblju od aprila do septembra iste godine, kao i organizacija rada u ovoj akademskoj godini, u skladu sa zakonskom odredbama proisteklim iz čina Agresije na RBiH. Na drugoj sjednici Nastavno-naučnog vijeća, 30. septembra 1992, dužnost dekana Pedagoške akademije preuzeo je mr. Safet Smajkić. Dnevni red ove sjednice pokazuje u kojoj je mjeri očuvan kontinuitet visokoškolske nastave Sarajevskog univerziteta i u okolnostima opsade Grada. Tako su na ovoj

sjednici upotpunjeni spiskovi uposlenika sa radnom obavezom, angažiranih saradnika sa drugih visokoškolskih ustanova Univerziteta u Sarajevu, uposlenika na čekanju, pod otkazom i u stalnom radnom odnosu (nakon aprila 1992).¹

Osim ustaljenih aktivnosti na području univerzitetske nastave: izbora novog poslovnog kolegija, saradnje sa nadležnim službama Univerziteta i općine Centar; usvojen je prijedlog o čuvanju personalnih dosijea i organiziranju službi dežurstava.

Posebna pažnja bila je posvećena programu rada u mjesečnim intervalima, jer uvjeti opsade nisu dozvoljavali dugoročno planiranje nastavnog procesa. I pored vanrednih okolnosti, nastavni proces je u cijelosti funkcionirao prema visokoškolskim standardima univerzitetske nastave. Teškoće su bile izraženije na nastavnim predmetima sa smanjenim brojem nastavnika na Odsjeku srpskohrvatkog/hrvatskosrpskog jezika te Odsjeku matematike i fizike. Nakon osigurane zamjene nastavnog osoblja u odgovarajućim zvanjima, sa odbranjenim doktorskim disertacijama u razdoblju prije 1992. godine, provedene procedure izbora u nastavnička zvanja i izrađenih nastavnih programa, u skladu sa predratnim znanstveno-nastavnim kriterijima, nastavni proces je konsolidiran i prilagođen aktuelnim potrebama organiziranja u okviru Odsjeka razredne nastave, Odsjeka predškolskog odgoja i Odsjeka hemije i domaćinstva (kasnije Odsjek kulture življenja i tehničkog odgoja).

Osim brige o sigurnosti studenata i nastavnog osoblja i organiziranja nastave, u skladu sa ranijim odlukama Fonda za visoko obrazovanje Univerziteta u Sarajevu i odredbama Zakona o visokom obrazovanju, preduzimane su i rigorozne mjere zaštite objekata, opreme, nastavnih sredstava i didaktičkog materijala, te posebno bogatog bibliotečkog fonda, dokumentacije i arhive Pedagoške akademije.

U tu svrhu su evidentirane posljedice oštećenja na objektima, namještaju, opremi, nastavnim sredstvima i didaktičkom materijalu, te sačinjena analiza finansijskog poslovanja u devetomjesečnom razdoblju, kao i saradnja sa Akademijom scenskih umjetnosti i Fakultetom političkih nauka.

¹ Navedeni podaci u razdoblju od 23. 9. 1992. godine izneseni su na osnovi Ljetopisa

Pedagoške akademije u Sarajevu, što ga je sačinio prof. dr. Safet Smajkić, kasnije vršilac dužnosti dekana ove ustanove u vremenu od 5. aprila 2005. do 15. septembra 2006. godine.

Promovirani studenti Pedagoške akademije u Sarajevu sa profesorima i dekanom prof. dr. Zebrom Hubijar, 28. maja 1994. godine

Podneseni su i izvještaji o aktivnostima Pedagoške akademije i Ekonomskog fakulteta na planu otvaranja UNICEF-ove kuhinje za djecu u prostorima bivše Više upravne škole.

U otežanim uvjetima rada i teškoj nestašici hrane, ogrjeva i higijenskih artikala, novoimenovani dekan, zajedno sa poslovnim kolegijem, morao je brinuti i o elementarnim potrebama socijalnog zbrinjavanja uz pomoć humanitarnih organizacija (Merhamet je organizirao osiguranje zimnice i ogrjeva), privrednih udruženja i Sindikata. Posljedice blokiranog komunikacije Sarajeva, odsječenog od ostalog svijeta, sa dramatičnim ishodima po njegovo stanovništvo (sa petocifrenim brojem poginulih i nezabilježnim brojem traumatiziranih civila svih uzrasta), nisu mogle spriječiti humanističke težnje ljudskog življenja i organiziranja nastavnog procesa na visokoškolskim ustanovama Sarajevskog univerziteta.

Pedagoška akademija je, pored redovnih aktivnosti, bila posebno angažirana i na području saradnje sa školama, roditeljima i djecom – u svrhu radnog aktiviranja savjetovašta, pedagoga i psihologa, čija je pomoć, uz podršku UNICEF-a i Danskog komiteta za izbjeglice, bila dragocjena u vrijeme srbijsko-crnogorsko-hrvatske Agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu (1992-1995) i najsurovije opasade jednog grada u razdoblju od Drugog svjetskog rata do danas.

Očekivani broj od 6.600 studenata na Univerzitetu u Sarajevu (17.11.1992), u odnosu na prošlu, 1991. godinu (5.000-6.000), sveden je na 2.600 re-

dovnih i vanrednih studenata, uključujući i strane državljane.

Stanje na visokoškolskim ustanovama nije bilo poboljšano ni nakon posjete predstavnika Rektora Univerziteta u Sarajevu Vladi Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine (predsjedniku Vladi Juri Pelivanu, potpredsjedniku Zlatku Lagumdžiji i ministru Nikoli Kovaču), jer se rad na Univerzitetu i dalje odvijao bez novčane naknade, odgovarajuće pomoći u ishrani, telefonskim komunikacijama i zadovoljavanju elementarnih stambenih potreba nastavnog osoblja. Informacije ovog tipa, od 17. novembra 1992. godine, kao ni uzaludni pokušaj da se navedene teškoće ublaže na razini gradske vlade ili izravnog obraćanja predsjedniku Predsjedništva Aliji Izetbegoviću, nisu obeshrabrile nastavno osoblje u nastojanju da do kraja istraje i u svome nastavnom znanstvenom angažmanu, kao i u težnji da održi vlastite živote u jeku najsurovije Agresije nad civilima, koji su svakodnevno ubijani i ranjavani.

Početkom marta 1994. godine dotadašnji dekan Pedagoške akademije, mr. Safet Smajkić, imenovan je za pomoćnika ministra za obrazovanje, nauku, kulturu i sport u Vladi Republike Bosne i Hercegovine, a Nastavno-naučno vijeće i Poslovni kolegij predložio su da za novog dekana ove ustanove imenuje prof. dr. Zebra Hubijar.

Prijedlog je usvojen, a primopredaja dužnosti obavljena 15. marta 1994. godine. Za prodekana je imenovana mr. Milka Babić. Novoimenovani dekan je, zajedno sa saradnicima, pod istovjetnim uvjetima

opsade, organizirala rad Pedagoške akademije u razdoblju do Dejtonskog sporazuma 1995. godine, te u poslijeratnoj fazi mukotrpnog i istrajnog konsolidiranja nastavnog procesa u uvjetima političke krize i otvorenih reformskih procesa visokog obrazovanja.

Posebno je značajno istaći da se nastavni proces na Pedagoškoj akademiji u uvjetima Agresije (1992-1995) odvijao u neprekinutom toku i u cjelodnevnom trajanju, bez prekida.

Pedagoška akademija u Sarajevu nosi ukupan teret reforme predškolskog i osnovnog obrazovanja u Kantonu Sarajevo. Njen angažman u tom smislu doprinosi uvođenju aktualnih promjena u predškolskom i osnovnom odgoju i obrazovanju.

U tom smislu predstoji intenziviranje aktivnosti na planu organiziranja pojačanog studija engleskog jezika, doškolovanja učitelja u skladu sa novim Zakonom o osnovnoj školi, kao i upis studenata uz rad na doškolovanju i obrazovanju novih polaznika.

U proteklim godinama na Pedagoškoj akademiji u Sarajevu produženo je trajanje studija na četiri godine, što je imperativ u edukaciji nastavnika u svijetu i na čemu istrajava Komisija evropske unije za reformu obrazovanja nastavnika u Bosni i Hercegovini. Otvoren je i nastavak studija za nastavnike koji su završili dvogodišnji studij, a planira se uvođenje postdiplomskog studija. U toku je upis novih studenata kojima treba osigurati minimalan prostor i ostale uvjete za rad. Pedagoška akademija je 2004/2005. godine upisala 833 studenta. U akademskoj 2005/2006. godini ovu visokoškolsku ustanovu pohađalo je 1.210 studenata, a u 2006/2007. godini 1.372 redovna i vanredna studenta.

NASTAVNICI I SARADNICI KOJI SU NAPUSTILI FAKULTET U TOKU AGRESIJE NA RBIH (1992-1995)

PROFESORI I DOCENTI

dr. *Uglješa Kisić*
dr. *Dragutin Mirović*
dr. *Milan Šipka*

PREDAVAČI I ASISTENTI

mr. *Milanka Babić*, ass.
mr. *Ljiljana Bjelica*, ass.
Milosava Đerić, ass.
mr. *Ivo Gracin*, predavač
mr. *Zdravka Haseta*, ass.
mr. *Zvezdana Kabiljo*, ass.
mr. *Ševko Kadrić*, predavač

mr. *Anto Koroušić*, predavač
mr. *Nada Kristan*, ass.
Zoran Lalović, ass.
ak. slik. *Ragib Lubovac*, predavač
Drenka Mandić, predavač
mr. *Milorad Mijatović*, predavač
Mirko Meršnik, predavač
mr. *Marinko Pejić*, ass.
mr. *Katarina Tošić*, pred.
Denis Zekić, pred.

ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKO OSOBLJE

Ljiljana Gligorić, sekretar
Fatima Lilić, radnica
Zorica Lučić, radnica
Siniša Lubura, laborant
Zagorka Lubura, referent
Mitar Malešić, portir
Nadežda Martić, šef računovodstva
Jela Molević, radnica
Amra Terzić, teh. sekretar
Mladenka Vukajlović, teh. sekretar
dr. *Miodrag Vulin*, rukovodilac bibl.

NASTAVNICI, SARADNICI, ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKO OSOBLJE FAKULETA KOJE JE PROVODILO NASTAVNO-NAUČNU DJELATNOST I PRUŽALO ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKU PODRŠKU U TOKU AGRESIJE NA RBIH (1992-1995)

/Ako nije drugačije navedeno, lica sa ovog popisa provela su čitavo označeno razdoblje na Fakultetu/

PROFESORI I DOCENTI

dr. *Užejir Bavčić* od 25.5.1993.
dr. *Suada Hanjalić* do 1993.
dr. *Zebra Hubijar*
dr. *Azra Jaganjac* do 1994.
dr. *Faiža Muštović* do 1994.
dr. *Mehmed Nalo* do 28.2.1994.

PREDAVAČI I ASISTENTI

mr. *Aiša Aličić-Softić*, ass. 16.7.1993 - 15.7.1994.
mr. *Milka Babić*, predavač
mr. *Vera Bašić*, predavač do 30.6.1994.
Svetozar Bogojević, ass. do 1994.
Merima Čaušević-Purić, ass. od 1.9.1994.
Fikret Čunjalo, ass. do 30.5.1994.
Alma Granov, ass. od 1993. do 31.10.1995.
Zlata Haverić, ass. od 1.9.1994. do 30.11.1995.
mr. *Rašida Kadrić*, viši ass. od 1.3.1995.
prof. dr. *Munib Maglajlić*

mr. *Zora Marendić*, predavač 1.4.1995.
Kenan Novalića, predavač
Zorana Radović, ass. od 1993. do 30. 6.1994.
 mr. *Safet Smajkić*, predavač
 mr. *Miroslava Topić*, predavač do 1994.
 mr. *Meliba Zejnilagić-Hajrić*, predavač

ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKO OSOBLJE

Alma Ajanović, laborant od 20.9.1994.
Lejla Babović, sekretar 1.8.1992 - 17.6.1994.
Tripo Bakalbašić, laborant od 17.6.1994.
Emina Čavčić, radnica do 30.5.1995.
Habiba Čavčić, radnica do 1993.
Sabina Čulić, radnica od 20.4.1994
Nedeljko Čučilo, domar
Slavojka Čučilo, radnica
Šefik Daupović, knjižničar od 25.2.1994.

Hasija Dudić, radnica od 1.11.1995.
Azizada Fazlibegović, laborant do 31.5.1994.
Habiba Ganić, od 1993.
Idžlera Gargović, laborant 1.5.1993 - 31.8.1995.
Jasmina Hadžić, tehnički sekretar od 7. 11. 1994.
Ata Jabučar, laborant od 1.12. 1995.
Vukosava Konjicija, referent od 1.7.1994. do 1.5.1995.
Zoran Kulenović, bibliotekar
Kasema Pašić, šef studentske službe
Nermine Pecar, referent 1.2.1994 - 31.5.1994.
Nasiha Preljević, radnica od 1.5.1995.
Javorke Rejc, računovodstvo 15.7.1993 - 31.8.1995.
Jasminka Sutović-Tanović, sekretar od 17. 6. 1994.
Radojka Uljarević, radnica do 1993.
Radojka Vujović, cijela 1993.
Elmedina Kurbašić, radnica od 28.4.1994

EVIDENCIJA O UPISANIM I DIPLOMIRANIM STUDENTIMA STUDIJSKIH ODSJEKA PEDAGOŠKE AKADEMIJE U SARAJEVU (1992 - 1995.)

STUDIJSKA GRUPA	1992./93.			1993/94.			1994/95.		
	UPISANI		DIPL.	UPISANI		DIPL.	UPISANI		DIPL.
	Red.	Vanr.		Red.	Vanr.		Red.	Vanr.	
Razredna nastava	49	23	23	142	---	14	108	---	12
Predškolsko vaspitanje	21	13	14	39	---	8	49	---	5
B.H.S.jezik i knjiž. južnosl. naroda	18	10	5	63	---	11	78	---	3
Matematika i fizika	8	4	1	3	---	7	---	---	4
Ekonomika domaćinstva i hemija	16	5	4	43	---	4	53	---	4
Ukupno	112	55	47	290		44	288	---	28

U periodu od 1992 - 1995, u učionici Pedagoške akademije ranjena je *Aida Šehović*, studentkinja II godine Odsjeka za razrednu nastavu (vrsta povrede: povreda šake).

Započeti studij nastavila je u statusu vanrednog studenta četverogodišnjeg studija 2005/2006. godine. Nije bilo ubijenih ni ranjenih zaposlenika

drvorez

RATNA MAPA SARAJEVA '93. – SARAJEVO '93

Izet Alečković

**PRIRODNO-MATEMATIČKE I
BIOTEHNIČKE NAUKE**

drvorez

RATNA MAPA SARAJEVA '93. – TRAGOVI

Lejla Zahiragić

Poljoprivredni fakultet

Prošlo je 65 godina rada Poljoprivrednog fakulteta. Uglavnom su to bile godine njegovog narastanja u nastavno-naučnu ustanovu visokog ugleda u svijetu znanja, ali je Fakultet prošao, preživio te nadvladao i tegobno vrijeme opsade Grada, u kojem je razorena zgrada u kojoj je djelovao, ali agresor nije uspio uništiti tekovine višedecenijskog nastavno-naučnog djelovanja njegovih nastavnika i saradnika.

Do početka Agresije Fakultet je bio jedina visokoškolska ustanova u cijeloj Bosni i Hercegovini za obrazovanje kadrova u poljoprivredi.

I pored ogromnih šteta koje je izazvao čin Agresije, usljed kojih je Fakultet ostao praktično bez ica, pored svakodnevnog granatiranja Sarajeva, nastavnici i ostalo osoblje Fakulteta su od juna 1992. godine počeli raditi, najprije u prostorijama GP Bosna i Veterinarskog fakulteta, a od septembra 1992. u vrlo skućenim prostorijama Ekonomskog fakulteta.

Na pojedinim godinama studija, na kojima je bilo više studenata, održavala se povremeno skraćena nastava, čak i po najvećoj hladnoći – bez grijanja prostorija i pod agresorskim dejstvima. Nastavno osoblje i studenti su pod kišom granata i snajperskih metaka dolazili na Ekonomski fakultet, gdje su dobijene dvije manje prostorije u kojima su se tokom Agresije odvijale sve aktivnosti Fakulteta. U čitavoj zgradi nije bilo grijanja, a na prozorima su se nalazili najloni, da bi sačuvali minimum toplote. Tokom zime, kada je također bilo raznih aktivnosti, na radnim mjestima i u učionicama se sjedilo u zimskim kaputima.

Kod zaposlenih i kod studenata, pored ispunjavanja radnih obaveza, stalno je bila na umu i misao

kako sebi obezbijediti minimalne uvjete za preživljavanje i sačuvati se od snajperskih metaka i gelera.

Pred Agresiju na našu zemlju na Poljoprivrednom fakultetu je bilo 210 zaposlenih, od čega 50 profesora i docenata i 36 asistenata, koji su izvodili nastavu na redovnom i vanrednom studiju, a Fakultet je u to vrijeme imao preko 1.000 studenata. Tokom Agresije na Fakultetu je studiralo 360 studenata. U čitavom razdoblju opsade Grada neprekinuto se odvijao nastavno-naučni proces, a rađeno je i na usavršavanju kadrova. Nastavno i drugo osoblje je bilo organizirano u osam instituta, čiji rad su podržavale zajedničke službe.

Zgrada Fakulteta imala je 10.183 m² prostora, raspoređenog u 263 jedinice, među kojima i 20 laboratorija, četiri amfiteatra, od kojih je jedan bio opremljen videotehnikom za nastavu. Biblioteka Fakulteta je imala 85.000 knjiga i još 75.000 drugih naslova.

U sastavu Poljoprivrednog fakulteta izdvojeni dio imovine bio je na lokaciji Butmir, koja je bila namijenjena potrebama praktične nastave i istraživačkog rada. Taj dio imovine Fakulteta obuhvata cca 7 ha površine, od kojih se intenzivno obrađuje 6 ha, a preostali dio je pod objektima i ekonomskim dvorištem. Od objekata, tu se nalazi upravna zgrada sa pratećim stambenim objektima za privremeni smještaj radnika Fakulteta i laboratorija za poljoprivredne mašine, u čijem sastavu se nalaze hangarski prostori za smještaj poljoprivredne mehanizacije, mini-servisna radionica za atestiranje poljoprivrednih mašina, te neophodni učionički i kancelarijski prostor.

Broj diplomanata, magistara i doktora nauka u toku Agresije

God.	S m j e r o v i			Odsjek za tehnologiju poljopr. prehrambenih proizvoda	Svega	Magis- triralo	Dokto- riralo
	Ratarski	Voćarsko- vinogradarski	Stočarski				
1992.	35	16	18	27	48	6	1
1993.	7	6	5	6	24	3	
1994.	13	16	7	5	41	5	1
1995.	3	4	3	9	19	2	
Ukupno	58	42	33	47	132	16	2

Zgrada Fakulteta u Zagrebačkoj 18 nakon Agresije

Tokom Agresije na Fakultetu je ostalo oko jedne trećine nastavnika i drugih zaposlenih. Hvale vrijedno je ovdje napomenuti da je Fakultet i u toku Agresije ostao po svom sastavu multinacionalan i multikonfesionalan, ne samo među zaposlenim, nego i među studentima, što nije slučaj sa onim koji su osnovani u Republici Srpskoj (istočni dio Grada i Banja Luka) te u zapadnom dijelu Mostara. Fakultet je u ratu ostao bez glavnine svoga kadra. U toku Agresije su bila angažirana 23 profesora (13 redovnih, 6 vanrednih, 4 docenta), 9 asistenata, 6 ostalih, a 24 uposlenika su bili na čekanju. Ostatak od 148 zaposlenih su u uslovima Agresije iz različitih razloga napustili Fakultet (od toga 27 profesora i docenata, 27 asistenata te 94 iz reda ostalih).

U toku Agresije poginula je uposlenica Fakulteta prof. dr. *Husnija Čerimagić*. Život su izgubila i tri studenata.

Zgrada i sva oprema Fakulteta su potpuno uništena vrijeme opsade 1992-1995; potpuno je opljačkan, nekoliko puta paljen, a u danima od 9. do 15. maja 1992. godine vatra je progutala sve što je u zgradi moglo gorjeti.

Na Poljoprivrednom fakultetu uništeno je opreme i knjiga u vrijednosti od oko 47.000.000 KM.

Ukupna šteta na zgradi i opremi procjenjuje se na oko 55.000.000 KM.

Uništena je i naučna i stručna dokumentacija, u kojoj je bilo uloženo oko 3.000 odabranih naslova. Uništena je također i sva administrativna i personalna dokumentacija (i studenata, i zaposlenih na Fakultetu).

Tokom mjeseci agresorskih djelovanja svi objekti na poligonu Butmir bili su u potpunosti uništeni, iz kojih je prethodno otuđena visoko vrijedna oprema, a pripadajuće zemljište bilo je ispresjecano rovovima i i minirano.

Dana 17. aprila 1996. godine Fakultetu je dodeljena zgrada u bivšoj kasarni Maršal Tito, u koju je uselio i počeo raditi u boljim uvjetima nego što su bili oni na Ekonomskom fakultetu, tako da su stvorene skromne pretpostavke za odvijanje nastavno-naučnog procesa.

Fakultetu je stavljeno na raspolaganje oko 3000 m² prostora. Uz korištenje pomoći koja je dobijena iz zemlje inostranstva, zgrada je djelomično opremljena i omogućen kvalitetniji rad. Stvoreni su uvjeti, mada zasadskromni, da Fakultet nastavi svoju važnu misiju, koja je kao i ranije višestruka: obrazovanje kadrova, naučni rad i stručne aktivnosti u poljoprivredi i prehrambenoj industriji.

Ratom devastirani objekti na Butmiru

Obnovljeni objekti na Butmiru

Sadašnja zgrada Fakulteta u Kampusu Univerziteta

NASTAVNICI, SARADNICI I ADMINISTRATIVNO - TEHNIČKO OSOBLJE KOJE JE NASTAVILO FAKULTET U TOKU AGRESIJE NA R BiH (1992-1995)

PROFESORI I DOCENTI

prof. dr. *Sonja Babić*
prof. dr. *Mitar Bašović*
prof. dr. *Ante Beš*
prof. dr. *Miroslav Bogdanović*
prof. dr. *Nenad Dimić*
prof. dr. *Borislav Gavrić*
prof. dr. *Predrag Lučić*
prof. dr. *Bogoljub Milovanović*
prof. dr. *Aleksandar Milošević*
prof. dr. *Miodrag Perović*
prof. dr. *Milorad Ujarević*
prof. dr. *Predrag Vuksanović*
prof. dr. *Mirjana Savić*
doc. dr. *Dragutin Mijatović*
doc. dr. *Novo Pržulj*
doc. dr. *Rudolf Rajnpreht*

ASISTENTI I ISTRAŽIVAČI

Borislav Ivetić
Nikola Mičić
Igor Akulović
Jasmina Badžak
Fabro Belko

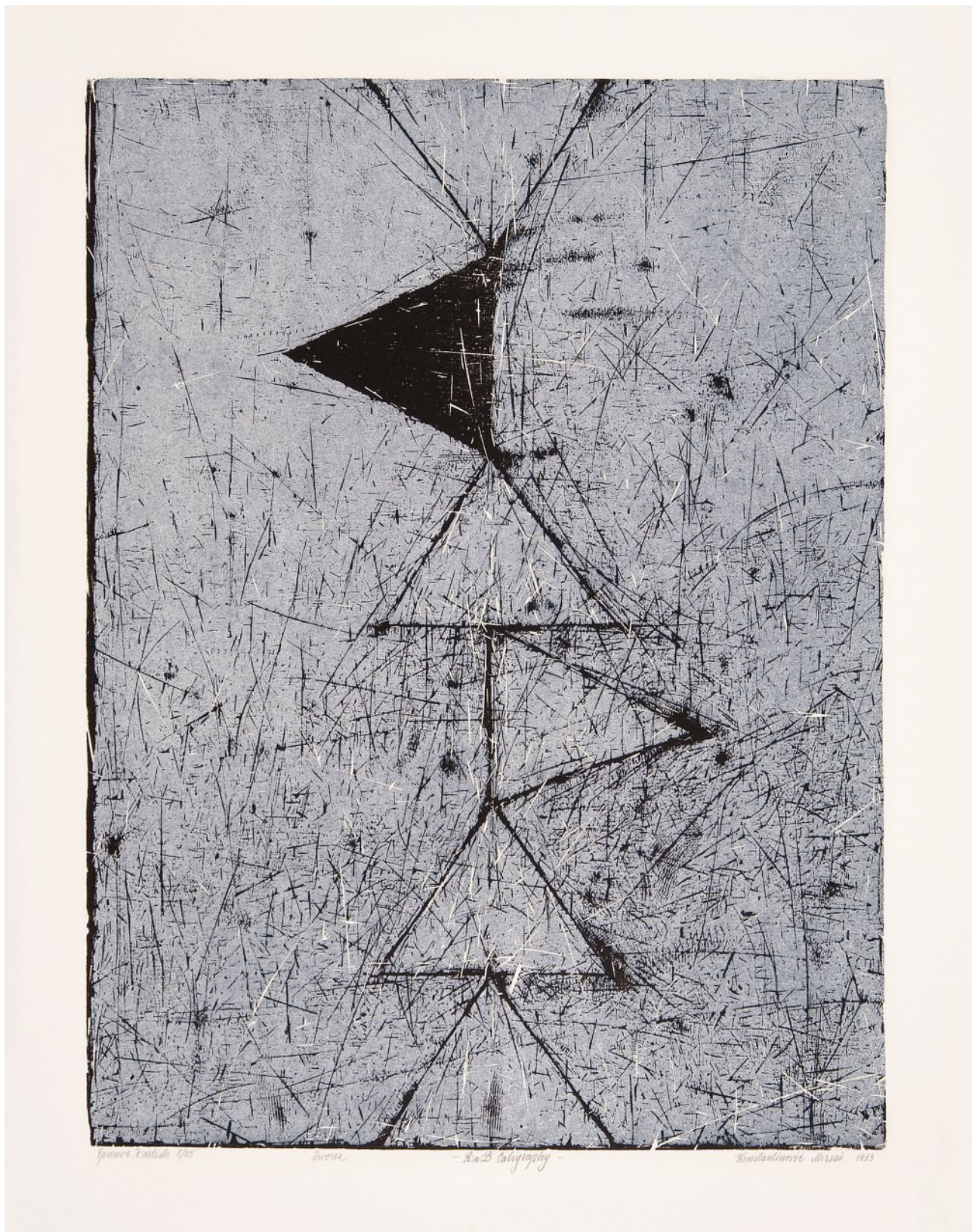
Zlatko Čmelik
Gordana Dabić
Jasna Draganić
Radmila Draganić
Mirsada Đulbić
Mirjana Vuleta-Polić
Gordana Đurić
Semira Galijašević
Nevenko Herceg
Mira Kovačević
Katica Ilić
Gordana Kačar-Abdurahmanović
Irena Jerkić
Snježana Jovanović
Đulejman Junizović
Vesna Korjenić
Mario Leko
Mitra Malić
Mihajlo Marković
Dragoljub Mitrović
Zora Muhić-Stanišić
Velimir Ninković
Sanja Radulović
Adrijana Raić
Violeta Santica
Sanja Sarić
Snježana Štrbo
Amarela Terzić
Jasmin Tužović

drvorez

RATNA MAPA SARAJEVA '93. – BEZ RIJEČI

Marina Finci

drvorez

RATNA MAPA SARAJEVA '93. – R'N'B CALIGRAPHY

Mirsad Konstantinović

Prirodno-matematički fakultet

Prirodno-matematički fakultet sa sjedištem u Sarajevu, u ulici Zmaja od Bosne 33 i 35, osnovan je 1960. godine Zakonom o osnivanju Prirodno-matematičkog fakulteta (Službeni list Narodne Republike Bosne i Hercegovine, broj 50/60), kao najviša nastavno-naučna ustanova u oblasti prirodnih i matematičkih nauka.

Prirodno-matematički fakultet, u svojoj naučnoistraživačkoj dimenziji, obavlja fundamentalna istraživanja iz oblasti matematike, fizike, hemije, biologije i geografije.

Fakultet je smješten u dvije zgrade i imao je 76 laboratorija. Od toga je manji broj laboratorija je služio isključivo za naučnoistraživački rad. Bile su skromno opremljene. Oprema je bila dotrajala, ili, jednostavno, nije zadovoljavala tadašnje svjetske standarde.

Od pet naučno-nastavnih odsjeka Fakulteta, (Odsjek za matematiku, Odsjek za fiziku, Odsjek za hemiju, Odsjek za biologiju i Odsjek za geografiju), svaki je imao biblioteku opremljenu naučnom i stručnom literaturom.

Fakultet je u razdoblju prije Agresije na RBiH posjedovao neophodnu kompjutersku opremu za uključivanje u univerzitetsku kompjutersku mrežu, a time i u svjetske sisteme kompjuterske razmjene naučnih informacija. To uključivanje je bilo u završnoj pripremi.

Zbog agresorskih dejstava (lokacija Fakulteta na prvoj borbenoj liniji), Fakultet je nastavio obavljati svoju djelatnost na više lokacija u gradu. Vodeći računa o mjestu stanovanja nastavnika i saradnika, nastavni odvijao se na Veterinarskom i Medicinskom fakultetu, Pedagoškoj akademiji, u prostorima ANUBiH i još nekim, ali se, ipak, uz velik trud, održavala koordinacija u radu.

Unatoč teškom kadrovskom stanju, osobito početkom Agresije, Fakultet je uspio ne samo održati kontinuitet vlastitog rada nego i biti oslonac značajnom dijelu Univerziteta, na taj način što su njegovi nastavnici i saradnici preuzeli izvođenje nastave iz odgovarajućih predmeta također na Elektrotehničkom, Mašinskom, Građevinskom, Saobraćajnom, Medicinskom, Veterinarskom, Farmaceutskom, Poljoprivrednom i Šumarskom fakultetu i Pedagoškoj akademiji.

Do pred kraj Agresije nastava je održavana pretežno na Veterinarskom i Medicinskom fakultetu, te dijelom u prostorijama Akademije nauka BiH i Pedagoške akademije, kada je Fakultet konačno prešao u svoje prostore. Manja ekipa nastavnika i saradnika radila je u zgradama Fakulteta čitavo vrijeme rata.

Dio postojećeg nastavnog osoblja je bio mobilisan u Armiju RBiH. Ipak, nastava na Prirodno-matematičkom fakultetu koja je bila organizirana tokom Agresije, primjereno uvjetima, provedena je bez snižavanja zahtjeva u pogledu kriterija i kvaliteta znanja. Iskorištene su i prednosti mentorskog tipa rada, sa smanjenjem brojem kandidata, zavisno od odsjeka i karaktera predmeta. Podrazumijeva se da su teškoće bile izraženije u izvođenju eksperimentalnog dijela nastave.

Prirodno-matematički fakultet je stavio na raspolaganje čitav svoj kadrovski i prostorni potencijal za odbranu Grada.

Zgrada Fakulteta nakon granatiranja

Devastirana unutrašnjost Fakulteta

Unutrašnjost zgrade Fakulteta nakon granatiranja

Fakultet je pružao je usluge Republičkom prosvjetnom zavodu (pisanje udžbenika, recenzije, stručna predavanja, seminari) i pružao pomoć u oblasti prirodnih i matematičkih nauka Katoličkom školskom centru i Bošnjačkoj gimnaziji u Sarajevu. Kao nosioca važnih projekata, od značaja za Grad i R BiH, Vlada R BiH proglasila je Prirodno-matematički fakultet ustanovom od posebnog značaja za odbranu R BiH.

Na Prirodno-matematičkom fakultetu 1992. godine su bila zaposlena 234 radnika, od toga 26 magistara nauka i 82 doktora nauka.

Od toga je 26 magistara nauka u punom radnom odnosu na neodređeno vrijeme, 79 doktora nauka u punom radnom odnosu na neodređeno vrijeme i 3 doktora nauka u dopunskom radnom odnosu na neodređeno vrijeme. Proglašenjem ratnog stanja i nastupanjem agresorskih dejstava nastupilo je naglo osipanje broja zaposlenih, tako da je u junu, odno-

sno julu, 1992. godine na radnoj obavezi bilo 115 uposlenih, od toga nastavnika 49, asistenata 23 te ostalih 43.

Fakultet je u svojstvu osnivača Hemijskog instituta i Instituta za fiziku, te preuzimanjem osnivačkih prava nad Biološkim institutom Univerziteta, uz saglasnost Ministarstva, preuzeo radnike i opremu pobrojanih ustanova, koje svojim preostalim potencijalom nisu mogle udovoljiti zakonskim uvjetima i ispunjavati zadatke zbog kojih su osnovani.

U toku Agresije nastavnički i saradnički kadar se i dalje osipao, tako da je početkom 1995. godine na Fakultetu u stalnom radnom odnosu bilo ukupno zaposleno 39 nastavnika i 21 saradnik, a u dopunskom radnom odnosu 9 nastavnika i 10 saradnika.

Većina redovnih studenata bila je mobilisana u Armiju R BiH. S obzirom na uvjete, broj upisanih studenata je također bio smanjen; tako npr. u ak. 1994/1995. godini upisano je ukupno 127 studenata, od čega na I godini 64, na II godinu 21, na III godinu 15 i na IV godinu 27 studenata. U razdoblju trajanja Agresije diplomiralo je 63 studenta, dok je 7 kandidata odbranilo magistarski rad i 7 doktorsku disertaciju.

Usljed granatiranja i drugih vidova agresorskih dejstava, zgrade Fakulteta bile su teže oštećene. Najveći teškoća u pokušaju održavanja zgrada Fakulteta u kakvoj-takvoj funkciji odnosila se na oštećenja krovnih dijelova, rupe od granatiranja na fasadi otvora, te bezbrojna oštećenja na instalacijama, vodovoda, kanalizacije i grijanja. Također je u nesagledivom obimu došlo do oštećenja nastavnih sredstava i opreme, dok je dio preostale opreme bio zastario i u kvaru.

Zbog oštećenosti objekta i blizine prve linije, Fakultet se nije našao na listi visokoškolskih organizacija predviđenih za saniranje u prvoj fazi.

Za najneophodniju obnovu oštećenih objekata Fakultet je koristio donacije, a u tu svrhu najprije je stigla pomoć od Vlade Austrije. Biblioteke su se djelimično popunjavale posredstvom WUS-a (World University Service), kao i iz donacije disketa za posljednja godišta referentne literature od Univerziteta u Lionu.

Na međunarodnoj razini, Prirodno-matematički fakultet je uspostavio saradnju sa univerzitetima u Parizu, Lionu, Gracu, Beču, Padovi, Trstu, Barceloni itd, tako što su sa pobrojanim ustanovama potpisani protokoli o naučnoj saradnji.

Određen broj nastavnika i saradnika Fakulteta učestvovao je na naučnim skupovima u zemlji i inostranstvu i u razdoblju Agresije.

Uporedo sa navedenim aktivnostima u razdoblju opsade, u okruženom i opkoljenom gradu, u uvjetima bez osnovnih elemenata za preživljavanje (voda, struja, hrana), osoblje na radnoj obavezi preduzimalo je različite akcije sa ciljem prikupljanja od humanitarnih organizacija koje su tada djelovale u Gradu, pomoći uposlenicima Fakulteta u hrani, energentima i higijenskim sredstvima

U složenim uvjetima opsade Grada, nastavno-naučni kadar Fakulteta, pored nastave za studente Prirodno-matematičkog fakulteta, tokom čitavog razdoblja Agresije izvodio je nastavu na još 14 drugih visokoškolskih ustanova.

NASTAVNICI, SARADNICI I ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKO OSOBLJE KOJE JE NASTAVILO FAKULTET U TOKU AGRESIJE NA R BiH (1992-1995)

PROFESORI I DOCENTI

doc. dr. *Mara Alagić*
doc. dr. *Jusuf Alajbegović*
doc. dr. *Jožo Bošnjak*
prof. dr. *Krunoslava Dursun-Grom*
prof. dr. *Dimitrije Čajkovski*
prof. dr. *Tamara Čajkovski*
prof. dr. *Biljana Plavšić*
prof. dr. *Dženana Efendić-Semiž*
doc. dr. *Živojin Erić*
prof. dr. *Svjetlana Fajfer*
prof. dr. *Miodrag Gaković*
prof. dr. *Mira Glavaš*
doc. dr. *Rajko Gnjato*
prof. dr. *Petar Grgić*
prof. dr. *Olivera Gvozdenović*
prof. dr. *Lazar Jerković*
doc. dr. *Bulka Kambi-Danon*
prof. dr. *Bajo Krivokapić*
prof. dr. *Krsto Krivokapić*
prof. dr. *Mustafa Kulenović*
doc. dr. *Đuro Marić*
prof. dr. *Nada Mijatović*
prof. dr. *Miloš Mišković*
prof. dr. *Vojislav Mudrenović*
prof. dr. *Sead Muftić*
prof. dr. *Albi Papo*
doc. dr. *Milovan Pecelj*
prof. dr. *Veselin Perić*
doc. dr. *Mirko Radić*
prof. dr. *Jelena Savić*
prof. dr. *Zdravko Stipčević*
doc. dr. *Dušan Šutić*

doc. dr. *Milutin Tadić*
prof. dr. *Fabijan Trubelja*
prof. dr. *Novak Zubić*
doc. dr. *Boško Živaljević*

ASISTENTI

mr. *Gordana Aćamović-Đoković*, viši ass.
mr. *Aida Bahtijarević*, viši ass.
mr. *Zorka Danon*, viši ass.
mr. *Erol Girt*, viši ass.
mr. *Radmila Grujić*, viši ass.
mr. *Dubravka Hafner*, viši ass.
mr. *Hamid Kulosman*, viši ass.
mr. *Ljiljana Milošević*, viši ass.
dr. *Fatima Muftić*, viši ass.
mr. *Snježana Musa*, viši ass.
mr. *Boro Pavlović*, viši ass.
mr. *Kamilo Pejić*, viši ass.
mr. *Snježana Pejić*, viši ass.
mr. *Milorad Stevanović*, viši ass.
dr. *Nada Šumatić*, viši ass.
mr. *Dragutin Tošić*, viši ass.
mr. *Lejla Vasić*, viši ass.
mr. *Dragoljub Vasiljević*, viši ass.
Damir Bećirević, ass.
Nebojša Elez, ass.
Nenad Ilić, ass.
Željka Jereb, ass.
Lidija Jerković, ass.
mr. *Fehim Korać*, ass.
Momčilo Kostić, ass.
Feriz Kurtaljević, ass.
Rada Pušić, ass.
Rado Simeunović, ass.
Predrag Stanić, ass.
Vuk Šiljegović, ass.
Željko Vujović, ass.

LABORANTI

Vatroslav Čezner, laborant
Miodrag Čivčić, laborant
Branko Ćurić, laborant
Vera Gacić, laborant
Zagorka Jugo, laborant
Rade Kovačević, laborant
Vesna Lakić, laborant
Duška Lekić, laborant
Milutin Milošević, laborant
Branka Nižić, laborant
Jelena Pecelj, laborant
Jelena Radojković, laborant
Ljuba Ristić, laborant
Mirjana Vasil, laborant

ADMINISTRATIVNO - TEHNIČKO OSOBLJE

Branka Ajanović, teh. sekretar
Adem Baručija, portir
Milica Božićević, spremačica
Gordana Brežar, spremačica
Fatima Colić, referent
Anda Čeba, kurir
Ljiljana Dragumilo, blagajnik
Željka Đerić, spremačica
Radmila Govedarica, portir
Dževahira Horman, likvidator l.d.
Mirjana Janjatović, bibliotekar
Milisava Knežević, spremačica
Bosiljka Korac, spremačica
Mileva Kovačević, bibliotekar
Živko Kovačević, čuvar objekta
Mile Kubura, telefonista
Milanka Milić, spremačica
Milanka Novaković, spremačica
Milojka Ognjenović, spremačica
Stanojka Raca, knjigovođa
Stanka Rajić, spremačica
Bogan Runić, teh. sekretar
Nazif Silajdžić, vodoinstalater
Vinka Skočo, telefonista
Nevenka Škembović, portir
Ilinka Škipina, spremačica
Mirjana Vojinović, referent
Ivanka Vujović, referent
Radoje Zagrađanin, referent

UPOSLENICI I STUDENTI PRIRODNO-MATEMATIČKOG FAKULTETA KOJI SU STRADALI ZA VRIJEME AGRESIJE NABIH

POGINULI

UPOSLENICI

prof. dr. *Natalija Mastilo*
prof. dr. *Tibora Škerlak*
mr. *Redžep Baltić*, viši ass.
Jasna Šarić, ass.
Maida Fočo, knjižničar
Ibrahim Tanović, laborant
Rasim Zornić, portir

STUDENTI

Olivera Dujmušić, studentica hemije
Edmira Karić, studentica biologije

RANJENI

UPOSLENICI

prof. dr. *Ljubomir Berberović*
prof. dr. *Ibrahim Bušatlija*
prof. dr. *Egvin Girt*
prof. dr. *Safet Nurković*
prof. dr. *Mirjana Vuković*
doc. dr. *Merzuk Cacan*
mr. *Aleksandar Vrceh*

drvorez

RATNA MAPA SARAJEVA '93. – MUK

Mustafa Skopljak

drvorez

RATNA MAPA SARAJEVA '93. – STRADANJA

Nusret Pašić

Šumarski fakultet

Agresija na RBiH zatekla je Šumarski fakultet Univerziteta u Sarajevu u 43. godini njegovoga postojanja i rada. Okupacijom dijela grada Sarajeva, u popodnevним satima 2. maja 1992. godine, zaustavljen je i onemogućen daljnji rad Fakulteta, a odmah zatim je uslijedilo njegovo pljačkanje i razaranje.

Sl. 1 – Razrušena zgrada Fakulteta

Istog dana, u kasnim poslijepodnevним satima, granatirana je zapadna strana zgrade a narednog dana artiljerijskom paljbom zasipane su južne fasade i Šumarskog, i Poljoprivrednog fakulteta iz neposredne blizine sa neprijateljskog transportera.

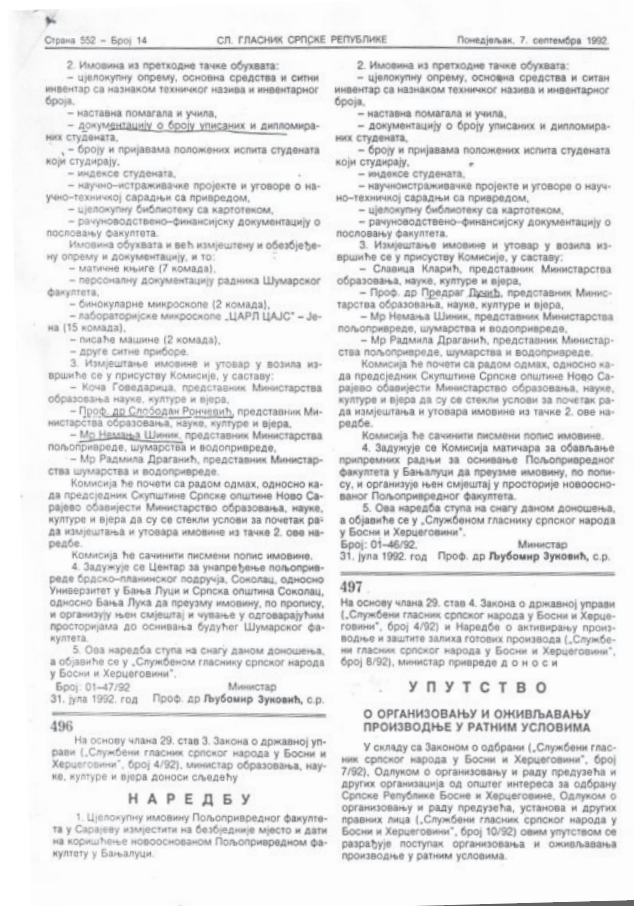

Sl. 2.- Potpuno devastirana unutrašnjost Fakulteta

Sl. 3.- Opustošeni laboratorijski prostor

Nekoliko dana kasnije, 7/8. maja, izvršena je provala u zgradu Fakulteta i tom prilikom obijene su kase, razbacana dokumentacija, ukradeni kompjuteri, audio-vizuelna, foto i biro-oprema, umjetničke slike, uništene prostorije, otuđeni automobili sa fakultetskog parkinga itd.

Понедељак, 7. септембра 1992. СЛ. ГЛАСНИК СРПСКЕ РЕПУБЛИКЕ Број 14 – Страна 551

Члан 5.
Образац број 6. мијења се и гласи:
„СРПСКА РЕПУБЛИКА
УНИВЕРЗИТЕТ У _____
Сједиште универзитета _____
Назив и сједиште високошколске установе _____
На основу члана 91. Закона о универзитету („Службени лист СР БиХ“, број 39/90), декан _____
Назив и сједиште високошколске установе издаје _____
УВЈЕРЕЊЕ
Презиме, име једног од родитеља и име полазника _____
Рођен-а _____ 19____ у _____ мјесто, општина и држава _____
савладао-ла је од _____ до _____ програм стручног усавршавања – допунског образовања из _____
У _____ 19____ године _____
М.П. _____ ДЕКАН* _____
Члан 6.
Образац број 7. мијења се и гласи:
„СРПСКА РЕПУБЛИКА
УНИВЕРЗИТЕТ У _____
Сједиште универзитета _____
Факултет, академија _____
Назив и сједиште високошколске установе _____
Број: _____
Датум: _____
На захтјев _____ име и презиме студента _____
редовног-ванредног студента _____
Назив и сједиште високошколске установе _____
Издаје _____
УВЈЕРЕЊЕ О ПОЛОЖЕНИМ ИСПИТИМА
да је _____ рођен _____
Име и презиме студента _____
У _____ мјесто _____
редован-ванредан студент семестра-године _____
општина и држава _____

1. да је до сада положио следеће испите:
1. _____ са оцјеном _____
2. _____ са оцјеном _____
3. _____ са оцјеном _____
4. _____ са оцјеном _____
5. _____ са оцјеном _____
6. _____ са оцјеном _____
7. _____ са оцјеном _____
8. _____ са оцјеном _____
9. _____ са оцјеном _____
10. _____ са оцјеном _____
11. _____ са оцјеном _____
12. _____ са оцјеном _____
13. _____ са оцјеном _____
14. _____ са оцјеном _____
15. _____ са оцјеном _____
16. _____ са оцјеном _____
17. _____ са оцјеном _____
18. _____ са оцјеном _____
19. _____ са оцјеном _____
20. _____ са оцјеном _____
21. _____ са оцјеном _____
22. _____ са оцјеном _____
23. _____ са оцјеном _____
24. _____ са оцјеном _____
25. _____ са оцјеном _____
Закључно са редним бројем _____
Увјерење се издаје у сврху регулисања _____
М.П. _____ ДЕКАН* _____

Члан 7.
Овај правилник ступа на снагу наредног дана од дана објављивања у „Службеном гласнику српског народа у Босни и Херцеговини“.
Број 02-88/92. Министар
14. августа 1992. год Проф. др Љубомир Зуковић, с.р.

495
На основу члана 29. став 3. Закона о државној управи („Службени гласник српског народа у Босни и Херцеговини“, број 4/92, министар образовања, науке, културе и вјера доноси следећу _____
Н А Р Е Д Б У
1. Цјелокупну имовину Шумарског факултета у Сарајеву привремено измјестити на безбедније мјесто, у Сокоцац или Бања Лuku.
О коришћењу ове имовине одлучиће се накнадно, у зависности од времена оснивања и локације будућег Шумарског факултета.

U noćnim satima 12. maja ponovnim razbukta- vanjem požara, podmetnutog noć ranije u zgradi Poljoprivrednog fakulteta, izgorio je i krov Šumar- skog fakulteta, čiji drugi dijelovi nisu izgorjeli zahva- ljujući zaštiti koju je činila stropna betonska ploča. Daljnjim razaranjem, a nezaštićena od atmosferilija, u razdoblju koje je uslijedilo, u najvećoj mjeri je uni- štena unutrašnjost zgrade Fakulteta.

Pljačka imovine Fakulteta u drugoj polovini mje- seca maja je pojačana i ubrzana одношењем прео- stale imovine: laboratorijske opreme, namještaja, knjiga iz biblioteke, dokumentacije, učila i zbirki itd.

Sl. 4. – Ostaci spaljenog nastavnog objekta „Čavle“ na Velikom polju na Igmanu

Sl. 5. – Razrušeni objekt u „Alpinetumu“ pod vrhom Trebevića

Naredbom Ministra obrazovanja, nauke, kultu- re i vjera Republike Srpske od 31. jula 1992. godine, objavljene u Sl. glasniku Srpske republike (br. 14, od 7. septembra 1992. godine), oprema iz zgrade Fakul- teta odnesena je na „bezbjednije mjesto“, na Sokolac ili u Banja Luku. (Vidi priloženi faksimil Sl. glasnika Srpske republike.)

Tokom Agresije na RBiH u opljačkanoj idobrim dijelom uništenoj zgradi Fakulteta bilaje uspostav- ljena opština Srpsko Novo Sarajevo, tako što je ko- rišten dio prostorija koje su prethodno na impro- viziran način bile zaštićene od prokišnjavanja. Pred reintegraciju grada Sarajeva i napuštanje ovog dijela grada, uništene su i ove prostorije. Nastavni terenski objekti Fakulteta bili su također opljačkani i razore- ni. Iz nastavne terenske jedinice Fakulteta Arbore- tum i rasadnik na Betaniji sva oprema je otuđena, a objekti razrušeni. Sa ovog prostora je tokom opsade Sarajeva iz artiljerijskih neprijateljskih položaja ra- zaran grad i ubijani njegovi stanovnici. Na području Velikog polja na planini Igman nastavni objekti sa opremom su spaljeni u ljeto 1993. godine. Nastav- ni objekt Alpinetum pod vrhom Trebevića također je potpuno opustošen, oprema odnesena, a zgrada razrušena.

Agresorskim razaranjem Fakultet je izgubio sva materijalna dobra, koja su u razdoblju dužem od 40 godina postojanja i rada Fakulteta mukotrpno stica- na. Iako je Fakultet ostao bez ičega, uposlenici koji su mu ostali vjerni nisu se pokolebali; u izuzeno teš- kim danima prvih razaranja grada Sarajeva odlučili su da sačuvaju kontinuitet rada Fakulteta i da ga od- mah započnu obnavljati.

Od ak. 1992/93. do ak. 1995/96. godine dekanat Fakulteta su činili:

prof. dr. *Vladimir Beus*, dekan
doc. dr. *Čamila Ljubović*, prodekan
doc. dr. *Safet Gurda*, prodekan
Ismeta Dilberović, sekretar Fakulteta.

Sredinom maja 1992. godine Fakultet je nastavio sa radom u privremenom prostoru, tj. u zgradi Veterinarskog fakulteta. Nastavno-naučne aktivnosti, osim na Veterinarskom fakultetu, obavljane su i u prostorijama Šipada, šumarstva Bistrica, a nastavne aktivnosti, pored ovih lokacija, obavljane su i u prostorima drugih visokoškolskih ustanova Univerziteta u Sarajevu (Fakultet političkih nauka, Građevinski te Medicinski fakultet). I ovom prilikom iskazujemo zahvalnost kolektivima navedenih ustanova na smještaj i različite oblike pomoći, a to se posebno odnosi na Veterinarski fakultet, u čijoj zgradi je bilo sjedište i gdje je izvođen najveći dio nastavnih aktivnosti Fakulteta.

Iako kadrovski jako oslabljen te suočen sa potpunim gubitkom radnih sredstava i opreme, Fakultet je nastavio sa radom. Početkom 1992. godine ukupan broj zaposlenih u stalnom radnom odnosu je iznosio 74 (7 redovnih, 7 vanrednih, 7 docenata, 1 predavač, 7 viših asistenata, 8 asistenata i upravitelj nastavnih objekata, 9 laboranata i tehničkih saradnika, 2 bibliotekara, 11 administrativnih službenika, 14 pripadnika tehničke službe).

U nastavnom procesu bilo je angažirano, pored stalno zaposlenih nastavnika i asistenata, petnaestak honorarnih saradnika, nastavnika i asistenata, većinom sa visokoškolskih ustanova Univerziteta u Sarajevu.

Fakultet i grad Sarajevo je napustilo, ili su ostali u okupiranom dijelu grada, 14 nastavnika i asistenata (1 redovni, 4 vanredna profesora, 1 docent, 3 viša asistenta i 5 asistenata). U inozemstvu, na studentskim boravcima, nalazili su se redovni profesor *Ivan Vukorep* i viša asistentica *Vojka Miladinović*. Dva asistenta – *Tarik Treštić* i *Sabina Delić* – zatečeni su na slobodnom teritoriju izvan Sarajeva, kao i laborant *Senija Dedić*. Prof. dr. *Nihad Prolić* je preminuo početkom aprila 1992. godine. Od ukupno 39 nastavnika i saradnika, u stalnom radnom odnosu na Fakultetu, na raspolaganju je bilo svega njih 20. Kao prvi korak napravljen je i usvojen Program rada Fakulteta.

Prema tom programu bili su uspostavljeni prioritetni zadaci: kadrovska konsolidacija, izrada novog nastavnog plana i programa, obnova dokumentacije, prikupljanje knjižnog fonda i formiranje biblioteke, obnova učila i zbirke, te priprema izvođenja nastave, počev od ak. 1993/94. godine.

Tokom preostalog dijela ak. 1992/93. godine nije izvođena nastava već su se, uz navedene aktivnosti, prema Programu rada, obavljali ispiti sa studentima koji su živjeli u opkoljenom Sarajevu.

Urađeni su novi nastavni planovi i programi za Opći odsjek studija (kasnije preimenovan u Odsjek šumarstva) i za novi studij Odsjeka hortikulture, prema kojem je od ak. 1996/97. godine započela studij prva generacija studenata Odsjeka hortikulture.

U sklopu aktivnosti Pedagoškog zavoda Bosne i Hercegovine, Fakultet je bio nosilac izrade nastavnih planova i programa za Šumarsku tehničku školu na Ilidži, čija zgrada je ostala na okupiranom području Grada.

Tokom Agresije ova škola je radila u opkoljenom Sarajevu. Ustrojene su i obnovljene učeničke evidencije, izrađeni normativni akti, formirane su inicijalne zbirke i učila, prikupljeni udžbenici i dio nastavne opreme.

Uspostavljanjem veza i donacijama šumarskih ustanova u Njemačkoj, Švicarskoj i Italiji – za šta Fakultet duguje veliku zahvalnost prof. dr. *Konradu Pintariću* – dobijena je različita oprema za nastavu, obogaćen je skromni knjižni fond, upotpunjavane zbirke i učila, te repro-materijali i sl.

Pored iznesenog, zauzimanjem njemačkih šumara iz Altensteiga i Pfalzgrafenweilera te nastavnika i studenata Visoke škole za šumarstvo iz Rottenburga, kao i provedenom akcijom pod naslovom: *Forstleute helfen Forstleuten in Bosnien-Herzegowina*, višekratne pošiljke hrane omogućile su šumarima u Sarajevu i njihovim porodicama lakše preživljavanje u tegobama gotovo četiri godine opsjednutog Grada.

Posebnu zahvalnost uposlenici i studenti Fakulteta duguju kolegama iz navedenih zemalja, koji su dali svesrdnu podršku i pružili nesebičnu pomoć svojim kolegama u opsjednutom Sarajevu Agresiji. To su, prije ostalih: *Günter Gross*, direktor Šumskog gospodarstva i *Harald Langeneke*, Šumsko gospodarstvo u Pfalzgrafenweileru, prof. dr. *Jerg-Dieter Schulz* sa Visoke škole za šumarstvo u Rottenburgu, prof. dr. *Zdenko Puban* i prof. dr. *Ladislav Kučera* sa Savezne visoke tehničke škole u Cirihi, prof. dr. *Pietro Piusio* sa Šumarskog fakulteta u Firenci. Značajnu pomoć Fakultetu su pružile i brojne kolege iz Slovenije, Hrvatske, Francuske, Kanade i Slovačke, kojima Fakultet također duguje veliku zahvalnost.

Za ukazanu pomoć zahvalnost Fakulteta zaslužuju i ustanove: WUS Austria, Fond Otvoreno društvo BiH-fondacija Soroš, kao i Rektorat Univerziteta u Sarajevu i Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta RBiH.

Na poseban način Fakultet su zadužile organizacijama šumarstva iz Fojnice i Kaknja, koje su uspjele dopremiti u Sarajevo ogrjev i na taj način od studeni spasiti one porodice do kojih je ta pomoć stigla.

Nastavni proces, usprkos kadrovskom slabljenju, usljed činjenice da su Fakultet napustili neki nastavnici i saradnici, nastavni proces bio je u potpunosti pokriven zahvaljujući angažiranju nastavnika i saradnika sa drugih fakulteta Univerziteta u Sarajevu, kao i velikoj pomoći umirovljenih profesora: prof. dr. *Ostoje Stojanovića* i prof. dr. *Husnije Resulovića*, kojima Fakultet duguje veliku zahvalnost. Kadrovskom jačanju Fakulteta doprinijelo je i dvoje viših asistenata, koji su tokom prve godine Agresije odbranili disertacije. Također je kontinuitetu izabrano 10 novih saradnika: jedan viši asistent i 9 asistenata, čime su znatno pojačan kadrovski sastav na Fakultetu.

Uz brojne aktivnosti, neki od nastavnika su uspjeli napisati i udžbenike, koji su objavljeni tek 1996. i 1997. godine. Objavljena su tri univerzitetska udžbenika (dr. *Midhat Ušćuplić*: Patologija šumskog i ukrasnog drveća; dr. *Ćamila Ljubović*: Matematika; dr. *Kemo Sinanović*: Kemija) i dva udžbenika za Šumarsku tehničku školu (dr. *Husnija Resulović*: Pedologija sa geologijom; dr. *Vladimir Beus*: Fitocenologija), čime je dat značajan podsticaj obnovi izdavačke djelatnosti Fakulteta.

U toku rada Fakulteta razdoblju Agresije na RBiH dva viša asistenta su odbranila disertacije, a diplomirao je 41 student, čime su stekli stručno zvanje diplomiranih inženjera šumarstva.

Deblokadom grada Sarajeva i reintegracijom njegovih dijelova, 19. marta 1996. godine, uposlenicima Fakulteta postala je dostupna njihova u najvećoj mjeri razrušena zgrada na Grbavici pa se odmah pristupilo njenom postepenom uređivanju.

Broj studenata po prvi put upisanih u pojedine godine studija, odnosno apsolvenata, u ak. 1991/92. godini je prikazuje sljedeća tabela:

I godina	II godina	III godina	IV godina	Apsolventi
112	47	59	48	32

Ukupan broj studenata kretao se oko 600.

Ak. 1993/94. godine obnovljen je nastavni proces, koji je prekinut činom Agresije na RBiH. Na studij su se upisali mladići i djevojke koji su živjeli u opkoljenom Sarajevu. U ovoj ak. godini broj studenata značajno se smanjio, što se vidi iz tabele:

I godina	II godina	III godina	IV godina	Apsolventi
16	9	10	5	18

U narednim školskim godinama tokom opsade postupno se povećavao broj upisanih studenata, što je prikazano na tabeli:

	I godina	II godina	III godina	IV godina	Apsolventi
šk. 1994/95. god	26	12	9	5	19
šk. 1995/96. god.	58	13	12	6	14

NASTAVNICI I SARADNICI KOJI SU NAPUSTILI FAKULTET U TOKU AGRESIJE NA RBiH (1992-1995)

/Datum uz imena uposlenika Fakulteta označava od kada navedeni pojedinac sigurno više nije bio na Fakultetu/

PROFESORI I DOCENTI

prof. dr. *Čedomir Burlica* 7.7.1992.
prof. dr. *Ratko Čomić* april 1992.
prof. dr. *Dragiša Gavrilović* april 1992.
prof. dr. *Miloš Koprivica* april 1992.
prof. dr. *Vladimir Lazarević* april 1992.

ASISTENTI

mr. *Radoslav Bosiljčić*, viši ass. april 1992.
mr. *Zoran Maunaga*, viši ass. april 1992.
Željko Andrić, ass. april 1992.
Zdravko Kovačević, ass. april 1992.
Srdan Kragulj, ass. april 1992.
Vaso Obradović, ass. april 1992.

LABORANTI:

Četko Prstojević april 1992.
mr. *Petar Senić* april 1992.

BIBLIOTEKA, SEKRETARIJAT, STUDENTSKA SLUŽBA

Milica Buha, knjižničar april 1992.
Željka Knežević, biblioteka april 1992.
Milanka Konjikušić, referent april 1992.
Gordana Krstić, daktilograf april 1992.
Milena Pešić, blagajnica april 1992.
Nevenka Podinić, knjigovođa april 1992.

TEHNIČKA SLUŽBA

Milka Drakul, radnica april 1992.
Mila Đukić, radnica april 1992.
Nada Eleš, radnica april 1992.
Dragica Golijanin, portir april 1992.
Branko Grujić, radnik april 1992.
Radomir Jugović, portir april 1992.
Vlado Kapor, portir april 1992.
Milorad Kokot, radnik april 1992.
Ljubica Nogić, radnica april 1992.
Mirsada Turulja, radnica april 1992.

NASTAVNICI, SARADNICI I ADMINISTRATIVNO - TEHNIČKO OSOBLJE FAKULTETA KOJE JE PROVODILO NASTAVNO - NAUČNU DJELATNOST I PRUŽALO ADMINISTRATIVNO - TEHNIČKU PODRŠKU U TOKU AGRESIJE NA R BiH (1992-1995)

/Ako nije drugačije navedeno, lica sa ovog popisa provela su čitavo označeno razdoblje na Fakultetu/

PROFESORI I DOCENTI

prof. dr. *Vladimir Beus*
 doc. dr. *Grujo Božalo*
 doc. dr. *Vladimir Eškerica*
 doc. dr. *Safet Gurda*
 prof. dr. *Nikola Janjić*
 doc. dr. *Branimir Jovanović* do 31.5. 1994.
 prof. dr. *Božidar Kulušić* do avgusta 1993.
 prof. dr. *Safer Međedović*
 doc. dr. *Faruk Mekić*
 prof. dr. *Janez Pavlič*
 prof. dr. *Nihad Prolić* preminuo u aprilu 1992.
 doc. dr. *Slobodan Rončević* do aprila 1994.
 doc. dr. *Kemo Sinanović*
 prof. dr. *Šućrija Šaković*
 prof. dr. *Midhat Uščuplić*
 spec. *Zvonko Burić*, predavač

ASISTENTI

mr. *Neven Jovanović*, viši ass. do maja 1994.
 mr. *Ćamila Ljubović*, viši ass.
 mr. *Srdan Ljubović*, viši ass. do oktobra 1993.
 mr. *Todor Mikić*, viši ass.
Mirza Dautbašić, ass. do jula 1994.
Ahmet Lojo, ass.

LABORANTI

Nurija Delibasanović
Miloslavka Ijačić do aprila 1994.
Svjetlana Ljubović do decembra 1993.
Midhat Mešanović
Luka Miloslavić ubijen na Grbavici 1992.
Boško Milošević

BIBLIOTEKA, SEKRETARIJAT, STUDENTSKA SLUŽBA

Ižeta Arsić, arhivar do oktobra 1993.
Ismeta Dilberović, sekretar Fakulteta
Muniba Eminović, šef računovodstva
Zlatko Hadžioman, upravnik nastavnih objekata
Emina Karkelja, tehnički sekretar
Sulejman Softić, referent do aprila 1994.
Halida Šakić, šef studentske službe
Emina Viteškić, knjigovođa

TEHNIČKA SLUŽBA

Safet Alajbegović, vozač
Hasiba Begović, radnica
Muharem Bekolić, kurir
Hana Merunka, portir do aprila 1994.

UPOSLENICI I STUDENTI ŠUMARSKOG FAKULTETA KOJI SU POGINULI ZA VRIJEME AGRESIJE NA R BiH**POGINULI UPOSLENICI**

prof. dr. *Hamza Dizdarević*
 prof. dr. *Vitomir Stefanović*
Zdravka Joksimović, šum. tehničar
Luka Miloslavić, šum. tehničar

POGINULI STUDENTI:

Albin Bajrambašić
Igor Bošnjak
Haris Čampara
Ramiz Jamaković
Adnan Midžić
Safet Praštalo

UMJETNOSTI

Akademija likovnih umjetnosti

Akademija se 1992. godine pripremala da obilježi i sumira rezultate svog dvadesetogodišnjeg djelovanja, koji su ilustrirali stasalost i zrelost ove, relativno mlade, visokoškolske ustanove. Među rezultatima koje je tom prilikom trebalo posebno istaći je činjenica da je do ak. 1991/1992. godine, od ukupno 1.318 upisanih studenata na svim odsjecima, uspješno završilo svoj studij 713 studenata, i da je, od 99 upisanih na postdiplomski studij, magistriralo 19 studenata.

Međutim, Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu ne samo da je onemogućila ovaj jubilej, nego su, umjesto slavlja, na Akademiju dolijetale granate sa okolnih brda. Štete gotovo četverogodišnje opsade i razaranja Grada su ogromne i nesagledive, kako na materijalnom, tako i na ukupnom nastavno-umjetničkom planu djelovanja i rada Akademije.

Obnovljena zgrada bivše Evangelističke crkve, u kojoj je od 1982. smještena Akademija, uveliko je bila oštećena i opustošena. Većina radionica, oprema, pribor, laboratorijski materijal i inventar su bitno oštećeni ili uništeni. Proces formiranja novih radionica, u skladu sa zahtjevima savremenog obrazovanja studenata likovnih i primijenjenih umjetnosti, grubo je zaustavljen. Jedan broj nastavnika i saradnika je, iz različitih razloga, napustio Akademiju i otišao iz Sarajeva. Drugi, pak, usljed Agresije i opsade, nije mogao ući u Sarajevo. Iz istih razloga osula se i studentska baza. Studenti zatečeni u mjestima svoga boravka nisu više mogli ući u Sarajevo, dok su oni u Sarajevu bili angažirani i u odbrani Grada.

Na samom početku Agresije, gelerom od granate ubijen je *Alija Kučukalić*, redovni profesor kiparstva. Na Grbavici je ubijen i naš student, apsolvant na produkt-dizajnu, *Goran Čengić*. Pred Akademijom je ranjena docentica *Zoja Finci*.

Ipak, uprkos izuzetnim okolnostima, svakodnevnim granatiranjima i razaranjima Grada, Akademija nije prekidala sa radom. Za nastavnike i saradnike Akademije koji su ostali u Sarajevu od presudne važnosti je bilo nastojanje da održavanjem nastavno-umjetničkog procesa očuvaju kontinuitet njene nastavno-obrazovne i kulturno-umjetničke funkcije.

Tako je Akademija, u toku trajanja opsade i razaranja Grada razvila nastavno-umjetnički proces, veoma bogatu kulturnu i umjetničku djelatnost.

Spoljni dio zgrade, kupola i potkupolni prostori bili su u velikoj mjeri oštećeni granatiranjima, a i jedan dio podrumskih prostorija, dok je preko 80% opreme, zahvaljujući neprestanom nadzoru i brizi nastavnog i nenastavnog osoblja, koji su tokom ovog razdoblja radili, uglavnom sačuvan u dobrom stanju.

Zbog jakih detonacija i neprestanog granatiranja znatno su oštećene kanalizacione i jedan dio električnih instalacija, o čemu ne postoje precizni podaci.

U toku Agresije na zgradi Akademije i u njenoj unutrašnjosti vršene su samo najnužnije opravke, neophodne za održavanje nastavnog procesa. Realizirane su dvije donacije: iz Finske – drvene oplata za zaštitu polupanih prozora i iz Švicarske – podrška opremi za studij konzervacije i restauracije.

Nastavnici, saradnici i studenti Akademije, doslovno ispod granata, ispisuju hroniku opsjednutog Grada. Grafičke mape Sarajevo 92, Sarajevo 93, Sarajevo 94. i Sarajevo 95, i pored totalne opsade, obilaze svijet. Na Akademiji se začinju i projekti Duhovnost i destrukcija i Svjedoci postojanja, čiji su nosioci uglavnom nastavnici i saradnici Akademije.

Velika studentska izložba u “Collegiumu artisticum” Sarajevo MCMXCIV gostuje u Švedskoj sa ogromnim uspjehom. Svojim individualnim i grupnim nastupima, nastavnici, saradnici i studenti

Rekonstrukcija zgrade Akademije

Akademije upotpunjuju lepezu kulturnih sadržaja opsjednutog Grada.

Akademija se otvara za sve vrste kulturnih i umjetničkih aktivnosti, počev od gostovanja umjetnika studenata iz cijelog svijeta, do realizacije vlastitih umjetničkih programa i programa drugih kulturnih ustanova. Ona je domaćin i suorganizator i brojnih međunarodnih naučnih skupova i dijaloga. Jednom riječju, Akademija postaje jedno od centralnih stjecišta duhovnog otpora opsjednutog grada.

IZLOŽBE U TOKU AGRESIJE I OPSADE

U ljetopisu dešavanja Akademije zabilježeno je dugi niz pojedinačnih i grupnih nastupa nastavnika i saradnika te učešća na skupovima i dijalozima.

Nastavno-umjetnički proces se održava otežano, prije svega, putem individualne nastave. Ipak, zahvaljujući i činjenici da je kadrovska jezgra Akademije ostala u Sarajevu, bilježe se i zavidna postignuća. Ilustracije radi, samo u 1992. godini na Akademiji je diplomiralo 18 studenata.

Oštećenja na zgradi Akademije

Oštećenja na fasadi Akademije

Istina, u ak. 1992/1993. godini Akademijanije bila u mogućnosti primiti novu generaciju, ali je već u narednoj, ak. 1993/94. godini, na svim odsjecima u prvu godinu upisalo 50 studenata, koliko je upisano i ak. 1994/95. godine. Tokom opsade Grada pokrenut je i formiran studij konzervacije i restauracije.

Konsolidacijom studentske baze događala seka-drovska konsolidacija na Akademiji. Najveći broj-nastavnika i saradnika, neophodnih za potpunood-vijanje nastavno-umjetničkog procesa, ostao je u Sarajevu.

S obzirom i na reducirani nastavno-umjetnički proces, nije bilo neophodno popunjavati upražnjena radna mjesta, osim u onim prilikama gdje se za to i ranije osjećala potreba, kao što je to primjera pred-metima Razvoj oblikovanja, Teorija prostora, Uvod u dizajn i Grafičke komunikacije, na koje su angaži-rani dr. *Fehim Hadžimuhamedović*, *Stjepan Roš*, dr. *Zina-id Raljević*, *Amra Zulfikarpašić*.

Uključivanjem u nastavno-umjetnički proces nastavnika sa drugih fakulteta Sarajevskog univerzi-teta, u granicama njihove akademske kompetencije, popunjena je praznina stvorena osipanjem kadrov-ske baze Akademije.

U tom smislu Akademija duguje zahvalnost dr. *Muhamedu Hamidoviću*, dr. *Nedžad Kurti*, dr. *Borisu Ti-hiju*, dr. *Hasimu Muminoviću*, dr. *Muji Slatini* i drugima koji su doprinijeli da se i u izuzetnim okolnostima opsade Grada nastavno-umjetnički proces na Aka-demiji normalno odvija.

Međutim, kadrovsko popunjavanje Akademije događalo se u sferi saradničkog kadra, koji je u ratu bio i najdeficitarniji.

NASTAVNICI, SARADNICI I ADMINISTRATIVNO - TEHNIČKO OSOBLJE FAKULTETA KOJE JE PROVODILO NASTAVNO-NAUČNU DJELATNOST I PRUŽALO ADMINISTRATIVNO - TEHNIČKU PODRŠKU U TOKU AGRESIJE NA R BiH (1992-1995)

PROFESORI I DOCENTI

prof. dr. *Mehmed Akšamija*
 prof. dr. *Milorad Ćorović*
 doc. dr. *Zoja Finci*
 dr. *Fehim Hadžimuhamedović*
 prof. dr. *Seid Hasanefendić*
 prof. dr. *Dževad Hožo*
 prof. dr. *Muhamed Karamehmedović*
 prof. dr. *Mladen Kolobarić*
 prof. dr. *Metka Kraigher-Hožo*
 prof. dr. *Ibrahim Kržović*

prof. dr. *Boško Kućanski*
 prof. dr. *Alija Kućukalić* poginuo 1992.
 prof. dr. *Esad Muftić*
 prof. dr. *Sadudin Musabegović*
 prof. dr. *Salim Obralić*
 prof. dr. *Nusret Pašić*
 doc. dr. *Mihajlo Prica*
 dr. *Zinaid Raljević*
 dr. *Stjepan Roš*
 doc. dr. *Mustafa Skopljak*
 prof. dr. *Radoslav Tadić*
 prof. dr. *Živojin Vekić*
 prof. dr. *Petar Waldegg*

ASISTENTI

Amer Bakšić
Marina Finci
Bojan Hadžibalilović
Mirsad Konstantinović
Fikret Lubovac
Enes Sivac
Mirsad Šebić

SARADNICI

Hasan Čakar
Gordana Đurić
Ivan Hižar

Arif Šakerak
Jusuf Zaičinović
Amra Zulfikarpašić
Avdo Žiga

OSOBLJE KOJE JE NAPUSTILO AKADEMIJU U TOKU AGESIJE NA RBIH

Josip Alabić
Amneriz Handžić
Zoran Bogdanović
Darko Brđanin
Zvonko Hedi
Radmila Jovandić
Anto Jurić
Čedomir Kostović
Ratko Lalić
Savo Marjanović
Sead Musić
Ljubomir Perčinlić
Ognjen Radulović
Kenan Solaković
Dubravko Terzić
Aleksandar Trumić
Milivoje Unković
Zdenko Praskać
Danko Petronijević

BROJ STUDENATA PO GODINAMA

Ak. 1992/93;
 diplomiralo: 18

Ak. 1993/94;
 diplomiralo: 3

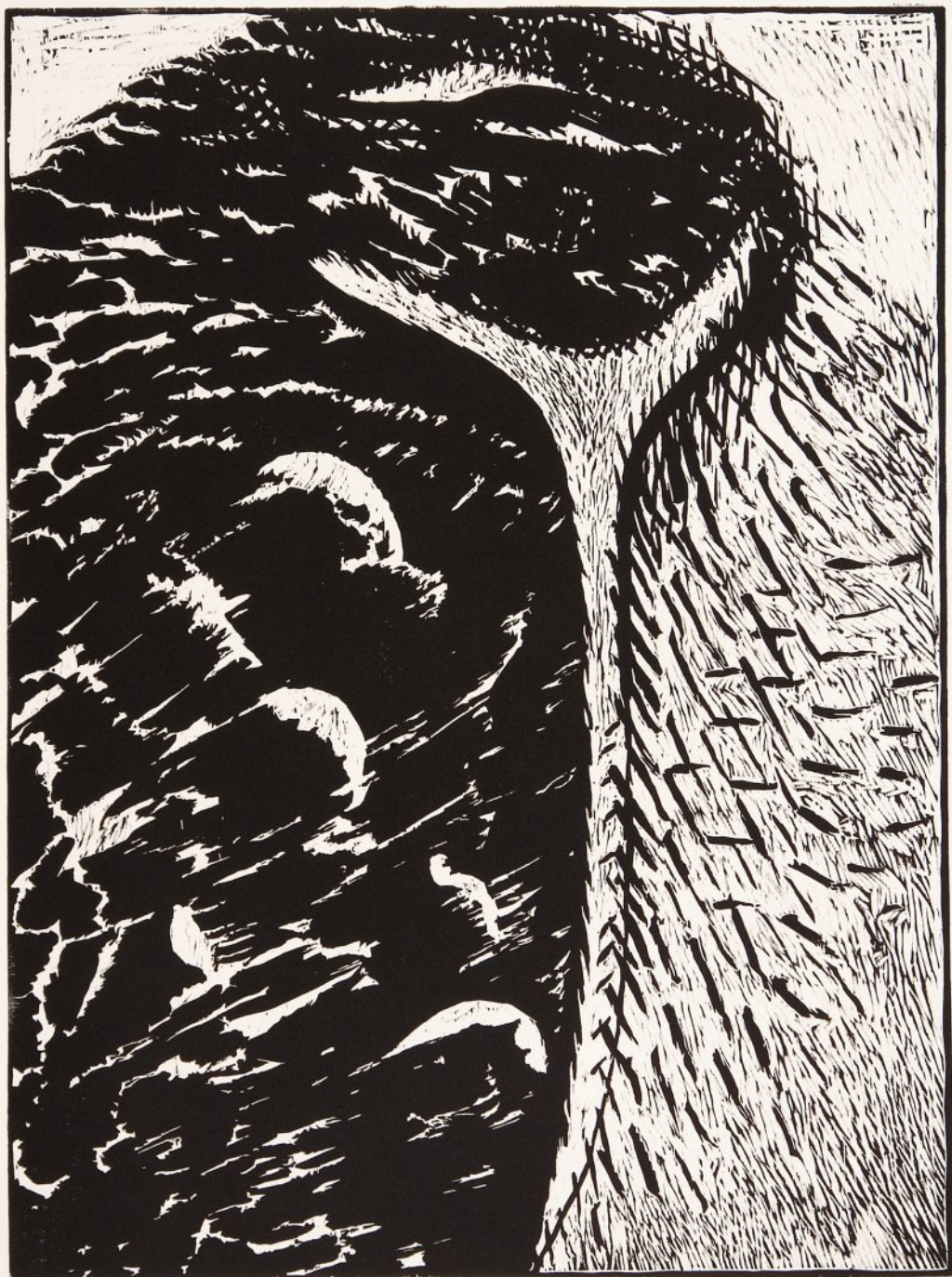
Upisano:						
Nast. odsjek	Slikarstvo	Kiparstvo	Grafika	Graf. dizajn	Produkt-dizajn	Ukupno
9	7	4	5	9	16	50

Ak. 1994/95.
 Diplomiralo: 5

Upisano:						
Nast. odsjek	Slikarstvo	Kiparstvo	Grafika	Graf. dizajn	Produkt-dizajn	Ukupno
10	8	5	8	9	10	50

Ak. 1995/96.
 Diplomiralo: 5

Upisano:						
Nast. odsjek	Slikarstvo	Kiparstvo	Grafika	Graf. dizajn	Produkt-dizajn	Ukupno
20	7	6	8	12	20	73

ca 1993 Sarajevo

"Vrijeme je otok u moru vječnosti"

Salim Obralić 1993

drvorez

RATNA MAPA SARAJEVA '93. – VRIJEME JE OTOK U MORU VJEČNOSTI

Salim Obralić

Akademija scenskih umjetnosti

Sa gotovo 70% nastavnog osoblja manje, Akademija scenskih umjetnosti u Sarajevu, osnovana 1981. godine, ušla je u svoju dvanaestu godinu potovanja, ali se našla i na udaru Agresije. Na inicijativu članova kolektiva koji su ostali u Sarajevu, donesena je odluka da Akademija nastavi sa radom, te da studentima 4. godine bude omogućeno da završe svoje studentske obaveze i pristupe izradi diplomskih projekata. Tako su već krajem 1992. godine, u teškim uvjetima opsade, diplomirali: *Jasenko Selimović*, *Vernesa Berbo*, *Kolumbina Vujanović* i *Mirza Halilović*. Na Otvorenoj sceni Obala izvedeni su i reprizirani studentski diplomski radovi: *Krajnosti*, *Mastrosimonea*, *Umri muški*, *Siroti mali hrčki* i neki drugi. Akademija postaje centar stidljivog okupljanja mladosti Sarajeva. Situacija u sarajevskim pozorišnim kućama početkom Agresije također je bila katastrofalna. Gotovo u istom procentu i one su osiromašene, što je, kao i prilikom osnivanja, bio jasan signal da Akademiju treba ponovo raditi i osposobiti se za stvaranje kadrova nužnih za opstanak i budućnost bosanskohercegovačkih pozorišta.

Akademija scenskih umjetnosti smještena je u dijelu zgrade – Obala Kulina bana 11. Koristi oko 900 m² još od svog osnivanja. Matična lokacija tokom opsade Grada nije mijenjana, iako se rad ove ustanove odvijao i u raspoloživim prostorima pozorišta u Gradu.

Na prvi pogled rizično, ali sa jasnim uvjerenjem u ispravnost naše misije, primamo prvu ratnu generaciju; 8 studenata na Odsjeku za glumu u klasi doc. *Admira Glamočaka*. Oko nastavnog procesa okupljaju se zaljubljenici Akademije, a među njima i oni profesori koji su bili i pri Akademiji u njenim počecima: prof. *Lagumdžija*, prof. *Petrović*...

Motiviranost studenata, gotovo stopostotno pohađanje nastave u uvjetima žestokog granatiranja, bez grijanja, bez neophodnih rekvizita urodilo je novim kvalitetima i na kraju te prve godine dobili smo studente uistinu različite od onih prije.

Zahvaljujući entuzijazmu nastavnika i saradnika, upornosti studenata, u opustošenim prostorijama Akademije, bez tehničkih pomagala, ponovo bez grijanja, u situaciji kada traženu pomoć nismo mogli dobiti, uz problem gladi i nedostatka vode, a fascinirani upornošću studenata, uspijevamo i tu školsku

godinu privesti kraju. Naravno, kraj zimskog semestra automatski znači početak ljetnjeg.

U školskoj 1994/95. godini primljena su dva docenta i jedan asistent u stalni radni odnos, te je izvršen izbor i data saradnička zvanja za tri nastavnika. Iste godine dobili smo prva tri bosanskohercegovačka reditelja sa diplomom Akademije scenskih umjetnosti u Sarajevu. Ove diplomirane studente vodili su vanredni profesori *Haris Pašović* i *Admir Kenović*, te docent *Gradimir Gojer*. Diplomirali su:

Pjer Žalica sa radovima:

- Drama: Sofokle Ajax produkcija Akademija scenskih umjetnosti, MESS, Narodno pozorište Sarajevo
- Film: Godot - Sarajevo, produkcija Akademija scenskih umjetnosti i SAGA
- *Srdan Vuletić* sa radovima:
- Drama: W. Shakespeare Richard III, u produkciji Akademije, a uz pomoć Otvorenog društva Soroš, British Councila i Art Galerije Obala,
- Film: Palio sam noge, produkcija SAGA
- *Dino Mustafić* sa radovima:
- Drama: Slavomir Mrožek Pješice u produkciji Kamernog teatra 55
- Film: Čudo u Bosni, u produkciji RTVBiH
- Studenti glume predstavili su se projektima:
- klasa I god. doc. *Glamočaka*: Vajthed Alfa-beta
- klasa II god. doc. *Jevđevića*: Genett Sluškinje i Strindberg Gospođica Julija
- klasa III god. doc. *Glamočaka* Bruckner: Bolest mladeži
- Studenti režije, klase doc. *Gojera* i van. prof. *Admira Kenovića*, predstavila se pozorišnim projektima: Fabrio Kralj je pospan, Krleža Adam i Eva, Maskerata, Miller Kvartet, Strindberg Sablasna sonata, te filmskim vježbama: Radni proces, Lica i Autobiografije.

Studenti Akademije pomogli su održavanje repertoara pozorišnih kuća Sarajeva, značajno učestvovali u repertoaru, prije svih, Kamernog teatra 55 iz Sarajeva, u kojem su, na zadovoljstvo i studenata i uprave kuće, kasnije realizirati svoje diplomatske radove. Narodno pozorište iz Sarajeva je po sklopljenom ugovoru sa Akademijom omogućilo studen-

tima režije da u profesionalnim uvjetima realizuju svoje ispitne pozorišne projekte, kao što je tehnički pomagalo realizaciju svih ispitnih produkcija Akademije u toku protekle četiri godine.

Sa rukovodstvom RTVBiH potpisan je ugovor o realizaciji serije Antologija bosanskohercegovačke pripovijetke, što je do sada najkonkretniji oblik saradnje između ove dvije kuće. Realizaciju projekata pored Kamernog teatra 55 i Narodnog pozorišta u Sarajevu, te SAGE i RTV BiH za filmske vježbe, pomogli su: Otvoreno društvo BiH, Open Road Stockholm-Sarajevo, British Council, Asocijacija Pariz-Sarajevo, Norveško društvo za pomoć Sarajevu, Državni konzervatorij za glumu Pariz, WUS, Odin teatar, Danish Center of International Theater Institut, Berlin Shaubine, Rikstheater, Švedska, te mnogi pojedinci iz Evrope i svijeta.

Početkom 1992. godine na Akademiji scenskih umjetnosti radilo je 17 nastavnika i saradnika u stalnom radnom odnosu i 11 nastavnika i saradnika u stalnom dopunskom odnosu, te 19 u povremenom angažmanu u nastavi. U drugoj polovini 1992. godine na Akademiji su ostala 4 nastavnika i 2 saradnika od ukupnog broja zaposlenih i 5 honorarnih nastavnika i saradnika. Sljedeće, 1993. godine u nastavi radi 20 nastavnika i saradnika, od kojih je zaposleno 6 nastavnika i 2 saradnika (asistent i viši asistent). Ova popuna je izvršena izborom istaknutih umjetnika koji su ostali u gradu i koji su na osnovu stručnih referenci i u zakonskoj proceduri birani u nastavnička i saradnička zvanja na stručno-umjetničkim predmetima. Jedan nastavnik teorijskog predmeta sa naučnim zvanjem prelazi na Akademiju scenskih umjetnosti - ASU, a neki od nastavnika, koji su do tada bili birani u univerzitetska zvanja, ali su imali status honorarnih nastavnika i saradnika, zapošljavaju se na Akademiji. Popuna je vršena i nastavnim kadrom drugih visokoškolskih ustanova, naročito umjetničkih akademija i Filozofskog fakulteta.

U periodu 1994 - 1995. godina u nastavnom procesu je radio 31 nastavnik i saradnik, a u tom broju naročito je povećan broj onih koji su honorarno angažirani (23 angažirana: 3 profesora, 7 u zvanju docenta, 2 asistenta, 2 predavača i 7 stručnjaka iz prakse).

Na poslovima administracije i tehnike (laboranti i sl.), u kojoj je početkom 1992. godine bilo zaposleno 12 osoba, u drugoj polovini te iste godine ostala su 4 zaposlenika. Ovaj sektor tokom Agresije popunjavao je novim zaposlenicima, a tokom narednih godina trend odlazaka sa ASU je nastavljen. Broj zaposlenih u ovom segmentu je tako rastao i opadao i kretao se prosječno oko 8 zaposlenih, da bi krajem 1995. godi-

ne u sekretarijatu bile zaposlene 3 osobe i u tehničkoj službi 4 zaposlenika.

U školsku 1991/92. godinu na Odsjeku za glumu bilo je upisano 25 studenata, 12 studenata na Odsjeku za režiju i 19 apsolvenata na oba odsjeka. Pred kraj ove školske godine na Akademiji je bilo samo 5 aktivnih studenata na oba odsjeka.

U periodu od osnivanja do 1992. godine na Akademiji scenskih umjetnosti upisano je 106 studenata, a diplomiralo 49 studenata na Odsjeku za glumu. Na Odsjeku za režiju nije bilo diplomiranih studenata, jer je Odsjek upisao prvu generaciju studenata školske 1989/90. godine.

Zbog okolnosti opsade upis studenata nije organiziran 1992. godine, a studenti upisuju školsku 1992/93. godinu tek u martu 1993. godine. Te godine upisuje se u I godinu studija na Odsjek za glumu 8 studenata. Ovaj odsjek ima jednog aktivnog studenta IV godine. Odsjek za režiju ima jednog studenta u II godini studija i 3 studenta na IV godini.

U septembru 1992. godine diplomirala su 4 studenata na Odsjeku za glumu.

Školske 1993/94. godine upisano je u I godinu studija 13 studenata, od toga na Odsjeku za režiju 7 studenata i na Odsjeku za glumu 6 studenata. U starijim godinama studija upisano je 9 studenata i bila su 3 apsoluta na režiji. Te školske godine nije bilo diplomiranih studenata.

Školske 1993/94. godine upisano je 6 studenata na Odsjeku glume (klasa doc. *Aleksandra Jevđevića*) i 7 studenata na Odsjeku za režiju (klasa prof. *Harisa Pašovića* i doc. *Ademira Kenovića*). Iste godine dva studenta su apsolvirala na Odsjeku za režiju – *Srdan Vuletić* i *Pjer Žalica*. Srećemo iste probleme kao i prethodne godine.

Školske 1994/95. godine primljena je još jedna klasa glume (9 studenata) - klasa doc. *Admira Glamčaka*. Iste školske godine upisano je u I godinu studija 14 studenata; i to na Odsjeku za glumu 9 i na Odsjeku za dramaturgiju 5 studenata – prva generacija studenata novoosnovanog studija. U starijim godinama studija bilo je upisano 13 studenata na Odsjeku za glumu i 8 studenata na Odsjeku za režiju. Te školske godine nije bilo diplomiranih studenata. Dakle, u toj školskoj godini studiraju tri klase glume, jedna klasa režije i jedna klasa dramaturgije.

Školske 1995/96. godine upisana je petnaesta klasa studenata glume i četvrta klasa studenata režije. Upisano je u I godinu studija 7 studenata na Odsjeku za režiju i 6 studenata na Odsjeku za glumu. U starijim godinama studija bilo je upisano 17 studenata na Odsjeku za glumu i 5 studenata na Odsjeku

za režiju i 3 studenta na Odsjeku za dramaturgiju. U ovoj školskoj godini diplomirala su 4 studenta na Odsjeku za režiju.

Ukupan broj upisanih studenata u periodu od 1992-1995. godina je 48 studenata. Na Akademiji scenskih umjetnosti u ovom periodu diplomiralo je 8 studenata.

U periodu 1992-1995. na ASU nije bilo postdiplomskog studija, niti sticanja magistarskog ili doktorskog stupnja obrazovanja.

U toku Agresije prostor Akademije je djelimično uništen: jedna radna soba u prizemlju je izgorjela, krov zbog oštećenja prokišnjavao, sistem grijanja bio je neupotrebljiv, sa oštećenim ili dotrajalim grijnim instalacijama i zastarjelom kotlovnicom na ugalj kao energent. Zbog svega navedenog upotrební prostor nam je bio reducirán, pa smo koristili i prostor susjednih zgrada pozorišta.

Tehnička i nastavna oprema, posebno dio opreme kao što su kamere, angažiran je za potrebe odbrane. Dio bibliotečkog fonda i videoteke (50%) otuđen je, ili je ostao kod korisnika. U rješavanju ponovnog uspostavljanja uslovnosti prostora pomogla je organizacija Hope – popravka krova i projekat instaliranja grijnog sistema (kotlovnice na plin kao energenta), a donator je bila Vlada Holandije. U ovom periodu nedostatak opreme pokušavali smo nadomjestiti iznajmljivanjem opreme ili održavanjem nastave u drugim ustanovama (pozorišta, RTV, Zemaljski muzej, producentske kuće).

Tokom ovih godina poboljšana je tehnička i nastavna oprema i bibliotečki fond, odnosno videteka, zahvaljujući pomoći donatora. Tako je Otvoreno društvo BiH Soroš, doniralo nastavnu opremu, kompjutere i dio bibliotečkog fonda. Normalnije odvijanje nastavnog procesa adaptiranjem prostora ili donacijom opreme omogućili su i Asocijacija Paris – Srajevo (oprema rasvjete za scenu, video-kasete sa filmovima) Open Road Stockholm – Sarajevo (kostimi i scenski rekviziti) i Norveško društvo za pomoć Sarajevu (oprema). Uz pomoć humanitarnih organizacija i prijatelja Akademije i Sarajevskog univerziteta, kao i vlastitim sredstvima, osvježili smo i adaptirali gotovo sve nastavne i nenastavne prostore na Akademiji. Izgradili smo i adaptirali nekoliko studentskih umjetničkih laboratorija, osposobili montažni sistem, povećali bibliotečki i videofond sa oko 600 naslova, nabavili tehničku opremu kvalitetniju od one prije Agresije, djelomično poboljšali svjetlosni park i poboljšali tonske kabine, uložili u adaptaciju profesorskih kabineta, koji su sada nastavni prostori, i praktično tek obezbijedili uslove za

nabavku preostale opreme, kako bismo studiranje na visokoškolskoj ustanovi kakva je Akademija približili svjetskim standardima.

Novi Odsjek za dramaturgiju otvoren je 1994/95. školske godine. Ta ideja stara je kao i Akademija. Elaboratom o osnivanju Akademije predviđeno je osnivanje tog odsjeka. Iako je još 1989. godine sačinjen elaborat i predložen nastavni plan i program Odsjeka za dramaturgiju, čiji su autori profesori *Karahasan* i *Stjepanović*, dijelom nedovoljna upornost, a dijelom nepovoljan društveni trenutak, nisu donijeli očekivani rezultat.

Iskustvo, snaga, energija, plemenitost i smisao za organizaciju redovnog profesora dr. *Razije Lagumdžije* krajem 1993. godine stavljaju u pogon preostale snage kompletnog nastavnog i administrativnog kadra Akademije. Napravljen je novi elaborat o opravdanosti studija za dramaturgiju, čiji su autori doc. *Kovačević* i prof. *Lagumdžija*, sačinjen i odobren novi nastavni plan i program po uzoru na vodeće škole te vrste u svijetu, od profesorskih kabineta napravljen dramaturške laboratorije, angažirani provjereni profesori Sarajevskog univerziteta, primljeni novi nastavnici, istaknuti kulturni i javni radnici potvrđeni u teorijskom i stručnom - umjetničkom segmentu traženog profila, promovirani na Sarajevskom univerzitetu, te sklopljeni ugovori sa istaknutim umjetnicima i saradnicima pojedinih oblasti vezanih za dramaturgiju.

Akademija je osnažena, programski sadržaji pokriveni angažmanom, uvjereni smo, najstručnijih kadrova u državi.

Diplomski radovi/filmovi *Pjera Žalice* Godot – Sarajevo i *Srdana Vuletića* Palio sam noge, po pozivu odlaze na sve značajne filmske festivale u svijetu (Cannes, Mexico City, New York, London, Sidney, Los Angeles).

U okviru Otvorene katedre Akademije scenskih umjetnosti održana su predavanja i razgovori sa nastavnicima srodnih škola iz Evrope i svijeta, te workshopovi sa različitim temama.

Tako su studenti Akademije imali sreću raditi sa prof. *Ivicom Boban* sa zagrebačke Akademije za dramske umjetnosti; *Lee De Long*, glumicom i rediteljem iz USA; *Leo Caraxom*, francuskim rediteljem; *Alfonso Cuaronom*, rediteljem iz Mexica; *Arian Mnouckhine*, *Francois Tangijem*, a u petnaestoj godini postojanja Akademiju su posjetili *Karen Malpede*, književnik iz USA; *Bibi Andersson*, glumica iz Švedske i predsjednica *Open Road Stockholm* - Sarajevo; *Liv Ullman*, glumica iz Norveške; ponovo *Lee De Long* i *Sanja Džeba*, scenograf i kostimograf; *Marija Warshinska*, reditelj

iz Norveške, *Yvette Biro*, prof. scenarija iz USA; *Jiri Bartoška*, direktor filmskog festivala Karlovi Vari; prof. *Nenad Pubovski*, prof. TV-režije na Akademiji za dramske umjetnosti u Zagrebu; *Emma Norbeck*, reditelj iz Švedske; i *Mustafa Nadarević*, dramski umjetnik iz Zagreba angažiran kao šef klase studenata II godine glume u I semestru školske 1996/97. godine.

Studenti III godine sa Odsjeka za režiju razmijenili su iskustva sa generacijom studenata režije iz Amsterdama i zajednički uradili projekt u okviru MESS-a Beba univerzum, a studenti prve ratne generacije, sada apsolventi Akademije, pozvani su na Državni glumački konzervatorij u Pariz, kao gosti sa projektom Bolest mladeži. Ovo gostovanje nije realizirano jer se iz opsjednutog Sarajeva nije moglo izaći. Studenti Akademije ipak su uspjeli učestvovati u radu Međunarodne scenarističke škole u Grožnjanu (Hrvatska), a filmovi naših studenata prikazani su na Internacionalnom festivalu filmskih škola u Minhen, na kojem je *Pjer Žalica*, tek završeni student Akademije, osvojio specijalnu nagradu Festivala

Profesori Akademije ostvarili su gostovanja i saradnju sa kolegama sa Akademije dramskih umjetnosti iz Zagreba, Državnim konzervatorijem za glumu u Parizu, FEMIS-om, filmskom školom iz Pariza, Akademijom umjetnosti iz Minhe-na, Centroexperimentale iz Rima, Akademijom umjetnosti iz Graca, te sa svim profesionalnim pozorištima na slobodnom dijelu Bosne i Hercegovine.

Saradnja sa osnivačima Akademije ostvarena je na najbolji mogući način.

Studenti sada III godine glume svoje ispitne projekte Medvjed A. P. Čehova i Sarajevske skice igraju u redovnom repertoaru Kamernog teatra 55, a značajne uloge polako ostvaruju i u drugim projektima Kamernog teatra 55, Festivala MESS, i Narodnog pozorišta. Ispitna predstava u režiji *Dine Mustafića*, *Zid Žan Pol Sartra*, premijerno je izvedena na sceni Kamernog teatra 55, sa gotovo kompletnom postavom studenata Akademije. Ispitni projekti studenata prve godine režije i prve godine glume pred punim gledalištem igraju na Otvorenoj sceni Obala. Realizujemo i projekte van nastavnog procesa. To su: Uspavana ljepotica i Novogodišnja bajka, koje u saradnji sa Obala Art Centrom naši studenti igraju po bolnicama i izbjegličkim centrima.

Svoje ispitne projekte studenti realizuju i u saradnji sa RTV BIH: Neka bude svjetlosti, Pista života, rad *Dine Mustafića*, studenta III godine režije. Akademija je potpisnica Ugovora o saradnji sa Kamernim teatrom 55, Video-producentskom kućom SAGA, RTV BIH, Narodnim pozorištem iz Sarajeva, a što je značajno poboljšava uslove studiranja. U saradnji sa MESS-om, Akademija u okviru Otvorene katedre, koju vodi prof. dr. *Lagumdžija*, organizuje niz zanimljivih susreta sa gostujućim profesorima i umjetnicima iz Evrope i svijeta, tako da studenti Akademije slušaju predavanja i rade vježbe sa *Susan Sontag*, *Liz Smith*, *Tomislavom Durbešićem*, *Peterom Schummanom*, a uz pomoć prijatelja i pozorišnih i filmskih poslenika iz cijelog svijeta uspijevamo obnoviti bibliotečki i videofond Akademije i nabaviti dio opreme koja tehnički postavlja Akademiju na nivo bolji od predratnog.

NASTAVNICI, SARADNICI, ADMINISTRATIVNO - TEHNIČKO OSOBLJE AKADEMIJE KOJE JE PROVODILO NASTAVNO - NAUČNU DJELATNOST I PRUŽALO ADMINISTRATIVNO - TEHNIČKU PODRŠKU U TOKU AGRESIJE NA R BiH (1992-1995)

PROFESORI I DOCENTI

dr. *Izet Beridan*

dr. *Boro Đukanović*

doc. *Admir Glamočak*

doc. *Gradimir Gojer*

doc. dr. *Ivan Hrnjelojć*

prof. dr. *Muhamed Karamelmedović*

doc. dr. *Marina Katnić-Bakaršić*

doc. *Ademir Kenović*

dr. *Vinko Krajtmajer*

doc. dr. *Zehra Kreho*

Fasada Akademije nakon granatiranja

prof. dr. *Tvrtko Kulenović*
 doc. *Aleksandar Jevđević*
 prof. dr. *Razija Lagumdžija*
 doc. *Zijad Mehić*
 doc. dr. *Nirman Moranjak-Bamburać*
 prof. *Haris Pašović*
 dr. *Vladimir Premec*
 prof. mr. *Marija Simonović*
 doc. dr. *Đorđe Slavnić*
 prof. dr. *Milan Šipka*
 doc. dr. *Hanka Vajzović*
Dušan Bugarin
Marko Kovačević
Mirza Idrizović

STRUČNJACI IZ PRAKSE:

Nada Đurevska
Zlata Kurt
Gordana Magaš
Milica Marojević
Ljubica Ostojić
Mirsad Purivatra
Dana Rotberg
Abdulah Sidran

ASISTENTI

Ana Babić
Izudin Bajrović
Senad Bašić
Milan Cvijanović
Mersad Čuljević

Emina Muftić
Zvonko Petrović
Haris Prolić
Jasna Žalica

NASTAVNICI I SARADNICI KOJI SU NAPUSTILI AKADEMIJU U TOKU AGRESIJE NA RBiH (1992-1995)

PROFESORI I DOCENTI

dr. *Nenad Vuković*
Boro Stjepanović
 mr. *Marija Simonović*, predavač
Miralem Zupčević
 dr. *Dževad Karahasan*
Nenad Dizdarević
Mladen Materić
Dragutin Mirović
Miroslav Mandić

ASISTENTI

Tanja Šojić, ass.
Valerija Gesternhofer, ass.
Milijana Zirojević, ass.

Tokom perioda Agresije i opsade ranjeni su studenti:

Almir Imširević
Marjan Pebar
Srdan Vuletić

drvorez

RATNA MAPA SARAJEVA '93. – SARAJEVSKI DRVOREZ

Sead Čerkez

Muzička akademija

Muzička akademija u Sarajevu, četvrta u nizu ustanova takve vrste u bivšoj Jugoslaviji, do 1992. godine bila je potovana i cijenjena ustanova obrazovanja i kulture, sa oko 70 nastavnika i saradnika u stalnom i dopunskom radnom odnosu i sa oko 300 studenata iz svih krajeva zajedničke države koji su se školovali na 7 odsjeka.

Sudbonosni i tragični događaji koji su zahvatili Jugoslaviju već 1991. godine unijeli su nemir i nesigurnost. Studenti Muzičke akademije iz Hrvatske koji su dolazili u septembru te godine da polažu ispite i nastave školovanje donosili su neposredna svjedočenja o krvavim sukobima u mjestima iz kojih dolaze. No usprkos svemu, školska godina je završena uspješno, a obavljeni su prijemni ispiti i ostale pripreme za sljedeću školsku godinu. Kako god izgledalo čudno, na prijemne ispite je izašao i upisao se u školskoj 1991/92. godini značajan broj studenata iz Srbije, Hrvatske, Crne Gore i Makedonije. Nije zabilježeno osipanje u broju studenata niti u sastavu nastavnog osoblja.

Prvi nagovještaji da se Agresija seli u Sarajevo pojavili su se početkom 1992. godine. Nastavnici i studenti koji su stanovali dalje počeli su kasniti i izostajati s posla i nastave. Od 20. aprila 1992. počeo se primjenjivati Zakon o radnoj obavezi. Kako je granatiranje grada postajalo sve češće i kako se zatvarao agresorski krug oko Sarajeva, na Muzičkoj akademiji je bilo sve teže održavati normalan rad i predavanja pa se moralo preći na znatno fleksibilniji način ispunjavanja radnih obaveza. Nastavnicima je dozvoljeno da drže nastavu po vlastitim stanovima (gdje je to bilo moguće), zbog opasnosti kretanja po gradu tolerirani su izostanci i nastavnika i studenata, napušten je raspored sati predavanja i jedini cilj je bio da se, koliko-toliko, sačuva kvalitet izvođenja nastave i studentima omogućiti da završe ovu tragičnu školsku 1991/92. godinu. Veliki broj studenata porijeklom izvan BiH je napustio Sarajevo.

Sredinom ljeta 1992. konstatiran je odlazak petnaestak nastavnika, koju su bili u stalnom radnom odnosu. Akademija je praktično ostala bez nastavnika klavira, solo - pjevanja, violončela, mnogih teoretskih predmeta, bez odsjeka za muzikologiju.

Ipak, nadljudskim naporima školska godinaja privedena kraju i studentima je omogućeno da po-

lažu ispite. Tokom ljeta i jeseni nastavilo se osipanje nastavnog kadra. Tada odlazi, ili jednostavno nestaje, još desetak nastavnika.

Godina 1992. bila je godina velikih bombardiranja i razaranja grada Sarajeva. Muzička akademija je pogođena sa 4 granate, a iduće godine sa još dvije. Juna 1992. zgradu je pogodio i pancirni projektil, koji je probio koncertnu salu i zid prema hodniku. Tu rupu na zidu između koncertne sale i hodnika kasnije je uprava Akademije ustaklila i sačuvala kao podsjetnik na ta teška vremena.

Početkom školske godine su već svi prozori na zgradi bili razbijeni kao rezultat detonacija i direktnih pogodaka. Biblioteka je oštećena od jednim direktnim pogotkom. Par granata je oštetio krov i kroz njega je prokišnjavalo sve do kraja Agresije. Učestali su nestanci vode i struje, a nestanak grijanja je, naročito u zimskim mjesecima, veoma otežao rad na Akademiji.

Grijalo se pećima dok su se mogla nabaviti drva, dok je bilo starog polomljenog namještaja i dasaka s porušenog krova zgrade. Peći su se postepeno gasile

Slika 1. Posljedica granatiranja Akademije 1992. godine

Slika 2. Dekan Faruk Sijarić pored rupe u zidu nastale od granatiranja 1992. godine

i na kraju je ostala samo jedna. Tokom godine dijelili su se robni paketi SOROŠ-a, a do kraja Agresije kolektiv je dobijao još nekoliko puta pakete hrane od EQUILIBRE-a iz Gratz (preko Univerziteta) i drugih humanitarnih organizacija. Akademija je u toku Agresije dva puta pljačkana. Odnosno je mnogo uređaja i instrumenata.

Septembra 1992. godine na prijemnim ispitima primljeno je samo 8 studenata i jedan manji broj poslije početka nastave. Te školske godine na Akademiji je studiralo između 70 i 80 studenata. Aprila 1993. godine, kada su temperaturni uvjeti i kratkotrajno primirje omogućili da se kolektiv Akademije okupi, na sjednici Nastavno-umjetničkog vijeća je prisustvovalo 15 nastavnika. Na žalost i tada je utvrđeno da je jedan broj nastavnika otišao. Na istoj sjednici je (honorarno) angažirano 7 nastavnika i saradnika, stručnjaka iz prakse.

Tokom 1993. godine sve više je sazrijevala ideja da bi Muzička akademija trebala pokrenuti rad Sarajevske filharmonije.

U to vrijeme nije djelovao ni jedan orkestar. U organizaciju i u orkestar su se uključili nastavnici Akademije u saradnji sa Vojnim orkestrom Armije BiH.

Slika 3. Ulaz u Muzičku akademiju, 1993. godina

Orkestar nove Sarajevske filharmonije, koji je brojao 57 muzičara (svi iz Sarajeva), svoj prvi koncert izveo je 28. decembra u Domu Ljiljana, a sljedeći je održan početkom 1994. Ova dva koncerta je organizirala Muzička akademija uz pordšku SOROŠ-a, Merhameta i FDS-a.

Pripreme za početak školske 1993/94. godine, najteže u povijesti Muzičke akademije, protekle su onako kako su u tim uvjetima jedino i mogle. Upisano je novih 10 studenata i ustanovljeno da ovu školsku godinu studira ukupno 50 studenata.

Većina grupnih predmeta je ostavljena za ljetnji semestar, a učešće studenata u horu Gaudeamus priznavalo se kao nastava iz predmeta - Hor. Hladnoće

Slika 4. Period Agresije, 1993. godina- sa nastave

MUSIC ACADEMY IN SARAJEVO IN THE WARTIME

The Music Academy in Sarajevo (population 500,000) was founded on 20th May 1915, and to the present days is the only university level music school in the State of Bosnia-Herzegovina.

From the very beginning the education at the Music Academy has been performed in 7 sections: composition and conducting, solo-singing, piano, string and brass instruments, musicology and theory.

The studying at the Music Academy last four years, the Post Graduate Level 2 years, the doctor's degree is possible, but of the theory.

Prior to the War at the Music Academy studied more than 300 yearly students and 70 professors worked here.

Close to the outbreak of the War 2,300 students were graduated, 180 passed the Post-Graduate Level (PA), while 10 candidates took the doctor's degree (PhD).

Until the 6th of April, 1992, when Sarajevo was attacked, the Music Academy students performed 2,500 concerts throughout the former Yugoslav state and received many awards at the competitions at home and abroad.

On April 6th, 1992, started the bombing and destruction of Sarajevo, which has been lasting more than two years.

The Music Academy building, otherwise belongs to the Church (St. Augustin's Cloister) was hit by six artillery granates (cal. 155 mm) and by machine guns many times.

A great number of inventory, instruments, library stocks are destroyed. To the present days the heating and electricity systems have not been reconstructed. There is no water supply in the building, except water coming down from the damaged roof.

Because of the war atrocities, hunger and shortage of all things, the majority of the students and their teachers left Sarajevo. Many of them are refugees, some of them were wounded, while a teacher was killed, not far from the Academy.

Slika 5. Letak o Muzičkoj akademiji

su te zime bile neizdržive. Na zidovima se uhvatila ledena kora od nekoliko milimetara, popucali su svi radijatori. U aprilu 1994. godine bilo je zaposleno ukupno 27 ljudi; nastavnika, članova sekretarijata i pomoćnog osoblja.

U februaru 1994. godine značajnu pomoć Akademiji poslao je rektor bečke muzičke akademije (Hochschule für Musik und darstellende Kunst) Michael Frischenschlager. Takođe i tadašnji potpredsjednik austrijske vlade g. Erhard Busek je podržao sve vidove pomoći za sarajevsku Akademiju, što je između ostalog značilo: stipendiranje 12 studenata iz Sarajeva na bečkoj Akademiji, podršku učlanjenju sarajevske Akademije u Asocijaciju muzičkih akademija Evrope, nastavak pružanja materijalne pomoći i osnivanje posebnog bankovnog računa (pri bečkoj Akademiji) za prikupljanje finansijske pomoći drugih evropskih muzičkih akademija.

Jedan od najtežih poslova implementacije Protokola s Bečom bio je izbor i slanje u Austriju stipendiranih studenata. Poslije obavljenog konkursa, u novembru mjesecu studenti su napustili Sarajevo, stigli do Beča i uključili se u nastavu na Hochschule für Musik und darstellende Kunst. Nakon Beča, uskoro su ostvareni konkretni dogovori s Bernom, Grazom, Karlsruheom, Madridom i drugim muzičkim akademijama.

Po obavljenim prijemnim ispitima, u školsku 1994/95. godinu upisalo se 10 studenata u prvu godinu. Od sastava prije Agresije, od oko 45 nastavnika u stalnom radnom odnosu, krajem 1994. na Akademiji je ostalo svega 15 nastavnika i asistenata. Akademija je izgubila dvije trećine nastavnog kadra. Tokom tog perioda Akademija je angažirala manji broj raspoloživog nastavnickog i saradnickog kadra koji je bio angažiran u drugim ustanovama, a za koje je Nastavno-umjetničko vijeće Akademije procijenilo da se mogu uključiti u neke od vidova nastave.

Početkom 1995. godine grad je ponovo opskrbljen električnom energijom, kasnije i plinom. U prostorijama Akademije je popravljeno grijanje, uz pomoć Britanske ambasade ustakljeni su prozori. Mnoge organizacije i pojedinci su slali pomoć za Akademiju.

No, bilo je i izuzetno angažiranih ljudi i prijatelja BiH, kao što je engleski kompozitor Nigel Osborn i

Slika 6. Novinski natpis povodom 40 godina Muzičke akademije

njegov bivši asistent Benett Hog (koji je jedno vrijeme i predavao na Akademiji). Samo u jednoj prilici oni u Velikoj Britaniji su prikupili i donijeli u Sarajevu oko 10.000 naslova, knjiga, nota i gramofonskih ploča. Također, su donijeli i jedan cijeli studio za snimanje.

Od septembra 1992. do septembra 1995. godine na Akademiji je studiralo ukupno 219 studenata. Jedan broj studenata koji su u ovom periodu nisu boravili u Sarajevu kasnije je obnovio studij.

Ukupno, u toku perioda 1992 - 1995. na Muzičkoj akademiji je diplomiralo 15 studenata, 2 su magistrirala i odbranjena je uspješno doktorska disertacija *Vinka Krajtmajera* Svirale i bubnjevi u muzičkoj tradiciji sjeveroistočne Bosne. Od 1994. Akademija je uspijevala obezbijediti ograničeni broj stipendija studentima, a 1996. je i sama formirala fond za stipendije, koji je djelovao 4 naredne godine.

U školskoj 1995/96. godini na Muzičku akademiju se upisalo ukupno 82 studenta.

Potpisivanje Dejtonskog sporazuma zaustavilo je bombardiranje i mitraljiranje grada i omogućilo bezbjedno kretanje ulicama. Tokom 1996. godine poboljšani su uvjeti za rad na Akademiji. Uz pomoć stranih organizacija počeo je detaljniji opravak zgrade Fakulteta.

Najznačajniji događaj na samoj Akademiji u toku 1996. bilo je obilježavanje 40 godina postojanja i rada ove tada jedine muzičke visokoškolske institucije u BiH. Tom prilikom održan je cijeli niz koncerata i izvedena je Mocartova opera Bastien i Bastien u Narodnom pozorištu, a koju su 19. maja, uz pomoć nastavnika, izveli studenti Muzičke akademije u Sarajevu. Predstava je imala i historijski značaj, to je bila prva operska predstava u novoj i nezavisnoj Bosni i Hercegovini.

Ostvarena je značajna saradnja sa Kraljevskim muzičkim koledžom (Kungliga Musik-hogskolan) u Štokholmu. Već pri prvom susretu rektor Goran Malmgren poklonio je orgulje (koje se sada nalaze u koncertnoj sali Muzičke akademije u Sarajevu). Tada je isplaniran cijeli program pomoći sarajevskoj Akademiji uz pomoć SIDA-e. Akademija je dobila priličan broj duhačkih instrumenata, jednogodišnje stipendije za preko deset studenata, elektronsku i drugu opremu.

Nastavnici sarajevske Akademije su posjetili Štokholm i njegovu Akademiju, studenti su učestvovali više puta na raznim muzičkim manifestacijama u Švedskoj, sufinansirano je izdavanje časopisa Muzika i organiziranje muzikološkog simpozija Muzika u društvu, a nešto kasnije otpočelo je organiziranje Zimske škole (Winter school) u Dubrovniku, koja je postala tradicionalna i koja okuplja nastavnike i studente iz BiH, Hrvatske, Srbije, Crne Gore, Makedonije i Švedske, a povremeno i iz Albanije i Rumunije.

Život i rad na Muzičkoj akademiji se postepeno normalizira. I mada će se tragovi Agresije još dugo osjećati na krhkom organizmu ove umjetničke i obrazovne ustanove, nekim čudom i zahvaljujući njenim ljudima i studentima, Muzička akademija je opstala. U svakom slučaju, period Agresije i poslije nje će zauvijek ostati kao najteže i najslavnije doba u životu ove dragocjene i nezamjenjive institucije.

Zgrada Muzičke akademije je na samom početku Agresije pretrpjela velike štete, a naročito krov zgrade. Instrumenti koji su se nalazili u nadograđenom dijelu Akademije, bili su oštećeni bombardiranjem i kišom, zbog oštećenja krova. Ti instrumenti su bili većim dijelom neupotrebljivi za sviranje. Jedan dio našeg instrumentarija stradao u vrijeme agresorskih dejstava na Bosnu i Hercegovinu fizičkim oštećenjem, a jedan kao rezultat teških vremenskim uticaja. Oštećenja su takva da ih je u većini slučajeva (gudački i duhački instrumenti) nemoguće popraviti. Preostali instrumenti stradaju zbog starosti, lošeg održavanja, pomanjkanja materijalnih sredstava majstora koji bi ih mogli reparirati.

Prije Agresije, tj. do 1992. godine, Muzička akademija je posjedovala 20 klavira (od toga 7 steinwaya) i 7 pianina. Tokom Agresije stradalo je 8 instrumenta (1 steinway je raznijela granata).

Prije Agresije u BiH (1992) Muzička akademija je posjedovala nekoliko violina, viola i violončela, koji su davani na revers, ili bez reversa, studentima i profesorima. Određen broj tih instrumenata nikad nije vraćen Muzičkoj akademiji. U aprilu 1992. godine u posjedu Akademije nalazio se samo manji dio spomenutih instrumenata.

NASTAVNICI, SARADNICI I ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKO OSOBLJE KOJE JE NASTAVILO AKADEMIJU U TOKU AGRESIJE NARBIH (1992-1995)

PROFESORI I DOCENTI

doc. dr. *Laslo Barat* 1992.
 doc. dr. *Davor Bušić* 1992.
 prof. dr. *Jasenska Dimitrijević* 1992.
 doc. dr. *Safija Džonlagić* 1992.
 prof. dr. *Branimir Huterer* 1992.
 doc. dr. *Zoran Jančić* 1992.
 doc. dr. *Dunja Košanin* 1992.
 doc. dr. *Sanja Lagumdžija* 1992.
 prof. dr. *Josip Magdić* 1992.
 prof. dr. *Julio Marić* 1992.
 doc. dr. *Tarik Muranović* 1992.
 prof. dr. *Aleksandra Romanić* 1992.

prof. dr. *Milica Šnajder-Huterer* 1992.
 doc. dr. *Fazila Uglješa* 1992.
 prof. dr. *Zdravko Verunica* 1992.

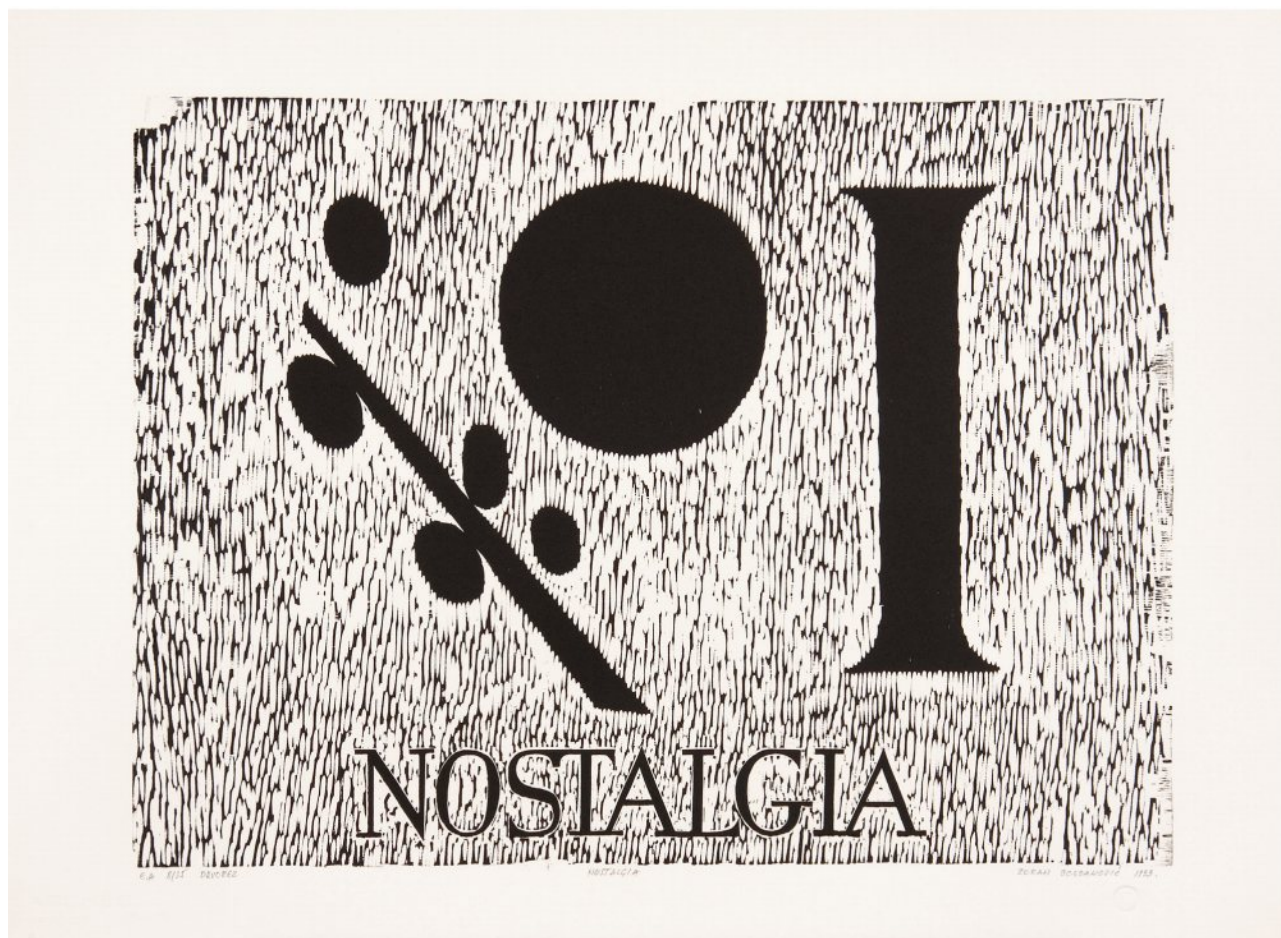
ASISTENTI I SARADNICI

Ratka Dragomanska, viši umjetn. saradnik 1992.
Neda Kepnik, viši stručni saradnik 1992.
Milanka Komadina, viši ass. 1992.
Mirjana Laušević, ass. 1992.
Mirjana Papić-Hrkaš, viši stručni saradnik 1992.
Esmā Pašić, vanr. umjet. saradnik 1992.
Jasenska Petrović, viši umjet. saradnik 1992.
Sanja Raljević, ass. 1992.
Snježana Stijačić, viši stručni saradnik 1992.
Željka Stijačić, ass. 1992.

U ljeto 1993. godine od granate je ubijen mladi asistent i izvanredni trombonist *Dragan Ošap*.

OSTALE ČLANICE

drvorez

RATNA MAPA SARAJEVA '93. – NOSTALGIA

Zoran Bogdanović

Klinički centar Univerziteta u Sarajevu

U toku Agresije na RBiH uposlenici i pacijenti su iz uništenih ustanova premješteni u sadašnje klinike. Reorganiziranjem i racionalizacijom kapaciteta rad je nastavljen, iako u smanjenom obimu, opremi i kadrovima.

U razdoblju 1992-1995. godine Klinički centar je napustilo 2.597 radnika. Tokom Agresije posao je obavljao 2.271 radnik.

U razdoblju 1992-1995. odbranjeno je 17 magistarskih radova (1992: 4; 1993: 4; 1994: 6; 1995:3) i 20 doktorskih disertacija (1992: 5; 1993: 5; 1994: 5; 1995: 5)

U toku Agresije na Bosnu i Hercegovinu i opsade Sarajeva Klinički centar je svakodnevno granatiran, bez obzira na obilježavanja i saznanja da se radi o zdravstvenoj ustanovi. Granatiranjem su potpuno uništene Ginekološko-akušerska i Pedijatrijska klinika sa pratećim sadržajima kao i Institut za fizijatriju na Ilidži. Institut za vaskularne bolesti i Psihijatrijska bolnica su devastirane nakon povlačenja agresora iz naselja Jagomir. Ogromne štete su pretrpjele klinike na Koševu, na koje je palo preko 350 granata i drugih eksplozivnih naprava.

Ukupne materijalne štete procijenjene su na 34.2% uništenih predratnih kapaciteta, sa 1.130 bolesničkih postelja, odnosno 76 miliona DEM. Na liječenju je ubijeno 5 pacijenata, direktnim pogocima granata u bolesničke sobe, a na isti način je 19 pacijenata ranjeno. Na radnim mjestima i u gradu je ubijen 51 radnik ove ustanove.

Tokom Agresije, održano je 7 naučnih skupova, simpozija, kongresa u organizaciji KCUS-a ili njegovih članova:

- Psihosocijalni aspekti rata u Republici Bosni i Hercegovini (1993/94, Sarajevo)
- Bronhogeni karcinom
- Ratna medicina i medicina u ratu 1992/93.
- Ratna medicina i medicina u ratu 1993/94.
- Historija zdravstvene i socijalne kulture Bosne i Hercegovine
- O internističkim oboljenjima
- Prilog historiji kulturno-obrazovnog razvitka Bosne i Hercegovine

Izdavačka djelatnost nije prekinuta u ratu pa ovde donosimo spisak monografskih publikacija autora KCUS-a u razdoblju 1992-1995:

1. *Arslanagić – Mutevelić*, Dermatovenerologija, 2. dopunjeno izdanje, Sarajevo, Sarajevo Publishing, 1995.
2. *Arslanagić – Mutevelić*, Principi dermatovenerološke doktrine, Sarajevo, Ministarstvo za zdravlje RBiH, KCUS, 1994, 31 str.

3. *Busić-Zečević I, Hasanbegović-Ferović D*, Otorinolaringologija za VMS, Sarajevo, Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta, 1995.
4. *Diždarević Z.* i saradnici, Glukokortikoidi i njihova primjena u praksi, Sarajevo, Međunarodni centar za mir, 1995.
5. *Diždarević Z, Ajanović E, Konjicija A.* i saradnici, Principi ratne pulmološke doktrine, Sarajevo, Ministarstvo za zdravlje RBiH; Klinika za plućne bolesti Podhrastovi, 1993.
6. *Dukanović B, Droge*: od zloupotrebe do zavisnosti, Sarajevo, OKO, 1994.
7. *Dulbegović B*, Reasoning and Decision Making in Hematology, New York, Churchill Livingstone, 1993.
8. *Hadžijahić H*, Propedeutika interne medicine, Sarajevo, Univerzitetska knjiga, 1995.
9. *Hadžimejlić M*, Endokrine i metaboličke hipertenzije sa poremećajima metabolizma vode, OKO, 1992.
10. *Hodžić L*, Metabolizam vode, minerala i energetskih materija u pedijatriji, Istambul, FAKO Ilac-lari A.S, 1995.
11. *Konjhodžić F*, Neurohirurške povrede o odbrambenom ratu Bosne i Hercegovine, Sarajevo, OKO, 1994
12. *Konjhodžić F*, Neurosurgical Injuries in Defensive War of Bosnia and Herzegovina, Sarajevo, OKO, 1995.
13. *Mašić I, Riđanović Z, Kujundžić E, Ibn Sina-Avicena*: život i djelo, Sarajevo, Avicena, (biblioteka Islamske kulture; knj. 4), 1995.
14. *Mašić I, Riđanović Z*, Medicinska informatika, 1. izdanje, Sarajevo, Avicena, (biblioteka Medicinske publikacije; knj. 3), 1993.
15. *Mašić I, Riđanović Z*, Medicinska informatika, 2. izdanje, Sarajevo, Avicena, 1993.
16. *Mašić I, Riđanović Z*, Medicinska informatika, 2. izdanje, Sarajevo, Avicena, (biblioteka Biomedicinske publikacije; knj. 4), 1994.
17. *Mašić I*, Zemaljska bolnica u Sarajevu, Sarajevo, Avicena, (biblioteka Biomedicinske publikacije; knj. 10), 1994.
18. Naučni skupovi Psihosocijalni aspekti rata u Republici Bosni i Hercegovini (1993/94, Sarajevo), ANU BiH, (Posebna izdanja ANU BiH; knj. 102. Odjeljenje medicinskih nauka; knj. 25), Sarajevo, 1995.
19. *Riđanović Z, Mešić I*, Medicinsko odlučivanje, 1. izdanje, Sarajevo, Avicena, (biblioteka Biomedicinske publikacije; knj. 4), 1993.
20. *Riđanović Z, Mešić I*, Medicinsko odlučivanje, 2. izdanje, Sarajevo, Avicena, (biblioteka Biomedicinske publikacije; knj. 4), 1994

Oštećenja na zgradi Kliničkog centra

21. Savjetovanje o informatici u zdravstvu BiH, zbornik rezimea na temu: Nomenklature i klasifikacioni sistemi u zdravstvenoj djelatnosti, Sarajevo, Avicena, (biblioteka Naučni i stručni skupovi, knj. 1), 1992.
22. Simpozij Bronhogeni karcinom, Med. Arhiv, Sarajevo, 1995.
23. Simpozij Ratna medicina i medicina u ratu 1992/93, Zbornik sažetaka, Sarajevo, Avicena, (biblioteka Naučni i stručni skupovi), 1993.
24. Simpozij Ratna medicina i medicina u ratu 1993/94, Zbornik sažetaka, Sarajevo, Avicena, (biblioteka Naučni i stručni skupovi; knj. 8), 1994,
25. Simpozij Historija zdravstvene i socijalne kulture Bosne i Hercegovine Zbornik rezimea, Sarajevo, Avicena, (biblioteka Naučni i stručni skupovi; knj. 2), 1993.
26. Simpozij O internističkim oboljenjima Sarajevo, ANU BiH, (Posebna izdanja; knj. CV: Odjeljenje medicinskih nauka; knj. 18), 1994.
27. Simpozij Prilog historiji kulturno-obrazovnog razvitka Bosne i Hercegovine, Zbornik rezimea, Sarajevo, Avicena, (biblioteka Naučni i stručni skupovi; knj. 3), 1993.
28. Šišić F. i saradnici, Principi ratne hirurške doktrine, Sarajevo, Avicena, (biblioteka Biomedicinske publikacije; knj. 7), 1993.

29. Šišić F. i saradnici, Povrede krvnih sudova i njihovo liječenje u odbrambenom ratu Bosne i Hercegovine, Sarajevo, Institut za NIR i razvoj KCUS, 1995.

ŠEHIDI, POGINULI BORCI I UPOSLENICI KLINIČKOG CENTRA U RAZDOBLJU 1992-1995.

1. Juso (Mebo) Ahmetspahić 10.5.1992.
2. Vlasta (Stjepan) Antunović 27.1.1993.
3. Namik (Ejub) Bajrić 27.5.1993.
4. Redžo (Agan) Bajrić 22.7.1993.
5. Mirko (Ivo) Barbić 4.2.1993.
6. Ramo (Ramiz) Beba 16.6.1995.
7. Mirsada (Muharem) Bičakčić - Muhamedović 12.11.1993.
8. Vladimir (Andrija) Bilenjki 31.1.1993.
9. Edin (Ejub) Brajlović 13.6.1992.
10. Sabrija (Huso) Bunar 1994.
11. Gordana (Obrad) Čeklić 27.5.1992.
12. Ešrefa (Ibro) Čehaja 1993.
13. Mensud (Sulejman) Demirović 27.6.1992.
14. Halil (Ahmed) Dervišević 28.2.1993.
15. Fuad (Ismet) Džepar 19.7.1995.
16. Jasminka (Muhamed) Džinović-Kreso 19.6.1995.
17. Suljo (Mustafa) Fazlić 23.6.1992.
18. Emina (Nežir) Hadrović 1992.
19. Haris (Hamid) Hadžić 18.10.1995.
20. Dženana (Ismet) Handukić-Šegalo 28.7.1992.
21. Šefika (Edhem) Hečo 29.11.1993.
22. Asim (Šefkija) Hrapović 5.5.1993.
23. Admir (Alija) Jelešković 6.1.1993.
24. Asim (Durmo) Junuzović 23.8.1992.
25. Galiba (Čamil) Korman 26.6.1995.
26. Mustafa (Hamid) Kožljak 10.6.1992.
27. Mustafa (Ragib) Kožljak 19.6.1992.
28. Midhat (Muho) Krivošić 24.3.1993.
29. Suada (Medo) Kupus 29.11.1993.
30. Hamdija (Mustafa) Mašić 23.6.1992.
31. Fatima (Avdo) Mehaković 1993.
32. Mahir (Midhat) Mrebić 3.6.1992.
33. Hasib (Ibrahim) Muharemović 1993.

Zgrada Kliničkog centra nakon granatiranja

Granatirana zgrada Kliničkog centra

34. *Arif (Jusu) Pandžić* 29.9.1992.
35. *Emina (Ramadan) Plana* 22.7.1993.
36. *Šerif (Tijan) Podžić* 1.6.1995.
37. *Dušan (Tošo) Srdić* 7.11.1992.
38. *Almasa (Mustafa) Stanojčić-Muminović* 8.6.1992.
39. *Meo (Alija) Sulimanovski* 1993.
40. *Munira (Đemal) Suljević* 6.12.1992.
41. *Sead (Avdo) Šebić* 4.9.1992.
42. *Gojko (Ilija) Šurbat* 1992.
43. *Hasiba Šebić* 1992.
44. *Šefika (Muhamed) Šigulin* 14.12.1992.
45. *Hajro (Muharem) Škobar* 3.10.1994.
46. *Dragomir (Niko) Solaja* 12.7.1993.
47. *Halil (Smajo) Šubo* 1992.
48. *Munira (Adem) Tahmišćija-Saltagić* 2.3.1993.
49. *Enisa (Uzejir) Talić* 1992.
50. *Goran (Mihail) Vihljancev* 1993.
51. *Faik (Avdija) Vukas* 16.5.1992.
52. *Arif-Izet (Meho) Zahirović* 14.8.1995.
53. *Zaim (Hasan) Zukanović* 1992.
54. *Zajko (Zejnil) Zuko* 22.9.1992.

UPOSLENICI KCUS-a KOJI SU RANJENI U
TOKU AGRESIJE 1992-1995.

MEDICINSKO OSOBLJE

Bilad Beržad, ljekar
Zlatko Čardaklija, ljekar
Abu Omdah Gamal, ljekar na specijalizaciji
Admir Kočo, anestetičar
Miran Konjić, ljekar
Darko Lupi, ljekar
Adnan Šačević, ljekar
Nadžija Šutić, ljekar
Željko Trogranić, ljekar
Sabiha Čejvan, dipl.farmaceut
Davorka Završnik, magistar farmacije
Sadeta Bektašević, medicinska sestra
Šaćir Belkić, medicinski tehničar
Begajeta Čatović, medicinska sestra
Hatidža Filipš, medicinska sestra
Suada Hadžić, medicinska sestra
Hasiba Halilović, medicinska sestra
Šemsudin Imamović, medicinski tehničar
Slavica Jerković, medicinska sestra
Famiza Karamešić, medicinska sestra
Marija Krstić, medicinska sestra
Ruža Lertor, medicinska sestra
Esada Maksić, viša medicinska sestra
Nusreta Malagić, medicinska sestra

Džemal Mehaković, medicinski tehničar
Fatima Mehaković, medicinska sestra
Željko Milos, medicinski tehničar
Mira Milosavljević, medicinska sestra
Savka Nikšić, medicinska sestra
Jovanka Popovac, medicinska sestra
Savka Radulović, medicinska sestra
Branka Rajčević, medicinska sestra
Senada Saka, medicinska sestra
Senija Siliftanović, medicinska sestra
Gordana Stojanović, medicinska sestra
Azra Šegalo, medicinska sestra
Jela Šušić, medicinska sestra
Ruža Tomić, medicinska sestra
Munevera Zahirović, medicinska sestra

NEMEDICINSKO OSOBLJE

Hatidža Babić
Nermin Bašić
Fatima Bečirević
Sabit Brabić
Sead Dizdarević
Fuad Džapor
Šefika Eminagić
Božana Gaković
Anđelko Gatarić
Midhat Golijašević
Emina Hadrović
Šefro Hadžović
Hasiba Halimić
Ramo Hubijar
Asim Huseinčehajić
Branka Ješić
Muris Kabaš
Jasmin Kabrić
Ekrem Kaljanac
Hilmija Kovačević
Vesna Kovačević
Džemal Muharemović
Gordana Nikolić
Atif Pandžić
Hafiza Pašalić
Mirjana Planinšek
Ljiljana Rifelj
Sehad Stovrag
Nafija Šahmanović
Vesna Šedel
Hasiba Šebić
Azra Tabirović
Mevludin Zahirović

ulje na platnu

ZBIJEG

Roman Petrović

Nacionalna i univerzitetska biblioteka BiH

Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine (NUB BiH) uništena je u noći sa 25. na 26. august 1992. godine. Svekoliki knjižni fond te neprocjenjivo vrijedne zbirke rukopisa, starih knjiga i arhivske građe, koji su predstavljali unikatno naslijeđe brojnih naraštaja, uništeni su u vatrenoj stihiji izazvanoj agresorskim projektilima.

Katalog Biblioteke, zajedno sa nenadoknadivom kolekcijom listova i časopisa, koji su objavljivani od osnivanja prve štamparije u Sarajevu sredinom 19. stoljeća, također su zauvijek izgubljeni. Samo je mali dio fonda Biblioteke spašen. Pisani zapisi na različitim jezicima i pismima svjedočili su o stoljetnom multikulturnom, multietničkom i multi-konfesionalnom karakteru Bosne i Hercegovine. NUB BiH je čuvala više od 2 miliona naslova, uključujući 6.000 publikacija, od kojih je većina bila katalogizirana po važećim međunarodnim bibliografskim standardima.

Pored nenadomjestivog gubitka svojih dragocjenih fondova, NUB BiH je u augustu 1992. godine izgubila svoj prijeratni dom – Vijećnicu, simbol grada Sarajeva, arhitektonski spomenik prvog reda iredište brojnih posjetilaca iz Bosne i Hercegovine i čitavog svijeta.

U protekle šezdesetak godina, koliko Biblioteka djeluje, ova ustanova nije imala odgovarajući smještaj pa je njena historija u neku ruku i historija njenih selidbi, što se najbolje vidi iz sljedeće hronologije:

- 1945 - 1951. Razdoblje u kojem je Biblioteka osnovana i u kojem je doživjela tri selidbe
- 1951 - 1992. Preseljenje Biblioteke u zgradu Vijeć-

nice, čime je ova ustanova barem unekoliko dobila neophodne osnovne prostorne i smještajne uvjete za rad

- 25.8.1992. Od strane agresorske srpske artiljerije granatirana je i spaljena zgrada Vijećnice. Skoro u potpunosti su uništeni: zgrada, knjižni fondovi, rukopisna građa i drugi mediji
- 1992. Prinudno rješenje smještaja Biblioteke u prostor Bosanskog kulturnog centra. Dio spašene građe premješten je na druge lokacije u Gradu
- 1993. NUB BiH dobija prostor veličine cca 300,000 m², u zgradi Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta, na adresi Obala Maka Dizdara br. 3. U ovom prostoru Biblioteka je smještena do okončanja Agresije na BiH i dalje
- 1994. Urađena je analiza rješavanja prostornog rješenja NUB BiH. Analizom su se razmatrala moguća rješenja: interventno, privremeno i trajno, ali odgovarajuće rješenje zbog ratnih okolnosti nije pronađeno
- 1995 - 1996. Radi se prva faza obnove Vijećnice: čišćenje objekta, njegova stabilizacija, učvršćivanje vanjskih zidova i centralnog hola. Ova faza radova je finansirana sredstvima Vlade Republike Austrije i utrošeno je 741.300 eura.
- 1999 - 2006. Druga faza obnove. Evropska komisija je darivala 2.250.000 eura za obnovu radova na zgradi Vijećnice
- 1995 - 1996. Institucije vlasti pokreću raspravu o namjeni objekta Vijećnice: vraćanje objekta prvobitnoj namjeni – gradska kuća, dodjela prostora

Vijećnica u plamenu

ra NUB BiH (kao podsjećanje da je tu nekada bila smještena NUB BiH) i sl.

- 21.6.1996. Univerzitet u Sarajevu donosi Odluku o dodjeli Objekta 2, u Kampusu Univerziteta (bivša kasarna Maršal Tito), za privremeni smještaj NUB BiH. Objekat 2 bio je u potpuno uništen, a po unutrašnjem rasporedu zgrade nije bio primjeren potrebama Biblioteke. Nakon što je objekat – uz pomoć UNESCO-a i Svjetske banke – obnovljen u njemu je Biblioteka nastavila svoj rad. U istom prostoru djeluje i danas

Kada je riječ o fondovima NUB-a, to se prije svega odnosi na rekonstrukciju zbirke uništenih u Agresiji na RBiH (1992-1995) i nabavku nove bibliotečke građe iz zemlje i inozemstva. Proces izgradnje njenih zbirki još će dugo trajati, praćen svim očekivanim teškoćama; od pronalaženja originalnih izdanja koja je sve teže nabaviti, do popunjavanja fondova raznovrsnom tekućom izdavačkom proizvodnjom.

Zahvaljujući naporima uposlenika, pomoći bosanskohercegovačkih vlasti, UNESCO-a, Svjetske banke i kolega iz različitih zemalja u svijetu, NUB BiH je uspjela obnoviti dio svojih uništenih fondova. Obnova uništenih bibliotečkih fondova je tretirana kao prioritetan i poseban vid zaštite dokumentarnog kulturnog nasljeđa i dalje predstavlja trajan zadatak, kako NUB BiH, tako i cjelokupnog bosanskohercegovačkog društva.

Obnova i izgradnja fondova planski je razrađena i strateški osmišljena još u ratnim uvjetima. Brzina i kvalitet ovog posla bili su ograničeni neodgovarajućim finansiranjem, neriješenim statusom ustanove i nepovoljnim društvenim okruženjem.

NUB BiH je prije razaranja imala u svojim fondovima preko 2 miliona bibliotečkih jedinica. Nakon spašavanja oko 10 % svoga fonda, u privremenim i neuvjetnim prostorijama, NUB je 1997. godine organizirala opću akciju obrade osnovnog rezervnog fonda, i to je bio osnov za formiranje svih budućih fondova. Osnovni fond periodike je najviše stradao. Brojao je više od 18.000 naslova domaćih i stranih časopisa i oko 11.000 naslova, pretežno jugoslovenskih i bosanskohercegovačkih novina, koje su pristizale kao obavezni primjerak u NUB BiH. Početni fond periodike činila su izdanja sastavljena iz djelimično spašenog rezervnog fonda, tekućeg obaveznog primjerka te iz brojnih poklona.

Biblioteka je, također, obnovila i upotpunila priručnu zbirku bibliotečke literature, neophodne za izradu stručnih radova, kako za studente bibliotekarstva, tako za bibliotekare iz cijele BiH.

Rad na kvalitetnoj izgradnji ove zbirke je u neposrednoj vezi sa temeljnom zadaćom NUB-a u bosanskohercegovačkom društvu. Fond specijalne zbirke je posebno tretiran, pa je – nakon useljenja u novu zgradu 2002. godine – izvršena njegova revizija. Ustanovljen je gubitak od oko 155.000 publikacija specijalnih zbirki. Na osnovu većine spašenih inventarnih knjiga ovih kolekcija, rekonstruirani su naslovi publikacija koje su uništene, što će svakako olakšati obnovu i izgradnju specijalnih zbirki.

Zbirka doktorskih i magistarskih radnji, odbranih u BiH i u svijetu, dijelom je spašena, te je njena rekonstrukcija također u toku. Mnogi fakulteti u BiH te oni iz bližeg okruženja i svijeta već su ustupili svoj duplikatni fond u cilju obnavljanja ove zbirke, a danas je ona pridružena osnovnom fondu NUB-a. Veliku prepreku obnovi i izgradnji nekad bogate, muzičke zbirke, predstavlja finansiranje nabavke, nedostatak njene originalne građe, kao i praćenje i nabavka produkcije koja je rađena izvan granica BiH, a čemu će se u narednom razdoblju morati posvetiti posebna pažnja.

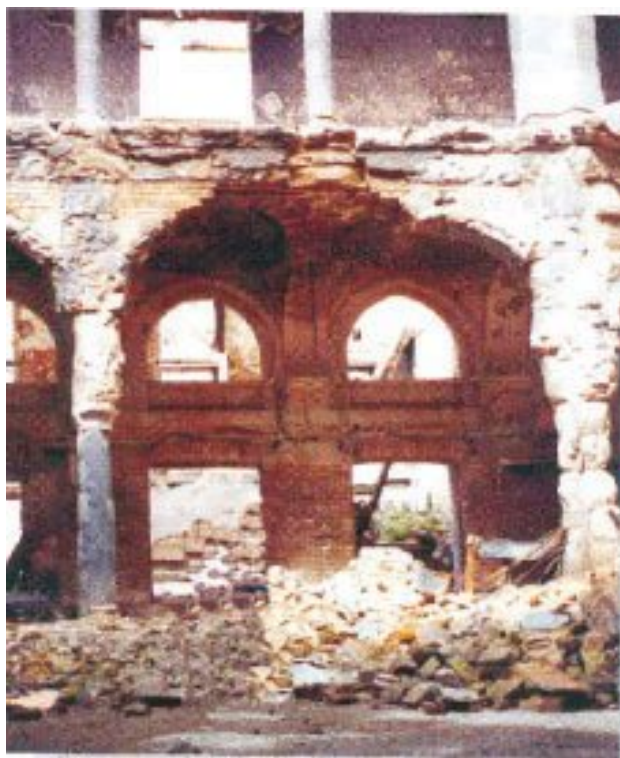
U obnovi i izgradnji fondova specijalnih zbirki, naročito rekonstrukciji kartografske zbirke, kao i druge raritetne građe, pomogli su bibliotekari iz nacionalnih biblioteka Austrije, Mađarske, Francuske, Turske, Italije, Češke, te pojedinaca iz bosanskohercegovačkog susjedstva.

Kao i u drugim nacionalnim bibliotekama, i u NUB-u obavezni primjerak predstavlja prvi korak u zaštiti kulturne i duhovne baštine BiH. Putem dostavljanja obaveznog primjerka gradi se nacionalna zbirka Bosniace.

Sa evidentiranjem i obradom obaveznog primjerka ratne produkcije monografskih i serijskih publikacija Biblioteka je počela već u toku 1993. godine. Bilo je to vrijeme neredovnog dostavljanja ratne produkcije. Nakon 13 godina, broj publikovane građe u BiH je višestruko porastao. NUB godišnje primi oko 1.000 naslova monografskih publikacija, preko 200 naslova časopisa i oko 100 naslova novina.

Prve korake u pomoći pri izgradnji fondova NUB-a BiH učinio je UNESCO, organizujući posebnu konferenciju u Pragu 1994. godine. Tada je pokrenut program obnove NUB BiH i njenih zbirki i preporučeni parametri za izgradnju nacionalne zbirke BiH Bosniaca.

Što se tiče međubibliotečke saradnje, Agresija je prekinula sve kontakte za razdoblje 1992 - 1997. godine. Fondovi za međubibliotečku razmjenu su uništeni, ali su uloženi naponi da se ta saradnja obnovi.

Devastirana unutrašnjost Vijećnice

Razmjenu sa drugim bibliotekama NUB je započela 1997. godine, sa uspostavom kvalitetnijih informacijsko-komunikacijskih veza.

Od 1989. pa do 1992. godine NUB je, zajedno sa ostalim bibliotekama bivše Jugoslavije, svojim zapisima učestvovala u izgradnji uzajamne YUBIB bibliografske baze podataka. Dana 25. augusta 1992. godine, u ciljanu izazvanoj paljevini, uništeni su – zajedno sa kompletnim fondovima NUB-a – i svi katalozi, brižljivo stvarani prethodnih 47 godina. Stručni uposlenici Biblioteke sada ponovo pristupaju prikupljanju bibliotečke građe. Iznova se izrađuju lisni katalozi: abecedni katalog monografskih publikacija, katalog Bosniace, abecedni katalog serijskih publikacija, stručni katalozi, katalog doktorskih disertacija, katalozi specijalnih zbirki.

Tokom više od šest decenija djelovanja NUB BiH se bavila različitim oblicima stručnog usavršavanja bibliotečkih poslenika. Ovoj ustanovi je pripao važan zadatak uspostavljanja, razvoja, institucionalizacije čitavog bibliotečko-informacijskog obrazovanja i usavršavanja bibliotekara u BiH. Međutim, obrazovanje bibliotekara u ratnom razdoblju moralo je stati.

U razdoblju nakon Agresije, zahvaljujući skupini bibliotečkih stručnjaka, NUB BiH je smogla snage da organizira Centar za trajno obrazovanje bibliotekara.

Posredstvom djelovanja ovog centra stručnu naobrazbu steklo je više stotina bibliotekara iz razli-

čitih krajeva Bosne i Hercegovine, čime je značajno ojačala profesionalna osnova bibliotečke struke u razdoblju poratne obnove društvene infarstrukture.

Rad na izradi Nacionalne bibliografije BiH nalazi svoje uporište u Uredbi na temelju koje je 1945. godine osnovana Narodna biblioteka. Tim dokumentom se ova ustanova obavezala da “Sistematski radi na opštoj bibliografiji Bosniace i planiranju bibliografskih radova u BiH.” Uspostavljanje Bibliografske službe u Biblioteci teklo je postupno. Najprije je izrađena Bosanskohercegovačka bibliografija knjiga i brošura 1945 – 1951, koja je objavljena 1953. godine.

Od 1977. godine počeli su se primjenjivati međunarodni standardi za bibliografski opis i međunarodni sistem za raspored bibliografske građe. Nakon toga, Biblioteka se, uz projekat Bibliotečko-informacionog sistema (BIS), uključuje i u projekat izgradnje Sistema naučnih i tehnoloških informacija Jugoslavije (SNTIJ). Glavni nosilac ovog projekta u razdoblju od 1989. do 1992. godine bio je Institut informacijskih znanosti iz Maribora (IZUM).

Uspostavljen je sistem uzajamne katalogizacije i uzajamne bibliografsko-kataloške baze YUBIB, u kojoj se nalazi i građa za Bibliografiju bosanskohercegovačke knjige za razdoblje 1983 - 1990. i djelimično za 1991 - 1992. godinu. Godine 1990. objavljena je Bibliografija bosanskohercegovačke knjige za 1984. godinu, dok su Bibliografije za 1989. i 1990. godinu ostale pripremljene za štampu.

U razdoblju opsade grada Sarajeva, u izuzetno teškim uvjetima rada, učinjeni su prvi koraci ka obnovi osnovnih funkcija NUB BiH.

U predloženom cilju ponovo započinje rad na nacionalnoj bosanskohercegovačkoj bibliografiji. Najprije je 1994. godine objavljena bibliografija Prilog bibliografiji, bibliografija BiH, a 1995. godine i Bibliografija monografskih publikacija 1992 – 1994. (Popis ratnih izdanja). U poslijeratnom razdoblju uslijedio je nastavak rada na ovoj bibliografiji, potpunjenjem postojećih zapisa i iznalaženjem novih naslova ratne produkcije, tako da je 1998. godine izašla Bosanskohercegovačka bibliografija monografskih publikacija 1992 - 1996. Niz A, koja, uz naučnu i informativnu vrijednost, posjeduje i ogroman dokumentarni značaj.

Godine 1997. objavljena je Bibliografija serijskih publikacija 1992 – 1996. i Bibliografija bosanskohercegovačkih serijskih publikacija 1945 – 1949, dok je prvi svezak tekuće Bosanskohercegovačke bibliografije priloga u serijskim publikacijama 1992 – 1995. Niz C objavljen 2001. godine.

Danas, još uvijek u privremenoj zgradi i u vrlo teškim finansijskim prilikama, NUB BiH uspješno obavlja svoju djelatnost. Od ukupno 2.500 korisnika, NUB svakodnevno posjećuje preko 300 studenata, učenika, naučnih radnika, uposlenika različitih ustanova. Korištenje bibliotečke građe i drugi servisi odvijaju se u deset čitaonica: pet općih, od kojih su tri namijenjene studentima, dvije naučnim i stručnim djelatnicima, a djeluju i čitaonica specijalnih zbirki, čitaonica Svjetske banke, Euro-atlanska čitaonica, Austrijska i Egipatska čitaonica. NUB BiH je depozitarna biblioteka i za publikacije organizacija UNESCO-a i NATO-a, te još nekoliko organizacija UN-a. Također, NUB BiH obavlja funkciju nacionalnih agencija za ISBN, ISSN, ISMN i CIP. Širokoj lepezi usluga naročito doprinose elektronske baze podataka: EBSCO, SCOPUS, SCIENCE DIRECT i druge.

Prije Agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu Biblioteka je imala 108 uposlenika u različitim odjeljenjima, a nakon izbijanja i tokom Agresije više od polovine uposlenih napustilo je ovu ustanovu. Među njima je bio i *Borivoje Pištalo*, njen tadašnji direktor. Prije paljevine Biblioteke *Pištalo* se nakratko vratio u Sarajevo, ali – nažalost – razlozi i učinci ovog njegovog boravka nisu do danas istraženi.

UPOSLENICI NUB BiH KOJI SU POGINULI U TOKU OPSADE SARAJEVA

- *Aida Buturović*, poginula je 25. 8. 1992. godine, prilikom povratka s posla. Radila je na obradi bibliotečke građe i u Referalnom centru; poginula je samo 4-5 sati prije nego što su srpski zločinci fosfornim granatama zapalili Biblioteku.
- *Mirko Azinović* ranjen je prilikom povratka s posla 20. 1. 1993. godine, a umro je u Koševskoj bolnici 8.3. 1993. godine. Azinović je u NUB-u proveo čitav radni vijek. S posebnom ljubavlju je obavljao svoj posao i bio je cijenjen i od kolega i od korisnika. Znao je pronaći knjige smještene u magacinima bez korištenja kataloga, pa su ga kolege zvale živi katalog
- Dr. *Anto Slavko Kovačić*, preminuo je 6. 7. 1993. godine od posljedica saobraćajnog udesa koji se dogodio dok je išao na posao. Kovačić je u NUB-u radio na istraživanju bibliografskih podataka za izradu retrospektivne bibliografije BiH.
- *Leota Adela* je poginula 1993. godine u eksploziji plina. U NUB-u je radila preko 30 godina na edukaciji bibliotečkih kadrova i istraživačkom radu.

Literatura

- *Bakaršić, Kemal*, Izgradnja nacionalnih zbirki u poratnoj Bosni i Hercegovini / Fragmenti kulturne historije Bosne i Hercegovine, Sarajevo, Magistrat, 2005, str. 283-303.
- *Bosniaca, Časopis Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine*, godina 9-10, br. 9/10 (2004-2005), Sarajevo, NUBBiH, 2006.
- *Knuth, Rebecca*, *Libricide in Bosnia / Libricide: The Regime sponsored Destruction of Books and Libraries in the Twentieth Century*, Westport, Connecticut, London, Praeger, 2003, str. 122-130.
- *Kujundžić Enes* National and University Library of Bosnia and Herzegovina / Bosnian Memory: Resources for Research and Study, Sarajevo: International Peace Center, 2003, str. 149-161.
- Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine 1945 - 2005. – 60 godina u misiji kulture, obrazovanja i nauke, Sarajevo, NUBBiH, 2005.
- *Ovčina Ismet*, Vijećnica – prepoznatljivi simbol Nacionalne i univerzitetske biblioteke Bosne i Hercegovine / Vijećnica – a recognizable symbol of the National and University Library of Bosnia and Herzegovina, Sarajevo, BNUB BiH, 2007.
- *Riedlmayer, Andras* Convivencia under Fire: Genocide and Book Burning in Bosnia / The Holocaust and the Book: Destruction and Preservation, Amherst: University of Massachusetts Press, 2001, str. 266-291.

ulje na kartonu

PLATIJE

Vuko Radović

INSTITUTI

ulje na platnu

ZBIJEG

Roman Petrović

Orijentalni institut

Orijentalni institut u Sarajevu osnovan je 1950. godine kao samostalna naučna ustanova sa zadatkom da sakuplja, sređuje, obrađuje i publikuje orijentalnu arhivsku i rukopisnu građu i izvore za opću i kulturnu historiju Bosne i Hercegovine u osmanjskom razdoblju, književno stvaralaštvo Bošnjaka na orijentalnim jezicima i ukupno kulturno naslijeđe iz tog razdoblja. Ovi osnovni zadaci zacrtani u Zakonu o osnivanju Orijentalnog instituta kasnije su se proširivali u skladu sa potrebama društva i raspoloživim kadrovima.

Putem svojih publikacija – časopisa *Prilozi za orijentalnu filologiju*, edicija *Posebna izdanja i Monumenta Turcica Historiam Slavorum Meridionalium Illustrantia*, Orijentalni institut objavljuje rezultate svog naučnoistraživačkog i stručnog rada i čini ih dostupnim javnosti.

Orijentalni institut je pridružena članica Univerziteta u Sarajevu i djeluje kao javna naučnoistraživačka ustanova.

Historijat aktivnosti Orijentalnog instituta u Sarajevu dijeli se na razdoblje od njegovog osnivanja 1950. godine do Agresije na Bosnu i Hercegovinu 1992. godine i na razdoblje nakon 17. maja 1992. godine, kada je Institut započeo novu fazu u svom djelovanju na zgradi koju je ostalo, nakon što je zgrada u kojoj je bio smješten zapaljena i kompletni fondovi Instituta skoro u potpunosti izgorjeli.

Do 1992. godine Orijentalni institut je bio smješten na trećem, posljednjem spratu zgrade u ulici Veljka Čubrilovića br. 5 (danas ulica Đoke Mazalića), u prostoru koji su sačinjavali: 14 radnih soba, tri zasebne prostorije u kojima su bili smješteni rukopisna zbirka, arhiv i biblioteka, jedna velika sala za sjednice i dva mokra čvora.

Opremu Orijentalnog instituta činili su: dvije čelične kase, 18 metalnih ormara za smještaj rukopisa, metalne i drvene police za smještaj arhivskih dokumenata, metalne i drvene police za smještaj knjiga i časopisa, posebno izrađene vitrine za knjige sa izložbenim prostorom cijelom dužinom hodnika (cca 30 metara), veliki kopir-aparat za snimanje dokumenata, rukopisnih i štampanih djela i ostalih materijala za potrebe naučnoistraživačkog i administrativnog rada, mikro-čitač za čitanje mikro filmova sa rukopisnom i arhivskom građom, jedna pisaća mašina sa

arapskom tastaturom za potrebe ispisivanja tekstova na arapskom, osmanskom turskom i perzijskom jeziku, dvije električne pisaće mašine za pripremu tekstova za umnožavanje i štampanje, 15 pisaćih mašina za potrebe rada uposlenika, kompletan kancelarijski namještaj (radni stolovi, stolice, vitrine za knjige) za 14 radnih soba, namještaj za salu za sjednice (stolovi, stolice i vitrine) i ostala oprema neophodna za rad jedne naučnoistraživačke ustanove.

Cjelokupna arhivska, rukopisna i biblioteka građa čuvala se u odjeljenju za dokumentaciju, koje je u svom sastavu imalo tri fonda: rukopisnu zbirku, arhiv i biblioteku. Sumarni pregled sadržaja fondova odjeljenja za dokumentaciju do 1992. godine pokazuje stanje kako slijedi:

U Rukopisnoj zbirci je bilo 5.263 kodeksa manuskriptata na arapskom, turskom i perzijskom jeziku. U fondu ove zbirke bile su zastupljene sve naučne i teološke discipline, klasificirane u dvadeset grupa, redoslijedom koji je uobičajen pri izradi kataloga rukopisa, pri čemu su pojedine grupe obuhvatale po više srodnih disciplina: 1. Kur'an i fragmenti Kur'ana; 2. Nauka o Kur'anu; 3. Hadis; 4. Teologija; 5. Pravo i obredoslovlje; 6. Molitve; 7. Propovijedi; 8. Mistika (sufizam); 9. Filozofija; 10. Enciklopedije; 11. Prirodno-matematske nauke; 12. Okultizam; 13. Geografija; 14. Historija; 15. Politika; 16. Lingvistika; 17. Lijepa književnost; 18. Epistolografija; 19. Muzika; 20. Medžmue. Ova zbirka je bila, odmah iza zbirke Gazi Husrev-begove biblioteke, jedna od najbogatijih zbirki manuskriptata na orijentalnim jezicima na Balkanu.

Arhiv Orijentalnog instituta čuvao je historijsku građu iz razdoblja osmanske vladavine na ovim prostorima. Originalna građa ovog Arhiva je bila podijeljena u četiri zasebne zbirke:

1. Zbirka *Manuscripta turcica* obuhvatala je 7.156 dokumenata iz razdoblja od 16. do 19. stoljeća: fermana, berata, bujuruldiya bosanskih valija, sudskih rješenja, izvoda iz sumarnih deftera, raznih izvještaja, finansijskih isprava i drugih dokumenata, na osnovu kojih je bilo moguće izučavati mnoga pitanja iz raznih oblasti. Oni su predstavljali prvorazredne originalne izvore koji su bili korišteni u radovima domaćih i stranih historičara.

2. Zbirku sidžila – protokola mjesnih sudova, činilo je 66 sidžila ili njihovih fragmenata iz razdoblja od 17. do 19. stoljeća. To su bili izvori za proučavanje lokalne historije pojedinih područja, a najbrojniji su bili sidžili kadija Travnika (17), Ljubinja (10), Mostara (9) i Blagaja (8), dok su za brojna ostala područja u ovoj zbirci bili sačuvani od jednog do četiri sidžila.
3. Fond Vilajetski arhiv je bio najveći fond sa oko 200.000 dokumenata, a sadržavao je građu iz posljednjih tridesetak godina osmanske uprave u Bosni i Hercegovini. U ovom fondu su bili spisi koje je Uprava vilajeta primala od centralne vlade u Istanbulu, kao i oni koje je primala od manjih administrativnih jedinica, ili slala tim jedinicama.
4. Zbirka tapija – dokumenata o posjedovanju određenog zemljišta na području Bosne i Hercegovine iz druge polovine 19. stoljeća sa naznačenim imenom vlasnika, vrstom zemljišta i površinom koju je ono obuhvatalo.

Pored originalne arhivske građe, Arhiv Orijentalnog instituta je posjedovao fotokopije i mikrofilme građe iz drugih arhiva i ustanova iz zemlje i inostranstva, pri čemu su posebnu vrijednost za historijska istraživanja imale kopije mnogih opširnih ili sumarnih deftera za bosanski (25 deftera) i hercegovački sandžak (8 deftera) iz razdoblja od 15. do 17. stoljeća, ali i susjednih oblasti.

Biblioteka Orijentalnog instituta je bila jedna od istaknutih stručnih biblioteka kod nas. Sa preko 15.000 knjiga, direktno ili indirektno vezanih za oblast orijentalistike i njoj bliskih istraživanja, u ovoj biblioteci su se, pored domaćih izdanja, mogle naći i enciklopedije na engleskom, francuskom, njemačkom, arapskom i turskom jeziku, kao i dvojezični i višejezični rječnici orijentalnih i evropskih jezika, katalozi orijentalnih rukopisa najpoznatijih svjetskih zbirki, kao i biografije, bibliografije i leksikoni, te drugi priručnici neophodni u svakodnevnom radu. U biblioteci je bilo i preko 10.000 svezaka domaćih i stranih časopisa iz lingvistike, književnosti, prava, filozofije, historije, arhivistike, bibliotekarstva, umjetnosti, folkloru i drugih oblasti.

Početak 1992. godine Orijentalni institut je dočekao kao kao respektabilna naučnoistraživačka ustanova, čiji su rezultati rada bili visoko cijenjeni u naučnim krugovima iz oblasti orijentalistike kako u zemlji tako i u inostranstvu.

Bez zgrade i bez svojih fondova preostali radnici Orijentalnog instituta nisu nijednog časa prestajali sa radom u situaciji koja je u tom trenutku izgledala

bezizlazna; oni su se, na čelu sa vršiocem dužnosti direktora mr. *Lejlon Gazić* (postavljenom na tu dužnost od strane Vlade Republike Bosne i

Hercegovine krajem maja 1992), okupljali u jednoj prostoriji Instituta za istoriju, ulažući velike napore da sakupe, spakuju i prenesu preostale knjige, rukopise i dokumente iz zapaljene zgrade Orijentalnog instituta. U toj prostoriji su i nastavili da rade nekoliko mjeseci, a nakon toga, zahvaljujući razumijevanju rukovodstva i svih članova Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Institut je od novembra 1992. i dalje (sve do marta 1998. godine) bio smješten prvo u jednoj, a kasnije u dvije prostorije u zgradi Akademije. Radilo se, kao i u svim drugim ustanovama, onoliko koliko su to dozvoljavali teški uvjeti Agresije i opsade u Sarajevu. Kako nije bilo mogućnosti za nova istraživanja i projekte, u Institutu se pristupilo završavanju započetih projekata, koliko je to situacija dozvoljavala, a istovremeno se radilo na obnavljanju fondova i sakupljanju knjiga i časopisa uz pomoć srodnih naučnih ustanova u gradu.

Orijentalni institut je 17. maja 1992. godine pogođen navođenom raketom i zapaljen, te je u jednom danu, pored zgrade i njenog ukupnog inventara, izgorjela i bogata rukopisna i arhivska građa, zajedno sa inventarnim knjigama i registrama dokumenata, knjige i časopisi sa bibliotečkim listićima

Devastirana unutrašnjost Instituta

NAUČNI I STRUČNI RADNICI STANJE 1992.

	zvanje	1992.
DOKTORI NAUKA	naučni savjetnik	1
	viši naučni saradnik	1
	naučni saradnik	1
UKUPNO:		3
MAGISTRI	viši naučni saradnik	1
	viši stručni saradnik	1
	asistent-istraživač	3
UKUPNO:		5
VSS	asistent	6
	arhivista	1
	bibliotekar	1
UKUPNO:		8

ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKO OSOBLJE STANJE 1992.

	radno mjesto	1992.
VSS	sekretar	1
	šef računovodstva	1
UKUPNO:		2
SSS	daktilograf	1
UKUPNO:		1
NK	higijeničar-kurir	2
UKUPNO:		2

NAUČNI I STRUČNI RADNICI 1992-1995.

	zvanje	1992.	1993.	1994.	1995.
DOKTORI NAUKA	naučni savjetnik	1	1	1	1
UKUPNO:		1	1	1	1
MAGISTRI	viši naučni saradnik	2	2	2	2
	viši stručni saradnik	1	1	1	1
	asistent-istraživač	3	3	3	3
UKUPNO:		6	6	6	6
VSS	asistent	4	2	2	2
	arhivista	1	1	1	1
	bibliotekar	/	1	1	1
UKUPNO:		5	4	4	4

ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKO OSOBLJE 1992-1995.

	radno mjesto	1992.	1993.	1994.	1995.
VSS	sekretar	/	/	/	1
	šef računovodstva	/	1	1	1
UKUPNO:		/	1	1	2
SSS	daktilograf	1	1	1	1
UKUPNO:		1	1	1	1
NK	higijeničar-kurir	1	1	/	1
UKUPNO:		1	1	/	1

abacednih i stručnih kataloga, te kompletna naučna produkcija Orijentalnog instituta, zajedno sa završenim projektima i onima koji su bili u toku. Statistički rečeno, nakon paljenja Orijentalnog instituta sa svim njegovim bogatim i raznovrsnim sadržajem, ostalo je procentualno manje od 1% ranije čuvanog materijala. Istovremeno, broj zaposlenih u Institutu se, iz različitih razloga, prepolovio. Institut je napustilo pet asistenata, bibliotekari i četiri administrativna radnika, tako da je rad na zgarištu započelo ukupno jedanaest naučnoistraživačkih i administrativnih radnika Instituta.

Kada se govori o opremi Orijentalnog instituta u razdoblju 1992-1995. god, mora se ponoviti kako je cjelokupna imovina Instituta nestala u pepelu. Nestala je zgrada, a sa njom i ukupan inventar, oprema i fondovi Instituta. Iz Rukopisne zbirke sačuvala su se samo 52 kodeksa, iz cjelokupnog Arhiva preostalo je samo šest sidžila, a od bogate stručne biblioteke tek oko stotinjak knjiga koje su bile na reversima saradnika izvan Instituta.

Na osnovu tabele koja pokazuje fluktuaciju naučnoistraživačkog i stručnog kadra, kao i administrativno-tehničkog osoblja Orijentalnog instituta u Sarajevu u toku 1992-1995., može se vidjeti da u tom razdoblju nije bilo prijema novih istraživačkih kadrova nego samo jednog bibliotekara i administrativnog osoblja radi potrebe obavljanja redovnih aktivnosti Orijentalnog instituta.

Uz pomoć donacija iz zemlje i inostranstva Institut je bio u mogućnosti da štampa neke od ranije pripremljenih projekata i da nastavi rad na izdavanju časopisa *Prilozi za orijentalnu filologiju*, donacije u knjigama ili sredstvima za njihovu nabavku knjiga pomogle su obnovu biblioteke.

Među prvim koji su uputili donacije Orijentalnom institutu bili su Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Bosne i Hercegovine, Vlada Sarajevskog kantona, fondacija *Otvoreno društvo Bosne i Hercegovine* (Soroš- fondacija), Centar za mir i dr., tako da se moglo pristupiti pripremi za štampu završenih projekata u cilju afirmacije ove institucije a i države Bosne i Hercegovine. Institutu je pružila pomoć za nabavku knjiga i Vlada Kraljevine Švedske, te Institut za historiju arapsko-islamskih nauka u Frankfurtu i njegov direktor prof. dr. *Fuat Sezgin*, koji je, pored donacije važnih priručnika (enciklopedija, biografija, bibliografija, rječnika) za biblioteku, omogućio i tromjesečni studijski boravak jednog saradnika Instituta u Frankfurtu, radi završetka knjige *Katalog rukopisa Orijentalnog instituta - lijepa književnost* (objavljena kao izdanje Orijentalnog instituta 1997)

Među aktivnostima Orijentalnog instituta u razdoblju 1992-1995. god. posebno mjesto zauzimaju organizacije i učešća ove institucije i njenih uposlenika na organiziranju naučnih skupova u opkoljenom Sarajevu. Tako je u vrijeme opsade Sarajeva i teškog granatiranja ovog grada, u martu 1993. godine, Institut bio suorganizator naučnog skupa pod naslovom *Pola milenijuma Sarajeva* održanog 21. marta 1993. godine, zajedno sa Institutom za istoriju. Referati sa ovog skupa su publikovani u posebnoj monografiji *Prilozi historiji Sarajeva* (Sarajevo 1997).

Orijentalni institut bio je u martu 1995. godine organizator naučnog skupa posvećenog životu i radu jednog od najznačajnijih bošnjačkih učenjaka iz razdoblja osmanske uprave u našim krajevima Hasana Kafije Pruščaka. Nosioci glavnih referata bili su radnici Instituta i njegovi spoljni saradnici. Referati sa ovog skupa su objavljeni na bosanskom i engleskom jeziku u časopisu za filozofska pitanja *Dijalog* br. 1-2, Sarajevo 1995.

Radnici Instituta su i tokom godina Agresije, kako su to radili i ranije, učestvovali sa referatima na naučnim skupovima u organizaciji drugih ustanova, kao što su bili Naučni skup *Safvet-beg Bašagić - bošnjačka intelektualna strategija* (Zenica – Sarajevo 1994), Znanstveni skup o životu i djelu hadži Mehmeda Handžića (Sarajevo 1994) i *Okrugli sto na temu Tragom bosanskohercegovačke prošlosti – o urbanom biću BiH* (Sarajevo 1995). Pored toga, oni su pripremali radove i za druge naučne i stručne časopise, prvenstveno u Sarajevu, a koji su objavljivani nakon Agresije.

U okviru stručnih specijalizacija na katalogizaciji orijentalnih rukopisa, a na poziv organizacija za zaštitu rukopisnog naslijeđa *al-Furqan* iz Londona i *IRCICA* iz Istanbula, dva istraživača iz Instituta su u razdoblju Agresije učestvovala na Međunarodnom seminaru o obradi islamskih rukopisa, održanom u Istanbulu 29.8 - 3.10.1994. godine.

Iu teškim uvjetima opsade u Institutu se nastao rad na izdavanju časopisa. Kao što je poznato, prije početka Agresije na Bosnu i Hercegovinu Orijentalni institut je publikovao svoj godišnjak *POF* br. 41 (za 1991. godinu), u kojem su objavljeni referati i diskusije sa naučnog skupa *Širenje islama i islamska kultura u Bosanskom ejaletu*. Gotovo cjelokupan tiraž tog broja izgorio je u paljevini Instituta. Uz finansijsku pomoć *Islamic Relief U.K.* - predstavništva za Bosnu i Hercegovinu, 1993. godine objavljeno je reprint-izdanje ovog časopisa, koje je u potpunosti rasprodano, što najbolje govori o opravdanosti štampanja ovog broja *POF*-a i zainteresiranosti naučne

i šire javnosti za njegov sadržaj. Radovi na daljnjoj pripremi časopisa bili su prioritetni zadaci Instituta i u razdoblju Agresije, tako da je u tom razdoblju pripremljen dvobroj Priloga za orijentalnu filologiju 42-43/1992-93. i objavljen 1995. godine, kao i dvobroj POF 44-45/1994-95. (objavljen 1996.), čime je Institut održao kontinuitet u objavljivanju svoga glasila.

U razdoblju opsade je nastavljen i rad na pripremi knjiga za ediciju Posebna izdanja, tako da je i na tom polju zabilježena zavidna aktivnost. Čak pet naslova u ovoj seriji pripremano je u razdoblju 1992-1995., a jedna od pripremljenih monografija iz ove serije i objavljena je u 1995. godini: *Amir Ljubović i Sulejman Grozdanić*, Prozna književnost Bosne i Hercegovine na orijentalnim jezicima (ostale četiri pripremljene knjige su štampane tokom 1996. i 1997). Prema ocjenama domaće i inostrane naučne kritike, ukupna naučnoistraživačka i izdavačka djelatnost Orijentalnog instituta u ovom teškom razdoblju zaslužila je najviše ocjene.

U požaru nakon granatiranja je stradala čitava zgrada sa kompletnom opremom, inventarnim knjigama administracije, rukopisne zbirke, arhiva i

biblioteke, iz kojih se mogla utvrditi vrijednost cjelokupne imovine Instituta. Vrijednost Arhiva Orijentalnog instituta je neprocjenjiva zato što se radi o preko 300.000 originalnih dokumenata iz razdoblja osmanske vladavine u Bosni i Hercegovini.

U razdoblju Agresije 1992 - 1995. nije bilo ranjenih ni ubijenih uposlenika Orijentalnog instituta.

NASTAVNICI, SARADNICI I ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKO OSOBLJE KOJE JE NASTAVILO INSTITUT U TOKU AGRESIJE NA RBIH (1992-1995)

Faruk Babić, asistent

Snježana Buzon, asistent

Slavica Čabak, higijeničar-kurir

mr. *Hatidža Čar-Drnda*

Slavica Denadija, bibliotekar

Nura Fukalj, higijeničar-kurir

Ramiža Ibrahimović, asistent

Mladen Mandrapa, sekretar

Mirjana Macan, šef računovodstva

Svetlana Milić, asistent

Emilijana Trifunović, asistent

Oštećeni orijentalni rukopis

akvatinta

ANATOMIJA CVIJETA

Branislav Makeš

Institut za istoriju

U opsadi Sarajeva, prvi zadatak onih saradnika Instituta koji su ostali u opkoljenom i svakodnevno granatiranom Sarajevu bio je prije svega da se sačuva vrijedna dokumentacija i biblioteka, a zatim kako-tako održava zgrada sa tehničkim pomagalicama i namještajem. To je bilo moguće samo uz danonoćno prisustvo radnika Instituta. Izuzev nekolicine bolesnih i onih koji su stanovali daleko od centra grada, većina uposlenih, na čelu sa tadašnjim direktorom dr. *Borisom Nilevićem*, redovno su, makar i nakratko, radno boravili u prostorijama Instituta.

U aprilu 1992. godine prekinuta je bilo kakva normalna aktivnost Instituta za istoriju, pa i ona njegova osnovna naučnoistraživačka djelatnost.

Nadležnom ministarstvu je, jula 1992. godine, dostavljen revidirani Program rada Instituta u uvjetima Agresije, ali je i takav program bilo teško ostvariti zbog ograničene mogućnosti kretanja, nemogućnosti pristupa Arhivu BiH, a sve u znaku činjenice o agresorskom uništavanju Narodne i univerzitetske biblioteke i Orijentalnog instituta.

Ipak, već u prvim danima Agresije, Institut se svim raspoloživim naučnim i drugim potencijalima uključio u onu veoma intenzivnu aktivnost, poznatu kao duhovni otpor Agresiji. U vezi sa rečenim, ovom prilikom ćemo navesti neka od najznačajnijih postignuća Instituta za istoriju:

- Sefarad '92. - naučni skup povodom 500 godina izгона Jevreja iz Španije, održan u Sarajevu 11-14. septembra 1992. godine. Organizatori: ANU BiH, Jevrejska opština, Institut za istoriju i Filozofski fakultet u Sarajevu. Zbornik radova sa ovog naučnog skupa objavljen je već početkom 1995. godine, a njegovi izdavači su Institut za istoriju i Jevrejska zajednica BiH. U zborniku su objavljeni slijedeći radovi naučnih saradnika Instituta: *B. Nilevića, B. Zlatara, I. Karabegovića, Dž. Juzbašića, M. Pelesića, B. Miličića i S. Brkljača*. U sastavu Redakcije nalazili su se *Dž. Juzbašić, I. Karabegović i B. Nilević*. Zbornik je promoviran 6.9.1995. godine
- Rat u Bosni i Hercegovini i historijska znanost – okrugli sto održan u Sarajevu 18.9.1992. godine u organizaciji ANUBiH i Instituta za istoriju u Sarajevu. U zgradi CKSKJ BiH 31.10.1992. godine održan je okrugli sto na kojem se raspravljalo

o uzrocima Agresije na RBiH. Ovom okruglom stolu prisustvovali su: *Dž. Juzbašić, I. Karabegović, H. Kamberović i T. Išek*

- Pola milenija Sarajeva - naučni skup, održan u Sarajevu od 19. do 21. marta 1993. godine u organizaciji Instituta za istoriju i Orijentalnog instituta u Sarajevu. Podneseno je 75 referata i saopćenja. Zbornik radova sa navedenog naučnog skupa, pod naslovom *Prilozi historiji Sarajeva*, objavljen je u Sarajevu 1997. godine, u izdanju Orijentalnog i Instituta za istoriju. U zborniku su objavljena ukupno 54 priloga, a među njima je 9 radova saradnika Instituta za istoriju (*B. Zlatar, B. Nilević, E. Pelidija, I. Karabegović, Dž. Juzbašić, N. Šehić, I. Kemura, M. Pelesić i T. Išek*)
- Problemi državno-pravnog položaja i uređenja Bosne i Hercegovine 1878 - 1945. - okrugli sto, održan u Sarajevu 17.11.1993. godine u organizaciji ANUBiH i Instituta za istoriju. Među 18 referenata bila su tri saradnika Instituta za istoriju (*Dž. Juzbašić, I. Karabegović i T. Išek*). U sastavu Redakcije bili su: *Dž. Juzbašić, B. Nilević i S. Brkljača*, u funkciji sekretara. Radove sa ovog okruglog stola objavila je ANUBiH u Naučnim komunikacijama XXXV, Odjeljenje društvenih nauka, Sarajevo 1994. godine
- Ocjene uzroka propasti Bosanskog Kraljevstva, naučna tribina Instituta za istoriju. Predavanje održao akademik prof.dr. *Marko Šunjić*, 10.11.1993.
- Bosanska Posavina – dio cjelovite Bosne i Hercegovine - okrugli sto, održan u Sarajevu 24.11.1994. u organizaciji Sabora Bosanske Posavine i Instituta za istoriju. Zbornik radova ovog okruglog stola, u izdanju Sabora bosanske Posavine i Instituta za istoriju, objavljen je u Sarajevu 1997. godine i promoviran 8.2.1997. Od ukupno 15 radova autori sedam priloga su naučni saradnici Instituta (*B. Nilević, S. Brkljača, E. Pelidija, M. Pelesić, I. Karabegović i T. Išek*)
- Tragom bosanskohercegovačke prošlosti – o urbanom biću BiH – okrugli sto organiziran 15. i 16. marta 1995. godine u okviru XI internacionalnog festivala Sarajevska zima. Zbornik radova sa ovog okruglog stola, pod naslovom *Urbano biće Bosne i hercegovine*, objavljen je u Sarajevu 1996. godine u

izdanju Instituta za istoriju i Međunarodnog centra za mir. Od 25 radova, autori deset priloga su naučni saradnici Instituta (*B. Nilević, B. Zlatař, S. Brkljača, V. Katz, H. Kamberović, M. Pelešić, T. Išek, I. Kemura, S. Milišić i S. Mišković*)

Osim okruglih stolova, od izdavačkih poduhvata izdvajamo:

- štampanje časopisa *Prilozi* sv. 27, Wien, juni 1994. godine. Ovaj broj *Priloga* – časopisa Instituta za istoriju, bio je pripremljen za štampu, ali je Agresija na RBiH odgodila njegovo objavljivanje. Na molbu Redakcije, a uz posredovanje prof. dr. *Juzbašića*, Das Österreichische Ost – und Südosteuropa – Institut prihvatio se obaveze da ovaj broj odštampa u Beču. Tiraž od 350 primjeraka *Priloga*, br. 27 dopremljen je u Sarajevo kroz tunel u toku 1994. godine
- Bosna i Hercegovina od najstarijih vremena do kraja Drugog svjetskog rata, Sarajevo, 1994. godine – ova knjiga nastala je kao posljedica saradnje Press centra Armije Republike Bosne i Hercegovine i Instituta za istoriju u Sarajevu. Izdavač je štab Vrhovne komande oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine. Od ukupno 13, sedam autora su naučni saradnici Instituta za istoriju (*B. Nilević, B. Zlatař, E. Pelidija, T. Išek, S. Brkljača, H. Kamberović i M. Pelešić*). Predsjednik Redakcije bio je *I. Karabegović*

Osim na naučnim skupovima, okruglim stolovima i drugim naučnim i stručnim okupljanjima koja su sami pripremali, naučni saradnici Instituta za istoriju učestvovali su na brojnim sličnim skupovima čiji su organizatori bili druge naučne ustanove. Skoro svi saradnici su bili angažirani i u brojnim redakcijama, u ulozi recenzenata, promotora, predavača itd.

U toku opsade u Sarajevu su, pored ostalih, gostovali i poznati historičari koji su držali predavanja sa različitim temama ili su u našoj sredini promovirali svoje knjige o Bosni i Hercegovini. Na ovim predavanjima, promocijama i razgovorima historičara redovno su bili prisutni i saradnici Instituta za istoriju. Na ovom mjestu navest ćemo neke od najznačajnijih manifestacija:

- U galeriji Gabrijel – Kamerni teatar '55, 27. januara 1995. godine predstavljena je knjiga *Bosna i Hercegovina: Tradicija* koju su izdali, autori *John V. A. Fine i Robert J. Donia* (prijevod *Nure Dike Kapić*). Uz promotore (*B. Nilević, Dž. Juzbašić*), ovoj promociji bili su u značajnom broju prisutni saradnici Instituta za istoriju

Prijatna vijest za sve članove kolektiva u toku opsade stigla je iz Beča. Naime, za svoja naučna dostignuća u oblasti historiografije, zapažen naučni doprinos u izučavanju historije 19. i 20. stoljeća, posebno zemalja u okviru Austro-Ugarske, saradnik Instituta dr. *Dževad Juzbašić* dobio je istaknuto međunarodno priznanje – Herderovu nagradu, koju mu je 1994. godine dodijelio Bečki univerzitet. Iste godine, a na prijedlog Instituta za istoriju, dr. *Dževad Juzbašić* je primljen za dopisnog člana ANUBiH.

U toku Agresije pripadnik Armije RBiH bila je saradnica Instituta *Fata Hotić*, a bibliotekarka *Željka Vrdoljak* poginula je 27.8.1992. godine od gelera agresorske granate.

Agresiju, koja je u Bosni i Hercegovini počela u prvoj sedmici aprila 1992. godine, dočekalo je u Institutu ukupno 33 uposlenika (11 doktora nauka, 10 magistara, 3 asistenta i 9 administrativnih i pomoćnih radnika). Njihov broj se kasnije smanjivao i mijenjao tako da je kraj Agresije u Institutu dočekalo 16 radnika (4 doktora nauka, 5 magistara, 1 asistent i 5 administrativnih i pomoćnih radnika).

NASTAVNICI, SARADNICI I ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKO OSOBLJE KOJE JE NASTUPILO INSTITUT U TOKU AGRESIJE NA RBiH (1992-1995)

mr. *Mladen Ančić* april. 1993.

Dušan Berić

Vojka Besarović-Džinić

Slobodan Čalić 5.11.1994.

Tibomir Klarić

Ruža Konatar

Selena Leovac

Tünde Polomik

Spomenka Pivač 22.6.1992.

Branka Prodanović

Azrija Šlipić-Piralić

Vlado Stanišić

NASTAVNICI, SARADNICI, ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKO OSOBLJE INSTITUTA KOJE JE PROVODILO NASTAVNO-NAUČNU DJELATNOST I PRUŽALO ADMINISTRATIVNO-TEHNIČKU PODRŠKU U TOKU AGRESIJE NA RBiH (1992-1995)

dr. *Tomislav Išek*, naučni savjetnik

dr. *Dževad Juzbašić* do 30.10.1994.

dr. *Ibrahim Karabegović*

dr. *Ibrahim Kemura*, naučni savjetnik

* O djelovanju Instituta objavili smo tekst prof. Ibrahima Karabegovića u našem časopisu *Prilozi*, 28 (1999) str. 7-15.

dr *Budimir Miličić*, naučni savjetnik
dr *Boris Nilević*, viši naučni saradnik
dr. *Enes Pelidija* do 31.12.1994.
dr. *Behija Zlata*
mr. *Seka Brkljača*, istraživač-saradnik
mr. *Husnija Kamberović*, istraživač-saradnik
mr. *Vera Katz*, istraživač-saradnik
mr *Senija Milišić*, istraživač-saradnik
Sonja Mišković, stručni saradnik
mr *Muhidin Pelesić*, istraživač-saradnik
Nejra Krilić, dipl. pravnik, sekretar Instituta

Nura Jesenković, šef računovodstva od 5.1.1993.
Fata Hotić Armija BiH, 1.7.1992 - 1.1.1996.
Sababeta Huseinović, tehnički sekretar
Amna Krilić 28.9.1992 - 31.5.1994.
Uroš Nedimović umirovljen 31.3.1994.
Nusret Šebić umirovljen 30.9.1993.
Gina Zorabdić, bibliotekar od 1.6.1994.
Željka Vrdoljak, bibliotekar poginula 27.8.1992.
Ramiža Ljuca, čistačica-kurir

drvorez

BILJEZI

Esad Muftić

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava iz Sarajeva je javna naučna ustanova koja se bavi istraživanjem zločina protiv mira, zločina genocida i drugih teških povreda međunarodnog prava sa historijskog, pravnog, sociološkog, kriminološkog, psihološkog, medicinskog, ekološkog i drugih aspekata od značaja za cjelovito naučno i stručno sagledavanje zločina. Institut je formiran 18. septembra 1992. na osnovu Uredbe sa zakonskom snagom Predsjedništva RBiH (Službeni list RBiH, broj 16/92), koja je potvrđena na sjednici Skupštine Republike Bosne i Hercegovine, 1. juna 1994. godine (Službeni list RBiH, broj 13/94). Od 2000. godine Institut je pridružena članica Univerziteta u Sarajevu.

Organi upravljanja i rukovođenja, kao i stručni organi, u Institutu su: Upravni odbor, direktor i Naučno vijeće.

U cilju učinkovite realizacije naučno-istraživačke djelatnosti i drugih aktivnosti koje prate ovu oblast, u Institutu djeluju slijedeće organizacione jedinice:

1. Sektor za naučnoistraživački rad
2. Sektor za prikupljanje činjenica o zločinima;
3. Sektor za dokumentaciju i analizu (arhiv, analitička obrada podataka, biblioteka, izdavačka djelatnost)
4. Sektor za opće, pravne i finansijske poslove.

Aktivnosti Instituta u razdoblju 1992-1995. posebno se ogledaju u slijedećem:

- izradi i unaprjeđenju metodologije naučnog istraživanja zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava
- razrađivanju i usavršavanju naučnih i stručnih postupaka evidentiranja, prikupljanja, klasifikiranja, obrade i analize prikupljenih podataka
- pružanju pomoći naučnim i stručnim radnicima u istraživanju iz ove oblasti
- ugovaranju naučnih i stručnih istraživanja i usluga zainteresiranim ustanovama i organizacijama
- organiziranju naučnih skupova, savjetovanja, diskusija i predavanja o pojedinim naučnim i stručnim pitanjima iz općeg djelokruga rada Instituta i srodnih djelatnosti
- razvijanju potrebne saradnje s naučnim i stručnim ustanovama u zemlji i inostranstvu

- objavljivanju naučnih i stručnih radova
- učestvovanju na naučnim skupovima, savjetovanjima, diskusijama i predavanjima u zemlji i inostranstvu
- obezbjeđivanju materijalnih sredstava za naučno-istraživački rad, za prikupljanje podataka o zločinima protiv čovječnosti i međunarodnog prava, izdavačku djelatnost, materijalno-tehnička sredstva i druge potrebe Instituta.

U razdoblju 1992-1995. naročita pažnja je posvećena pribavljanju dokumentacije o zločinima protiv čovječnosti i međunarodnom pravu (relevantna dokumenta, izjave, informacije, saznanja i drugi dokazi).

U procesu ovih aktivnosti ostvarena je saradnja sa državnim organima, vladinim i nevladinim ustanovama i organizacijama, ustanovama i drugim pravnim licima i građanima u RBiH, kao i sa značajnim ustanovama u inostranstvu. Uspostavljena je i dijelom nastavljena saradnja sa: Ministarstvom unutrašnjih poslova, Ministarstvom odbrane i njegovim organima, Oružanim snagama RBiH i njihovim komandama, jedinicama i ustanovama, Ministarstvom saobraćaja i veza, kao i drugim ministarstvima Vlade RBiH po resorima, općinskim ratnim predsjedništvima, Državnom komisijom za prikupljanje činjenica o ratnim zločinima RBiH, Državnom komisijom za razmjenu ratnih zarobljenika RBiH, Republičkim kriznim štabom za zdravstvenu zaštitu, Međunarodnim centrom za mir, vjerskim zajednicama, sredstvima informisanja i dr.

Saradnja je uspostavljena i sa važnim međunarodnim organima i ustanovama i to sa: Gesellschaft für bedrohte Völker-International, Međunarodnim sudom za ratne zločine, Komisijom UN-a za utvrđivanje ratnih zločina u bivšoj Jugoslaviji, Komisijom UN-a za ljudska prava, Institute for the Study of Genocide, Dokumentationszentrum des Bundes Juedischer Verfolgter des Naziregimes, Amnesty International, Centrom za ljudska prava. Naučna i stručna obrada podataka vršena je prema istraživačkim projektima, u funkciji realizacije predmeta istraživanja, ciljeva i hipoteza. Na osnovu toga, došlo se do rezultata istraživanja, koji su dalje saopćavani i predstavljani. Na osnovu prikupljenih izvora, stvo-

rena je osnova da stalni i spoljni saradnici Instituta, kao i drugi naučnici, istražuju genocid i druge povrede međunarodnog prava.

Institut je uspješno organizirao naučne simpozije, savjetovanja, okrugle stolove i naučne rasprave o počinjenim zločinima kao cjelini, odnosno pojedinim oblicima zločina.

Djelujući u teškim uvjetima Agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu, genocida nad Bošnjacima i drugih oblika zločina, Institut je u razdoblju 1992-1995. godina između ostalog, na bazi naučnih postulata i polazišta, kao i odgovarajuće naučne paradigme, sproveo procese konceptualizacije više naučnoistraživačkih projekata (Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu 1991-1995; Zločini nad Bošnjacima u Srebrenici za vrijeme Agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu; Zločini u Bosanskoj krajini za vrijeme Agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu; Genocid u Bosni i Hercegovini 1991-1995; Zločini nad psihičkim integritetom djece; Zločini u Hercegovini za vrijeme Agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu; Stradanje Sarajeva za vrijeme Agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu), objavio jednu publikaciju, te pripremio više studija za objavljivanje, koje su kasnije i publikovane, što čini značajni izdavački opus Instituta.

Pored toga, značajno je istaći i druge oblike djelovanja, koji imaju neprocjenjivu vrijednost za istraživanje Agresije, genocida i drugih zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Bosni i Hercegovini, kao što je, između ostalog, pribavljena relevantna dokumentacija iz bitnih teorijskih i empirijskih izvora.

Kao meritorna i priznata naučnoistraživačka ustanova, Institut je organizirao istraživanja, a i učestvovao u prezentaciji vlastitih istraživačkih rezultata na raznim međunarodnim naučnim skupovima. Na tim skupovima saradnici Instituta su prezentirali činjenične podatke o Agresiji i genocidu u Republici Bosni i Hercegovini i na taj način objektivno informirali svjetsku naučnu i političku javnost o zbivanjima u Bosni i Hercegovini, te uticali na definiranje pojedinih oblika zločina u međunarodnom pravu i usvajanje i donošenje dokumenata, među kojima pojedini imaju historijski značaj za Bosnu i Hercegovinu.

Predstavnici Instituta su, sa svojim priložima, između ostalog, učestvovali u izradi Narodne tužbe (*Actio popularis*) protiv *Butrosa Galija i Jasušija Akašija*, koja je usvojena na sastanku predstavnika žrtava Agresije i genocida, septembra 1995. godine u Sarajevu.

Ovaj dokument je poslat Organizaciji UN-a, Generalnoj skupštini i Savjetu sigurnosti, svim vladama članicama OUN, Međunarodnom kri-vičnom sudu za bivšu Jugoslaviju u Hagu, Stalnom tribunalu naroda u Rimu i Tribunalu o bivšoj Jugoslaviji u Bernu.¹

Institut je učestvovao i u izradi Narodne tužbe (*Actio popularis*) protiv *Slobodana Miloševića*, koja je, zajedno sa Središnjicom za genocid i ratne žrtve Hrvatskog žrtvoslovnog društva (Zagreb), usvojena u Zagrebu 10. 11. 1995. Tužba je podignuta protiv *Slobodana Miloševića*, kako se navodi, jer je “od dolaska na vlast započeo sa pripremama za rat i nasilje, te započeo Agresivan rat protiv Hrvatske i Bosne i Hercegovine”, zbog čega se odlučno zahtijeva “da sudac *Richard Goldstone*, glavni tužitelj Međunarodnog suda za ratne zločine u bivšoj Jugoslaviji, otvori istragu i podigne optužnicu s nalogom za hapšenje *Slobodana Miloševića* kao velikog ratnog zločinca”².

Predstavnici Instituta, sa svojim priložima, učestvovali su na više međunarodnih skupova i aktivno sudjelovali u radu Svjetske konferencije o ljudskim pravima u Beču u organizaciji Ludvig Bolcman - instituta za ljudska prava iz Beča i Konferenciji o genocidu u Bosni i Hercegovini (održana od 16. do 20. aprila 1993. u New Yorku).

Institut je doprinio uspješnom radu nevladinog Stalnog suda naroda, nasljednika čuvenog Raselovog suda, sa sjedištem u Rimu, koji je o počinjenim zločinima u bivšoj Jugoslaviji pripremio i 1995. godine održao dvije posebne javne sjednice, zapravo javna suđenja u Bernu (17-20. februar 1995.) i Barceloni (7-11. decembar 1995.).

U Presudi Stalnog tribunala naroda (The Permanent People's Tribunal) od 11. decembra 1995, koja se, uglavnom, temelji na rezultatima istraživanja Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, konstatirano je, pored ostalog, da je “Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) odgovorna za (...) Agresiju na Republiku Bosnu i Hercegovinu...”.

U ovom značajnom dokumentu ukazano je na odgovornost Savezne Republike Jugoslavije za “intervenciju u poslove koji su u nadležnosti unutrašnje jurisdikcije Republike Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske, te zločine genocida nad muslimanskim stanovništvom Bosne”.

1 GENOCID U BOSNI I HERCEGOVINI 1991-1995. Zbornik radova Međunarodnog kongresa za dokumentaciju genocida u Bosni i Hercegovini 1991-1995, održanog u Bonu od 31.8. do 4.9.1995. godine, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo 1997, str. 747-753.

2 Isto, str. 763-764.

Također, u Presudi se navodi da je “samoproglašena Republika bosanskih Srba odgovorna za (...) zločine genocida nad muslimanskim stanovništvom Bosne”.

Po toj Presudi Republika Hrvatska je odgovorna za “Agresiju na Republiku Bosnu i Hercegovinu i zločin genocida nad muslimanskim stanovništvom Bosne”, te kolaboracionisti Hrvatske u Bosni i Hercegovini – “samoproglašena Republika Herceg-Bosna je odgovorna za (...) zločine genocida nad muslimanskim stanovništvom Bosne”.³

Institut je u najtežim uvjetima Agresije, realizirao vlastito sociodemografsko naučno istraživanje, na bazi potpunog posmatranja porodičnih domaćinstava (oko 80.000). Na osnovu tog istraživanja Haški tribunal (ICTY) je, pored ostalog, utvrdio broj stanovnika u opsadi (oko 340.000), i u poređenju sa drugim izvorima podataka procijenio da “ukupan broj umrlih na području Sarajeva u šest dijelova šest sarajevskih općina: Centar, Ilidža, Novi Grad, Novo Sarajevo, Stari Grad, i Vogošća (primj. Instituta) u razdoblju od aprila 1992. do decembra 1995. iznosi 18.889”, od čega “9.502 neposredne žrtve opsade” (navedene brojke, od 18. augusta 2003, po ICTY-u, nisu konačne; primj. Instituta).⁴

Ovo istraživanje Instituta, prema ocjeni poznatih svjetskih stručnjaka i istražitelja Haškog tribunala, predstavlja relevantan izvor, koji je korišten (i koristi se) u procesima pred tim sudom. Institut je, u saradnji sa Gesellschaft für bedrohte Völker International iz Göttingena, u Bonu od 31. augusta do 4. septembra 1995. godine organizirao i realizirao izuzetno značajan Međunarodni naučni skup - Međunarodni kongres za dokumentaciju genocida u Bosni i Hercegovini 1991-1995. Kongresu je prisustvovalo više od stotinu naučnih radnika, istraživača, univerzitetskih profesora i akademika, stručnjaka iz različitih oblasti, od međunarodnog do ratnog i krivičnog prava, zatim filozofa, psihologa, historičara, vojnih stručnjaka, teologa, ljekara, političara, boraca za ljudska prava, neposrednih očevidaca i svjedoka te predstavnika međunarodnih i nacionalnih organizacija i ustanova, kao što su: Ekspertna komisija UN Š. Basjunija; Specijalnog izvjestitelja UN za ljudska prava T. Mazovjeckog; Human Rights Watch iz Washingtona; Njemačka komisija za pravdu i mir iz Bona; Savjet za mir na Balkanu iz Washingto-

na; Pravnici bez granica iz Pariza; Ljekari bez granica; Međunarodna helsinška federacija iz Beča; Kulturni most Bazel-Sarajevo; Medika iz Kölna i dr.

Na Kongresu je podneseno 86 referata i saopćenja, u čemu je učestvovalo 37 naučnih radnika iz BiH. Kongresu su svoj doprinos dali i neki neposredni očevici zločina. Pored naučne, Kongres je imao naglašenu moralnu i političku dimenziju. Efektivno ga je pratilo oko 80 novinara svjetskih i velikih nacionalnih medija, za njih su održane dvije konferencije za štampu, a rezultati su niz intervju a i veliki broj izvještaja, osvrta, članaka i komentara na televiziji, radiju, dnevnim novinama i razdobljeičnim listovima. Zahvaljući tome, odjek Kongresa bio je izuzetan, uprkos činjenici da se odvijao paralelno sa naizgled spektakularnim NATO – udarima po izvjesnim odabranim položajima velikosrpskog agresora, koji su ga, nakon ultimatum a generala Bernarda Janviera, prisilili da sutradan, po okončanju Kongresa, formalno pristane na njegove prve uvjete za zaustavljanje genocidnih radnji, koje su još bile u toku.

Kongres je pet dana raspravljao o čudovišnim zločinima masovnih razmjera, posebno o podstreki vanju, planiranju, neposrednom izvršenju i počinio cima zločina. Odluke Kongresa su i danas aktuelne. Zaključci o tome rječito govore:

- da je na suverenu i međunarodno priznatu državu Republiku Bosnu i Hercegovinu, članicu Ujedinjenih nacija, izvršena spoljna Agresija od strane Savezne Republike Jugoslavije, te da je u toj Agresiji učestvovala i Republika Hrvatska
- da međunarodna zajednica nije omogućila samoodbranu žrtve Agresije i nije blagovremeno izvršila Poveljom Ujedinjenih nacija predviđenu vojnu intervenciju protiv agresora
- da je velikosrpski režim Slobodana Miloševića okupirao i već četiri godine, uz pomoć svojih kolaboracionista, vršio okupaciju blizu 70% teritorije susjedne države
- da su na okupiranim teritorijama, pred očima čitavog svijeta, od 1992. godine izvršeni svi oblici genocidnih radnji i sve vrste ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i teških kršenja međunarodnog prava
- da nema međunarodno kodifikovanog zločina i povrede ljudskih prava koji agresor u toku rata u BiH, nije počinio, te da je počinjen velik broj oblika zločina, koje međunarodno pravo još nije zabilježilo, pa su pokrenute ini cijative za kodifikaciju novoustanovljenih oblika zločina i preciznije formuliranje genocidnih radnji, odnosno dopunu Konvencije o genocidu

³ Isto, str. 755-761.

⁴ ICTY, Predmet Milošević (IT-02-54), Broj žrtava u opsadi Sarajeva od aprila 1992 -decembra 1995; ICTY, Predmet Galić (IT-98-29), Gubici među stanovništvom tokom opsade Sarajeva od 10. septembra 1992. do 10. augusta 1995; ICTY, Tužilac protiv Galića, Presuda i mišljenje, Hag, 5. decembar 2003.

- da je neophodno preduzeti temeljito, obuhvatno, međunarodnouslyklađeno, cjelovito i sistematsko istraživanje počinjenih zločina i okolnosti u kojima su se dogodili.⁵

I u najtežim uvjetima Agresije Institut je u razdoblju 1992-1995. godine publicirao značajno naučno djelo: *Agresija na Bosnu i Hercegovinu i genocid nad Bošnjacima 1991-1993.* (englesko izdanje), autora prof. dr. *Smaila Čekića*.⁶

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava je formiran i počeo s radom u teškim uvjetima velikosrpske Agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu. U toj situaciji ustanova se suočila sa najozbiljnijim problemima kadrova, prostorija i materijalno-tehničkih i finansijskih sredstava. Bosna i Hercegovina u dovoljnoj mjeri nije imala osposobljenog kadra za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.

Od 16 zaposlenih (radna obaveza) u Institutu su bila 2 doktora nauka i 2 magistra (društvenih nauka), što je od njih zahtijevalo izuzetan napor, da Institut uspješno započne realizaciju programskih i planskih zadataka. Ostali kadrovi (uglavnom visokostručni) radili su na pribavljanju podataka, najvećim dijelom u Sarajevu, jer se nije mogla ostvariti odgovarajuća komunikacija sa drugim dijelovima Bosne i Hercegovine. U tom razdoblju kadrovski problemi su bili jako prisutni, što je otežavalo organizaciju i realizaciju određenih programsko-planskih zadataka. Institut je bio smješten u dvije prostorije (Arhitektonski fakultet i prostorije SDP-a u Dositejevoj 2), među sobom priličito udaljene u uvjetima opsade, što je negativno djelovalo na stalnu komunikaciju zaposlenih.

Vlasnici tih prostorija su stalno tražili iseljenje Instituta, kako bi prostorije bile ustupljene drugim korisnicima. Prostorije SDP-a su 1994. pogođene razornom granatom, te su svi zaposleni smješteni u prostorije Arhitektonskog fakulteta, što je bilo krajnje neuslovno. Od opreme Institut je posjedovao dva polovna kompjutera, polovan kopir-aparat, što je bilo nedovoljno za veoma složene i odgovorne poslove.

U razdoblju 1992-1995. zabilježen je nedostatak neophodnih finansijskih sredstava, koji bi omogućili stvaranje odgovarajućih i optimalnih uslova za rad, kao i angažiranje kompetentnih i respektabilnih naučnih radnika. Dva magistra su napustila Institut, zbog odlaska na druge poslove, tako da su u ovoj ustanovi ostala dva doktora. Ukupan broj zaposlenih se stalno smanjivao. Tako je 1994. godine bilo 14 zaposlenih, a 1995. godine je bilo samo 6 zaposlenih. Tome je najviše doprinosila Agresija, jer je značajan broj kadrova premješten na druge poslove i radne obaveze, mobilisan za potrebe odbrane, napuštao Bosnu i Hercegovinu radi povezivanja sa porodicama, kao i nepostojanja čak ni minimalnih finansijskih naknada za rad.

Od zaposlenih u Institutu niko nije smrtno stradao, premda ih je nekoliko ranjeno. Radni prostor Instituta je ostao na istom mjestu (Arhitektonski fakultet), iako je često bio devastiran od granatiranja, posebno zastakljeni dio. Institut je stalno radio na ostvarenju svojih programskih opredjeljenja sa minimalnim sredstvima, što je onemogućavalo angažiranje novih kadrova, publi-kovanje istraživačkih rezultata, nabavku opreme i sl.

5 Materijali sa ovog Kongresa su, u izdanju Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, publicirani u posebnom Zborniku radova (1997), koji inicira i stimulise istraživače za kontinuirana, odnosno trajna, istraživanja genocida u Bosni.

6 Navedeno djelo se najčešće citira i najviše koristi na Zapadu kada je u pitanju ova problematika, čijeg autora naučni autoriteti ubrajaju u najpoznatijeg bosanskog stručnjaka za genocid (vidjeti, između ostalog, knjigu: Quintin Hoare – Noel Malcolm, *BOOKS ON BOSNIA a critical bibliography of works realiting to Bosnia-Herzegovina published since 1990 in West European languages*, The Bosnian Institute, London 1999).

akrilik

OLUJA

Vojo Tatar

akvatinta

BEHIRI

S. Vaip

Institut za genetičko inženjerstvo i biotehnologiju

Uvažavajući procjene mjerodavnih svjetskih stručnjaka da biotehnologija na bazi genetičkog inženjerstva predstavlja jednu od tri najnaprednije sastavnice tekućeg znanstveno-tehnološkog procesa, nadležni državni organi su svojevremeno ovu oblast uvrstili u prioritete Strategije i Programa naučno-tehnološkog razvoja BiH. Realizacija takvog opredjeljenja je pokrenuta nakon višegodišnjeg usaglašavanja naučnih, privrednih i ostalih društvenih interesa, čime je za našu sredinu otvoreno novo područje istraživačkog rada. Kao najracionalnija forma otjelotvorenja usvojene istraživačke orijentacije, u tadašnjem sistemu finansiranja nauke, programiran je makroprojekt Osposobljavanje za samostalan razvoj biotehnologije na bazi genetičkog inženjerstva... (1987), a kao ustanova, nosilac razvoja ove oblasti u BiH, osnovan je Centar za genetičko inženjerstvo i biotehnologiju (1988).

Neposredno pred Agresiju na BiH, Vlada je, po propisanom postupku, sačinila prijedlog Skupštini BiH za preuzimanje prava osnivača, što je potvrdila i Vlada narednog (ratnog) mandata. Odgovarajućim zakonskim aktom (Službeni list RBiH 4/93), Skupština RBiH je preuzela pravo osnivača ove institucije i odredila joj status javne naučne ustanove Institut za genetičko inženjerstvo i biotehnologiju, Sarajevo. U skladu s tim, Vlada je imenovala upravni, rukovodni i nadzorni organ Instituta. Kasnije je novim Zakonom o visokom obrazovanju, pravo osnivača Instituta kao "javne ustanove koja će djelovati u okviru Univerziteta u Sarajevu" preuzeo Kanton Sarajevo, 1999. god. (Službene novine Kantona Sarajevo 17/99).

Istovremeno je finansiranje djelatnosti Instituta (za plaće i režijske troškove) prihvatio budžet Kantona Sarajevo.

Agresija na RBiH izazvala je teško sagledive posljedice u razvoju genetičkog inženjerstva i na njemu bazirane biotehnologije u našoj sredini. Neke tek obrazovane istraživačke laboratorije su razorene, opljačkane, oštećene, te su se u postojećim okolnostima mogle teško osposobiti za prihvatljivi minimum funkcionisanja, dok je terenski rad potpuno onemogućen. Ako se tome doda i činjenica da su neki odgovorni istraživači napustili Sarajevo, postaje jasno da je bilo neophodno izvršiti obimno repro-

gramiranje usvojenog Izvedbenog projekta DC VI (radni naslov: Genetičko inženjerstvo i biotehnologija) i onih njegovih dijelova koji su i u aktuelnim uvjetima mogli obezbijediti kontinuitet genetičko-inžinjskih istraživanja, kao jednog od prioriteta prava naučno-tehnološkog razvoja BiH. U tom smislu predložene su i usaglašene slijedeće mjere:

- Pošto glavno mjesto u ukupnoj koncepciji DC VI zauzima Osposobljavanje centralne baze za genetičko-inžinjska istraživanja tehnikom rekombinantne DNK, nesumnjivo je da je realizacija tog projekta primarni zadatak svih budućih aktivnosti u okviru ovog DC. Imajući u vidu činjenicu da je većinu mladih istraživača Agresija zatekla na usavršavanju u inostranstvu, sasvim su realni izgledi da se sačuvaju generalna istraživačka orijentacija ovog programa i usvojena projekcija razvoja Centra
- Obezbijeđeni su bar minimalni uvjeti za moguće aktivnosti svih (22) mladih istraživača koji su angažirani u realizaciji DC VI, te minimalna planirana sredstva za njihovo usavršavanje u inostranstvu
- Također je bilo neophodno dovršiti ostvarenje i svih ostalih projekata, kod kojih petu godinu istraživanja treba odložiti do daljnjeg. S tim u vezi, predloženo je da mjerodavni organi Republike, Fonda i DC VI naknadno definiraju termine nastavka i završetka istraživanja, odnosno podnošenja odgovarajućih elaborata

Na ovaj način su se ublažili negativni efekti Agresije na svrsishodnost uložениh sredstava u razvoj komplementarnih područja genetičkog inženjerstva i biotehnologije.

Imajući u vidu okolnosti da se većina mladih istraživača nalazila na usavršavanju u inozemstvu (od ukupno 17 mladih istraživača koji su u uslovima Agresije i opsade bili angažirani u Centru, 3 su bila na usavršavanju u SAD-u, po 1 u Njemačkoj i Švicarskoj, 6 u Zagrebu, 2 u Beogradu, 1 u Ljubljani i 3 u Sarajevu), njihovi programi rada u datim uvjetima, što je bilo moguće više, prilagođeni su usvojenim programima i pravcima razvoja Centra.

Svoje programe rada angažirani istraživači su ostvarivali po slijedećim cjelinama i zaduženjima:

- Glavni koordinator Centra, a zatim direktor Instituta: prof. dr. *Rifat Hadžiselimović*
 - Koordinacija i saradnja u oblasti genomskog inženjerstva: prof. dr. *Avdo Sofradžija*
 - Konsultant: prof. dr. *Ljubomir Berberović*
 - Saradnja u oblasti molekularne genetike rotavirusa, prof. dr. *Julijana Grbelja*
 - Molekularno-genetička analiza genoma rotavirusa na opodručju BiH, mr. *Amra Hadžihalilović-Numanović*
 - Biohemijske karakteristike i gensko-enzimski polimorfizam alfa-amilaze, mr. *Gorana Stamenković-Bojić*
 - Eksperimentalna proizvodnja genomskih mutanata kalifornijske pastrmke/*Perasalmo gairdneri*, mr. *Amra Kazić*
 - Utjecaj 1-/6-purinil/2,5 dimetil pirola na rast i proteinsku sliku biljke *Coleus Blumei* Beneth, mr. *Kasim Bajrović*
 - Izolacija i karakterizacija lizosomalnih cisteinskih proteaza, katepsina L i katepsina S, *Adrijana Čolić*
 - Molekularni mehanizmi rekombinacije i klonirane 3 antigen-receptorska gena, *Zoran Galić*
 - Karakterizacija novog bakteriocina kod *L. lactis*, *Tamara Musafija*
 - Molekularno-genetički i celularni imunološki procesi, *Saša Maleša*
 - Molekularno-genetičke osnove onkogeneze i indukcija celularnih onkogenih karcinogenih supstanacama, *Robert Elez*
 - Uspostavljanje primarne kulture stanica hipofize ovaca, *Stojko Vidović*
 - Indukcija aid-B gena *Escherichia coli* u *Salmoneilla typhimurium* pomoću metilirajućih agenasa, *Mirko Cžukor*
 - Stimulacija integracije plazmida u kromozom kvasca, *Milena Ninković*
 - Konstrukcija novog derivativnog Tn-5 transpozona, *Jadranka Bozja*
 - Organizacija operona za ribozomalnu RNK kod streptomicete nepoznate filogenetske veze, *Suada Milanović*
 - Konstrukcija fizičke (restriksijske) mape genoma vrste *Streptomyces rimosus*, *Kenan Pandžić*
 - Karakterizacija bakteriocina kod bakterija mliječno-kiselinskog vrenja, *Danijela Čuković*
 - Osposobljavanje za samostalan razvoj biotehnologije na bazi genetičkog inženjerstva u procesima proizvodnje hrane, uzgoja šuma, proizvodnje farmaceutskih i drugih biološki aktivnih supstanci, Centar za genetičko inženjerstvo i biotehnologiju, koordinator: prof. dr. *Rifat Hadžiselimović*
 - Revitalization and development orientation of the genetic engineering researches in Bosnia and Herzegovina, RSS Project of Central European University, Prague, prof. dr. *Rifat Hadžiselimović*
 - Istraživanje moguće mutagenosti i genotoksičnosti nekih biljnih ekstrakata, RSS projekat Fonda Otvoreno društvo Bosne i Hercegovine, prof. dr. *Rifat Hadžiselimović*.
- U cilju održavanja organizaciono-funcionalnog integriteta centra, osposobljavanja za mogući obim i kvalitet rada u uvjetima opsade i stvaranja neophodnog minimuma uvjeta za što uspješniji start aktivnosti u razdoblju nakon Agresije, preduzete su slijedeće osnovne mjere i aktivnosti:
- održavanje kontinuiranih veza sa saradnicima koji odgovarajuće segmente programa ostvaruju u inostranstvu i preduzimanje potrebnih mjera na reguliranju njihove egzistencije i oficijelnog statusa
 - trajno rješenje fizičkog obezbjeđenja radnog prostora i imovine (Centar je od osnivanja smješten na oko 350 m² neodgovarajućeg radnog prostora)
 - nastavak primarne sanacije ratne štete i sprječavanje sekundarnih oštećenja
 - kontinuirano stvaranje materijalnih uvjeta za solidniju i trajnu sanaciju radnog prostora (pri čemu su prioritetni zahvati na opravi krova, sigurnosnu adaptaciju vrata, prozora, instalacijama, itd), uz finansijsku podršku ratne Vlade RBiH
 - dodatna zaštita opreme (u vrijednosti od oko 750.000 US-dolara), namještaja, biblioteke, materijala, dokumentacije i ostale imovine
 - osposobljavanje dijela radnog prostora za mogući obim i kvalitet reprogramiranih istraživanja i ostalih aktivnosti
 - uspostavljanje pokidanih informativnih veza i obnavljanje mogućih oblika saradnje sa srodnim domaćim i inostranim naučnoistraživačkim ustanovama
 - projekcije razvoja genetičkog inženjerstva i biotehnologije i definicija njegove pozicije u mogućim novim konceptima Strategije i Programa naučno-tehnološkog razvoja BiH
 - revitalizacija, organizaciono i funkcionalno unapređivanje konzorcijuma za genetičko inženjerstvo i biotehnologiju i definicija optimalne pozicije Centra u njegovim razvojnim projekcijama
 - ostvarivanje saradnje sa kompetentnim državnim ustanovama
 - obezbjeđivanje pomoći stranih vlada, ustanova, asocijacija i firmi u realizaciji raznih oblika pomoći.

Djelatnosti Centra su višestruke i višeslojane. One pokazuju da je dosadašnji razvoj genetičkog inženjerstva u još većoj mjeri apostrofirao opravdanost polaznih motiva za osnivanje Centra. To se naročito odnosi na proizvodnju hrane, medicinu i farmaciju, šumarstvo i horti-kulturu, forenziku, metalurgiju i zaštitu životne sredine. Unatoč svim minulim i aktuelnim okolnostima, biotehnologija na bazi genetičkog inženjerstva je još uvijek ono područje opće tehnologije u kojem smo i u ratnim okolnostima najmanje kasnili za savremenim tendencijama u razvijenom svijetu.

Argumentirano se može tvrditi da je Centar imao vrlo perspektivan kadrovski istraživački potencijal u oblasti fundamentalnih bioloških, biomedicinskih, biotehničkih i biotehnoških nauka u BiH, te je postojao opravdani naučni i društveni interes da se podrži i razvija. Naime, u realizaciji više međunarodnih znanstvenih projekata, stasala je prva, a zatim i duga, generacija bh. molekularnih genetičara, iz koje je formirano veoma kvalitetno kadrovsko jezgro mladih istraživača, koji su osposobljeni za širok spektar genetičkog inženjerstva: od (sub)genskog (DNK) do genomskeg nivoa.

Centar je u razdoblju 1992-1995. raspolagao visoko sofisticiranom opremom, široko upotrebljivom u mogućim genetičko-inženjerskim, molekularno-biološkim i multidisciplinarnim istraživanjima. Tokom Agresije, glavni elementi opreme su sačuvani, ali je bilo neophodno specijalističko servisiranje i zamjena zastarjelih modela. Budući da je takva oprema veoma skupa, njena koncentracija u jednoj ustanovi (u našim uvjetima) jedino je racionalno rješenje, kako u organizacionom, tako i u funkcionalnom smislu.

Među našim polaznim prioritetima je i profiliranje kompetentne bh. institucije za kvalitetno praćenje razvoja svjetske biotehnologije i kontrole uvoza njenih prihvatljivih komponenti (kako bi se izbjegle dobro poznate greške u izboru postojećih varijanti klasičnih tehnologija), te koordinacija biosafety - sistema (biološke sigurnosti). Paralelno su se stvarali i odgovarajući uvjeti za samostalan razvoj odabranih područja.

Centar je jedina bh. naučna ustanova koja je u razdoblju Agresije imala potrebne kadrovske, tehničke i ostale uvjete za obrazovanje svih nivoa u oblasti genetičkog inženjerstva i biotehnologije. Naime, na našim visokoškolskim ustanovama ne djeluje ni jedan naučnik specijalist koji se profesionalno, punim radnim kapacitetom, bavi specifičnim istraživačkim radom.

Nesumnjivo je, dakle, da postojeći opći potencijali Centra (sada Instituta), u povoljnim infrastrukturnim i logističkim uvjetima, predstavljaju najmjerodavniju (i višestruko upotrebljivu) osnovu visokoškolskog obrazovanja za sve zainteresirane univerzitetske i ostale bh. institucije.

Ostvarenjem tih premisa integralno se ostvaruje racionalno povezivanje naučnoistraživačke i obrazovne funkcije Centra i njegovo fleksibilno uklapanje u opći sistem organizacije naučno-nastavnog i znanstvenog rada u BiH. Centar je u tom razdoblju imao značajnu ulogu u kreiranju srednjoškolskih i univerzitetskih nastavnih programa i udžbenika. U razdoblju Agresije djelatnici i saradnici Instituta su bili neposredno angažirani u realizaciji mogućeg obima i sadržaja nastavnih programa iz oblasti genetike, genetičkog inženjerstva i biotehnologije na Prirodno-matematičkom i Poljoprivrednom fakultetu Univerziteta u Sarajevu.

Djelatnost Centra je i u razdoblju 1992 - 1995. bila značajan faktor u mreži različitih oblika i nivoa međunarodne naučne i tehničke saradnje, odnosno prenosa znanja i biotehnologije gdje su naši istraživači djelovali i radili.

Uspostavljena je dugoročna saradnja sa nekoliko uglednih evropskih ustanova u pripadajućoj naučnoj oblasti i pokrenute procese uključivanja BiH i Instituta u UN-asocijaciju za genetičko inženjerstvo i biotehnologiju (*International Centre for Genetic Engineering and Biotechnology, Trieste – Delhi*). Institut je proces, nakon decenijskih napora, uspješno dovršio i bio promoviran u njen *focal point*.

**PRIDRUŽENE ČLANICE IZ OBLASTI
STUDENTSKOG STANDARDA**

Studentski centar

JU Studentski centar Sarajevo u razdoblju do 1992. godine postojao je kao radna organizacija čija je osnovna djelatnost bila smještaj i ishrana studenata. Osnovna djelatnost Studentskog centra odvijala se u studentskim domovima Nedžarići i Bjelave, dok su se u domu Mladen Stojanović pružale usluge postdiplomcima, specijalizantima i univerzitetskim profesorima. Studentski dom Vladimir Perić Valter zbog dotrajalosti nije bio u funkciji. Studentski centar je pružao usluge smještaja za oko 5.000 studenata i usluge ishrane za oko 11.000 studenata.

U okviru tzv. sporednih djelatnosti Studentski centar je pružao ugostiteljske usluge na 28 visokoškolskih i drugih organizacija, turističke usluge trećim licima u studentskim domovima u razdoblju ljetnjih ferija, a iste usluge pružale su se u Sportsko rekreacionom centru Šator na Jahorini i u Omišu, kada su u turističkoj sezoni usluge koristili studenti, univerzitetski radnici i uposlenici. Putem servisa za povremeno i privremeno angažiranje studenata i omladine vršeno je povremeno angažiranje ove populacije, kada je Studentski servis značajno učestvovao u finansiranju užeg studentskog standarda, tako da je cijena smještaja i ishrane studenata bila niža za 20–25 procenata. Osim ovih navedenih, Studentski centar je uspješno obavljao i druge, sporedne djelatnosti, poput izrade zanatskih proizvoda i vršenja zanatskih usluga, agencijskih usluga, privatnog smještaja studenata, te različitih drugih servisnih usluga.

Studentski centar je do početka Agresije imao pravo raspolaganja i upravljanja nad slijedećim objektima studentskog standarda i to:

- Studentsko naselje Nedžarići, kapacitet 2.016 ležaja, površina 22.000 m²
- Studentsko naselje Bjelave, kapacitet 1.315 ležaja, površina 17.214 m²
- Studentski dom Mladen Stojanović, kapacitet 102 ležaja, površina 2.690 m²
- Studentski dom Vladimir Perić Valter, kapacitet 350 ležaja, površina 4.101 m²
- Odmaralište Omiš, kapacitet 78 ležaja
- Studentsko-rekreacioni centar Šator, Jahorina, kapacitet 110 ležaja
- Upravna zgrada u Titovoj ulici, površina 120 m²
- Poslovni prostor Servisa za zapošljavanje studenata u ulici Azize Šaćirbegović, P 220 m².

Do aprila 1992. godine Studentski centar je imao 406 zaposlenih radnika, od čega ih je 365 bilo u stalnom radnom odnosu, a 41 radnik angažiran na određeno vrijeme do 60 dana.

Agresija na Bosnu i Hercegovinu, rezultirala je nesagledivim razaranjem navedenih resursa, dovodeći u pitanje njihovu funkciju kao i fizičku upotrebljivost. Naime, određeni broj objekata, kao što su Studentski dom Vladimir Perić Valter i Sportsko-rekreacioni centar Šator na Jahorini, našli su se na okupiranoj teritoriji.

Studentsko naselje Nedžarići našlo se na prvoj liniji odbrane grada. Studentski dom Mladen Stojanović promijenio je svoju namjenu i korišten je, po odluci Skupštine grada, za vojno-odbrambene formacije Armije BiH u razdoblju Agresije.

Studentsko naselje Bjelave, sa svojih devet paviljona, iako u znatnoj mjeri devastiranih objekata, promijenilo je također svoju funkciju, što je bila posljedica realnih potreba i faktičke situacije. Studentsko naselje Bjelave napustili su studenti i od njih 1.315 u naselju je ostalo oko 300 studenata. Funkcija smještaja studenata zamijenjena je pružanjem utočišta za raseljena i izbjegla lica, građane Sarajeva sa padinskih dijelova grada, tj. sa prvih borbenih linija i preostale studente. Budući da je naselje imalo sačuvanu opremu za kolektivno spravljanje ishrane, to se u prvim mjesecima 1992. godine hrana u saradnji sa Crvenim križem spravljala za stanovništvo MZ Podhrastovi I i II, dolazeća raseljena lica i studente.

Zahvaljujući samoorganiziranju uposlenika Studentskog centra koji su mogli biti radno angažirani, njihovom radnom iskustvu u pružanju usluga kolektivnog smještaja i ishrane, Studentski centar je dao ogroman doprinos opstojnosti države Bosne i Hercegovine time što učestvovao u ovim aktivnostima.

Sve radnje vezane za prijem raseljenih lica i izbjeglica, rad na njihovoj samozaštiti, prijem i distribucija svih, odvijale su se u skladu sa nadležnim resursima Skupštine grada i humanitarnim organizacijama. Prema vođenoj administrativnoj evidenciji, u studentskom naselju Bjelave u razdoblju 1992-1995. boravilo je više od 10.000 lica.

Tek početkom 2000. godine, Studentski centar se vratio u predratne prostorije direkcije, tj. u Studentski dom Mladen Stojanović, Radićeva 6, ospo-

sobivši vlastitim sredstvima samo prizemlje objekta, gdje je ostao do februara 2006. godine, kad je objekat odlukom Vlade Kantona Sarajevo i Vlade Federacije dat na korištenje Kantonalnom tužilaštvu.

Osim ovog doma, u toku opsade Studentskom centru su bile nedostupne i poslovne prostorije u Hrasnom, studentski domovi u Nedžarićima i na Vracama, koji je bio na neprijateljskoj teritoriji.

Godine 1999, zahvaljujući donatorskim sredstvima Federalnog ministarstva obrazovanja i PIU obrazovanja, obnovljen je jedan objekat u studentskom naselju Nedžarići sa 960 ležajeva i od akademske 1999/00. godine do danas taj dom je u funkciji smještaja studenata, dok je drugi objekat, u sastavu kojeg su ostali svi tehnički i ekonomski sadržaji (studentska kuhinja i restoran, ambulante, kotlovnica, skladište i sl.), još uvijek, u posjedu međunarodnih ustanova, od čega Studentski centar ne ostvaruje nikakve ekonomske koristi.

Odmah nakon završetka Agresije, Studentski centar je otpočeo sa aktivnostima na osposobljavanju studentskog doma na Vracama. Međutim, odlukom državnih organa objekat je dat na korištenje, ovog puta Tursko-bosanskom koledžu Bosna-Sema, i to na razdoblje od 20 godina, bez ikakve nadoknade, odnosno koristi za Studentski centar.

Tokom opsade Studentski centar je stavio na raspolaganje dva objekta i sve raspoložive resurse Prihvatno - nastavnog centra, koji je kasnije prerastao u prvi Regrutno-nastavni centar Armije BiH.

Poslovi stručnih službi u razdoblju 1992-1995. su bili znatno smanjeni i u funkciji pomenutih djelatnosti. U najvećem dijelu Agresije odvijali su se u poslovnoj zgradi Studentskog centra u Titovoj ulici 38 D. Svi zaposleni su radili u izuzetno teškim uvjetima, bez struje, gasa, vode, osnovnih sredstava za život i rad, ali uz veliki entuzijazam i borbenost potaknutu nadom da se Agresija mora okončati. Uspijevali su vrlo kvalitetno, ažurno i, na zadovoljstvo svih, izvršavati svoje obaveze.

Studentski centar je, kao članica Univerziteta, a u skladu sa Zakonom o ustanovama (Službene novine FBiH, broj: 6/92), osnovao prvi Upravni odbor,

koji je 2.8.1992. godine održao prvu konstituirajuću sjednicu. Članovi prvog Upravnog odbora su bili ugledni profesori Univerziteta u Sarajevu, predstavnici državnih organa, te uposlenici Studentskog centra. Do danas, zahvaljujući angažmanu menadžmenta i Upravnog odbora (u različitim sastavima), Studentski centar je riješio svoj pravni status, dobio je osnivača i postao javna ustanova, te zadržao status pridružene članice Univerziteta u Sarajevu.

U toku i nakon opsade Studentskom centru i pojedincima su dodijeljena mnoga priznanja za doprinos koji su dali u razdoblju Agresije, kao i u razdoblju nastavka revitalizacije osnovnih funkcija Centra. Studentski centar je dobio slijedeća priznanja:

- Plaketa Oružanih snaga Armije Republike BiH
- Plaketa Društva za kulturno informativnu i privrednu saradnju BiH i Njemačke
- Zahvalnice Regrutno-nastavnog centra Armije BiH
- Zahvalnica Ratnog predsjedništva Općine Centar,
- Zahvalnica 105. motorizovanog bataljona Armije Bosne i Hercegovine
- Zahvalnica sa zlatnim ljiljanom Općine Centar studentskom domu Bjelave
- Zahvalnica Asocijacije mladih Distrikta Brčko
- Zahvalnice Asocijacije studenata studentskih domova Kantona Sarajevo
- Zahvalnice Saveza studenata Federacije BiH iz 2001.
- Zahvalnica Međunarodnog festivala folklora '99. povodom uspješne organizacije smještaja i ishrane učesnika Festivala

Devastirana unutrašnjost Centra

- Zahvalnice Saveza studenata povodom uspješne organizacije prvih i narednih sportskih igara studenata Studentskih centara u Federaciji BiH
- Zahvalnica džudo-kluba Željezničar, Sarajevo.
- Pojedinci dobitnici priznanja:
- Povelja sa zlatnim ljljanom *Mustafi Bašiću*, kao članu Ratnog predsjedništva Općine Centar
- Plaketa Bosanskih gazija iz oblasti privrede 1994/95., dodijeljena *Emiru Kadriću*
- priznanja i zahvalnice i drugim pojedincima za izu-zetan angažman i doprinos na svim poljima života i rada iz domena djelatnosti i funkcije koje je u tom razdoblju Studentski centar imao, a to su *Feriz Bihorac*, *Amir Jeleč*, *Igbala Bogunić*, prof. dr. *Milenko Vranešić*, kao član i predsjednik Upravnog odbora, *Vitimir Šafranji* i *Mensur Suljagić*, kao članovi Upravnog odbora i dr.

Struktura radnika u razdoblju 1992-1995. bila je sljedeća: 156 radnika napustilo je radnu organizaciju, 40 radnika bilo je u Armiji BiH, 4 radnika su bila angažirana pri civilnoj zaštiti, 68 radnika bilo je na plaćenom čekanju, 34 radnika bilo je na neplaćenom čekanju, 8 radnika sporazumnim raskidom napustili su radnu organizaciju, 15 radnika je otišlo u penziju, 31-35 radnika bilo je čitavo vrijeme u razdoblju rata radno angažirana, 6 radnika je ubijeno.

OSOBLJE KOJE JE NAPUSTILO STUDENTSKI CENTAR U TOKU AGRESIJE NA RBIH (1992-1995)

Salamon Albahari, upravnik naselja
Petar Aleksić, ložač
Emir Alić, prodavač
Smilja Ančić, upravnik restorana
Dragana Arnautović, prodavač
Spasoje Baričanić, monter centralnog grijanja
Mirsad Baždarić, kuhar
Sejda Bašić, poslovođa
Gojko Bejatorović, pom. upravnika za smještaj
Uma Bilalović, poslovođa servisa za pranje
Slavica Biljić, ref. za prijem poslova
Vida Bobić, prodavač
Vinko Brežo, recepcioner
Rajko Bučević, vozač
Radmila Cvijetić, daktilograf/sekretar
Nedžmina Čakal, knjigovođa osn. i sit. inventara
Desanka Čamur, radnica na održavanju čistoće
Tankosava Čavarkapa, prodavač
Derviša Čolakhodžić, kasir
Radoslav Čukvas, rukovodilac servisa
Ljubica Čatake, radnica na održavanju čistoće

Staka Čolić, kasir
Ljeposava Čoralić, radnica na održavanju čistoće
Dragana Čebić, prodavač
Slavka Čeho, prodavač
Jasmina Čeranić, kuhar
Duška Čosović, kuhar
Rajka Čupina, picmajstor
Slavko Danilović, kuhar
Stana Danilović, kuhar
Samina Delić, likvidator omladinskih zarada
Milena Denda, radnica na održavanju čistoće
Nazifa Dervišević, daktilograf
Vojislav Djerić, pomoćnik direktora za ishranu
Radojka Djokić, radnica na održavanju čistoće
Gordana Drašković, radnica vešeraja
Milan Dukić, upravnik naselja
Milka Džilić, kasir
Snježana Đurđević
Čedo Elez, upravnik restorana
Jelenka Elez, radnica na održavanju čistoće
Azra Filipović, teh. sekretar
Nevenka Gaco, prodavač
Ilija Gadžo, kasir
Vojka Gajević, kuhar
Snježana Gavrilović, knjigovođa ambalaže
Zlatko Glendja, mesar
Đurđa Glijanić, kuhinjska radnica
Mladenka Gluhović, šankista
Šimša Gluhović, prodavač
Dragica Govedarica, kasir,
Risto Govedarica, radnik na tehnici i arhivar
Zdravka Gurović, ref. za samoupravljanje
Mersija Hodžić, kuhinjska radnica
Vahida Hreljić, kuhinjska radnica
Olga Hrgović, glavni knjigovođa
Spomenka Ivanović, poslovođa
Dušanika Jakšić, ref. u agenciji za smještaj
Božo Joksimović, upravnik SRC Šator i Omiš
Zorica Joksimović, kuhar
Anđa Jovičić, ref. plana i analize
Jadranka Karišić, kuhar
Stana Košarac, radnica na održavanju čistoće
Predrag Krvarac, poslovođa teh. održavanja
Biljana Krupljanin, prodavač
Vera Kršlak, kalkulant
Rajko Kovačević, stolar
Tonka Kubura, radnica na održavanju čistoće
Vasilija Kusmuk, kuhinjska radnica
Đorđe Lackan, ložač
Emina Lojić, poslovođa bifea
Nikola Ljuboje, poslovođa kantine
Kosa Macan, radnica na održavanju čistoće

Mira Malović, poslovođa bifea
Momir Majdov, pomoćnik upravnika za ishranu
Biljana Mališ, kuhar
Stana Marić, radnica vešeraja
Zdravka Marić, materijalni knjigovođa
Đorđe Marjanović, vodoinstalater
Ratko Marjanović, portir – čuvar
Marica Marušić, prodavač
Slobodanka Mastilović, kuhar
Stana Milanović poslovođa pedag. ak.
Ljiljana Milović, knjigovođa dobavljača
Milomir Miljušković, centralni magacioner
Milena Mišković, radnica vešeraja
Slavojka Mitrović, saldokontista
Mirjana Močević, brojač dekada
Hidajeta Mujanović, prodavač
Goran Nenadić, ref. za smještaj
Senija Nenadić, radnica vešeraja
Olga Nikolaš, poslovođa
Nedeljko Nikolić, moler
Jovanka Pavlović, blagajnik
Ljeposava Pejčić, kuhar
Vesna Pejušić, kuhar
Ivana Perić, radnica na održavanju čistoće
Branka Petričević, ref. za isplatu zarada servis
Nebojša Petričević, referent zaštite na radu ONO
Sretenka Petrović, daktilogaf
Miroslav Radeljić, keramičar
Mira Radić, higijeničar
Janko Rašević, ložač
Mira Rašević, radnica na održavanju čistoće
Momčilo Rogać, upravnik restorana
Ižeta Rovčanin, prodavač
Milanka Ruljić, vođa smjene
Fadila Salispahić, spremačica
Mara Savić, prodavač
Jagla Sarajlija, kuhinjska radnica
Jagoš Sarajlija, recepcioner
Anka Senić, kuhar
Vukica Simdžija, upravnik restorana
Milan Simić, direktor
Sava Simović, prodavač
Biljana Sinanović, kasir
Borislav Skočo, prodavač
Mladen Soldo, poslovođa bilijara
Emina Spahić, prodavač
Radmila Stanišić, poslovođa bifea Pravo
Vidosava Šešlija, radnica na održavanju čistoće
Jadranko Šimić, vozač
Nevenka Šimić, materijalni knjigovođa
Goran Štaka, poslovođa

Dara Subašić, prodavač
Miladin Sušić, ref. za smještaj
Vesna Šarović-Božović, prodavač
Rada Šućur, knjigovođa kupaca
Slobodanka Šućur, knjigovođa i obračun poreza
Jelka Valentić, daktilogaf
Mileva Veljić, radnica vešeraja
Petko Veljić, recepcioner
Rada Veljović, prodavač
Slavko Vidović, skladištar
Vesna Vidušan, ref. za naloge
Slobodanka Vidović, ref. sanitarni
Marica Vučićević, prodavač
Ljubinka Vujović, recepcioner
Ilinka Vujčić, ref. obrada i uplata za rad
Zlata Vukadin, pom. upravnika
Zorica Vukelić, poslovođa bifea dekanata
Spasa Vukojić, prodavač
Joka Vuković, radnica na održavanju čistoće
Radojka Vuletić, kuhar
Samojko Tadić, zamjenik poslovođe bifea
Mubera Tahitović, radnica na održavanju čistoće
Rajka Tasovac, radnica na održavanju čistoće
Snježana Tepavčević, recepcioner
Radomir Tešović, konobar
Šefika Tirić, kuhar
Ratko Tišanović, poslovođa
Ljeposava Tomić, radnica na održavanju čistoće
Radmila Trifunović, kuhar
Radoje Trkelja, šef opće i pravne službe
Zorka Trkulja, blagajnik
Ižeta Turčalo, kuhar
Ranka Žerajić, ref. za naloge

U toku Agresije ubijeno je šest uposlenika, a ranjeno dvoje.

Kao pripadnici Armije BiH poginuli su:

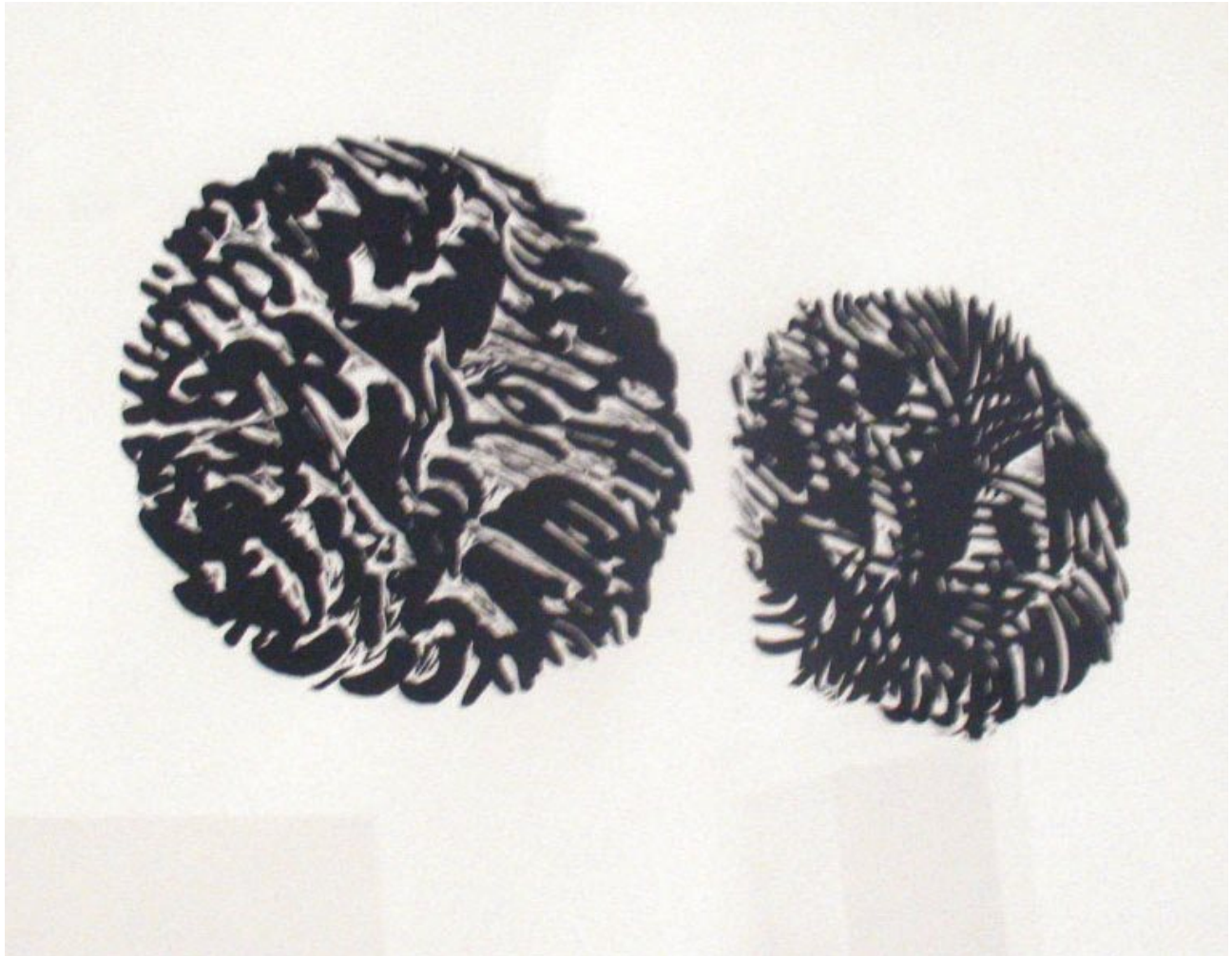
1. *Ramo Baždarić*
2. *Hamo Jazvin*
3. *Safet Žilić*

Kao civilne žrtve opsade poginuli su:

1. *Stoja Cvijić*
2. *Selma Kršoi*
3. *Sabina Salman*

Ranjeni su:

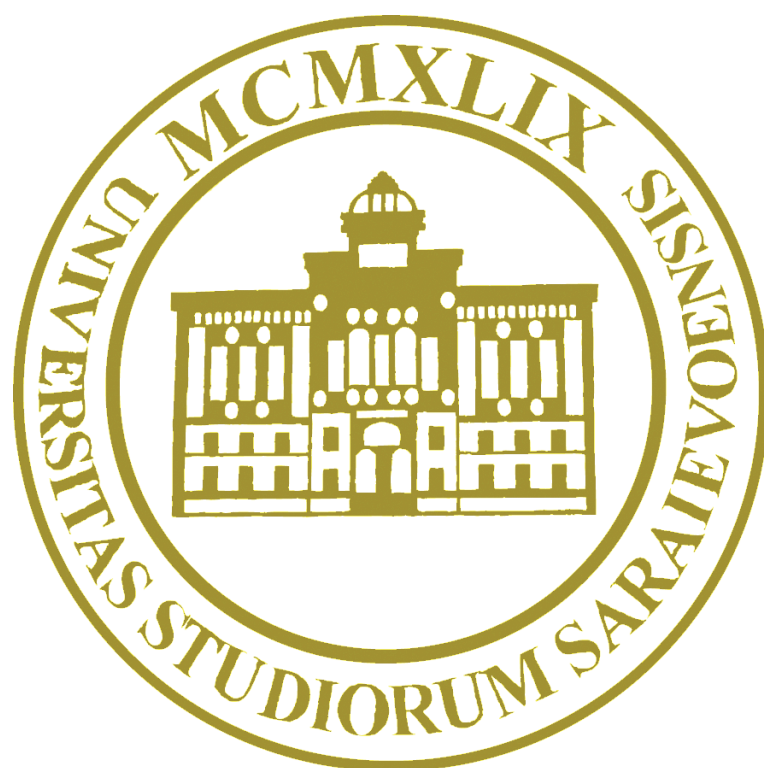
Mustafa Jazvin
Nedžadudin Saračević

drvorez

ZAPIS O BOLU

Salim Obralić

Zavod za zaštitu zdravlja studenata Univerziteta u Sarajevu

U toku Agresije i opsade Zavod (adresa Patriotske lige br. 36 Sarajevo) je poslovao pod nazivom Zavod za zaštitu zdravlja studenata Univerziteta u Sarajevu, a od 30.5.2003. godine posluje pod nazivom Javna ustanova Kantona Sarajevo, Zavod za zaštitu zdravlja studenata Univerziteta u Sarajevu.

Broj korisnika Zavoda, računajući i zaposlene na Univerzitetu, bio je oko 34.000 na početku Agresije. Od aprila 1992. godine do decembra 1995. godine rad Zavoda se odvijao u posebnim uvjetima. Uredbom sa zakonskom snagom o utvrđivanju uvjeta o privremenoj unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji i raspoređivanju radnika u zdravstvenoj djelatnosti za vrijeme ratnog stanja (Službeni list RBiH br. 15/92), uvedene su vanredne mjere i počeo se primjenjivati Plan i Program za ratne uslove.

Općinski sekretarijat za privredu i društvene djelatnosti - Centar Sarajevo je svojim aktom br. 04/A-80-02/92 dao saglasnost za nastavak rada ovog zavoda sa nalogom da svoje aktivnosti prvenstveno usmjeri za potrebe Oružanih snaga BiH, te da pruža kompletnu zdravstvenu zaštitu cjelokupnom stanovništvu MZ Koševo II, na čijem se lokalitetu Zavod nalazi. Iste naloge dobili smo i od kasnije formiranog Okruga Sarajevo, koji je ovaj Zavod svrstao u ustanove od posebnog značaja za odbranu Okruga Sarajevo (izvod iz rješenja br. 02-127-03/95).

Zavod je sačinio novi akt o sistematizaciji poslova i radnih zadataka u ratnim uvjetima, te sa raspoloživim kadrom uspješno odgovorio svim svojim zadacima. U aprilu 1992. godine dali smo naše jedino sanitetsko vozilo na upotrebu Štabu teritorijalne odbrane.

U martu 1990. godine Zavod za zaštitu zdravlja studenata Univerziteta u Sarajevu iz lokaliteta u Jadranskoj ulici smješten je u novi objekat u kome je bilo prostora za sve službe koje pripadaju tako brojnoj i značajnoj populaciji studenata. Objekat je zahtijevao angažiranje većeg broja tehničkog osoblja za održavanje.

Ukupan broj zaposlenih početkom Agresije bio je 73, od čega je 55 zdravstvenih radnika i 18 nemedicinskih. U odnosu na normativ, nedostajalo je 12 zdravstvenih radnika i 5 nemedicinskih radnika. Tokom 1992. godine Zavod je ostao bez dvije trećine svojih radnika.

Neki su otišli bježeći od strahota Agresije (30 radnika). Deset radnika su bili mobilizirani u Armiju BiH i civilnu zaštitu. Dva radnika su otišla u penziju. Tri radnice su bile na trudničkom bolovanju, a četiri radnika su ostala blokirana na okupiranoj teritoriji grada.

Na kraju 1992. godine ostalo je samo 26 radnika, koji su redovno dolazili na posao. Tokom 1993, 1994. i 1995. godine, broj zaposlenih je neznatno varirao. Radnici su i dalje odlazili. Popunjavana su samo ključna mjesta. Tako, na kraju 1994. godine, u Zavodu rade svega 24 radnika, od čega je 19 medicinskih i 5 nemedicinskih.

Od 1992. godine objekat je ostao bez fizičkog obezbjeđenja, bez električne energije, vode, plina. Deset radnika je dolazilo iz udaljenih dijelova grada. Sa područja općine Novi grad. Naš objekat je bio vrlo atraktivna meta agresoru iz nekoliko razloga: nov i lijep te služi mladosti; graniči sa tri groblja: Arkade, Lav i Pomoćni stadion; posjedovao je atomsko sklonište. Sve dženaze/sahrane svakodnevno su bile granatirane i gađane različitim projektilima. Okupljeni su bježali prema prvom sigurnom objektu. a to je bio naš Zavod. Agresor je i po nekoliko sati čekao da ljudi počnu izlaziti iz skloništa i onda su ponovo gađali. U takvim okolnostima bilo je puno ranjenih, a jedna osoba je poginula na ulazu u naš objekat.

Zgrada je pogođena raznim vrstama granata i drugih projektila. Na samom početku rata u maju 1992. godine, bio je pogođen krov, zatim sjeverni dio objekta, naročito fasada i svi prostori u lijevom krilu objekta.

Rad se odvijao u niskom prizemlju oko jedne peći, koja je grijala kad je bilo plina. Sistem grijanja nije radio zbog velikih oštećenja na kotlovnici, cijevima i radijatorima.

Početkom 1993. godine od Međunarodnog crvenog križa Zavod je dobio agregat na naftu jačine 6 KW. To je bilo dovoljno za rad laboratorije, sterilizatora i jedne zubarske mašine. U popodnevnim satima tu struju je koristila Armija BiH, čiji je dio bio smješten na Institutu za materijale pri Građevinskom fakultetu, u našoj neposrednoj blizini. Armija je obezbjeđivala naftu. i to je bio vid međusobne pomoći. Jedno vrijeme u objektu Zavoda bila je stacio-

nirana hirurška mobilna ekipa Saniteta Armije BiH, koja je Zavodu povremeno ustupala nešto sanitetskog materijala.

Krov je bio oštećen granatiranjem, a njegovo prvo prekrivanje folijom uradila je civilna zaštita MZ Koševo II. Za njihovih 200 radnika Zavod je obavljao razdobljeične preglede. Jednu fazu hitne intervencije na krovu naše zgrade obavili su Graditelji bez granica.

U improviziranim prilikama, uz minimalne uvjete, koji su u tom momentu bili mogući maksimum, pružana je zdravstvena zaštita svima koji su se obratili. Realiziran je veliki broj kućnih posjeta za sve nepokretne, pa čak i za one koji su imali strah od pogibije ako izađu na otvoreni prostor. U MZ Koševo II bio je veliki broj izbjeglog stanovništva. Higijensko-sanitarna situacija je bila najteža kada se u neboderima zamrzнула kanalizacija. zbog čega je povremeno dolazilo do poplava u stanovima i natapanja opasnim infektivnim materijalom.

I u tako teškim uvjetima rada Zavod je obavljao svoju funkciju. Uposlenici su učestvovali u radu humanitarnih organizacija i Crvenog križa. Uz pomoć donacija u lijekovima, sanitetskom i drugom materijalu od strane Bosnalijeka i POIN-a, kao i Farmaceuta bez granica, rad je bio uspješan.

SARADNICI I ADMINISTRATIVNO - TEHNIČKO OSOBLJE KOJE JE NAPUSTILO ZAVOD U TOKU AGRESIJE NA R BiH (1992-1995)

Mira Crkvenjaš, ekonomist
Dragan Ćukac, spec. med. biohemije
Vladimir Došen, dr. stomatologije

Jasminka Džafirović-Viden, spec. ginekologije i akušerstva

Čajana Grabovac, spec. školske medicine

Narcisa Grbić-Čorda, spec. ginekologije i akušerstva

Indira Haračić, dipl. psiholog

Nada Erić, stomatološka sestra

Branka Kovačević-Kukić, med. sestra

Sanja Lučić, birotehničar

Lala Ljubunčić, spec. opće medicine

Branka Maksimović, med. sestra

Ranko Masleša, dr. stomatologije

Bojana Miljanović, ekonomski tehničar

Mileva Mimović, higijeničar lab. posuđa

Džemila Omerbegović, ginekološko-akušerska sestra

Vera Pantić, ginekološko-akušerska sestra

Vesna Pašić-Gavrilović, spec. medicine rada

Veslinka Radosavljević, babica

Kenan Ramezić, lab. tehničar

Nevenka Rogić, lab. tehničar

Alma Sefo, dr. medicine

Srđan Simić, zubni tehničar

Slobodanka Stanimirović, ekonomski tehničar

Rajko Šušić, dr. stomatologije

Štefa Tavurec, viši sanitarni tehničar

Milena Todorović, spremačica

Radislava Tošić, zubni asistent

Hazemina Tulumović, stomatološka sestra

Zdenka Udovičić, zubni asistent

Vesna Varadin, prof. pedagogije i psihologije

U toku Agresije poginula su tri radnika Zavoda:

1. *Juso Bećirović* električar

2. *Remza Hasković* med. sestra

3. *Predrag Petrović* dipl. pravnik

*Objekat Zavoda iz oktobra 1992. godine, sjeverna strana.
U narednom ratnom periodu objekat je još više devastiran.*

NAPOMENA IZVRŠNOG UREDNIKA

Drugo izdanje publikacije 1479 dana opsade Univerziteta u Sarajevu predstavlja u značajnoj mjeri redigirani tekst prvog izdanja iz 2007. godine, u kojem je kao Glavni i odgovorni urednik potpisan prof. dr. Faruk Čaklović, Redakcioni odbor su činili: prof. dr. Samir Arnautović, prof. dr. Smail Čekić, dr. Enes Kujundžić, prof. dr. Munib Maglajlić i doc. dr. Lejla Panjeta, a Uređivački odbor prorektori: prof. dr. Ljerka Babić, prof. dr. Nikola Kovač, prof. dr. Samir Arnautović, prof. dr. Izet Bijelonja; senatori i dekani visokoškolskih ustanova: prof. dr. Nusret Pašić, prof. Marko Kovačević, prof. dr. Ahmet Hadrović, prof. dr. Muris Čičić, prof. dr. Kemo Sokolija, prof. dr. Adnan Silajdžić, prof. dr. Ramo Masleša, prof. dr. Ćamil Huseinbašić, prof. dr. Izet Rađo, prof. dr. Samir Čaušević, prof. dr. Faruk Dalagija, prof. dr. Elvira Kovač-Bešović, prof. dr. Salih Fočo, prof. dr. Srebren Dizdar, prof. dr. Hašim Muminović, prof. dr. Munib Maglajlić, prof. dr. Muhamed Zlatar, prof. dr. Stjepan Marić, prof. dr. Ejub Džaferović, prof. dr. Osman Durić, prof. dr. Bakir Mehić, prof. dr. Ivan Čavlović, prof. dr. Uzeir Bavčić, prof. dr. Mirsad Kurtović, prof. dr. Mustafa Imamović, prof. dr. Nenad Tanović, prof. dr. Rifat Škrijelj, prof. dr. Muharem Avdispahić, prof. dr. Hajrija Konjhodžić-Raščić, prof. dr. Faruk Mekić, prof. dr. Almedina Zuko, prof. dr. Faris Gavrankapetanović, dr. Ismet Ovčina, prof. Zijad Mehić, prof. dr. Ismet Grbo, prof. dr. Mirko Pejanović, prof. dr. Šefkija Čekić, prof. dr. Selma Ferović, prof. dr. Obrad Šarenac, prof. dr. Vjekoslav Selak, prof. dr. Fuad Saltaga; direktori instituta: prof. dr. Husnija Kamberović, dr. Kasim Bajrović, prof. dr. Smail Čekić, dr. Behija Zlatar; studenti članovi Senata: Denis Čamdžić, Dženan Ajanović, Haris Hasanspahić.

Jasno je da se mnogoljudni Uređivački odbor više nije mogao pojaviti na istom mjestu u drugom izdanju “dokumentarnog presjeka” o dugom životu Sarajevskog univerziteta pod opsadom, jer bi to podrazumijevalo temeljito inovirani sastav (neki predstavnici Rektorata nisu, nažalost, više među živima, neki živi su otišli, a drugi prispjeli; također, došlo je do velikih promjena i u sastavu Senata), čija povezanost sa starim ili redigiranim tekstom publikacije nije na valjan način određena, tj. bili bi potrebni mjeseci da se nešto u tom smislu kvalitetno uredi. Što se tiče Redakcionog odbora iz prvog izdanja, one poslove koje je isti trebao uraditi preuzeo je Izvršni urednik drugog izdanja, koji iskorak u odnosu na predložak prvog izdanja vidi u sažetijem, jezički izbrušenijem i bolje raspoređenom tekstu. Neupitno je da se u tom smislu moglo i više i bolje, ali to je tražilo više vremena i veću spremnost visokoškolskih ustanova Univerziteta u Sarajevu da stave na raspolaganje potpunije uvide o radu svojih ustanova tokom 1479 dana opsade Grada.

U pripremi drugog izdanja publikacije uzeta je u obzir činjenica da u prvom izdanju nije bio ujednačen redoslijed važnih podataka u prikazu rada visokoškolskih ustanova i pridruženih članica Univerziteta u Sarajevu tokom opsade Grada, pa se pristupilo ujednačavanju, koje omogućava bolju preglednost, jer su izbjegnuta brojna ponavljanja istih činjenica, a tekst je sažimanjem dobio na izražajnosti. Dokumentarnost prikaza rada članica Univerziteta u Sarajevu pod opsadom, do čega je s razlogom bilo stalo njegovim pokretačima, predocnim zahvatima dobila je na upečatljivosti.

